

revista arhivelor

ANUL XLIX

VOL. XXXIV

Nr.

2

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Revista Arhivelor

ANUL XLIX

VOL. XXXIV

Nr. 2

BUCUREȘTI

1972

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://arhivelenationale.ro>

COMITETUL DE REDACȚIE

Vasile ARIMIA, Florea BOERAȘ, Ioana BURLACU, Ștefan HURMUZACHE — redactor șef,
Dumitru IVĂNESCU, Ion MĂRCUȘ, Maria PÎRVULESCU, Ioan PUȘCAȘ, Ion RANCAȘ,
Maria SOVEJA, Gheorghe UNGUREANU

Redactor : Ioana BURLACU,

Secretar de redacție : Mioara TUDORICĂ

Coperta : Valentina BOROȘ

DECRET NR. 472 PRIVIND FONDUL ARHIVISTIC NAȚIONAL AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA *

EXPUNERE DE MOTIVE

Documentele create în decursul vremii de organele de stat și celelalte organizații sau de persoanele fizice care au îndeplinit funcții sau misiuni de răspundere în stat sau au avut un rol deosebit în viața politică, socială, economică, științifică, culturală sau artistică a țării, constituie izvorul cel mai bogat și autentic de cunoaștere a istoriei patriei, a luptei eroice a poporului pentru independența națională și eliberarea socială și a eforturilor depuse pentru edificarea societății socialiste.

Pentru cercetarea științifică și munca cultural-educativă, documentele oferă un larg câmp de investigație și informare, furnizând date importante asupra tuturor domeniilor de activitate.

De asemenea ele prezintă utilitate pentru activitatea practică, întrucât conțin date care servesc la cunoașterea rezultatelor muncii desfășurate de organizațiile socialiste și la orientarea dezvoltării acesteia în viitor.

Pe baza documentelor aflate în arhive se eliberează persoanelor acte necesare dovedirii anumitor situații și drepturi ale acestora ca : vechimea în muncă, studiile absolvite, proprietatea asupra unor bunuri și altele asemenea.

Datorită importanței deosebite pe care o prezintă pentru activitatea științifică și practică, documentele (actele, corespondența oficială și particulară, proiectele, planurile, hărțile, manuscrisele lucrărilor științifice, literare și artistice, memoriile și jurnalele, afișele, chemările, proclamațiile, filmele, diapozitivele, plăcile fotografice, fotografiile, înregistrările fonice și video, schițele, desenele, stampele și alte asemenea documente), sînt valori de interes național, cărora statul le acordă o protecție specială.

Activitatea de păstrare și folosire a documentelor a fost reglementată prin Decretul nr. 353 din 26 iulie 1957 pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat și prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 1119 din 13 august 1957 privind organizarea și funcționarea Direcției generale a Arhivelor Statului și administrarea Fondului Arhivistic de Stat.

Dispozițiile acestor acte normative nemalcorespunzînd stadiului actual de dezvoltare a statului nostru, importantelor modificări produse în legislație, precum și necesităților cercetării științifice și activității practice, s-a impus o nouă reglementare referitoare la păstrarea și folosirea documentelor.

În alăturatul decret emis în acest scop se prevede că documentele cu caracter istoric create în decursul vremii de organele de stat și celelalte organizații sau de persoane fizice consti-

---

* Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, anul VII, nr. 164, partea I, joi 30 decembrie 1971.

tuie Fondul Arhivistice Național. Spre deosebire de Fondul Arhivistice de Stat, stabilit de Decretul nr. 353/1957, Fondul Arhivistice Național este mai cuprinzător, intrucît include atît documentele proprietate de stat cît și celelalte documente create și deținute de organizațiile obștești, cultele religioase, precum și de persoanele fizice.

Constituirea Fondului Arhivistice Național se impune pentru crearea unui cadru juridic adecvat, care să asigure protecția corespunzătoare valorii deosebite a acestor documente de interes național.

Decretul prevede reguli precise cu privire la organizarea muncii de arhivă la organizațiile socialiste și celelalte organizații și lărgeste atribuțiile și răspunderea acestora cu privire la păstrarea și folosirea documentelor pe care le creează sau le dețin, în activitatea proprie și a unităților subordonate.

Se prevede, de asemenea, obligația cultelor religioase și a organizațiilor și părților componente ale acestora de a respecta dispozițiile legale referitoare la înregistrarea, constituirea, selecționarea, inventarierea, conservarea și folosirea documentelor pe care le dețin.

În scopul protejării documentelor din Fondul Arhivistice Național împotriva înstrăinării sau scoaterii lor peste graniță, decretul prevede inermimarea acestor fapte și sancționarea lor cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Cu privire la folosirea documentelor, s-a prevăzut ca acestea să nu poată fi date în cercetare persoanelor din afara instituțiilor deținătoare, decît după trecerea a 30 de ani de la întocmirea lor.

Decretul prevede sarcina Ministerului Afacerilor Interne ca prin Direcția generală a Arhivelor Statului să îndrumeze, coordoneze și să controleze întreaga activitate de păstrare și folosire a documentelor din Fondul Arhivistice Național.

Pentru a se asigura în mod unitar orientarea desfășurării activității arhivistice potrivit cerințelor de cercetare științifică și muncii cultural-educative, s-a prevăzut înființarea unei Comisii științifice în probleme arhivistice, formată din specialiști ai organizațiilor socialiste centrale direct interesate, care să funcționeze în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, cu caracter consultativ.

Ținînd seama de experiența de pînă în prezent, decretul stabilește mai judicios organele de specialitate care vor prelua spre păstrare permanentă diferitele categorii de documente : scrisori, tipărite, fonografice, fotografice, cinematografice etc.

Datorită dezvoltării pe care au luat-o în țara noastră cinematografia, radiodifuziunea și televiziunea, în decret se prevede ca de păstrarea și folosirea documentelor cinematografice să se ocupe Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, iar de a documentelor fonice, video și filmelor de televiziune, să se ocupe Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, care ar urma să-și dezvolte în decursul timpului filmoteca, fonoteca, discoteca și videoteca, într-un organ asemănător Arhivei naționale de filme.

Deoarece unele instituții de cultură ca : Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, bibliotecile centrale universitare, Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, Muzeul literaturii române, precum și alte muzee istorice și memoriale, au nevoie permanentă în activitatea lor de documente din Fondul Arhivistice Național, în decret s-a prevăzut dreptul acestora de a deține și colecționa documente de păstrare permanentă, adecvate specificului domeniului lor.

De asemenea, se prevede această posibilitate și pentru alte organizații, dacâ activitatea acestora va impune acest lucru.

În ce privește documentele cultelor și ale organizațiilor și părților componente ale acestora, se prevede dreptul de a-și păstra arhivele proprii, avînd însă obligația de a le declara pe cele de altă proveniență, în vederea depunerii lor la Direcția generală a Arhivelor Statului și filialele sale, în cazul cî au importanță istorică.

Pentru asigurarea unei evidențe centralizate a copiilor de pe documentele din arhivele altor țări, care interesează statul nostru, s-a prevăzut ca cei ce obțin asemenea copii să le depună la Direcția generală a Arhivelor Statului spre recopiere sau păstrare. Prin aceasta se va evita aducerea în țară în mod inutil de copii de pe aceleași documente și se asigură condițiile necesare cercetării lor de către toți cei interesați.

Reglementările prezentului decret îmbrățișează toate laturile activității arhivistice, incluzând dispoziții cu privire la atribuțiile și răspunderile organizațiilor socialiste față de documentele pe care le crează și le dețin, modul de înregistrare și constituire a documentelor, selecționarea celor de valoare științifică și istorică de cele nefolositoare, ținerea evidenței documentelor în cadrul arhivelor, folosirea acestora în scopuri practice și științifice, precum și asigurarea securității și buneii lor păstrări.

DECRET

privind Fondul Arhivistic Național al Republicii Socialiste România

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România

d e c r e t e a z ă

Capitolul I

DISPOZIȚII GENERALE

Art. 1. — Documentele create în decursul vremii de organele de stat, de alte organizații socialiste, de celelalte organizații sau de persoanele fizice care au îndeplinit funcții sau misiuni de răspundere în stat sau au avut un rol deosebit în viața politică, socială, economică, științifică, culturală sau artistică a țării, constituie izvor de cunoaștere a istoriei patriei, a dezvoltării politice, economice, sociale și culturale a țării, a luptei poporului român pentru eucerirea și apărarea libertății naționale și sociale, a eforturilor depuse pentru edificarea societății socialiste. Aceste documente, oricare ar fi deținătorul lor, sînt bunuri de interes național cărora statul le acordă, în condițiile prezentului decret, protecție specială și alcătuiește Fondul Arhivistic Național al Republicii Socialiste România.

Art. 2. — Prin documentele care fac parte din Fondul Arhivistic Național, în sensul prezentului decret, se înțeleg : acte, corespondență oficială și particulară, memorii, manuscrise ale lucrărilor științifice, literare și artistice, planuri, hărți, filme, diapozitive, plăci fotografice, fotografii, înregistrări fonice și video, jurnale, chemări, proclamații, afișe, schițe, desene, tot felul de proiecte, stampe, sigillii, ștampile și alte asemenea documente cu caracter istoric sau documentar.

Art. 3. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații răspund de evidența, selecționarea, păstrarea și folosirea documentelor proprii și ale unităților subordonate.

Persoanele fizice care dețin, cu orice titlu, documente ce fac parte din Fondul Arhivistic Național sînt obligate să le păstreze în bune condiții.

Art. 4. — Ministerul Afacerilor Interne îndrumă, coordonează și controlează activitatea privind evidența, selecționarea, păstrarea și folosirea documentelor din Fondul Arhivistic Național deținute și create de organizațiile socialiste și celelalte organizații.

Capitolul II

ORGANELE CARE ÎNDEPLINESC ATRIBUȚII SPECIALE
CU PRIVIRE LA FONDUL ARHIVISTIC NAȚIONAL

Art. 5. — Îndeplinesc atribuțiile speciale cu privire la documentele ce alcătuiesc Fondul Arhivistic Național în raport de natura acestora, următoarele organe :

- a) Direcția generală a Arhivelor Statului din Ministerul Afacerilor Interne, pentru : documentele scrise, tipărite, fotografice, precum și pentru sigili și ștampile ;
- b) Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, pentru documentele cinematografice ;
- c) Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, pentru documentele fonice și video și filmele de televiziune.

Art. 6. — Organele prevăzute la art. 5 îndeplinesc următoarele atribuții principale :

- a) elaborează norme tehnice pentru desfășurarea activității arhivistice în conformitate cu prevederile prezentului decret ; îndrumă și controlează aplicarea acestora ;
- b) preiau de la organizațiile socialiste și celelalte organizații documentele care se păstrează permanent, în condițiile și termenii prevăzuți în prezentul decret, și asigură condițiile necesare conservării lor.

Pentru documentele de importanță deosebită, organizează un fond de asigurare pe bază de microfilme și alte forme de reproducere adecvate ;

- c) informează instituțiile științifice și cultural-educative din țară asupra documentelor pe care le dețin și care conțin date privind domeniul lor de activitate ;
- d) editează publicații de specialitate ;
- e) întrețin și dezvoltă relații cu organizații din străinătate, în vederea schimbului de informații în domeniul arhivistic și al schimbului de documente și reproduceri de pe acestea ; asigură aplicarea convențiilor și acordurilor internaționale privind domeniul arhivistic și iau parte la congrese și conferințe arhivistice internaționale din sfera lor de activitate.

Art. 7. — Pentru desfășurarea și dezvoltarea activității arhivistice la nivelul cerințelor activității de cercetare științifică și al muncii cultural-educative, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne funcționează Comisia științifică pentru probleme arhivistice, formată din specialiști din Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației și Învățământului, Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Minelor, Petrolului și Geologiei, Ministerul Afacerilor Externe, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, Academia Republicii Socialiste România, Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Agricole și Silviculturale și Departamentul Cultelor. Comisia științifică pentru probleme arhivistice are caracter consultativ.

Modul de organizare și funcționare, precum și componența Comisiei științifice pentru probleme arhivistice, se stabilesc de Colegiul Ministerului Afacerilor Interne ; angajații celorlalte organe centrale vor fi desemnați cu acordul conducerii acestor organe.

Capitolul III

EVIDENȚA, SELECȚIONAREA ȘI PĂSTRAREA DOCUMENTELOR
CREATE ȘI DEȚINUTE DE ORGANIZAȚIILE SOCIALE
ȘI CELELALTE ORGANIZAȚII.

Secțiunea I

EVIDENȚA DOCUMENTELOR

Art. 8. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații sînt obligate să înregistreze toate documentele primite, expediate sau întoarse pentru uz intern, folosind în acest scop registrul de intrare-ieșire, conform modelului prevăzut în anexa nr. 1.

Art. 9. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații, după ce înregistrează și rezolvă documentele, le grupează în dosare.

Organele centrale întocmesc indicatorul termenelor de păstrare pentru documentele proprii și ale unităților pe care le îndrumă și controlează, potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 2, care se confirmă de Direcția generală a Arhivelor Statului.

Fiecare organizație întocmește nomenclatorul dosarelor potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 3.

Gruparea documentelor în dosare se face în raport cu problemele la care se referă și cu termenele de păstrare, stabilite prin nomenclatorul dosarelor și indicatorul termenelor de păstrare.

Coperta dosarului și a materialelor preconstituite, cum sînt : registrele, condicile și alte asemenea documente, se completează potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 4.

Art. 10. — Dosarele și materialele preconstituite se încheie anual și se depun la arhiva unității în al doilea an de la crearea lor, pe bază de inventare întocmite potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 5 ; inventarele se întocmesc separat în raport cu termenele de păstrare ale documentelor, prevăzute în indicator.

Art. 11. — Evidența documentelor la arhivă se ține în „Registrul de evidență curentă” întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 6. În registru se trec toate inventarele documentelor primite de la unitățile din componența organizației socialiste, precum și mișcarea documentelor în decursul timpului.

Art. 12. — Scoaterea documentelor din evidența arhivei se face numai dacă au fost selecționate și înlăturate ca nefolositoare, au fost găsite deteriorate total fără putință de recondiționare, s-a constatat că lipsese sau au fost depuse definitiv la altă arhivă.

Pentru fiecare dintre cazurile menționate la alineatul precedent se va întocmi de către șeful arhivei un proces-verbal care se supune aprobării conducerii organizației și confirmării Direcției generale a Arhivelor Statului sau filialelor sale.

Art. 13. — Sigiliile și ștampilele se iau în evidență într-un registru separat întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 7.

Înregistrarea lor se face în ordinea dării în uz.

Secțiunea II

SELECȚIONAREA DOCUMENTELOR

Art. 14. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații selecționează periodic documentele, în vederea stabilirii celor care se păstrează permanent și a celor care urmează a fi eliminate, avînd termenul de păstrare expirat și neprezentînd importanță pentru cercetarea științifică ori activitatea practică.

Selecționarea se efectuează de către comisii de selecționare, desemnate de conducerea organizațiilor socialiste și ale celorlalte organizații.

Art. 15. — Inventarele documentelor stabilite de comisia de selecționare nu fi eliminate, însoțite de un proces-verbal întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 8, se înaintează pentru confirmare la Direcția generală a Arhivelor Statului sau filialele sale.

După primirea confirmării, documentele se predau, potrivit dispozițiilor legale, unităților de colectare a deșeurilor.

Secțiunea III

PĂSTRAREA DOCUMENTELOR DE CĂTRE ORGANIZAȚIILE
SOCIALISTE ȘI CELELALTE ORGANIZAȚII

Art. 16. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații sînt obligate să păstreze documentele, asigurîndu-le împotriva degradării, distrugerii sau sustragerii.

Art. 17. — Documentele se păstrează în depozite construite special pentru arhivă sau în încăperi amenajate în acest scop.

Depozitele de arhivă trebuie să fie dotate cu mijloace adecvate de păstrare și prevenire a incendiilor.

Secțiunea IV

DEPUNEREA DOCUMENTELOR SPRE PĂSTRARE PERMANENTĂ

Art. 18. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații vor depune, după caz, la Direcția generală a Arhivelor Statului sau la filialele sale documentele scrise, tipărite, fotografice, sigiliile și ștampilele prevăzute la art. 2 al prezentului decret, rămase după selecționare, după cum urmează :

— documentele scrise, tipărite, sigiliile și ștampilele, după 30 de ani de la crearea lor, în cazul organizațiilor socialiste și celorlalte organizații centrale și după 20 de ani în cazul celorlalte organizații ;

— documentele fotografice, după 15 ani de la crearea lor ;

— actele de stare civilă, după 100 de ani de la întocmirea lor.

Art. 19. — Filmele cinematografice precum și celelalte documente care se referă la activitatea cinematografică, se depun la Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste în condițiile prevăzute la art. 40.

Art. 20. — Filmele de televiziune, înregistrările fonice și video, precum și celelalte documente care se referă la activitatea de radiodifuziune și televiziune, se depun la Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române în condițiile prevăzute la art. 46.

Art. 21. — Ministerul Afacerilor Interne, Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, după caz, pot aproba ea documentele care se păstrează permanent să fie deținute de organizațiile socialiste și după expirarea termenului de depunere, în cazul cînd documentele sînt necesare în desfășurarea activității acestora sau nu pot fi preluate din cauza lipsei spațiului de depozitare necesar.

Organele supreme ale puterii și administrației de stat vor putea păstra, fără aprobările prevăzute de alinaatul precedent, documentele pe care le dețin și le crează.

Ministerul Afacerilor Externe va putea păstra, fără aprobările prevăzute la alinaatul 1, documentele diplomatice și consulare atît timp cît acestea sînt necesare activității practice de documentare și informare.

Art. 22. — Cultele, organizațiile și părțile componente ale acestora sînt exceptate de la obligația depunerii documentelor care provin din activitatea proprie. Ele au obligația să respecte dispozițiile prezentului decret în ce privește evidența, selecționarea, păstrarea și folosirea documentelor.

Cultele, organizațiile și părțile componente ale acestora pot depune la Direcția generală a Arhivelor Statului sau la filialele sale și documentele care provin din activitatea proprie.

Art. 23. — Cultele, organizațiile și părțile componente ale acestora, care dețin documente de altă proveniență decît cele din activitatea proprie, sînt obligate să le declare la Direcția generală a Arhivelor Statului sau la filialele sale, în vederea stabilirii și preluării celor de valoare istorică și documentară. Documentele stabilite a fi preluate trebuie depuse de cel care le dețin la Direcția generală a Arhivelor Statului în termenele precizate de aceasta.

Art. 24. — Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Biblioteca Centrală de Stat a Republicii Socialiste România, bibliotecile centrale universitare, Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România, Muzeul literaturii române, precum și alte muzee istorice și memoriale stabilite de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Ministerul Afacerilor Interne, pot deține documente din Fondul Arhivistic Național care se păstrează permanent, necesare desfășurării activității lor.

Organizațiile socialiste și celelalte organizații care dețin documente dobândite prin donații pînă la data emiterii prezentului decret, le pot păstra.

Organizațiile prevăzute în prezentul articol sînt obligate să depună la Direcția generală a Arhivelor Statului inventarul documentelor din Fondul Arhivistic Național care se păstrează permanent și pe care le dețin potrivit alineatelor 1 și 2.

Art. 25. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații care dețin documente ce se păstrează permanent vor constitui pentru acestea un fond de asigurare, pe bază de microfilmare sau alte forme de reproducere.

Art. 26. — Persoanele fizice care dețin documente din Fondul Arhivistic Național le pot depune la Direcția generală a Arhivelor Statului spre păstrare și folosire.

Documentele din Fondul Arhivistic Național aparținînd persoanelor fizice pot fi donate sau vîndute numai organizațiilor prevăzute la art. 5 și art. 24 alineatul 1.

Art. 27. — Sigiliile și ștampilele scoase din uz, confecționate din metal, care au stemă, și denumirea completă a organizației, se depun la Direcția generală a Arhivelor Statului sau după caz, la filialele sale, într-un singur exemplar. Celelalte exemplare, precum și alte sigilii și ștampile din metal scoase din uz, se depun la Monetăria Statului; sigiliile și ștampilele din cauciuc scoase din uz se depun la organul ierarhic superior.

Art. 28. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații precum și persoanele trimise de acestea pentru a face studii și cercetări în străinătate, în cazul în care obțin copii de pe documente cu caracter istoric, aflate în arhivele din alte țări, sînt obligate să le pună la dispoziția Direcției generale a Arhivelor Statului pentru recopiere sau să depună spre păstrare copiile aduse.

Capitolul IV

FOLOSIREA DOCUMENTELOR DIN ARHIVELE ORGANIZAȚIILOR SOCIALISTE ȘI CELELALTE ORGANIZAȚII

Art. 29. — Documentele din arhiva organizațiilor socialiste și celelalte organizații pot fi folosite pentru rezolvarea unor lucrări administrative, cercetări științifice, documentare, informare, activitate cultural-educativă, întocmirea de publicații, eliberarea de copii, extrase și certificate, precum și în alte scopuri asemănătoare.

Art. 30. — Documentele pot fi consultate de persoane de cetățenie română, din afara organizațiilor socialiste sau celelalte organizații deținătoare, numai după trecerea a 30 de ani de la crearea lor și cu aprobarea conducerii acestora. În cazuri justificate, documentele pot fi date spre consultare și înainte de expirarea acestui termen, însă numai cu aprobarea conducerii organizației deținătoare.

Străinilor li se pot da spre consultare documentele numai cu aprobarea organului central în subordinea căruia se găsește organizația care deține documentele sau, după caz, a președintelui comitetului executiv al consiliului popular județean sau al municipiului București, în condițiile prevăzute de convențiile internaționale la care România este parte, precum și de alte dispoziții legale.

În aceleași condiții se pot elibera copii, fotocopii, microfilme și xerografii de pe documente. Consultarea documentelor și eliberarea de copii de orice fel de pe acestea se face cu respectarea dispozițiilor legale care reglementează secretul de stat.

Art. 31. — Împrumuturi de documente între organizațiile socialiste ori între alte organizații, sau între organizațiile socialiste și celelalte organizații se pot face, în cazuri motivate, cu aprobarea conducerii organizației care deține documentele și pe bază de proces-verbal de predare-primire.

Art. 32. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații sînt obligate să elibereze certificate, copii și extrase de pe documentele pe care le dețin, chiar dacă nu au trecut 30 de ani de la întocmirea acestora, în cazul cînd documentele se referă la situații și drepturi privind pe solicitant, cum sînt vechimea în muncă, studii, drepturi patrimoniale și altele asemenea.

Certificatul trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu, denumirile documentelor pe baza cărora a fost întocmit.

Copile și extrasele se certifică sau, după caz, se legalizează de organizațiile socialiste sau celelalte organizații care le eliberează.

Copile și extrasele de pe documentele aflate la Direcția generală a Arhivelor Statului și filialele sale au aceeași valabilitate ca și originalele.

Diplomele sau certificatele de studii, actele de stare civilă sau alte acte originale personale, depuse la organizațiile socialiste sau celelalte organizații se restituie titularului sub semnătură, reținîndu-se la dosar o copie certificată de șeful arhivei.

Cererile organizațiilor din străinătate, ale străinilor, precum și ale cetățenilor români domiciliați în străinătate, pentru obținerea de certificate, extrase sau copii de pe acte, se primesc și se rezolvă de organizațiile socialiste și celelalte organizații care dețin actele respective. Trimiterea și taxarea certificatelor, extraselor, copiilor și fotocopiilor se face potrivit legii.

Art. 33. — Documentele de valoare deosebită nu se expun în original în expoziții, muzee etc., ci sub formă de mulate grafice sau alte forme de reproducere.

Capitolul V

DISPOZIȚII SPECIALE REFERITOARE LA DOCUMENTELE FOTOGRAFICE, CINEMATOGRAFICE, FONICE ȘI VIDEO

Secțiunea I

DOCUMENTE FOTOGRAFICE

Art. 34. — Documentele fotografice se compun din plăci și filme fotografice, diapozitive și fotografii.

Art. 35. — Evidența documentelor fotografice create și deținute de organizațiile socialiste și celelalte organizații se ține în registrul de evidența documentelor fotografice, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 9.

Art. 36. — Termenele de păstrare a documentelor fotografice se stabilesc de organizațiile socialiste sau celelalte organizații deținătoare și se consemnează într-un indicator de termene de păstrare confirmat de Direcția generală a Arhivelor Statului sau filialele sale.

Art. 37. — Documentele fotografice care se păstrează permanent se depun la Direcția generală a Arhivelor Statului sau filialele sale după trecerea a 15 ani de la crearea lor, pe bază de inventar întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 10.

Secțiunea II

DOCUMENTE CINEMATOGRAFICE

Art. 38. — Documentele cinematografice se compun din filme artistice, documentare, jurnale de actualități și orice alte filme produse de studiourile cinematografice și alte organizații din țară, precum și filme importate.

Art. 39. — Studiourile cinematografice și celelalte organizații care produc sau importă filme cinematografice au obligația să țină evidența acestora, pe genuri, titluri, acte și metraj, într-un registru special, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 11.

Art. 40. — Filmele sau materialele care fac parte din completul unui film cinematografic se depun la Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste, în următoarele condiții :

a) studiourile cinematografice depun negativele imagine și negativele sunet, pentru copii standard, precum și copiii etalon, cel mai târziu după 3 ani de la terminarea producției ; la filmele reclamă, realizate sub metrajul normal al unui act (280 m.) studiourile cinematografice vor asigura ordonarea lor pe grupaje de câte un act pentru fiecare material ce urmează a fi depus ;

b) Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor depune câte un exemplar din materialele de multiplicare realizate și câte o copie pozitivă în starea a III-a tehnică, pentru toate filmele din producția națională, inclusiv pentru filmele fonograme multiplicare, pentru rețeaua cinematografică, cel mai târziu după 3 ani de la premieră ; pentru filmele din producția națională după care Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor execută copii pozitive sau materiale de reproducere, dublete sau subtitrate în limbi străine, pentru nevoile de export sau pentru participare la manifestări peste hotare, copiii disponibile se vor depune cel mai târziu după 7 ani de la realizare.

Filmele importate se depun în starea a III-a sau a IV-a, potrivit dispozițiilor prevăzute în prezentul articol, în raport cu condițiile în care au fost achiziționate.

Art. 41. — Depunerea filmelor se face cu evidențierea lor valorică, în funcție de gradul de uzură și secaterea lor din evidența contabilă a unităților respective, însoțite de materialele documentare auxiliare, cum sunt accesoriile regizorale, schițe de decoruri, liste de montaj, listele de titluri, afișele, fotografiile, materialele de prezentare și reclamă, extrasele din presă.

Art. 42. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații care împrumută documente cinematografice de la Arhiva națională de filme poartă întreaga răspundere pentru securitatea lor, precum și pentru respectarea normelor legale care reglementează regimul de folosire a filmelor de arhivă.

Art. 43. — Arhiva națională de filme poate face schimburi și împrumuturi de filme cinematografice pe care le deține, potrivit acordurilor încheiate cu instituțiile sau întreprinderile din alte țări, în condițiile legii.

Secțiunea III

DOCUMENTE FONICE ȘI VIDEO

Art. 44. — Prin documente fonice și video, se înțeleg înregistrările de acest fel, indiferent de forma de execuție.

Art. 45. — Organizațiile socialiste și celelalte organizații care crează și dețin documente fonice și video sînt obligate să țină evidența acestora într-un registru special, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 12.

Art. 46. — Documentele fonlee și video care se păstrează permanent se stabilesc de Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române și se depun la acesta după 3 ani de la crearea lor.

Depunerea documentelor fonlee și video se face pe bază de inventar întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 13.

La Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române se depun și filmele produse de studiourile de televiziune sau utilizate de televiziune, în condițiile în care se predau filmele cinematografice.

Capitolul VI

SANȚIUNI

Art. 47. — Scoaterea peste graniță fără autorizație legală a documentelor din Fondul Arhivistic Național, indiferent de deținătorul lor, sau înstrăinarea acestora către persoane fizice sau juridice străine constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 ani la 7 ani.

Tentativa se pedepsește.

Capitolul VII

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Art. 48. — Autorizarea prevăzută la art. 47 alin. I se eliberează, pentru documentele proprietate personală, de către Direcția generală a Arhivelor Statului, iar pentru documentele din fondul organizațiilor socialiste și celorlalte organizații, de către organul central în subordinea căruia se află organizația respectivă.

Art. 49. — La cererea organelor de urmărire penală, a instanțelor de judecată sau a persoanelor interesate, Direcția generală a Arhivelor Statului atestă dacă documentul ce i se prezintă face sau nu parte din Fondul Arhivistic Național.

Art. 50. — Ministerul Afacerilor Interne prin Direcția generală a Arhivelor Statului, Comitetul de Stat al Radioteleviziunii Române, Arhiva națională de filme din subordinea Consiliului Culturii și Educației Socialiste și organizațiile prevăzute la art. 24 alin. 1 au dreptul să cumpere documente de la persoane fizice și juridice, în scopul completării bazei documentare.

Culte, organizațiile și părțile componente ale acestora pot cumpăra documente sau accepta donații de documente care se referă la activitatea proprie.

Art. 51. — Protejarea și păstrarea documentelor din Fondul Arhivistic Național, care potrivit Decretului nr. 724/1969 fac parte din fondul centralizat al valorilor artistice, istorice și documentare, se reglementează potrivit aceluși decret.

Art. 52. — În termen de 6 luni de la publicarea prezentului decret, cultele, organizațiile și părțile lor componente, care dețin documente de altă proveniență decât cele din activitatea proprie, sînt obligate să le declare organelor prevăzute la art. 23.

Art. 53. — Anexele nr. 1—13 fac parte integrantă din prezentul decret.

Art. 54. — Decretul nr. 353/1957 pentru înființarea Fondului Arhivistic de Stat, Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 1119/1957 privind organizarea și funcționarea Direcției generale a Arhivelor Statului și administrarea Fondului Arhivistic de Stat, precum și orice alte dispoziții contrare prevederilor prezentului decret, se abrogă.

PRESEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT
NICOLAE CEAUȘESCU

1)

2)

REGISTRU DE INTRARE - IEȘIRE

Nr. de înregistrare	Data înregistrării (anul, luna, ziua)	Nr. și data documentului	Nr. anexelor	De la cine provine documentul	Conținutul documentului	Direcția, secția serviciul sau compartimentul căruia i s-a repartizat documentul	Data expedierii (anul, luna, ziua)	Modul rezolvării	Către cine se expediază	Nr. de înregistrare a documentului la care se conexează	Indicativul dosarului	Observații
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului

..... 1)
 Se aprobă ..... 2)

ANEXA nr. 2

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR
 STATULUI

Se confirmă

Director general,

Data _____

INDICATORUL TERMENELOR DE PĂSTRARE
 pentru organizația sau ramura de activitate .....

3)

Denumirea grupelor de documente	Termenul de păstrare		Observații
	La organizația centrală	La organizația subordonată	

1) Denumirea organizației centrale.

2) Semnătura celui care aprobă indicatorul.

3) Denumirea organizației sau a ramurii de activitate pentru care se emite indicatorul respectiv.

..... 1)
 DIRECȚIA GENERALĂ .....

ANEXA nr 3

NOMENCLATORUL DOSARELOR
 aprobat prin ordinul (decizia) nr. _____ din _____

Direcțiile	Serviciile	Denumirea dosarului (conținutul pe scurt al problemei la care se referă documentul)	Termenul de păstrare	Observații
I Direcția secretariat și administrativă	A. Serviciul secretariat	1. _____	P.	
		2. _____	10	
		3. _____	15	
		4. _____	5	
		5. _____	P.	
		6. _____	10	
	B. Serviciul administrativ	1. _____	P.	
2. _____		5		
3. _____		15		
4. _____		15		
5. _____		3		
6. _____		10		
7. _____		3		
II Direcția contabilității	A. Serviciul ordonanțări	1. _____	P.	
		2. _____	15	
		3. _____	15	
		4. _____	5	
	B. Serviciul plăți	1. _____		
		2. _____		
	C. _____			

3) Denumirea organizației

NOTĂ: Cifra romană, litera majusculă și cifra arabă reprezintă „Indicativul dosarului” (ex. I A 5), are să treacă pe coperta acestuia și pe fiecare document din dosar în momentul clasificării documentelor. Indicativul dosarului se trece și în registrul de intrare-ieșire la încheierea și expedierea lucrării la care se referă documentele. Indicativul poate fi format numai din majusculă și cifra arabă sau numai din cifra arabă, când este întocmit pe întreaga organizație socialistă.

ANEXA nr. 4

COPERTA DOSARULUI

1)

2)

DOSAR Nr. .... / ..... 3)

referitor la .....

Data începerii : .....

Data încheierii : .....

File : .....

Vol. ....

Termen de păstrare
..... ani

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

3) Se va menționa indicativul din nomenclator.

ANEXA nr. 5

1)

2)

INVENTAR PE ANUL .....

pentru documentele care se păstrează ..... 3)

Nr. crt.	Indicativul dosarului după nomenclator	Conținutul pe scurt al dosarului, registru'ui etc.	Datele extreme	Nr. fiilelor	Observații

Prezentul inventar format din ..... file conține ..... dosare, registre, condici, cartoteci etc.

Numerele ..... au fost lăsate la .....
nefiind încheiate. (denumirea serviciului)

La preluare au lipsit dosarele de la nr. ....

Astăzi ..... s-au preluat ..... dosare.

(data)

Am predat,

Am preluat,

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

3) Permanent sau numărul anilor de păstrare temporară.

Denumirea fondului _____

ANEXA nr. 6

REGISTRU DE EVIDENȚĂ CURENȚĂ

Preluări		Denumirea inventarului (denumirea compartimentului ale cărui documente sînt cuprinse în inventarul respectiv)	Datele extreme ale documentelor						Ieșiri				
Nr. de ordine al inventarului									Data ieșirii	Unde s-a predat	Denumirea documentului pe baza căruia s-a făcut predarea	Nr. și data documentului	Totalul documentelor ieșite
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	

b) Data preluării documentelor după inventarul respectiv.

e) Totalul dosarelor, registrelor etc. după inventar.

f) Totalul dosarelor, registrelor etc. primite efectiv în arhivă după inventarul respectiv

g) Numărul dosarelor, registrelor, etc. din cele lăuate diverselor părți structurale și depuse ulterior.

h) Totalul dosarelor existente efectiv din toate inventarele.

1)

ANEXA nr. 7

2)

REGISTRU

pentru evidența sigiliilor și ștampilelor

Nr. crt.	Imprimarea în tuș a sigiliului și ștampilei și transcrierea legendei pe sigillu sau ștampilă	Data dării în folosire	Data scoaterii din uz	Observații

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

1)

ANEXA nr. 8

2)

Se aprobă,

PROCES-VERBAL Nr. ....

Comisia de selecționare compusă din.....

..... președinte, ...

membri și ..... secretar-raportor, numită prin ordinul nr.....

din ..... selecționând în ședințele din.....

documentele din anii.....³⁾ avizează ca dosarele din inventarele anexate să fie

înlăturate ca nefolositoare, expirându-le termenele de păstrare prevăzute în indicatorul acestei organizații.

Președinte,

Membri,

Secretar-raportor,

1) Denumirea organizației.

2) Sedlul.

3) Anii extremi.

1)

ANEXA nr. 9

2)

**REGISTRU DE EVIDENȚA
DOCUMENTELOR FOTOGRAFICE**

Nr. crt.	Felul documentului negativ, negativ-reproducere, pozitiv, album, diapozitiv	Tehnica (alb-negru, color; sticlă sau peliculă)	Cuprinsul documentului	Data fotografiierii	Locul fotografiierii	Autorul fotografiierii	Observații
1	2	3	4	5	6	7	8

1) Denumirea organizației

2) Denumirea compartimentului.

1)

ANEXA nr. 10

2)

**INVENTAR
de documentele fotografice predate la Arhivele Statului**

Nr. crt.	Nr. crt din registrul de evidență al instituției care predă	Felul documentului (negativ, pozitiv, diapozitiv, fotografie)	Tehnica (alb-negru, color; sticlă sau peliculă)	Cuprinsul documentului	Locul și data fotografiierii	Observații
1	2	3	4	5	6	7

1) Denumirea organizației

2) Denumirea compartimentului

REGISTRU DE EVIDENȚĂ

1		Nr. crt.		
	2	Nr. de producție sau nr. de indicativ al arhivei de unde provine filmul		
	3	Titlul filmului		
	4	De la cine și când a fost preluat filmul		
	5	Data producției		
	6	Lățimea filmului		
	7	Formatul imaginii (ecran lat, normal, panoramic).		
	8	Suport peliculă (flamabil, nonflamabil)		
	9	Cu ciltre optică	Sonor	
	10	Cu ciltre magnetică		
	11	Mut		
	12	A/N sau în culori	Numărul unităților de păstrare	
	13	A/N neg.		
	14	Nrg. colorat		
	15	Fonogramă		
	16	Lavandă		
	17	A/N poz.		
	18	Col. poz.		
	19	Bandă magnetică		
	20	Contratip A/N.		
	21	Dup pozitiv color		
	22	Dup negativ color		
	23	Neg. A/N		Metrajul
	24	Neg. în culori		
	25	Fonogramă		
	26	Lavandă		
	27	Poz. A/N		
	28	Poz. în culori		
	29	Regizor cinematografic sau operator cinematografic		
	30	Observații		

1)

ANEXA nr. 12

2)

REGISTRU DE EVIDENȚĂ

3)

Nr. crt.	Nr. de producție	Data preluării	Denumirea părții structurale a org. soc. etc. care predeh	Doc. pe baza cărui s-a făcut predarea	Titlul	Alte mențiuni	Numărul u.p.		Cine a produs fotocopy-ul, locul și data	Dimensiunea și materialul	Viteza de înregistrare	Durata	Proveniența	Observații
							Originale	Copii						
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o

1) Denumirea organizației.

2) Denumirea compartimentului.

3) Cilindri, discuri, benzi magnetice.

1)

ANEXA nr. 13

2)

INVENTAR

de documentele fonice și video ce se predau Arhivei de documente fonice și video

Nr. crt.	Cota	Denumirea documentului	Anul și locul înregistrării	Dimensiunea	Observații

Predat,
Șeful Fonotecii,

(semnătura)

Data .....

1) Denumirea organizației

2) Denumirea compartimentului

3) Inventarul se întocmește separat pentru cilindri, discuri microsoane, benzi magnetice.

ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII ARHIVEI STATULUI
DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ
ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848

TUDOR MATEESCU

Evenimentele revoluționare de la 1848 din Țara Românească au atras în angrenajul lor și Arhiva Statului, care, după 17 ani de existență, deținea un loc de netăgăduită importanță printre instituțiile culturale și administrative ale țării. Totodată, este cunoscut faptul că mai mulți conducători ai Arhivei au participat direct la aceste evenimente, unii dintre ei chiar în calitate de fruntași ai revoluției. Așa a fost Ion Eliade Rădulescu, aflat în funcția de Arhivar al Statului în momentul izbucnirii revoluției, ca și Grigore Alexandrescu, Petrache Teulescu, Cezar Bolliac și C. D. Aricescu, care au ocupat mai târziu acest post¹. Dar și mai important este faptul, foarte puțin cunoscut, că însăși instituția Arhivei Statului, prin materialele documentare pe care le deținea și prin activitatea pe care a desfășurat-o, a adus însemnate servicii revoluției.

La o lună după izbucnirea revoluției, în ziua de 10 iulie 1848, Ion Eliade Rădulescu, care se găsea la conducerea Arhivei Statului de la 24 iulie 1843², înainta forului tutelar al acestei instituții, Ministerul de Interne, cererea de demisie, în care arăta că, fiind „chiamat la însărcinări mai grele și numeroase”, era „nevoit a lăsa postul Arhivelor³ vacant”. Totodată, el recomanda ca succesor pe ajutorul său C. Ștefănescu, aflat de 16 ani în această funcție⁴, „totdauna trecîndu-i alții înainte”, pe care-l

¹ Rolul lui Ion Eliade Rădulescu și Cezar Bolliac în timpul revoluției este bine cunoscut. Pentru activitatea revoluționară a celorlalți vezi Cornelia Baravache-Crivăț, *Grigore Alexandrescu, în Figuri de arhiviști*, București, 1971, p. 35–36; Dumitru Angheli, *Petrache Teulescu ibidem*, p. 85; Vasile Maciu, *Activitatea istoriografică a lui C. D. Aricescu*, în „Studii și articole de istorie”, II, 1957, p. 499.

² Tudor Mateescu, *Ion Eliade Rădulescu*, în *Figuri de arhiviști*, p. 21.

³ Pînă atunci, instituția s-a numit, de la înființare, „Arhiva Statului”. (*Istoricul Arhivei Statului, 1831–1956*, în *Arhivele Statului. 125 ani de activitate. 1831–1956*, București, 1957, p. 149 și urm.). În timpul revoluției, începînd cu cererea de demisie a lui Ion Eliade Rădulescu, a fost utilizat termenul de „Arhivele Statului”, foarte probabil un semn, și în acest domeniu, al influenței franceze. Înlocuirea singularului cu pluralul nu era însă lipsită de obiect, deoarece noul termen exprima mult mai bine rostul și activitatea acestei instituții, ceea ce a dus mai târziu la încetățenirea lui definitivă.

⁴ C. D. Ștefănescu funcționa în mod sigur la Arhiva Statului de la înființare, așadar de 17 ani, nu de 16. Îl găsim printre salariații Arhivei într-un raport din 22 octombrie 1832, prima listă a personalului acestei instituții, care ni s-a păstrat. (Sanda Rodica Bădărău, *Iordache Rasli*, în *Figuri de arhiviști*, p. 9).

prezenta drept „creatorul Arhivelor”, considerind că este timpul „a se pune la locul său ce i s-a convenit mai demult”. Pentru postul de ajutor al conducătorului recomanda pe Nicolae Rasti, salariat al instituției „asemenea de la înființarea Arhivei”⁵, acesta urmînd să fie înlocuit, la rîndul lui, de Zamfir Colăneanu⁶, care îndeplinea atunci „slujba de scriitor fără leafă”⁷.

La 15 iulie 1848, ministerul făcea un raport în acest sens la Guvernul Provizoriu⁸, care, în ziua următoare, printr-o hotărîre, semnată între alții și de Eliade, accepta recomandările făcute și întărea „pe numiții în arătatele posturi”⁹. Hotărîrea era adusă de minister, în ziua de 17 iulie, la cunoștința lui Costache Ștefănescu și a lui Nicolae Rasti, care erau invitați să-și ia în primire noile funcții și să lucreze „cu aceea rîvnă și silință ce merită haracterul unui adevărat cetățean”¹⁰. Alte schimbări în componența personalului Arhivei Statului au avut loc după 25 iulie 1848, data încetării din viață a lui Iancu Machedoneanu, „ce s-au fost aflat scriitor la Arhivă de la anul 1833 aprilie”¹¹.

Curînd însă, Arhiva Statului, prin funcțiile sale instituționale¹², avea prilejul de a colabora în mod direct cu factorii de conducere ai revoluției, participînd astfel la însăși desfășurarea evenimentelor revoluționare. Astfel, la 28 iulie, Ioan Voinescu II, ministrul Treburilor din Afară¹³, primea personal de la Arhiva Statului „hatihumaiumul pentru instalarea Ghichi(i) din 1834”¹⁴ sau, după explicația detaliată pe care o dă Arhiva mai tîrziu, „hatisheriful pentru domnie, prin care să întărește de Înalta Poartă și toate noule întocmiri ale Regulamentului Organic, însemnat cu al Arhivei n°. 41”¹⁵. Documentul, aflat în prezent sub o altă cotă¹⁶, este deosebit de important, deoarece, pe lîngă cele de mai sus și pe lîngă recapitularea vechilor privilegii obținute de Țara Românească și Moldova îndeosebi în 1802 și 1826, conținea precizarea hotarelor celor două principate și reglementarea obligațiilor acestora față de Poartă¹⁷. Este ușor de înțeles rostul aducerii acestui document la Ministerul de Externe și

⁵ Era fiul lui Iordache Rasti, primul conducător al Arhivei Statului din Țara Românească. Figurează și el în lista amintită. (*Ibidem*).

⁶ Îl găsim, la 1841, în primul stat de salarii al Arhivelor Statului care ne-a parvenit, ca „odăias și la trebuință îndeplinitor și de scriitor”. (*Istoricul Arhivelor Statului* . . . , p. 44).

⁷ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 350. (Vezi anexa 1).

⁸ *Ibidem*, f. 351.

⁹ *Ibidem*, f. 352. (Vezi anexa 2).

¹⁰ *Ibidem*, f. 354, 355.

¹¹ *Ibidem*, f. 362; dosar 2442 IV B/1842, f. 646.

¹² La 10 iulie 1848, Arhiva Statului primea din partea Ministerului din Năuntru copie de pe „formula ce au dat Guvernu<l> Provizoriu de chipu<l> cu care trebuie a să adrese toate dregătoriile una între alta . . . spre a să face urmare întocmai”. Formularul acestor adrese era următorul: „Dreptate-frăție. Domnule Ministru al . . . Salutare și frăție. Iscălitura”. (*Ibidem*, fond D.G.A.S., dosar 6/1831, f. 124–125).

¹³ Pentru „Guvernul vremelnicesc”, „Secretarii Guvernului vremelnicesc” și „Ministerul vremelnicesc” (din care făcea parte și Ioan Voinescu II), în componența de la 14 iunie 1848, vezi *Anul 1848 în Principatele române*, vol. I, București, 1902, p. 564.

¹⁴ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 381. (Vezi anexa 3).

¹⁵ *Ibidem*, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 644.

¹⁶ *Ibidem*, Doc. turc., XIV/1611; original, datat 1250 Muharrem evr. (30 mai – 8 iunie 1834).

¹⁷ Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turcești înlocmit de . . .*, vol. I, București, 1960, p. 537–538, doc. 2718.

locul pe care-l ocupa conținutul său în relațiile guvernului revoluționar cu Imperiul otoman.

În aceeași zi, la 28 iulie, ministrul de interne, N. Golescu, ordona lui C. Ștefănescu să meargă cu Nicolae Bălcescu la Arhiva Statului, pentru a lua de acolo o serie de documente necesare guvernului¹⁸. Ordinul era repetat la 31 iulie¹⁹, când Bălcescu ridica personal de la Arhivă, semnând de primire, două condici și un document²⁰. Este vorba, în primul rând, de „Condica cu al Arhivei n°. 102, opis dă hîrtille oprite la comisie în copie din cele întoarse la Mitropolie în original”²¹. De aici o nedumerire pe care o ridică existența comisiei pomenite cu acest prilej și care face necesară o cercetare mai atentă a problemei. Această comisie, care nu trebuie confundată cu Comisia documentală, înființată în 1841²² și nici cu comisia de selecționare, creată anul următor²³, a luat ființă, în cadrul Departamentului Trebilor din Lăuntru, anterior datei de 5 aprilie 1839, când o găsim în plină activitate, pentru cercetarea materialelor documentare „vechi”, dinainte de 1831, provenite de la instituțiile administrative²⁴. Ea își încheiase lucrările la 8 decembrie 1841, când Arhiva Statului raporta forului tutelar despre „delele și condicile regularisite de către masa ce au fost întocmită pe lângă cinst<itul> Departament pentru regularisirea hîrtilor vechi ale statului ce s-au trimis la Arhivă”²⁵. Se trimiteau totodată două opise ale dosarelor și registrelor oprite la Arhivă, în număr de 262, cele mai vechi datînd din anul 1804²⁶. Documentele provenind de la instituții ecleziastice, găsite de comisie între materialele cercetate, au fost predate Mitropoliei după trecerea rezumatului lor într-un opis, pe care guvernul revoluționar l-a solicitat datorită conținutului acestor documente.

În al doilea rînd, între materialele ridicate de Bălcescu de la Arhiva Statului, era un „Catastih de copriinderea hîrtilor turcești”, purtînd numărul 10²⁷. Această condică, aflată în prezent sub cota 772, cuprinde traducerea, în întregime sau în rezumat, a 1149 de documente turcești, găsite, unele la Mitropolie, altele în arhiva domnului Grigore D. Ghica. După ordonarea lor de către aceeași comisie, ele fuseseră depuse la Arhiva Statului²⁸, fiind considerate ca documente de stat. În majoritate, aceste documente priveau relațiile Țării Românești cu Poarta și cu autoritățile

¹⁸ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 380. (Vezi anexa 4).

¹⁹ Ibidem, f. 382. (Vezi anexa 5).

²⁰ Ibidem, f. 383. (Vezi anexa 6).

²¹ Ibidem.

²² Emil Vîrtosu, *Un diplomat manuscris al Țării Românești (1841)*, în „Revista Arhivelor”, I (1958), nr. 2, p. 70 și urm.

²³ *Istoricul Arhivelor Statului...*, p. 100, 102.

²⁴ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2344 II/1838, f. 941.

²⁵ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2630/1840, f. 866.

²⁶ Ibidem, f. 867-879.

²⁷ Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383.

²⁸ Ibidem, Manuscrise, nr. 772. Condica, pe care se păstrează înscris vechiul număr 10, are următorul titlu : „Catastih arătător în prescurtare copriinderea hîrtilor în dialectul turcesc, precum hatiserifuri, porunci ale oblăduiri<i> turcești către domni<i> acestui prințipat și alte particulare corespondenții ce s-au găsit unele la Sfînta Mitropolie și altele între hîrtille răposatului întru fericire domn Grigorie Dimitrie Ghica vv., care regularisindu-să de către comisia întocmită prin Departamentul Trebilor din Lăuntru s-au depus la Arhiva Statului”. Ulterior, această condică a fost transcrisă din alfabet chirilic în alfabet latin.

otomane de la Dunăre, ceea ce explică interesul pe care-l prezenta conținutul lor pentru Guvernul Provizoriu.

Tot la 31 iulie 1848, i se înmîna lui Bălcescu „Hîrtia turcească cu n°. 303 verde” — așa cum apare în recipisa amintită²⁹ — document pe care astăzi îl găsim sub aceeași cotă, înscrisă cu o cerneală care își păstrează perfect culoarea originală³⁰. Este vorba de firmanul sultanului Mahmud II din 1237 Zilkâde evl. (20 — 29 iulie 1822), prin care Grigore D. Ghica era înștiințat că se acceptase dorința sa și a boierilor săi, exprimată la Poartă, cu prilejul numirii sale ca domn, ca preoții greci, participanți la răscoala din 1821 să nu mai fie primiți în slujbe, iar școlile grecești din Țara Românească să fie desființate³¹.

Aducerea la guvern de la Arhivă a acestui ultim document este legată, foarte probabil, de aplicarea punctului 12 din Proclamația de la Izlaz privind „Emancipația mănăstirilor închinată”³². Înscirerea în programul revoluției a acestui deziderat, care avea să fie realizat abia în timpul domniei lui Cuza, crease Guvernului Provizoriu însemnate dificultăți pe plan extern³³. La tratativele purtate în ziua de 29 iulie 1848 la Giurgiu de către Locotenența Domnească cu Suleiman Pașa, reprezentantul Porții a cerut modificarea a 5 articole din Constituție, printre care și a punctului 12, acesta urmînd a fi modificat în următorul sens: „Emanciparea mănăstirilor închinată Locurilor Sfinte nu va putea fi pronunțată decît de către o comisie mixtă, numită de Adunarea generală constituantă”³⁴.

Cu toată opoziția lui Bălcescu, Locotenența Domnească a acceptat modificările cerute³⁵, numind, la 3 august, o deputație însărcinată să prezinte spre aprobare sultanului textul Constituției în noua variantă³⁶. Printre cei 5 membri ai acestei deputații figura și Nicolae Bălcescu³⁷, considerat ca singurul reprezentant al revoluției capabil să dezbată la Constantinopol „cauza monastirilor”³⁸. Peste o zi, Locotenența Domnească se adresa sultanului, arătînd, în legătură cu mănăstirile închinată, că „un memoriu special, servind la stabilirea legitimității și urgenței acestei reforme va fi prezentat Sublimei Porți de către Comisie”³⁹.

Era firesc ca Bălcescu să se documenteze pentru a-și îmborsă și completa cunoștințele în această problemă, fapt care explică de ce a ridicat personal de la Arhiva Statului, chiar în acele zile, documente al căror conținut îi putea oferi informații referitoare la chestiunea mănăstiri-

²⁹ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383.

³⁰ *Ibidem*, Doc. turc., IV/303.

³¹ Mihail Guboglu, *op. cit.*, vol. I, p. 282, doc. 1433.

³² *Anul 1848...*, vol. I, p. 496.

³³ *Ibidem*, vol. IV, București, 1903, p. 30. Vezi și memoriul adresat de Ion Ghica Porții și reprezentanților puterilor aliate, în care explica originea mănăstirilor închinată și poziția revoluției în această problemă. (*Ibidem*, vol. III, București, 1902, p. 129).

³⁴ *Ibidem*, vol. III, p. 94.

³⁵ N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, *Correspondență*, ed. critică de G. Zanc, București, 1964, p. 103—104.

³⁶ *Anul 1848...*, vol. III, p. 186.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 104.

³⁹ *Anul 1848...*, vol. III, p. 218.

rilor închinată ⁴⁰. La 5 august 1848, deputația (numită și comisie) a plecat la Constantinopol ⁴¹, ceea ce a făcut ca Bălcescu să nu aibă posibilitatea de a restitui în persoană materialele luate de la Arhivă.

Correspondența oficială din timpul revoluției ne arată și alte aspecte ale problemei mănăstirilor închinată, legate de activitatea Arhivei Statului și de materialele aflate în depozitele sale. La 3 august 1848, una dintre aceste mănăstiri, Sf. Gheorghe Nou din București ⁴², se adresa Ministerului din Lăuntru cu rugămintea de a i se aproba copierea unor acte de la Arhiva Statului referitoare la hotarele moșiilor sale. Prin rezoluția lui C. A. Rosetti, se stabilea însă că, pînă la deschiderea lucrărilor Adunării constituante, ministerul se găsea în imposibilitate de a rezolva pozitiv această cerere ⁴³. Hotărîrea aceasta era în conformitate cu spiritul în care fusese modificat, tocmai atunci, articolul 12 din Constituție.

La 10 august 1848, acest lucru era făcut cunoscut Ministerului Instrucțiunii Publice și Culturii ⁴⁴. La rîndul său, titularul acestui minister, Ion Eliade Rădulescu, scria la 16 august egumenului Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou, atrăgîndu-i atenția că cererea sa „ar fi trebuit să se adreseze mai întîi către acest Minister, căci numai lui îi sînt însușite căderile operațiilor în orice împrejurări ale clerului bisericesc”. Totodată, se făcea următoarea recomandare: „Spre acest sfîrșit dar, Ministerul vă dă în cunoștință ca, pentru înlesnirea copierii hîrtilor de care aveți trebuință, să vă îndreptați cu cererea către Arhiva Statului și cînd d. Arhivar va cunoaște vreo împiedicare pentru care nu poate de la sine a da asemenea voie, atunci veți face cunoscut acestui Departament, ca să se adreseze către d. Ministru al Trebilor din Lăuntru” ⁴⁵.

Procedînd în acest fel, Mănăstirea Sf. Gheorghe Nou se adresa la 20 august, Arhivei Statului, căreia îi trimitea, în copie, și porunca Ministerului Instrucțiunii Publice și Culturii ⁴⁶. În cerere erau precizate 6 acte „atingătoare de hotarale unor moșii ale mănăstirei”, solicitîndu-se eliberarea de copii de pe ele, cu adevărarea Arhivarului. Este vorba de următoarele documente al căror rezumat îl redăm în forma și în ordinea din cerere: 1) „Întărîre a domnului Ștefan Mihai Racoviță vodă la hotărnicia ce s-a făcut moșii Pueni” (8 august 1764). 2) „Carte de alegere a lui Ioan Fălcoianu și Ștefan Belu pentru moșia Găneasa din sud Vlașca” (20 august 1801). 3) „Carte de danie a lui beizadea Duca Duculețu pentru moșia Latini” (10 martie 7354 = 1746). 4) „Dania schitului Asănichioaia la Sf-l Mormînt, întărită de Grigorie Mitropolitu <1>” (24 septembrie 1781). 5) „Hrisov al lui Mihaiu Șuțu, vvd., întăritor danii schitului Asănichioaia

⁴⁰ În aceeași perioadă, Bălcescu a folosit, în mod sigur, și hatihumaiumul din 1834, luat de la Arhiva Statului, așa cum am văzut, la 28 iulie 1848, de către Ioan Voinescu II. Acest document era readus în depozitele Arhivei la 27 martie 1850, „de la familia d-lui Bălcescu”. (Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 381).

⁴¹ *Anul 1848...*, vol. III, p. 310.

⁴² Această mănăstire a fost închinată, pe la 1624–1625, Patriarhiei de Ierusalim de către domnul Țării Românești Alexandru Coconul. (*Documente privind istoria României*, B. Țara Românească, veacul XVII, vol. IV, București, 1954, p. 457).

⁴³ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 370. (Vezi anexa 7).

⁴⁴ *Ibidem*, f. 371.

⁴⁵ *Ibidem*, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 396.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 395–396.

la Sf-1 Mormînt" (7 martie 1784). 6) „Cartea domnului Alexandru Scarlat Ghica vvd. către 12 boieri hotarnici după judecata urmată înaintea veliților, pentru moșiile Ieroslăvești și Gălăteni" (19 aprilie 1768) ⁴⁷.

Pe această cerere, C. D. Ștefănescu. Arhivarul Statului, pune următoarea rezoluție: „Să se răspundă că pentru asemenea trebuințe să se îndrepteze cu cererea către Ministerul din Întru, fiindcă, după instrucțiunile Arhivei ⁴⁸, nu se poate îndeplini această cerere fără dezlegare din partea prezisului Minister" ⁴⁹. La 22 august 1848, Arhiva Statului răspundea în acest sens Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou ⁵⁰, care a fost astfel nevoită să apeleze la forul său tutelar ⁵¹. La rîndul lui, Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultului se adresa, la 27 august, Ministerului de Interne, cu rugămintea de „a scrie d. Șefului Arhivii a da voe numitului igumen să copieze documentele proprietăților prezisei mănăstiri, ce zice că se află acolo în copie, spre a-și putea îndeplini trebuința pentru care le cere" ⁵².

Rezoluția lui C. A. Rosetti, director al Ministerului din Lăuntru, pe această adresă este semnificativă pentru importanța pe care o avea în acel moment problema eliberării copiilor de pe documentele amintite, a cărei rezolvare, în alte împrejurări, n-ar fi comportat nici o dificultate: „Am avut onoare a răspunde că nu putem da această voe pînă se va deschide Adunarea constituantă și prea sfinția sa să ne arate cu dovezi pentru ce cere aceste hîrtii" ⁵³. La 31 august 1848, se scria în acest sens Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultului ⁵⁴. Cu aceasta, cererea Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou rămînea de fapt nesoluționată, situație la care au contribuit, desigur, și evenimentele care au urmat cîrînd după aceea. Punerea la dispoziția acestei mănăstiri a documentelor solicitate, fie și în copie, ar fi prejudiciat cauza revoluției, al cărei program cuprindea, printre obiectivele principale, emanciparea mănăstirilor închinete, respectiv secularizarea averilor acestora ⁵⁵.

În legătură cu aplicarea programului revoluției stă și luarea de către organele revoluționare de la Arhiva Statului a manuscrisului original al Regulamentului Organic, legiuirea prin care se impusese țărănimii, după cum se exprima atunci un deputat țăran în Comisia proprietății,

⁴⁷ Ibidem, f. 395.

⁴⁸ În „Proiectul de datoriile și orînduirea eforului Arhivei din 30 septembrie 1831, se prevedea ca, de pe documentele originale, „oricînd va face trebuință, să se dea copie adevărită de arhivar". Proiectul din 4 decembrie 1840 aducea precizarea ca, de pe „hîrțile diplomaticești", Arhivarul „să nu fie slobod a da copie la nimeni fără poruncă de la Departamentul din Lăuntru". (*Istoricul Arhivelor Statului* . . . , p. 155, 175). Pentru eliberarea copiilor de pe documentele necesare Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou, care nu erau „diplomaticești" și nici măcar originale, n-ar fi fost, în mod normal, nici un impediment.

⁴⁹ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 395.

⁵⁰ Ibidem, f. 397.

⁵¹ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 377.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem, f. 379.

⁵⁵ Arhivele Statului au contribuit și la soluționarea definitivă a problemei mănăstirilor închinete, în 1865, cînd un reprezentant al lor a fost trimis la Constantinopol spre a înmîna lui Costache Negri, agentul României la Poartă, un număr de documente pe baza cărora puteau fi apărate interesele țării în această chestiune. (Mihail Fănescu, *Grigore N. Manu*, în *Figuri de arhiviști*, p. 134, 137).

un adevărat regim de robie⁵⁶. Acest manuscris fusese trimis spre păstrare Arhivei, la 14 august 1831, de către marele logofăt Filipescu, care atrăgea atenția lui Iordache Rasti, Arhivarul, să-l „așeze în Arhiva Țării, cu mare grijă și băgare de seamă, într-un loc osebit”, unde să fie „ferit de orice stricăciune”⁵⁷. Mai apoi, un număr însemnat de exemplare tipărite ale Regulamentului Organic au fost depozitate tot la Arhiva Statului, de unde erau luate sub formă de împrumut, în mod frecvent, de instituțiile care aveau nevoie de consultarea textelor lui⁵⁸.

La 12 august 1848, printr-un ordin al Ministerului de Interne, i se cerea lui C. D. Ștefănescu, „Capul Arhivelor Statului”⁵⁹, să aducă la acest minister „originalul franțozesc”⁶⁰ al Regulamentului Organic urmînd a fi restituit după împlinirea trebuinței⁶¹. În aceeași zi, C. A. Rosetti semna de primirea la minister a acestui manuscris⁶². Tot atunci, sau poate cu alt prilej, Arhiva Statului a trimis aceleași instituții și alte materiale legate de Regulament, pe care mai tîrziu le găsim desemnate cu următoarea formulare: „Opis de părțile Regulamentului Organic și alte hîrtii atingătoare de dînsul”⁶³. Rezultă că s-a întreprins o largă documentare oficială asupra legiurii care stătuse la baza regimului răsturnat de revoluție.

După cum se știe, manuscrisul original al Regulamentului Organic a fost cerut de mulțime⁶⁴ cu prilejul mării manifestații populare de la 6 septembrie și, după ce a fost ridicat de la Ministerul de Interne⁶⁵, a fost

⁵⁶ A. Oțetea, *Geneza Regulamentului Organic*, în „Studii și articole de istorie”, II, 1957, p. 401.

⁵⁷ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 4/1831, f. 1. (Vezi și Sanda Rodica Bădărău, *art. cit.*, p. 12). Manuscrisul Regulamentului Organic era înscris în evidențele Arhivei Statului sub nr. 18/1831. (Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 385).

⁵⁸ La 1 iunie 1842, Arhiva trimitea la Vornicia din Lăuntru „un Regulament tipărit, cu toate anexurile și proiecturile sale, în număr de bucăți peste tot patru”. (Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 I/1842, f. 237). Se întîlnesc de altfel numeroase cazuri similare.

⁵⁹ Pînă la 1848, conducătorul Arhivei din Țara Românească se intitula, de regulă, „Arhivarul Statului”. (*Istoricul Arhivelor Statului*... , p. 216). În timpul revoluției s-a folosit însă denumirea de „Capul Arhivelor Statului”, iar pentru adjunct cea de „Ajutorul Arhivelor”. (Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 381, 383, 386 etc.). După revoluție, acest titlu a fost abandonat.

⁶⁰ De fapt, textul era bilingv, francez și românesc, așa cum apare în exemplarul trimis la Petersburg. (Arh. St. Buc., Microfilme U.R.S.S., rola 8, c. 354—758).

⁶¹ Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 384. (Vezi anexa 8). S-a păstrat și ciorna acestui ordin, unde, înainte de „trebuincios”, apare cuvîntul „foarte”, șters anterior transcrierii pe curat. Cuvîntul „franțozesc”, ca și originalul ordinului, este scris deasupra rîndului. (Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 375).

⁶² Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 385. (Vezi anexa 9).

⁶³ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 723.

⁶⁴ Un participant la revoluție, fost funcționar la Ministerul de Interne, declara la interogatoriu că, la 6 septembrie, „norodul” a venit la Vornicie, „intrînd în odaia unde se afla membrii guvernului, stăruind și cerînd în gura mare. Regulamentul în original și Arhondologia”. (Mihai Regleanu, *Contribuții documentare cu privire la revoluția din 1848 în Țara Românească*, în *Arhivele Statului. 125 ani de activitate*, p. 314).

⁶⁵ Ibidem, p. 312, 314, 319. Un alt funcționar al Ministerului de Interne, ostil revoluției, declara că manifestații ar fi luat de la Vornicie numai Arhondologia, cu care au plecat, „strigînd că merg la arhivă ca să ia și originalul Regulamentului”. (*Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, 1962, p. 468—469). După cum am văzut însă, manuscrisul original se afla la minister de la 12 august. Același funcționar adăuga următoarea precizare interesantă: „Pentru arderea Regulamentului, nu s-a făcut la Departament nici un fel de lucrare oficială, nici chiar particulare, n-au fost cunoscute lucrătorilor cancelarii proiectele revoluționa-

ars împreună cu Arhondologia în curtea Mitropoliei⁶⁶, act care, prin semnificația sa, constituie unul dintre momentele principale ale revoluției de la 1848 din Țara Românească⁶⁷. A fost singurul document care nu s-a mai întors în depozitele Arhivei Statului, dintre cele împrumutate instituțiilor centrale în timpul revoluției⁶⁸.

Pentru necesitățile de informare, în legătură mai ales cu activitatea pe plan extern a organelor revoluționare, s-a trimis, tot la Ministerul de Interne, un dosar arătat mai târziu ca o „Delă a cancelarii Arhivii din anul 1831 cu n°. 2, partea I, pentru delele diplomatice ce să priimesc la Arhivă spre depunere”⁶⁹. Acest dosar, care ulterior a primit o altă cotă⁷⁰, cuprinde corespondența privind depunerea la Arhiva Statului a unor documente oficiale de valoare deosebită. De asemenea, la 16 august 1848, la cererea Ministerului Dreptății, a fost trimisă acestei instituții „Condica de hrisoave a domnului Moruz din leat 1795, cu al Arhivei n°. 113”⁷¹. Această condică a fost restituită curînd, reintrînd în depozitele Arhivei Statului în ziua de 3 septembrie⁷².

Materialele documentare luate de Ministerul de Interne au rămas însă la această instituție pînă tîrziu, după înfrîngerea revoluției. Mai mult decît atît, organele regimului instituit după 13 septembrie 1848 au ridicat de la Arhiva Statului toată corespondența prin care fuseseră solicitate în timpul revoluției documentele amintite mai sus, ca și adevărîțele de primire a acestora⁷³. Ele au fost date, „după cerere prin graiu”, prin octombrie-noiembrie 1848⁷⁴, clucerului Dimitrie Ioanidi, director în Departamentul Trebilor din Lăuntru⁷⁵. La 24 februarie 1849, cînd se cerea restituirea lor, se arăta că ele erau „neapărat trebuincioase Arhivii a-i sluji spre dovadă în orice vreme pentru hîrțile date de către dînsa pe temeiu<l>lor”⁷⁶. Ridicarea acestei corespondențe de către organele de represiune atestă importanța deosebită pe care au avut-o pentru cauza revoluției documentele luate de la Arhiva Statului și cercetate de personalitățile cele mai de seamă ale acestui moment istoric.

rilor intru aceasta”. (*Ibidem*, p. 468). De aici rezultă că manuscrisul nu fusese cerut de la Arhivă cu scopul de a fi distrus, ci numai în vederea documentării necesare organelor revoluționare.

⁶⁶ Pentru arderea Regulamentului Organic și a Arhondologiei, vezi îndeosebi *Anul 1848...*, vol. IV, p. 220, 222, 232, 239, 245–248 etc.

⁶⁷ *Istoria orașului București*, vol. I, [București], [1965], p. 267.

⁶⁸ Într-un raport din 9 octombrie 1848 al Arhivei Statului către Departamentul Trebilor din Lăuntru, se vorbește despre „originalul manuscript al Regulamentului Organic, cerut prin porunca fostului Minister al Trebilor din Lăuntru cu N° 1883 din 12 avg<us>t și care s-au ars, precum este cunoscut de obște”. (Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IVB/1842, f. 644).

⁶⁹ *Ibidem*, f. 723.

⁷⁰ *Ibidem*, fond D.G.A.S., dosar 4/1831. Pe copertă se cunoaște totuși vechea cotă : „N° 2, partea I”. Titlul acestui dosar este următorul : „Pentru delele și alte hîrtii diplomaticești sau acturi și documenturi ale statului nooă și vechi ce să priimesc spre a să depune în Arhivă, cum și pentru îndreptarea greșelilor ce să găsească la a lor cercetare”. Se continuă pînă în 1860, dar între 14 mai 1847 și 24 octombrie 1849 nu cuprinde nici un fel de corespondență.

⁷¹ *Ibidem*, dosar 5/1831, f. 394.

⁷² *Ibidem*, f. 398.

⁷³ *Ibidem*, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 723.

⁷⁴ În raportul Arhivei Statului din 9 octombrie 1848, nu se pomenește nimic de aceste materiale, în schimb, în raportul din 24 februarie 1849 se cere restituirea lor. (*Ibidem*, f. 644, 723).

⁷⁵ *Ibidem*, f. 723.

⁷⁶ *Ibidem*.

Datorită evenimentelor care au urmat după înfringerea revoluției, aceste documente n-au putut fi restituite Arhivei Statului de către cei care le luaseră. La 9 octombrie 1848, Arhiva se adresa Departamentului Trebilor din Lăuntru cu rugămintea de a i se înapoia cele două condici și cele două firmane remise lui Nicolae Bălcescu și Ioan Voinescu II, aflate probabil „în canțelaria aceluia cinstit Departament sau în canțelaria cinstitului Secretariat al Statului”⁷⁷. La 24 februarie 1849, Arhiva făcea o nouă intervenție în acest sens, dar de data aceasta nu se mai amintea nimic de cele două documente turcești, fiind cerute totuși din nou cele două condici, la care se adăugau opisul Regulamentului Organic și dosarul cancelariei Arhivei, menționate mai sus, ca și corespondența și recipisele ridicare de clucerul Dimitrie Ioanidi⁷⁸. Toate materialele documentare enumerate în acest raport au reintrat în depozitele Arhivei Statului la 19 noiembrie 1849⁷⁹. Hatihumaiumul din 1834, luat de Ioan Voinescu II, a fost restituit la 27 martie 1850 de către familia lui Nicolae Bălcescu⁸⁰, iar firmanul din 1822 a fost primit, probabil tot de la rudele marelui revoluționar, la 24 octombrie 1852⁸¹.

În ceea ce privește celelalte aspecte ale activității Arhivei Statului, nu s-a produs nici o perturbare în timpul revoluției. Astfel, s-au făcut, în mai multe rânduri, depuneri de dosare și registre de la instituții⁸², potrivit regulilor stabilite în această privință. De asemenea, și-a continuat lucrările comisia „pentru alegerea delilor”⁸³, care își începuse activitatea prin ianuarie 1844⁸⁴. La 1 septembrie 1848, C.D. Ștefănescu raporta Ministerului Trebilor din Lăuntru despre terminarea reparației depozitelor de la Mănăstirea Antim⁸⁵, solicitată de Arhiva Statului încă din ianuarie același an⁸⁶. Totodată, se arăta necesitatea mutării în aceste depozite a materialelor de la Mănăstirea Cotroceni, deoarece încăperile de acolo, datorită stării de degradare în care se găseau, nu mai puteau „ține loc de arhivă”⁸⁷, situație semnalată prima oară într-un raport din 9 iunie 1847⁸⁸. Arhiva Statului s-a bucurat așadar, în timpul revoluției, de tot sprijinul îngăduit de posibilitățile de atunci din partea forului său tutelar.

Înfringerea revoluției a afectat și activitatea Arhivei Statului. În primul rând, datorită anulării numirilor în funcțiile publice, făcute de organele revoluționare⁸⁹, postul de „șef al Arhivei” a fost considerat vacant, iar C. D. Ștefănescu, care avea o bogată experiență în această

⁷⁷ Ibidem, f. 644.

⁷⁸ Ibidem, f. 723.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem, fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 381.

⁸¹ Ibidem, f. 383.

⁸² Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 359, 361, 365, 372, 374, 386 etc.

⁸³ Ibidem, f. 381.

⁸⁴ Tudor Mateescu, *art. cit.*, p. 27.

⁸⁵ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 383.

⁸⁶ Tudor Mateescu, *art. cit.*, p. 23.

⁸⁷ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 383.

⁸⁸ Tudor Mateescu, *art. cit.*, p. 23.

⁸⁹ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 646: „asemenea orânduiri să socotesc dăsfiiinate”.

activitate, a fost înlocuit ⁹⁰ cu serdarul Toma Popescu, numit „vremelnicește” în această funcție la 19 septembrie 1848, printr-un decret al cămăcanului Constantin Cantacuzino ⁹¹. Chiar încadrarea unor funcționari inferiori ai Arhivei în timpul revoluției a trebuit să fie confirmată din nou, din același motiv, de către Departamentul Trebilor din Lăuntru ⁹².

În al doilea rând, una dintre încăperile de la Mănăstirea Antim, care servea ca depozit al Arhivei, a fost evacuată „pentru trebuința oștirilor turcești” ⁹³. La fel s-au petrecut lucrurile și cu odaia de la Mitropolie „în care lucra comisia orînduită pentru alegerea delevor” ⁹⁴. În urma raportului Arhivei din 16 octombrie 1848, prin care se arăta această situație, Departamentul Trebilor din Lăuntru a intervenit la mitropolitul Neofit cu rugămintea de a acorda un alt spațiu în clădirea Mitropoliei pentru lucrările acestei comisii ⁹⁵. La 31 octombrie, prelatul răspundea însă că „toate încăperile din curtea Mitropoliei și chiar chiliile părinților slujbași biserici <i> sînt ocupate de oștirile împărătești” ⁹⁶.

Pentru cercetarea istorică prezintă interes activitatea oricărei instituții a Țării Românești în timpul revoluției de la 1848. Am încercat să schițăm, în rîndurile de mai sus, activitatea din zilele acelea a Arhivei Statului, instituție care, prin atribuțiile sale și mai ales prin documentele pe care le deținea, a avut strînse legături cu organele revoluționare, aducînd importante servicii cauzei revoluției.

ANEXE

1

1848 iulie 10, București. Cererea lui Ion Eliade Rădulescu către Ministerul de Interne, prin care roagă să i se primească demisia din funcția de conducător al Arhivei Statului și prin care face recomandări pentru ocuparea unor posturi vacante de la această instituție.

№ 1460.

Priimit la 13 iulie.

Dreptate — frăție.

Onorabilului Departament al celor din Întru.

Jos însemnatul, chemat la însărcinări mai grele și numeroase, s-a văzut nevoit a lăsa postul Arhivelor vacant și, neputînd a-l îngriji, cu onoare se roagă a i se primi demisia.

Conformă cu nucele instituției, de a se pune fiecare la locul său după a sa capacitate și a nu-și perde funcționarii publicii cariera în ramura lor, cu onoare recomand pe d. C. Ștefă-

⁹⁰ C. D. Ștefănescu continuă totuși să semneze ca „Șeful Arhivei pînă la sfîrșitul lunii septembrie, deoarece înlocuitorul său și-a luat în primire postul abia pe la începutul lui octombrie. (Ibidem, dosar 2442 IV A/1842, f. 389—391; dosar 2442 IV B/1842, f. 622—624, 629).

⁹¹ Ibidem, dosar 2442 IV A/1842, f. 388.

⁹² Ibidem, dosar 2442 IV B/1842, f. 646—647.

⁹³ Ibidem, f. 656.

⁹⁴ Ibidem. Pentru atribuțiile și activitatea acestei comisii vezi *Istoricul Arhivelor Statului* ..., p. 102, 104; Tudor Mateescu, *art.* cit p. 26—27.

⁹⁵ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV B/1842, f. 656—657.

⁹⁶ Ibidem, f. 668.

Fig. 1. 1848 iulie 10, București. Cererea lui Ion Eliade Rădulescu către Ministerul de Interne prin care roagă să i se primească demisia din funcția de conducător al Arhivelor Statului.

Handwritten document in Romanian, dated July 10, 1848, from Bucharest. The text is written in cursive and is a request for resignation from the position of head of the State Archives. The document is signed by Ion Eliade Rădulescu.

nescul, ajutorul Arhivei, ce de 16 ani ocupă acest post, totdeauna trecându-i alții înainte, care singur este creatorul Arhivelor, a se pune la locul său ce i s-a convenit mai de mult; cum și pe d. N. Rasti a se așeza în locul ajutorului, post care în faptă îl ocupă asemenea de la înființarea Arhivei, iar în locul d-lui Rasti să se numească scriitor Zamfir Colăneanu, ce îndeplinea slujba de scriitor fără leafă.

Șeful Arhivelor,
ss. I. Eliade

1848 iul. 10.
București.

<Rezoluție :> Să se facă raport la guvern, recomandînd pe persoanele aci însemnate.
ss. N. Golescu

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 350, orig.

2

1848 iulie 15, București. Hotărîrea Guvernului Provizoriu, prin care C. Ștefănescu este numit în postul de șef al Arhivei Statului, iar Nicolae Rasti, în postul de ajutor.

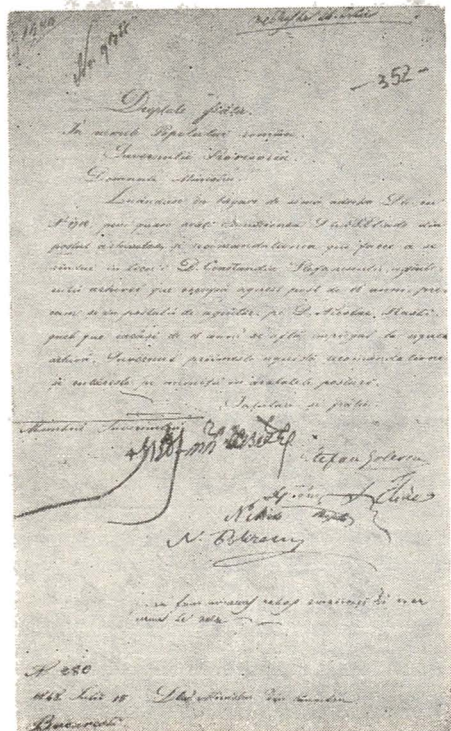

Fig. 2. 1848 iulie 15, București. Hotărîrea Guvernului Provizoriu prin care C. Ștefănescu este numit în postul de șef al Arhivelor Statului.

Nº 1483/Nº 934.

Priimit la 16 iulie *.

Dreptate — frăție.
În numele Poporului român.

Domnule Ministru,

Luîndu-se în băgare de sémă adresa d-le cu Nº 1710, prin quare arăți dimisionarea d-lui I. Eliade din postul arhivelor și recomandationea que face a se rîndui în locu-i d. Constandin Ștefănesculă, agiutorulă arhivei, que ocupă aquest post de 16 anni, precum și în postulă de agiutor pe d. Nicolae Rasti, quel que iarăși de 16 anni se află impieगत la aquea arhivă, Guvernul priimește aqueastă recomandatione și întărește pe numiții în arătatele posturi.

Salutare și frăție.

Membrii Guvernului :

- ss. Neofit Mitru. Ungrovlahiei
- ss. Ștefan Golescu
- ss. Chr. Tell
- ss. I. Eliade
- ss. N. Minco
- ss. <C.A.> Rosetti
- ss. N. Bălcescu

D-lui Ministru din Lăuntru.

Nº 280. 1848 iulie 15. București.

<Rezoluție :> Să se facă cunoscut celor impieगाți și să se chemă la post.

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV 1/1842, f. 352, orig.

* Documentul este scris în alfabet latin.

3

1848 iulie 28, București. *Recipisa semnată de Ioan Voinescu II pentru primirea de la Arhiva Statului a hatihumaiumului din 1834.*

S-a primit hatihumaiumul pentru instalarea Ghichi<i> din 1834.

ss. I. Voinescu II

28 iul. 1848 *

<Însemnare ulterioară :> Acest hatihumaium s-a primit acum înapoi la Arhivă de la familia d-lui Bălcescu, pentru care s-a dat adeverință de a lui primire. 1850 mart. 27.

<Însemnare pe verso :> Al Arhivei № 41 din leat 1834.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 382, orig.

* Adăugat cu creionul de altă mină.

4

1848 iulie 28, București. „*Bilet particular*” al lui N. Golescu, ministrul din Lăuntru, către C. Ștefănescu, șeful Arhivei Statului.

28. iul. 1848 *.

Mergeți, vă rog, cu dl. N. Bălcescu la Arhivă să ia nește hirtii de care avem trebuință.

Salutare, frăție.

ss. N. Golescu

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 380, orig.

* Adăugat cu creionul de altă mină.

5

1848 iulie 31, București. „*Bilet particular*” al lui N. Golescu, ministrul din Lăuntru, către C. Ștefănescu, șeful Arhivei Statului.

31 iul. *

Dl. Ștefănescu este poftit să sloboază d-l<ui> N. Bălcescu orce documenturi va voi să ia din Arhivă.

1848. iulie 31.

ss. N. Golescu

6

1848 iulie 31, București. *Recipisa semnată de N. Bălcescu pentru primirea a două condici și a unui document turcesc de la Arhiva Statului.*

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383, orig.

* Adăugat cu creionul de altă mină.

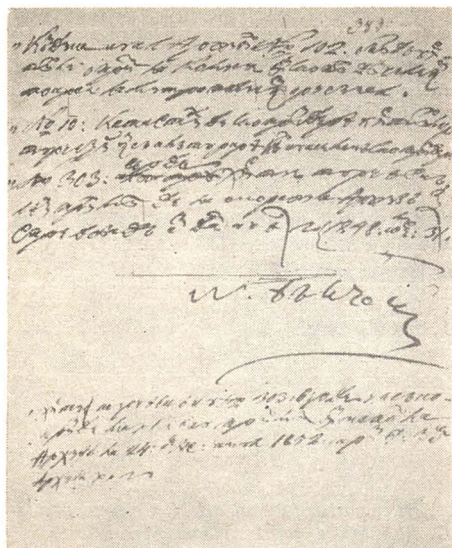

Fig. 3. 1848 iulie 31, București. Recipisa semnată de Bălcescu pentru primirea a două condici și a unui document turcesc de la Arhiva Statului.

Condica cu al Arhivei № 102, opis dă hirtile oprite la comisie în copie din cele întoarse la Mitropolie în original.

№ 10. Catastih de copriinderea hirtiiilor turcești însă alăturarea lui cu asemenea copriindere.

№ 303 verde. Hirtie turcească.

Le-am priimit de la onorabila Arhivă. Spre dovadă am dat aceasta. 1848 iulic 31.

ss. N. Bălcescu

<Însemnare ulterioară :> Hirtia turcească cu № 303 verde, ce să copriinde mai sus, s-au priimit înapoi la Arhivă, la 24 octomvrie anul 1852, prin d. Șeful Arhivei.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 383, orig.

7

1848 august 3, București. Adresa Mănăstirii Sf. Gheorghe Nou către Ministerul de Interne, prin care solicită eliberarea de copii de pe unele documente aflate la Arhiva Statului.

№ 1600/№ 1009.

Priimită avg. 4.

Dreptate — frăție.

D-le Ministru din Năuntru,

Avind mănăstirea această trebuință de niște hirtii atingătoare de hotarâle moșiilor mănăstiri*<i>*, care se află la Arhiva Statului, în della diplomatică, sinteți rugat să binevoiți a-i da vocea să se scoată copii după cite hirtii se vor găsi și a mi se da în cuvenita orinduială.

Salutare și frăție.

Egumenul Mănăstirii> Sfântului Gheorghie Nou,

ss. Indescifrabil.

Secr. ss. D. Diamandi

Onorabilului Ministru din Năuntru.

Anul 1848 luna avgust 3. № 118.

<Rezoluție :> Să i se facă cunoscut că, pină nu să va deschide Adunarea constituantă, Ministerul să află în neputință de a-i împlini cererea.

ss. <C.A.> Rosetti.

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2442 IV A/1842, f. 370, orig.

8

1848 august 12, București. Ordinul Ministerului de Interne către Arhiva Statului pentru aducerea la minister a originalului Regulamentului Organic.

№ 247 avg<us>t 12.

Dreptate — frăție.

Domnule Cap al Arhivelor Statului,

Ești invitat domnule, ca să aduci cît mai grab la Ministeriu originalul franțozesc * al Regulamentului Organic, fiind trebuincios, că apoi se va întoarce iarăși acoale.

Salutare și frăție.

Pentru ministrul din Lăuntru,

ss. <C.A.> Rosetti.

Capu<1> Secsii,

ss. Indescifrabil

№ 1883. 1848 avgust 12. Sec<sia> 3-lea.

<Rezoluție :> Să se ducă de către d. Ajutorul Arhivelor.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S., dosar 5/1831, f. 384, orig.

* Adăugat deasupra rindului.

9

1848 august 12, București. Recipisa semnată de C. A. Rosetti pentru primirea de la Arhiva Statului a originalului Regulamentului Organic.

Regulamentul Organic original de la Arhivă l-am priimit la Ministerul de Interne.
Directorul Ministerului,
ss. C. A. Rosetti
1848 avg. 12.
Al Arhivei № 18 din anul 1831 *.

Arh. St. Buc., fond D.G.A.S, dosar 5/1831, f. 385, orig.

* Adăugat de altă mină.

O TRADUCERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ
A MANUALULUI DE LEGI AL LUI
MIHAIL FOTINOPULOS PUBLICATĂ ÎN 1869

NESTOR CAMARIANO

Despre învățatul jurist Mihail Fotinopulos și Manualul său de legi, care a avut o foarte largă circulație în Principatele Române, s-au ocupat în trecut și acum în urmă mai mulți cercetători, cărora însă le-a rămas necunoscută o traducere publicată în limba română. Înainte însă de a ne ocupa de această prețioasă traducere, să ne oprim puțin și asupra numelui și operei juristului, care a trăit în București, la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

CÎTEVA FRECIZĂRI REFERITCARE LA VIAȚA LUI M. FOTINOPULOS

De curînd s-a iscat o discuție asupra formei mai potrivite a numelui juristului. Doi distinși cercetători ai istoriei dreptului, Gheorghe Cronț și Valentin Georgescu (ultimul a revenit de cîteva ori) au discutat și au ajuns la concluzia că între formele întîlnite în documente : Fotinopulos, Fotinos, Fotino, Mike și Mikes, cea de preferat este forma românilizată *Fotino*. Gh. Cronț spune : „preferăm forma românilizată Fotino, folosită de către vechii cercetători C. Litzica și Ion Peretz”¹, iar V. Georgescu scrie : „Forma Fotino, în favoarea căreia Gh. Cronț se pronunța recent referindu-se la tradiția creată, ni se pare cea mai exactă”².

Nu sîntem de acord cu predecesorii noștri, fiindcă dacă este vorba de tradiția creată, aceasta ne arată că trebuie să renunțăm la forma prescurtată de Fotino. Gh. Cronț s-a oprit numai la două nume de istorici din trecut : C. Litzica și Ion Peretz, majoritatea însă a istoricilor și a juriștilor noștri utilizează forma lungă Fotinopulos ; amintim cîteva nume : C. Erbiceanu, N. Gh. Dossios, D. C. Arion, Șt. Berechet, A. Elian, precum și colectivul pentru vechiul drept românesc. De asemenea și cercetătorii străini : L. C. Casso, A. Papadopulos-Kerameus, P. Zepos, Antonio d'Emi-

¹ Vezi recenzia lui Gh. Cronț la Pan. Zepos, *Μιχαήλ Φωτεινοπούλου Νομικὸν Πρῶχειρον...* în „Studii”, XIII, nr. 2, 1960, p. 273.

² V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean din 1766 al lui Mihail Fotino (Fotinopulos)* în „Studii” XIV, nr. 6, 1961, p. 1507.

lia s-au oprit la forma lungă. Dece să renunțăm la această formă? V. Georgescu susține că este mai potrivită forma prescurtată, deoarece este „cea mai veche și pare a fi cea folosită de autor, fiindcă o găsim în mss gr.20 (f. 417) și 21 (f. 98, 129)”³. De asemenea adaugă că „strict numeric, cele două forme apar aproape la egalitate, prin vechimea manuscriselor și a importanței lor relative se impune forma Fotinos, pe care epoca respectivă a românizat-o totdeauna în Fotino”⁴. Nu știm cum V. Georgescu a ajuns la concluzia că „strict numeric, cele două forme (Fotinopulos și Fotinos) apar aproape la egalitate”. Mss gr. 20 și 21, care sînt socotite de V. Georgescu ca cele mai vechi, nu au titlul Manualului, iar numele autorului este amintit de copist în interiorul textului, așadar numele n-a fost adăugat de autor și acest argument nu ni se pare destul de plauzibil. Interesant este că toate manuscrisele, precum și cel de la Paris, cu adăugiri ulterioare provenite, probabil, de la autor, care au păstrat titlul Manualului, arată că opera a fost scrisă de Fotinopulos. De aceea socotim că trebuie să respectăm numele autorului așa cum a fost dat de el însuși. De ce să-l prescurtăm noi astăzi, dacă autorul n-a vrut să-l prescurteze? Este adevărat că în diferite hrisoave domnești și hotărîri judecătorești întîlnim forma prescurtată de Fotinos sau Mike și Mikes, dar aceasta nu trebuie să ne influențeze și după cum un bibliograf nu are voie să schimbe numele autorului unei cărți, la fel și noi cînd vorbim de Manual nu trebuie să aducem nici o schimbare în transcrierea numelui autorului, cu atît mai mult, cu cît se poate confunda cu familia lui Dionisie Fotino din Patras și va fi nevoie mereu de o precizare referitor la identitatea lui. Dacă este vorba să utilizăm forma cea mai frecventă în documentele din ultimii ani ai vieții acestui activ judecător din București, atunci trebuie să ne oprim la forma Mike sau Mikes, care înlocuiește de multe ori pe cea de Fotinos. Dar despre această formă nu pledează nici Gh. Cronț și nici V. Georgescu. Iar forma românizată de Fotinos este foarte rar întîlnită în documente și de aceea credem că această formă nu poate să se bucure de asentimentul cercetătorilor noștri.

M. Fotinopulos în Țara Românească. Cînd a venit M. Fotinopulos în Țara Românească? La această întrebare cercetările arhivistice de pînă acum n-au reușit să dea un răspuns, și de aceea prof. P. Zepos spune: „despre Mihail Fotinopulos, autorul Manualului de legi, informațiile existente sînt puține și uneori confuze din punct de vedere al exactității cronologice”⁵.

Înaintașii noștri amintesc că Fotinopulos a fost onorat cu titlurile de mare paharnic și mare grămătic, dar fără vreo precizare cronologică cu privire la stabilirea lui în Țara Românească și obținerea titlurilor boierești⁶, titluri despre care vom vorbi în paragraful următor. De la 1765

³ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „Irimiriei” și al operei juridice a lui Mihail Fotino*, în „Revista arhivelor”, IX, nr. 1, 1966, p. 93.

⁴ V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean...* p. 1507.

⁵ Panaghiotis Zepos, Μιχαήλ Φωτεινοπούλου Νομικόν Πρόχειρον (Manual de legi al lui Fotinopulos), Atena, 1959, p. 12.

⁶ D. p. Gh. Cronț afirmă că „on lui avait accordé le titre nobiliaire de *mare paharnic* (grand échançon)”, dar nu precizează cine i-a acordat acest titlu și cînd, vezi Gh. Cronț, *La réception du droit romano-byzantin dans les Pays roumains. L'œuvre rédigée par Michel Fotino*, în „Nouvelles études d'histoire”, IV, 1970, p. 135.

— 1781 avem date documentare referitoare la activitatea lui în București, ne lipsesc însă date înainte de 1765 și după 1781. V. Georgescu n-a reușit să ne dea în studiile sale informații suplimentare și de aceea nu știm pe ce se bazează când afirmă că Fotinopulos „dérouta en Valachie (entre 1755 et 1780 environ)”⁷. Iar într-un alt studiu este și mai categoric despre activitatea lui Fotinopulos în Țara Românească: „Pendant plus d'un demi-siècle, son activité de légiste et de juge, et son œuvre largement diffusée et partiellement traduite en roumain, furent inséparables de tous les moments importants de l'histoire juridique du pays”⁸. Din activitatea lui Fotinopulos nu cunoaștem decît numai o perioadă de 16 ani și de aceea credem că nu putem vorbi deocamdată de „un demi-siècle”.

De la 1776 și pînă la începutul anului 1780⁹ Fotinopulos a îndeplinit funcția de judecător¹⁰ și semnează aproape totdeauna în fruntea judecătorilor (el avea și un salariu mai mare decît ceilalți), cu numele său prescurtat de: Mikes, pah. sau Μηκές παχ. După data de 24 mai 1780 pierdem urmele lui ca judecător în condicile domnești¹¹, dar îl întîlnim în 1781, în titlul unei alte opere a lui Fotinopulos, anume: *Sfaturile către fiul său*, care poartă data: 1781, martie 21. Această operă ni s-a păstrat în două manuscrise grecești. Un manuscris se află la Biblioteca Universității din Atena, de care s-a ocupat C. I. Dyovuniotis¹², iar un al doilea manuscris a fost cercetat de N. Iorga la Biblioteca Națională din Atena¹³. Cercetătorii greci C. Dyovuniotis și P. Zepos (*op. cit.* p. 13 n.5) nu amintesc de manuscrisul de la Biblioteca Națională. Este o altă copie sau ms-ul de la Biblioteca Națională a trecut la Biblioteca Universității din Atena? De menționat că la ambele biblioteci avem aceeași cota: 1184. În descrierea mss-lor, dată de cercetătorii greci, sînt unele deosebiri, dar nu sînt suficiente ca să ne pronunțăm categoric că sînt două copii deosebite.

⁷ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei”*... p. 112.

⁸ V. Georgescu, *L'œuvre juridique de Michel Fotino et la version roumaine du IV-e livre de droit coutumier de son „Manuel de lois” (1777)*, în „Revue des études sud-est européennes”, V, nr. 1—2, 1967, p. 151.

⁹ Fotinopulos a fost bun prieten cu episcopul Chesarie de Rîmnic și la înmormintarea acestuia (a murit în București la 18(?) ianuarie 1780) a rostit un discurs, în care a arătat calitățile învățatului prelat dispărut, a cărui moartea a pricinuit „mare jale la toată țara”, cum scrie Zamfir Hagi Gheorghe din Craiova lui Hagi Pop, la Sibiu, la 19 ianuarie 1780, vezi D. Furnica, *Din istoria comerțului la români*, București, 1908, p. 146—147. Discursul funebru al lui Fotinopulos este publicat de C. I. Dyovuniotis, după un ms, care „pare să fie autograf”, vezi Μηχαήλ Φωτεινός (Mihai Fotino), în revista „Θεολογία”, I, 1923, p. 338—340.

¹⁰ Uneori Fotinopulos făcea parte și din comisii speciale de judecată, astfel la 6 noiembrie 1778 îl găsim într-o comisie de judecată alături de mitropolitul Ungrovlahiei Grigorie, spătarul Dimitrie Ghica, marele logofăt Scarlat Greceanu, vistirul Enechiță Văcărescu și Dumitrache medelnicerul, el semnează: Μηκές παχ.. Documentul în limba greacă, se află la Arh. St. Buc., condica Ipsilanti, ms 7, f. 47^v, vezi și f. 48^v.

¹¹ Afirmăția lui Gh. Cronț că Fotinopulos a fost „membre du divan judiciaire de Bucarest jusqu'en 1790” (*La réception des Basiliques dans les Pays roumains*, în „Nouvelles études d'histoire”, III, 1965, p. 175), are nevoie de mărturii istorice documentare, căci altfel nu poate fi admisă.

¹² C. I. Dyovuniotis, *op. cit.*, p. 333—342; manuscrisul este descris de Ioan și Alcibiadi Sakkelon în Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐβουλικῆς ἐβιβλιοθηκῆς τῆς Ἐλλάδος (Catalogul manuscriselor din Biblioteca Națională a Greciei), Atena, 1892, p. 215, cota 1184. O copie contemporană se află la Bibl. Acad. R. S. României, ms gr. 1308.

¹³ N. Iorga, *Note ateniene* în „Revista istorică”, XVI (1930), p. 202.

Nu putem admite așa cum susține istoricul grec G. I. Zolotas, că Fotinopulos ar fi ocupat la 1778 postul de profesor la Marea școală din Constantinopol, iar apoi a fost profesor în Țara Românească¹⁴, deoarece nu se bazează pe o argumentație documentară. P. Zepos nu crede că este valabilă afirmația lui Zolotas, fiindcă la 1765 Fotinopulos a scris în București Manualul său. Zepos nu a avut în vedere și activitatea de judecător în București a lui Fotinopulos și de aceea s-a oprit numai la Manualul de legi pentru combaterea afirmației lui Zolotas. Totuși P. Zepos afirmă că titlul lui Fotinopulos de ὕπατος τῶν φιλοσόφων — primit de la patriarhul din Constantinopol — demonstrează că el „a fost poate student și apoi profesor la Marea școală a neamului din Constantinopol, dar nu se știe exact când”¹⁵. Felul însă cum a obținut Fotinopulos acest titlu, după cum vom vedea mai jos, credem că nu ne îndreptățește să admitem supoziția profesorului de la Atena. Nu cumva Fotinopulos înainte de a veni în Principatele Române a avut o activitate didactică oarecare la Constantinopol? Dar nu se știe când a plecat Fotinopulos din insula sa natală Chios. Istoricii greci n-au reușit să găsească date documentare în arhivele grecești, cu toate că au vrut să-i acorde locul cuvenit „între învățații greci ai secolului al XVIII-lea”¹⁶. Un Mihail Fotinos este trecut într-un ms de la mănăstirea Mundon din Chios, ca fiind rudă cu Ghenadios Fotinos, care a lăsat schitului Prodom din Chios 400 de aslani. Însemnarea are data 18 martie 1751¹⁷. Să fie oare acest Mihail Fotinos viitorul autor al Manualului?

Titlurile de mare paharnic, mare grămătic și ὕπατος τῶν φιλοσόφων obținute de Fotinopulos. Nu știm când Fotinopulos a obținut titlul de paharnic sau mare paharnic. Prima mențiune despre această funcție o avem în textul hrisovului domnitorului Ștefan Racoviță din 1765, unde este menționat ca fost mare paharnic. Uneori însă el semnează numai: Mihail paharnic din Chios. În anul 1777 el semnează ca mare paharnic și nu ca fost mare paharnic¹⁸.

În anul 1765 Fotinopulos era mare grămătic al domnitorului Ștefan Racoviță. În hrisovul amintit al lui Șt. Racoviță este o ștersătură prețioasă, și anume vechiul text era: „pe marele paharnic și marele grămătic care a funcționat pe lângă domni”, care a fost șters și îndreptat „pe fostul mare paharnic și mare grămătic pe lângă noi”. Deci din acest hrisov rezultă clar că înainte de 1765 Fotinopulos era mare paharnic, iar în anul 1765 era mare grămătic al lui Șt. Racoviță¹⁹. De altfel avem o confirmare și din partea unui contemporan, comisul N. Caragea, cum vom vedea mai jos, că în 1765 Fotinopulos ocupa postul de grămătic pe lângă domn. Lipsese însă alte mărturii documentare, poate cu timpul noi documente să arunce mai multă lumină asupra acestei probleme.

Să trecem acum la titlul său de ὕπατος τῶν φιλοσόφων, pe care V. Georgescu, nereușind să-l lămurească, adaugă că problema sa „rămîne de adîncit”²⁰. Se pune întrebarea, cînd a putut să primească

¹⁴ G. I. Zolotas, *Ἱστορία τῆς Χίου* (Istoria insulei Chios), III¹, Atena, 1926, p. 508.

¹⁵ P. Zepos, *op. cit.*, p. 13.

¹⁶ C. Dyovuniotis, *loc. cit.*, p. 328.

¹⁷ G. I. Zolotas, *op. cit.*, p. 315.

¹⁸ Vezi Manualul de legi, ms gr. 1195 de la Bibl. Acad. R. S. România.

¹⁹ Hrisovul este publicat în C. Litzica, *Catalogul manuscrisurilor grecești*, București, 1909, p. 135—136.

²⁰ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei”*... , p. 93.

Fotinopulos acest titlu? Poate oare să fie vorba de un abuz din partea lui Fotinopulos, care și-a luat de la sine putere acest titlu, vrînd astfel să imite pe cîțiva din înaintașii săi, care îl purtau? Nu credem așa ceva. Păreră noastră este că domnul Țării Românești, ambițiosul Șt. Racoviță, care voia să dea țării o condică de legi, ca să fie numele său pomenit, și pentru ca opera sa să fie apreciată de contemporani, s-a gîndit că era bine, ca autorul condicii să fie o persoană însemnată, un învățat grec recunoscut de Patriarhia din Constantipopol cu titlul de ὑπατος τῶν φιλοσόφων τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, pe care l-au purtat alți cîțiva învățați greci din secolul al XVIII-lea, care au condus Marea școală a patriarhiei din Constantipopol, cum sînt: Iacob Manos din Arghos ²¹, Ioan Gianis din Lesbos ²², Critias din Brussa ²³. Șt. Racoviță a intervenit, cum au intervenit înaintașii săi pentru ceilalți, pe lingă patriarhul din Constantinopol, și a obținut titlul mult rîvnit pentru Fotinopulos, probabil în baza ajutoarelor bănești ce s-a angajat să trimită la Constantinopol ²⁴.

Contemporanii lui Fotinopulos, istoricii Chesarie Daponte și Atanasie Comnen Ipsilanti, care au trăit în Țara Românească și poate au cunoscut de aproape pe Fotinopulos, nu amintesc nimic de el, poate fiindcă n-a avut o activitate didactică și filozofică ca înaintașii săi amintiți.

Dar ce valoare aveau cuvintele de ὑπατος τῶν φιλοσόφων pentru contemporanii lui Fotinopulos? C. Daponte spune că este vorba de „προνόμιον, τίτλος, ὁ ἐποῖος παρὰ τοῦ πατριάρχου δίδεται εἰς τὸν πλεον προκομμένον, ἀρχίζεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων μας παραδεδομένος (un privilegiu, un titlu, care este dat de patriarh la cel mai învățat, și care se dădea de la început, din timpul împăraților noștri) ²⁵.

At. Comnen Ipsilanti arată acelaș lucru „ὀφφίκιον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τίτλος, ἐπεὶ ἀπὸ καιρῶ τῶν βασιλέων μας ἐδίδετο καὶ δίδεται καὶ τῶρα παρὰ τοῦ πατριάρχου εἰς τὸν πλεον προκομμένον“ (slujbă sau mai degrabă titlu, care se dădea pe timpuri de împărații noștri și se dă și acum de patriarh la cel mai învățat) ²⁶.

Patriarhul Constantinopolului Constantinos I ²⁷ spune că cel care primea acest titlu era socotit ca „σοφός, πολυμαθής“ (savant, tare învățat) ²⁸.

²¹ Patriarhul ecumenic a acordat lui Manos acest titlu în urma recomandării lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul (M. Ghedeon, Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς (Cronica Academiei patriarhicești), Constantinopol, 1883, p. 139), acesta l-a avut profesor la fiii săi, viitorii domni în Principatele Române.

²² Lui Gianis i s-a acordat titlul prin mijlocirea domnitorului Grigore Ghica, nepotul lui Alex. Mavrocordat Exaporitul (M. Ghedeon, *op. cit.*, p. 140).

²³ Chesarie Daponte, Κατάλογος ἱστορικός (Catalog istoric), în Const. Erbiceanu, *Cronicarii greci*, București, 1888, p. 202. Constantios I, Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες (Biografie și scrieri mai mici), publicate de Teodor Aristocleus, Constantinopol, 1866, p. 354 și 355. Vangelis Scuvaras, Νικόλαος Κριτίας Προυσαεὺς (Nicolae Critias din Brussa), Atena, 1960, p. 63.

²⁴ La 1 aprilie 1764, Șt. Racoviță, printr-un hrisov, acorda Marci școli din Constantinopol un ajutor anual de 1000 groși, M. Ghedeon, *op. cit.*, p. 230–231.

²⁵ Daponte în C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 202.

²⁶ Hurmuzaki, *Documente*, vol. XIII, p. 192.

²⁷ Patriarhul Constantios, în tinerețea sa a însoțit în 1789 pe unchiul său, arhiepiscopul de Sina, Chiril, la Iași, unde a trăit cîțiva ani, vezi Constantios I, *op. cit.* p. 3.

²⁸ Constantios I, *op. cit.*, p. 354.

Cercetătorii români au tradus pe ὕπατος τῶν φιλοσόφων foarte variat. Traducătorul român din 1869 al Manualului, după cum vom vedea mai departe, a tradus cu „decan al filozofilor” ; Const. Litzica cu „consul al filozofilor”²⁹ ; D. Russo, referindu-se la traducerea lui Litzica, și bazându-se pe obiceiul bizantin, propune : „principe al filozofilor”³⁰ ; N. Dossios traduce cu „cel mai superior între filozofi”³¹ ; Șt. Berechet cu „conducător al filozofilor”³², V. Georgescu „fruntașul filozofilor”³³, iar noi, avînd în vedere cele spuse de contemporanii lui Fotinopulos, înclinăm pentru „cel mai mare între filozofi”.

MANUALUL DE LEGI AL LUI M. FOTINOPULOS

Nu sînt jurist și nu ne vom ocupa de conținutul acestei condici din punct de vedere juridic, ci ca un cercetător istoric. Primul istoric român care amintește de această condică printre pravilele din trecutul istoric al Principatelor Române, drept „pravila lui Scarlat Ghica”, a fost Nicolae Bălcescu³⁴. Mențiunea lui Bălcescu a trecut neobservată de specialiștii noștri. Pentru Bălcescu Manualul lui Fotinopulos este opera lui Scarlat Ghica și nu a lui Ștefan Racoviță.

În ultimul timp s-a arătat un interes deosebit pentru opera juridică a lui Fotinopulos și un colectiv special a lucrat mai mulți ani pentru pregătirea unei ediții critice a Manualului în limba greacă și a unei traduceri în limba română. Nu știm în ce stadiu se află astăzi această ediție, care era terminată mîi de mult, dar prin descoperirea lui V. Georgescu a unui manuscris la Paris, cu multe adăugiri făcute de autor, s-au pus desigur în fața editorilor unele noi probleme serioase. Acum vine să se adauge și traducerea în limba română, publicată în 1869, și rămasă necunoscută pînă astăzi cercetătorilor.

V. Georgescu în ultimul timp a publicat cîteva studii cu contribuții foarte valoroase, atît pentru cunoașterea unor probleme ce prezintă manuscrisele, care ni s-au păstrat din Manual, cît și pentru o mai bună înțelegere a operei juridice a învățatului grec. În urma unei munci insistente și laborioase, V. Georgescu a ajuns la concluzia că trebuie să avem în vedere existența a trei manuale de legi și anume a) cel din 1765, din care s-au păstrat cărțile I și III în mss gr. 20 și 21 din Biblioteca Acad. Rom. b) cel din 1766, transmis în 11 exemplare, din care trei se află la Iași și c) manual de legi fără titlu, (mss gr. 1195) cu o prefață datată din noiembrie 1777³⁵. Iar într-un ultim articol V. Georgescu spune că sînt 12 mss

²⁹ Const. Litzica, *op. cit.*, p. 72.

³⁰ D. Russo, *Studii și critice*, București, 1910, p. 72.

³¹ N. Dossios, *Justiția și cunoștințele juridice în Principatele Dunărene în secolele al 17-lea, 18-lea și pe la începutul secolului al 19-lea*, Iași, 1911, p. 17.

³² Șt. Berechet, *Legătura dintre dreptul bizantin și românesc*, vol. I, part. I, Vaslui, 1937, p. 147.

³³ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „Irimiriei”*..., p. 93.

³⁴ Vezi Nicolae Bălcescu, *Cuvînt prealiminaru despre tsvoarele istoriei românilor*, publicat în fruntea primului volum din binecunoscuta sa revista „Magazin istoric pentru Dacia”, București, 1845.

³⁵ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „Irimeriei”*..., p. 91.

cu text integral și un al 13-lea ms, nr. 1434, care cuprinde numai primele două cărți ³⁶. La aceste mss trebuie adăugat acum și ms-ul care a fost utilizat în 1869 de traducătorul român, deocamdată neidentificat.

Primul Manual de legi, este socotit deci cel cu hrisovul lui Ștefan Racoviță, din care ni s-au păstrat numai două cărți, I-a și a III-a. Toți cercetătorii, care s-au ocupat de acest hrisov domnesc din fruntea ms-lui gr. 20, au afirmat că este al domnitorului Șt. Racoviță. Hrisovul a fost dat într-adevăr de acest domn? Avem de menționat un lucru destul de semnificativ, anume că titlul hrisovului, în care este amintit numele lui Șt. Racoviță, a fost adăugat mai târziu, fiind scris de altă mână decît restul hrisovului. Dece oare n-a fost scris de aceeași mână? Epoca în care a domnit Șt. Racoviță a fost destul de scurtă (26 ianuarie 1764 pînă la 18 august 1765) și nu știm dacă îndată ce s-a urcat pe tronul Țării Românești a dat poruncă lui Fotinopulos să întocmească Manualul său. Timpul necesar pentru întocmirea unui manual de legi credem că a fost prea scurt, chiar dacă admitem că redactarea a fost începută în primele luni ale domniei lui Racoviță și de aceea presupunem că autorul a întocmit în grabă un manual mai redus, iar apoi, în timpul domniei lui Scarlat Ghica, l-a completat, dînd astfel naștere la varianta a II-a, care după cum am văzut mai sus, s-a bucurat de o largă circulație.

Nu cunoaștem care a fost titlul manualului la prima variantă, fiindcă la ms-ul 20 de la Biblioteca Academiei R. S. România lipsește titlul, ceea ce ne face să credem că cel care a copiat ms gr. 20, a evitat să scrie atît titlul manualului, cît și titlul hrisovului, ca să nu amintească probabil numele domnitorului Ștefan Racoviță, care a domnit ca un tiran. Alți copişti însă se pare că au reprodus titlul manualului, în care era trecut numele domnitorului amintit. Un astfel de ms a fost în posesia lui Nicolae Caragea (cumnatul domnitorului Matei Ghica). Acesta a trăit la Constantinopol și în Principatele Române. A fost logofăt general al Patriarhiei din Constantinopol și mare comis sau mare cămăinar în principate ³⁷. A fost un intelectual cu o bogată bibliotecă. De la el ne-au rămas mai multe mss. A. Papadopoulos-Kerameus se ocupă pe larg de două mss gr., în care N. Caragea a copiat extrase de la diferiți autori ³⁸.

Într-un alt ms Caragea a copiat extrase de legi și canoane din Matei Vlasteris, Constantin Armenopulos, Mihail Pselos, Alexie Spanos, precum și extrase din operele lui Meletie din Atena, Nectarie al Ierusalimului, Dositei al Ierusalimului, Ilie Miniatis, Micolae Mavrocordat etc., culese, din diferite mss, sau cărți tipărite. Acest ms, intitulat Πανδέκτη, a fost în posesia mitropolitului Sofronie de Leontopolis, care a publicat o largă descriere sub titlul: Πανδέκτη Νικολάου Καρατζᾶ, λογοθέτου γενικοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας (Pandectă a lui Nicolae Caragea, logofăt general al mării biserici a lui Christos) ³⁹. Din descrierea

³⁶ Idem, *Un manuscrit parisien du „Nomikon procheiron” (Bucarest 1766) de Michel Fotino* (Phteinopoulos), în „Revue des études sud-est européennes” VIII, nr. 2, 1970, p. 329.

³⁷ La 1754 domnul Moldovei, Matei Ghica, l-a făcut de la mare comis, mare cămăinar, vezi *Cronica Ghiculeștilor, Istoria Moldovei între anii 1695–1754*, ediție îngrijită de Nestor Camariano și Ariadna Istorian-Cioran, București, 1965, p. 695.

³⁸ Vezi A. Papadopoulos-Kerameus, Δύο κώδικες τῆς ἐκκλησιαστικῆς Νικολάου Καρατζᾶ (Două manuscrite din biblioteca lui Nicolae Caragea) în „Ἐπετηρὶς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Πάρνασος” (Anuarul silogului literar Parnasos), VIII, 1904, p. 5–31.

³⁹ Vezi „Ἐκκλησιαστικὸς Φᾶρος” (Farul bisericesc), VI, 1910, p. 81–111.

lui Sofronie vedem că la f. 342^r se află copiat: „ἐκ τοῦ νομίμου Μιχαήλ Φωτεινοῦ τοῦ ἐκ Χίου, ὑπάτου τῶν φιλοσόφων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μεγάλου Παρχνίκου(;) <recte Παχαρνίκου> καὶ Γραμματικοῦ τῆς αὐθεντίας Οὐγγροβλαχίας, συντεθέντος κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αὐθέντου Στεφάνου Μιχαήλ Ρακοβίτζου Βοεβόδα καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, ἐν ἔτει αΨζέ' περὶ κανόνων διαφόρων, ἧτοι φετράδ“ (Din manualul lui Mihail Fotinos din Chios, cel mai mare între filozofii mării biserici și mare paharnic și grămătic al domniei Ungrovlahiei, compus din porunca domnitorului Ștefan Mihai Racovița voevod și stăpîn al întregii Ungrovlahie, în anul 1765, „Despre diferite reguli sau orînduieii”.

Din titlul de mai sus se vede clar că N. Caragea a copiat acest extras din varianta I-a a Manualului lui Fotinopulos, care probabil avea un titlu asemănător cu cel dat, de unde Caragea a luat valoroasele precizări cu privire la Fotinopulos. Avem deci o confirmare prețioasă de la un contemporan și poate chiar prieten al lui Fotinopulos că Manualul a fost întocmit din porunca domnitorului Șt. Racoviță, în 1765.

În hrisovul lui Racoviță se precizează că la Manualul lui Fotinopulos „s-au adăugat și câteva porunci foarte trebuincioase și folositoare pentru buna orînduială și buna cîrmuire a acestei țări”. Poruncile sînt trecute la f. 98^v și următoarele, cu precizarea că ele au fost întocmite de Fotinopulos „din porunca prea înălțatului domn și stăpînitor domnul Ioan Ștefan Racoviță voievod, în anul mîntuirii, 1765”.

Trebuie să mai insistăm puțin asupra primei variante a Manualului. Se știe că această variantă este cunoscută numai în două cărți, prima și a treia, și într-un singur manuscris, în două volume. Specialiștii s-au pronunțat că nu ni s-a păstrat cartea a II-a, fără însă să dovedească cu probe că într-adevăr a existat. Din fericire sîntem în măsură să aducem o probă concretă că a existat această carte și a fost utilizată de N. Caragea cînd a copiat titlul „Despre diferite reguli sau orînduieii”, fiindcă acest titlu se află în cartea a II-a a Manualului, înaintea Legilor agrare⁴⁰. Credem că N. Caragea a copiat în întregime acest titlu, deoarece cuprinde f. 342^r – 344^v. Pentru noi nu este atât de important dacă s-a copiat sau nu tot textul lui Fotinopulos, ci faptul că acest fragment ne-a dat posibilitatea să facem o precizare importantă cu privire la prima redactare a Manualului. De asemenea ne permite să afirmăm că opera juridică a lui Fotinopulos se bucura de aceeași prețuire ca și cele ale lui Vlastaris, Armenopulos etc. copiate de Caragea în manuscrisul său.

Manuscrisul grecesc, utilizat de traducătorul român la 1869, vine să încurce însă socotelile noastre. În titlul traducerii românești, cum vom vedea mai jos, găsim precizarea că Manualul s-a dedicat „prea înălțatului... d-lui domn Ioan Scarlat Grigore Ghica voievod, în anul mîntuirii 1765”. Urmează apoi textul dedicației lui Fotinopulos către Ghica, care poartă data: „21 martie 1765” (dintr-o greșeală de tipar este 1865). Dar cum poate ca la 21 martie 1765 Fotinopulos să dedice opera sa domnitorului Scarlat Ghica, cînd acesta încă nu ocupase scaunul domnesc? Nu știm în ce măsură ne putem baza pe afirmația editorilor traducerii românești, că ei posedau Manualul „în întregul său într-un manuscris original în limba greacă”. Într-adevăr au avut în posesia lor ms-ul original al lui Foti-

⁴⁰ Vezi ediția P. Zepos, p. 208–215, are un număr de 131 paragrafe.

nopulos sau o copie? Unde oare se află astăzi acest ms? Poate, printr-o cercetare amănunțită a tuturor mss-lor cunoscute, în comparație cu traducerea română, să se descopere „originalul” amintit, și atunci ne vom convinge, dacă într-adevăr au avut în posesia lor originalul propriu zis, sau o simplă copie, socotită drept text original.

Părerea noastră este că avem de a face cu o altă variantă din anul 1765, deoarece în urma unei sumare comparații între textul traducerii românești, cu textele din mss-le grecești, 20, care reprezintă prima variantă, 1434 în care ni s-a păstrat numai primele două cărți, cum este și în traducerea românească, și ediția Zepos, care reprezintă oarecum numeroasa grupă a celor 13 mss, constatăm deosebiri pronunțate, probe evidente că la baza traducerii românești nu este nici unul din textele amintite. Manuscrisele care au mai multe asemănări cu traducerea românească sînt mss gr. 131 și 987 de la Biblioteca Academiei R. S. România. Este necesară o comparație cu toate mss-le cunoscute — probabil se va face de colectivul, care se ocupă de ediția critică a Manualului — dar pînă atunci ne mărginim la o concluzie provizorie și anume că autorul Manualului a prezentat, la sfîrșitul anului 1765, noului domnitor, îndată după urcarea sa pe tron, opera sa juridică, cu dedicația către Scarlat Ghica. Întrucît în titlul Manualului și în dedicația lui Fotinopulos este trecut anul 1765, credem că luna martie, de la sfîrșitul dedicației, este dată greșit, și că în originalul grecesc probabil era trecută una din lunile de la sfîrșitul anului 1765.

Avînd în vedere cele arătate mai sus, socotim că putem afirma cu convingere că inițiatorul Manualului de legi al lui Fotinopulos a fost domnitorul Ștefan Racoviță, iar realizatorul Scarlat Ghica și de aceea avem două hrisoave, întocmite probabil de autor, cu unele deosebiri, fiindcă au fost scrise în împrejurări deosebite.

Σύνοψις συλλεχθεῖσα ἐκ τῶν Βασιλικῶν (Prescurtare adunată din Basilicale). În depozitul Bibliotecii Academiei R. S. România a intrat în anul 1956 un ms gr. (nr. 1434), provenind din colecția lui G. T. Kirileanu, avînd titlul de mai sus. De acest manuscris s-au ocupat în trecut și acum în urma mai multor cercetători : Șt. Berechet⁴¹, P. Zepos⁴², V. Georgescu⁴³ și Gh. Cronț⁴⁴. Spațiul revistei nu ne permite să ne oprim la fiecare cercetător, de aceea ne vom mărgini numai la ultimii doi, care au păreri cu totul deosebite în ceea ce privește acest manuscris.

V. Georgescu a arătat, foarte convingător, în studiile amintite că nu este vorba de synopsis a Basilicalelor și nici de o prescurtare a Manualului lui Fotinopulos din 1765, ci de „o copie trunchiată a acestui tip de Manual”. Gh. Cronț însă n-a rămas convins de cele susținute de V. Georgescu și afirmă că Fotinopulos a scris întîi pe la 1765 Σύνοψις și apoi a întocmit sinteza sa juridică : *Manualul de legi*. Credem că Gh. Cronț tre-

⁴¹ Șt. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc*, Iași, 1933, p. 203—207.

⁴² P. Zepos, *op. cit.* p. 14.

⁴³ V. Georgescu *Contribuții la studiul „trimiriiei”*... p. 91—102; idem *Un manuscris parisen*... in „Revue des études sud-est européennes”, VIII, nr. 2, 1970, p. 331.

⁴⁴ Gh. Cronț, *La réception des Basilicales*... in „Nouvelles études d'histoire”, III, 1965, p. 171—180; idem, *Les Basilicales dans les Pays Roumains. La synopsé rédigée à Bucarest par Michel Fotino vers 1765*, in „Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik, XVIII, 1969, p. 223; idem, *La réception du droit romano-byzantin dans les pays roumains. L'œuvre rédigée par Michel Fotino à Bucarest entre 1765—1777*, in „Nouvelles études d'histoire”, IV, 1970, p. 135.

buie să-și revizuiască concluziile, căci este greu de admis că avem de a face cu o altă operă a lui Fotinopulos.

Ms gr. 1434 mai pune o problemă, anume cine a scris titlul din fruntea ms-lui. V. Georgescu spune: „opera lui Fotino poartă pentru prima oară acest titlu, care pare dat de cineva care știa că n-are în față un cod oficial întărit de domnie”⁴⁵. După părerea noastră acel „cineva” era chiar fiul autorului, anume Teodor Fotino, judecător și el ca și tatăl său. Am ajuns la această concluzie cu ajutorul ms gr. 972 din Bibl. Acad. Rom. Dacă comparăm legătura „de piele originală”, cum spune V. Georgescu, la descrierea ms-lui⁴⁶, cu legătura ms gr 972 din acelaș depozit, care cuprinde *Istoria Daciei* a lui Teodor Fotino, și de care ne-am ocupat mai de mult⁴⁷, constatăm că este exact acelaș fel de legătură. Apoi un alt argument, vine să întărească presupunerea noastră. Titlurile celor două mss, la o simplă comparație, trădează mina care le-a scris și anume pe Teodor Fotino însuși. Dacă mai comparăm și textele celor două mss, putem afirma că e vorba de același copist, fiindcă asemănarea scrisului este izbitoare.

TRADUCEREA MANUALULUI DE LEGI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Istoricii și juriștii, care s-au ocupat de prețioasa condică de legi a lui M. Fotinopulos, au amintit mereu de lipsa unei traduceri în limba română. Este interesant că și istoricii la sfârșitul secolului al XIX-lea n-au cunoscut traducerea română, care a fost publicată în anul 1869. D. p. C. Erbiceanu, vorbind de Manualul de legi al lui Fotinopulos, spune că „legiștii noștri n-au nici o cunoștință despre el, deși este o legislație completă, dar necunoscută”⁴⁸; Erbiceanu, ca să facă cunoscut acest manual a tradus câteva titluri, printre care și pe cel *Despre credința ortodoxă*⁴⁹. V. Georgescu consideră traducerea lui Erbiceanu drept prima traducere în limba română⁵⁰. N. Dossios, care n-a înțeles bine titlul grecesc al Manualului, și a crezut că s-a tipărit textul grecesc, scrie: „N-am putut constata dacă tratatul în chestiune a fost *tipărit* (subliniat de Dossios), după cum se zice în titlul sus citat, neexistând un astfel de exemplar tipărit nici în biblioteca din Iași, nici în cea din București”⁵¹. Dossios căuta un text grecesc tipărit, dar nu și-a închipuit că exista în Biblioteca Academiei R. S. România o traducere tipărită în limba română.

Șt. Berechet, în istoria vechiului drept românesc, afirmă că „pînă astăzi, cu toate copiile pe care le păstrează Academia Română și Biblioteca Universității din Iași, nu avem un studiu detaliat asupra

⁴⁵ V. Georgescu, *Contribuții la studiul „trimiriei”*... p. 92.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Nestor Camariano, *Un izvor necunoscut al istoriei lui Dionisie Fotino*, în „Revista istorică română”, X, 1940, p. 227–236.

⁴⁸ Const. Erbiceanu, *Un nou codice de legislațiune românească în „Biserica ortodoxă română”*, XXVI, 1902, p. 1017–1018.

⁴⁹ Idem, *op. cit.*, p. 1225–1236.

⁵⁰ V. Georgescu, *L'œuvre juridique de Michel Fotino et la version roumaine du IV-e livre de droit coutumier de son „Manuel des lois” (1777)*, în „Revue des études sud-est européennes”, V, nr. 1–2, 1967, p. 119.

⁵¹ N. Dossios, *op. cit.*, p. 18.

acestei legi, precum nici o copie imprimată cu o traducere, ceea ce ar fi de mare folos". Iar într-o notă adaugă: „Am publicat în „Întregiri”, I, două fragmente cu traducerea lor pentru a se vedea ideile juridice ale autorului”⁵². Mai târziu Berechet anunță că P. Zepos va publica textul grecesc al Manualului, iar el îl va însoți cu o traducere românească. Acest plan de colaborare între Zepos și Berechet nu s-a realizat din nefericire în întregime, fiindcă Berechet a murit între timp, iar profesorul de la Atena a fost nevoit să publice numai textul grecesc.

V. Georgescu, în studiile sale despre Fotinopulos, a amintit de câteva ori că nu există o traducere în limba română. Referindu-se la o notă a lui G. T. Kirileanu, aflată în ms. gr. 1434, în care scrie că Manualul „s-a tradus în l. rom. de Zilot Românul”, arată că Kirileanu a înțeles greșit versurile lui Zilot Românul și că acestea se referă la ms. gr. 378 de la Biblioteca Academiei R. S. România și nu la o „traducere românească a Manualului”⁵³. În 1967 V. Georgescu scrie: „jusqu'à ces derniers temps, personne n'a signalé l'existence de quelque traduction roumaine, fût-elle fragmentaire, de l'œuvre de Fotino”⁵⁴.

Nici istoricii greci A. Papadopulos-Kerameus, C. Dyovuniotis și P. Zepos, care au scris despre Manualul lui Fotinopulos, nu cunosc traducerea în limba română.

Traducerea românească, descoperită de noi, s-a publicat în București, într-un ziar politic, literar și comercial din anul 1869, anume „Terra”⁵⁵ și de aceea au trecut-o cu vederea atât contemporanii, cât și cercetătorii de mai târziu. De curând deci s-au împlinit 100 de ani de la apariția acestei traduceri și abia acum va intra în circulația istoriografiei noastre.

Ziarul „Terra” era publicat de trei oameni politici cunoscuți N. Blaremburg (Blaramberg), Aristide Pascal și Petre Carp. Redacția ziarului anunță la 29 ianuarie 1869 publicarea Manualului în următoarea notă, care stă în fruntea traducerii: „Credem a face plăcere iubitorilor de știință publicând din când în când în coloanele foaiei noastre un număr oarecare de documente istorice din cele mai prețioase ce posedăm și, din care unele chiar inedite. Începem astăzi cu condica lui Scarlat Ghica, a cărei existență a fost pentru prima oară semnalată de N. Bălcescu în Magazinul historic pentru Dacia și pe care noi o posedăm în întregul său, într-un manuscris original în limba greacă”.

După această notă urmează titlul operei lui Fotinopulos, care sună astfel în traducerea românească publicată: „Manual de legiuri. Extrase din toate legile universale bisericesti și împărătești, de prea onorabilul și prea învățatul decan al filozofilor bisericii celei mari a lui Christ, și mai înainte marele paharnic Mihail Fotinopolu Chiu, care și traducându-se în limba greacă vorbitoare de către însuși, s-a împărțit în trei cărți, culegere de legi și de canoane bisericesti numindu-le, și s-a dedicat prea înălțatului, prea strălucitului și prea piosului Domn și Stăpînitor a toată Ungro-

⁵² Șt. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc, I, Izvoarele*, Iași, 1933, p. 203.

⁵³ V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean...* p. 1510; *Idem, Contribuții la studiul „trimiricii”, ...*, p. 98.

⁵⁴ *Idem, L'œuvre juridique de Michel Fotino...* p. 146.

⁵⁵ Publicarea Manualului a început la 29 ianuarie 1869 (nr. 18) și s-a terminat la 16 aprilie 1869 (nr. 71).

vlahia, D-lui Domn Ioan Scarlat Grigorie Ghica voivod în anul mîntuirii 1765”⁵⁶.

Îndată după titlu este publicată următoarea prețioasă epigramă, care descoperă numele traducătorului: „Epigrama celui mai din urmă dintre învățați George, către cel, ce a cules aceasta carte din partea celui ce a primit-o”.

Pe calea dreaptă a Temidei trăind și după moarte
E Fotino Mihai acel ce s-a văzut nainte
Venit din Chio care e de ape înconjurată
Și vrînd să fie de folos, el a cules acestea
Din cărțile ’mpăraților de legi coprinzătoare,
Pe cari le’nfrumuseță cu pagini imortale.
Grăbiți dar iute, junilor și voi bătrîni și aceia
Ce aveți etatea matoră, s’analizați acestea,
Căci e ușor dintr’ensele a învăța cu toții,
Ce lucru îndumnezeit e îndevăr (sic !) dreptatea
Deci aste le scrisei muncind mai multe zile
Ca să arăt printr’insele a ei utilitate.

După aceste versuri, adaugate la cele cunoscute, urmează dedicația lui Fotinopulos către Scarlat Gr. Ghica și apoi hrisovul lui Scarlat Ghica, deși în celelalte mss întii este hrisovul și apoi dedicația.

Dăm mai jos textul dedicației.

Prea înălțatului, prea strălucitului și prea piosului
Domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, Domnul
Ioan Scarlat Grigorie Ghica voevod, aduce datorita
mea prea plecată închinăciune.

Nestabilitatea și variabilitatea naturei omenеști, precum și necesitatea de a i se aduce puțin cîte puțin cuvînta (sic !) îndreptare, nu poate ajunge la ținta ce-și propune, dacă nu va dispărea mai întii ceea ce stă practică întru aceasta, și astfel să-și redobîndească iar starea cea senină și cea neturburată. Aceasta făcînd astăzi a se simți trebuința de culegerea legilor civile, a făcut prea Înălțimea Voastră a cugeta la această faptă demnă cu adevărat de multă stimă și mai presus de orice laudă; căci n-ar putea cineva să aducă laudele cuvenite și omagiile cele mai proprie ca una ce se poate făli cu această virtute, adică a dreptății, asupra cării se întemeiază mai mult divinitatea, care și pe cei ce lucrează în spiritul acesta îi învrednicește cu partea dreaptă a celor mîntuiți și îi face a se bucura de acele nespuse bunătăți cerești, precum îi face asemenea să fie arătați cu degetul de către toți aci jos, zicînd fiecare : acest Domnitor este care are în mîinile sale cumpăna dreptății, și măsoară prin legi drepturile fiecăruia ca printr-o balanță oarecare, și face pe oameni a vorbi bine de dînsul și numele său să fie laudat pînă la împlinirea secolilor, și pentru totdeauna a petrece între cei vii și nici prin moarte, nici prin trecerea tim-

⁵⁶ Deși în titlu se arată că opera lui Fotinopulos are trei cărți, traducătorul însă n-a tradus decît numai două cărți, așezînd primele două, probabil că a socotit că nu era necesar să traducă și pe a treia, care cuprindea chestiuni bisericești, punînd astfel la dispoziția cititorilor un text laicizat.

pului, nu se va stinge. Pentru aceasta și cu atît acum cît și de mai multe ori am zis, că e cu neputință a se dovedi prin cuvinte oratorice, prin silogisme satistice (sic !), și prin demonstrații filozofice, cît de mare și cît de înțeleaptă e aceasta faptă a Înălțimei Sale, ca o întreprindere care întrece orice fel de laudă, și prin urmare caut un refugiu în limanul tăcerii, lăsînd acelor învățați, și care posed mai multă elocvență să zică cele de cuviință. Iar servitorul Înălțimei Sale neabătîndu-se cîtuși de puțin de la strălucitul său și de dumnezeesc zel pătruns ordin, deși întreprinderea e mare și peste a mea putere, și care are nevoie de o mîină mai dibace, și nici de cum îndărădnicîndu-mă din acestea, cumpănind neștiința mea, am preferit să trec mai bine de cutezător, decît să calc un asemenea ordin, care privește atît la un folos comun, ce va rezulta din această măsură pioasă, cît și la nemurirea numelui Înălțimei Sale. Astfel culegînd din toate legile civile și bisericești, acele legiuiri ce sînt mai mult adoptate la timpii de față a stării noastre ticăloase și interpretîndu-le după înțelesul și voința acelor celebri legislatori, am scris această operă într-un dialect deslușit și am împărțit-o în trei cărți, pe care operă dedicînd-o Înălțimii Sale, o rog ca să binevoiască a o primi cu bunavoință. Iar Înălțimea Sa, trăiască oile (sic !) <ani> îndelungați, dăruind puterca pe Domnescul său tron, inbucurîndu-se de strălucitele sale mlădițe și domnind peste toți pînă în adînci bătrîneți. Amin.

Al Înălțimei Voastre cel mai mic servitor

Mihail Paharnicul cel din Chio

1865 <recte 1765>, Martie 21

Din motive de spațiu nu putem publica și hrisovul domnesc. O comparație a hrisoavelor și a dedicațiilor de la mss-le în care ni s-au păstrat, este necesară și desigur se va face de colectivul care va publica ediția critică a Manualului, căci sînt anumite lucruri care trebuie relevate.

Cine este traducătorul român? În epigramă vedem că traducătorul se numește „George”, dar care este numele său de familie? Ne am frămîntat mult și credem că nu greșim dacă îl identificăm cu : *George Batonzi*, care trăia pe atunci în București; el a fost poet, prozator, autor dramatic, traducător și un bun cunoscător al limbii grecești moderne ⁵⁷. Tocmai în acelaș an, 1869, Baronzi publică o altă traducere din limba greacă și anume *Istoria Daciei* a lui Teodor Fotino, fiul lui Mihail Fotinopulos ⁵⁸. Nu ne putem da seama de predilecția lui Baronzi pentru operele familiei Fotino. Nu cumva avea legături de rudenie cu această familie?

Traducerea românească în comparație cu alte manuscrise. Dacă ținem seama de anul 1765, aflat în titlul traducerii, ar trebui să așezăm traducerea română în grupa mss-lui gr. 20, știm însă că acest ms cuprinde hrisovul lui Șt. Racoviță, pe cînd traducerea română cuprinde hrisovul lui Șc. Ghica, prezentînd și deosebiri importante în textul condiții.

⁵⁷ George Călinescu, *Istoria literaturii române*, București, 1941, p. 295—297 și p. 900. Lui Gheorghe Baronzi și fraților săi Anastasie, Demostene și Xenofon, le-a donat Ștefan Moscu niște case ce se aflau în mahalaua Sf. Sava; mai tirziu frații Baronzi și cu tatăl lor, Antonie, au vîndut aceste case Eforiei școalelor, vezi Arh. St. Buc., Eforia Școalelor, pach. IV/11 și 12.

⁵⁸ Nestor Camariano, *op. cit.*, p. 227—236 și în extras.

În comparația cu ms gr. 1434 observăm că titlurile : *Despre credința ortodoxă* (20 paragrafe) și *Despre legile civile de unde-și au origina și cum erau constituite* (Vlastaris) lipsesc din ms 1434, iar alte titluri au un număr mai mare sau mai mic de paragrafe. Așadar, nu putem afirma că la baza traducerii românești este un original grecesc de tipul ms-lui 1434, care are numai primele două cărți, ca și traducerea românească.

Comparând traducerea lui Baronzi cu textul grecesc publicat de Zepos, adică varianta a II-a, cu cele mai multe mss, vedem că și aici sînt deosebiri importante. Avem titluri care lipsesc la unul din cele două texte, uneori comentariile de la un text, apar drept paragrafe la celălalt. De multe ori numărul paragrafelor diferă. De asemenea observăm în cele două texte inversări sau schimbări în ordinea paragrafelor, sau textele lor sînt mai dezvoltate sau mai prescurtate, sau unele paragrafe sînt contopite. Uneori comentariile sînt puse după paragrafe diferite etc.

În cartea I-a, titlul 22 (=23 Zepos) *Despre desființarea căsătoriei* găsim un paragraf în plus (§ 6) în traducere, cu un conținut interesant, pe care îl reproducem : „Desfăcîndu-se dară căsătoria pentru vreuna din cauzele arătate mai sus, femeia mai întîi se supune la penalitățile cuvenite, și după aceea se trimite la o mănăstire, și dacă bărbatul ei va voi, înaintea împlinirii de doi ani s-o ia înapoi, poate a o lua, iar dacă după împlinirea celor doi ani, nu va voi bărbatul ei s-o ia înapoi, sau dacă înaintea acestui termen va muri bărbatul, atunci femeia să fie tunsă și să se călugărească, stînd la mănăstire pentru toată viața ei. Iar avînd rude descendente, să moștenească două părți din averea ei, și partea a treia să se dea mănăstirii în care se află pusă, iar dacă are rude ascendente și care n-au luat nici o parte la vina fiicei lor, aceștia să ia numai a treia parte din averea ei, și celelalte două părți să se dea mănăstirii; dacă însă n-are rude nici de sus și nici de jos, atunci averea ei toată să se dea mănăstirii” (p. 114).

Iar în cartea a II-a lipsește la ediția Zepos titlul 29 (= 32 Zepos) *Despre prețul sclavului*, în care se arată cu ce preț se putea cumpăra un sclav fără meserie sau cu îndeletnicirea de notar sau medic, sau sclavi eunuci, arătînd prețul pentru fiecare; eunucii avînd prețul cel mai mare!

Tot în cartea a II-a, în Legile agrare (Νόμοι γεωργικοί) de care s-au ocupat mai mulți cercetători⁵⁹, există titluri, care lipsesc în ediția Zepos.

În traducere avem uneori note explicative în subsol care de asemenea lipsesc în ediția lui Zepos. D. p. la cartea a II-a la titlul 32 (= 35 Zepos) *Despre emfiteosa și arendă*, care are un paragraf în plus, §1, avem trei note, una la §1, cealaltă la §2 și a treia la §4. De menționat că la sfîrșitul Manualului este adăugat un nou titlu: *Despre emfiteosă*, cu trei paragrafe, care lipsește în ediția Zepos. De asemenea lipsesc în ediția Zepos titlurile: 75 *Despre verigași sau mijlocitori prostituțiunilor*; 85 *Despre tăiere de pomi*; 86 *Despre bătaie dintre două animale* etc.

⁵⁹ Dinou C. Arion a publicat textul acestor legi agrare după ms gr. 378 de la Bibl. Acad. Rom. sub titlul: *Le „Νόμος γεωργικός“ et le régime de la terre dans l'ancien droit roumain jusqu'à la réforme de Constantin Mavrocordat*, Paris, 1929, p. 181 și urm. Textul grecesc, publicat de Arion, are multe greșeli de citire și trebuie utilizat cu mare atenție.

De curînd V. Georgescu s-a ocupat de legile agrare din Manualul lui Fotinopulos în studiul său: *Contribution à l'étude de la réception du „Nomos Georgikos“ dans les Principautés Danubiennes*, în „Βυζαντινά“, I, 1969, p. 106 și urm.

În traducere sînt și lipsuri față de ediția Zepos. Amintim că lipsește titlurile de la cartea a II-a din ediția Zepos : <7> Περὶ προνομίων τῆς βι-
στιαρίας (Despre privilegiile vistieriei) ; <8> Περὶ ἀσυδοσίας καὶ κοινῶν ἀγγαριῶν
(Despre asidosie și corvezi obișnuite) ; <9> Περὶ ἀπογραφῆς, ἧτοι ἀσεζάρας
(Despre recensămînt sau așezare). Dar aceste trei titluri nu s-au publicat
probabil din greșeală, fiindcă în locul lor s-a publicat de două ori același
material din titlul 7 ! De asemenea lipsește în traducere titlul <37> Περὶ
δουλειῶν (Despre servitute) etc.

O COPIE MANUSCRISĂ A TRADUCERII ROMÂNEȘTI

Ni s-a păstat și o copie contemporană manuscrisă a traducerii
românești, care se află în Arhivele Statului din Rîmnicul Vilcea, sub cota
67⁶⁰. Este scrisă caligrafic, iar la început, fiecare paragraf era scris pe o
foaie mare în folio, iar apoi au fost trecute paragrafe și pe verso. Sînt foi
nelegate, păstrate într-o mapă. S-a început numerotarea foilor, dar mai
tîrziu s-a renunțat la ea, așadar, unele lipsuri, care există în ms, nu se pot
constata, decît numai în comparație cu traducerea publicată sau cu ori-
ginalul grecesc.

Cine a făcut această copie ? Nu avem nici o însemnare pe ms, dar
în mapă se află o bucată de plic, cu adresa : „Mr. Lahovary, Știrbei vodă
160”, și pe verso se află însemnarea : „nr. 30, 34 și 41 din Terra 1869”.
Această adresă ne-a dat de gîndit și am ajuns la concluzia că nu este
exclus ca proprietarul copiei să fie *Grigorie Ioan Lahovari*, președinte
la Inalta Curte de Casație și Justiție în 1892. Acesta a avut preocupări
științifice în domeniul juridic. Într-un discurs rostit la 1 septembrie 1892,
și publicat în același an, spune că *Suplimentul*⁶¹ de la Istoria Țării Româ-

⁶⁰ Am descoperit aceasta copie la Arh. St. din Rîmnicul Vilcea în timpul unei scurte
vizite făcute acolo.

Aduc și pe această cale călduroasele mele mulțumiri directorului general al D.G.A.S.,
care, cu multă amabilitate și promptitudine, a înlesnit aducerea ms 67 de la Rîmnicul Vilcea
la București, ușurîndu-ne mult cercetările.

⁶¹ De acest prețios Παράρτημα (Supliment) s-au ocupat acum în urmă, independent
unul de celălalt, A. Elian și V. Georgescu, și amîndoi au arătat că materialul juridic din
acest supliment a fost luat din Manualul de legi al lui Fotinopulos vezi A. Elian, *Les rapports
byzantino-roumains* în „Byzantinoslavica”, XIX, nr. 2, 1958, p. 223 ; V. Georgescu, *Dezvol-
tarea învîțămintului juridic în Principatele Române în perioada unirii*, în „Studii și cercetări
juridice” IV, nr. 2, 1959, p. 524 ; Idem, *Protimisul* în „Manualele de legi” din 1765, 1766, și
1777 ale lui Mihail Fotino, în „Studii și materiale de istorie medie”, V, 1962, p. 306–319.
Elian n-a publicat studiul său despre Fotinopulos, ci numai o mică notă cu constatarea prețio-
asă arătată mai sus. V. Georgescu dimpotrivă s-a ocupat, ca jurist, mai pe larg de acest sup-
liment și a arătat că o bună parte din cartea a IV-a din Manualul lui Fotinopulos (1777),
reprodusă fidel, „formează cuprinsul celebrului Supliment juridic la Istoria Țării Românești,
editată în 1806, la Viena, de frații Tunusli, supliment atribuit de C. A. Spulber în 1954 lui
Mihail Cantacuzino, autorul Istoriei propriu-zise” (p. 524). V. Georgescu în revenirea sa asupra
suplimentului, în 1962, combate mai energic pe C. A. Spulber și arată că Teodor Fotino, fiul
lui Mihai, a făcut un extras din opera tatălui său și că mențiunea fraților Tunusli se referă la
Teodor Fotino și adaugă : „Dacă Teodor Fotino și-a atribuit paternitatea „prelucrării” supli-
mentului, sau dacă editorii, primindu-l de la el, au comis o eroare de atribuire, rămîne un
detaliu fără importanță (*Protimisul* . . . , p. 306).

Cercetînd și noi această problemă, am ajuns la concluzia că V. Georgescu atribuie pe
nedrept opera lui M. Cantacuzino lui Teodor Fotino. Suplimentul cuprinde nu numai materiale

nești (publicată de frații Tunusli), i-a dat ideia de a se ocupa de obiceiul pământului. Credem că la fel s-a întâmplat și cu Manualul lui Fotinopulos. Cunosbind traducerea românească a Manualului, s-a gândit s-o publice într-un volum, ca să fie la îndemina cercetătorilor această operă juridică prețioasă. Probabil el a însărcinat pe cineva să copieze din ziar, textul publicat, ca să-l dea la tipar. Nu știm însă de ce nu și-a realizat scopul. În mapa se află diferite ciorne, care poate provin de la el, printre care și două liste cu numerele ziarului „Terra”, în care s-a publicat „condica Domnului Scarlat Grigore Ghica”. Sînt trecute în listă: numărul, anul, luna, ziua și pagina ziarului. Întîlnim pe marginea listei unele observații, scrise cu creionul referitor la lipsurile din ms. La nr. 71 se adaugă: „Cu acest număr se isprăvește tipărirea acestui Manual de legiuire”. Urmează: „N. B. Traducțiunea făcută de redactorul ⁶² jurnalului Terra în limba românească modernă sună rău la urechi. El trebuia s-o facă în românească din a. 1765, pe care o găsim în Condica lui Ypsilanti”. Iar într-o altă notă este scris: „Cele însemnate cu cruce albastră le posed și eu și anume No 26—27—29—30—42—50—58—69 și 70”. Deci posesorul listei de mai sus a avut în biblioteca sa un număr de 9 numere din ziarul „Terra”. Mai găsim în mapă și o foaie cu titlul: „Limba întrebuițată în Condica lui Ipsilanti, 1780”, unde sînt trecute cîteva cuvinte explicate. Toate cele arătate mai sus dovedesc că posesorul acestei copii era un specialist în istoria dreptului.

V. Georgescu afirmă că Manualul lui Fotinopulos ni s-a transmis prin numeroase copii pînă la deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea⁶³. Putem însă adăuga acum că s-a transmis pînă la deceniul al șaptelea. Avem și o prețioasă informație, din care se vede că Manualul a fost folosit, alături de celelalte condici publicate, într-un proces internațional, care s-a judecat la secțiunea a II-a a Curții de Apel din București în luna aprilie 1870. Este vorba de procesul pe care l-a intentat Iulia Felicitas, fosta soția a voevodului Serbiei Mihail Obrenovici, născută contesă Huniadi. Obrenovici a murit în 1868 și principesa Iulia Felicitas a acționat înaintea Curții de Apel din București pe moștenitorii colaterali ai fostului Domn, spre a dobîndi o parte din moștenire, în stare nemișcătoare, de care decedatul a lăsat-o în România. Despre acest proces, ziarul „Terra” publică o lungă relatare, fiindcă a socotit că „e prea însemnat și din punctul

juridice (p. 1—34), ci și textul Tratatului de pace încheiat între Rusia și Turcia la 10 iulie 1774 la Kuciuc-Kainargi (p. 34—71), tradus din limba rusă. Dacă admitem pe Teodor Fotino, ca autor al Suplimentului, însemnează că tot el a tradus din limba rusă (la p. 34 se precizează că s-a tradus din limba rusă) și tratatul ruso-turc din 1774. Nu avem însă nici o informație că judecătorul T. Fotino cunoștea limba rusă. Dimpotrivă, M. Cantacuzino, care a fost un prieten al rușilor și a colaborat cu ei, iar în ultimii ani ai vieții sale a trăit în Rusia, ne face să credem că el cunoștea limba rusă și deci putea să traducă acest tratat. Apoi, Cantacuzino avînd și „serioase preocupări juridice”, după cum afirmă V. Georgescu, trebuie să admitem că tot el a întocmit și materialele juridice din Supliment, pe baza operei lui Fotinopulos. Așadar, iată de ce sîntem de acord cu afirmația editorilor Tunusli că suplimentul este al „aceluiaș autor”, adică al lui M. Cantacuzino. Iar titlul *Ἱστορία τῆς Δακίας* (Istoria Daciei) nu trebuie să ne inducă în eroare, deoarece utilizarea cuvîntului Dacia în loc de Vlahia, era ceva obișnuit în acea vreme. D. p. societatea literară, înființată de mitropolitul Țării Românești, Ignatie, la 1810, în București, a fost numită „Ἐκδοτικὴ” (grecodacică), (vezi Nestor Camariano, *Sur l'activité de la „Société littéraire gréco-dacique de Bucarest (1810—1812)”* în „Revue des études sud-est européennes”, VI, nr. 1, 1968, p. 49.

⁶² După cum am arătat mai sus traducătorul este George Baronzî și nu redactorul ziarului.

⁶³ V. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean...*, p. 1507.

de vedere al marilor interese ce pune în joc și din punctul de vedere al numeroaselor și interesantelor chestiuni de drept ce ridică”.

La acest proces au fost consultați savanți renumiți în chestiuni juridice ca A. Valette și Jules Fabres, iar printre avocații moștenitorilor, străini și ronâni, întâlnim pe N. Blaremborg și Aristide Pascal, directori ai ziarului „Terra”. N. Blaremborg, în pledoaria sa, a utilizat pasagii din Codurile Ipsilanti și Caragea, spunând că „se întoarce și înapoi la „codul Scarlat Ghica”, adică la Manualul lui Fotinopulos. El reproduce din acest Manual cele două paragrafe din titlul: *Despre cîștigurile provenite din căsătorie*, cu trimitere la ziarul său. O dovadă deci elocventă că Manualul lui Fotinopulos n-a fost publicat și în volum⁶⁴, și că a fost citat în fața instanțelor judecătorești.

Mai avem și alte lucruri de spus atit despre autor cît și despre prețioasa sa operă, care s-a bucurat de o foarte largă circulație în comparație cu celelalte legiuri, cum probează numărul mare de mss-e ce se află în bibliotecile din țară și din străinătate⁶⁵, spațiul revistei însă nu ne permite și de aceea ne oprim aici și poate cu alt prilej să revenim.

În concluzie, putem afirma că precizările făcute de noi cu privire la viața și opera lui Fotinopulos precum și prezentarea pentru prima dată a traducerii în limba română a Manualului de legi, vor contribui la o mai bună cunoaștere a vieții și operei marelui jurist de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea care, după cum spune V. Georgescu, ocupă „une place de choix dans l'histoire de la science du droit de son pays d'adoption”. De asemenea socotim că aceste completări vor fi de folos specialiștilor și mai cu seamă celor care vor publica ediția critică a Manualului de legi.

⁶¹ Vezi „Terra”, 18 febr. 1869, n. 31 ; iar despre proces „Terra”, 4 aprilie 1870, nr. 29 și urm.

⁶⁵ Dintre posesorii copiilor păstrate, au fost boieri mari și fețe bisericești : Teodor Fotino, iar apoi Dimitrie Bibescu ms gr. 1434 ; medelnicerul Gheorghe Rasti, care se pare că n-a fost un simplu copist, ms gr. 122 ; Grigorie Brîncoveanu, iar apoi Alex. Mavrocordat, ms gr. VI 8 (Iași) ; Ștefan Conduratu, ms gr. 378 ; Sandulache Sturza, ms gr. 986, episcopul Dionisie al Buzăului, mss gr 20, 21 și 131.

Inițiativa Revistei Arhivelor de a înființa „Pagina arhivarului” răspunde unui vechi deziderat al lucrătorilor din arhive și constituie după aprecierea noastră un mijloc foarte bun de lărgire a contactelor între Direcția generală a Arhivelor Statului cu personalul filialelor, precum și cu lucrătorii de arhivă de la organizațiile socialiste. În acest fel, se va înlesni un schimb permanent de opinii între toți factorii care activează pe câmpul arhivistic. Inițiativa răspunde și unor cerințe prezente. Decretul 472 din 20 decembrie 1971, pune la baza activității arhivistice o reglementare nouă menită să pună de acord stadiul actual de dezvoltare a arhivisticii românești cu cerințele administrației de stat și cu progresele și tendințele cercetării științifice și a muncii cultural-educative. Aplicarea întocmai a prevederilor decretului va solicita o largă acțiune de lămurire a importanței și conținutului acestuia, precum și a modalităților de rezolvare a problemelor noi ridicate la toate nivelurile. Multitudinea și varietatea creatorilor și deținătorilor de arhive, a situațiilor diferite existente la aceștia impun o preocupare permanentă de clarificare a problemelor neclare sau controversate de abordare, cu spirit creator, a posibilităților de perfecționare a metodelor și procedeele de lucru. Dealtfel, necesitatea lărgirii confruntărilor de idei este subliniată de documentele de partid ca o obligație pentru toate sectoarele de activitate, apreciindu-se importanța pe care o are în stimularea inițiativei și în luarea justă a hotărârilor.

În „Pagina arhivarului” își pot găsi loc deopotrivă puncte de vedere asupra problemelor de organizare și desfășurare a muncii practice cât și a problemelor de ordin teoretic ca : noțiunile, terminologia, principiile arhivistice și altele.

Sistemul de organizare a activității arhivistice din țara noastră, cere cu mare necesitate practicarea de metode și procedee de lucru cât mai unitare. Pagina arhivarului poate constitui locul cel mai autorizat de confruntare a părerilor și soluționare a lor în mod unitar. Ne gândim, de pildă, la sistemul de înregistrare a documentelor, constituirea unităților de păstrare, arhivarea documentelor, folosirea, păstrarea și conservarea acestora. Aria preocupărilor poate fi extinsă la multe alte probleme.

Pentru aceasta, se impune o largă participare a arhiviștilor de la unitățile Arhivelor Statului și de la organizațiile socialiste centrale și locale la sprijinirea acestei rubrici cu articole adecvate conținutului și scopului acesteia. Nu de puține ori, organele de coordonare și îndrumare ale Direcției generale a Arhivelor Statului s-au aflat în fața unor probleme interesante ridicate de arhiviști, a căror analiză atentă a constituit puncte de plecare pentru perfecționarea muncii. „Pagina arhivarului” creează posibilitatea concentrării și selectării opiniilor purtătoare de experiență și luarea de măsuri pentru generalizarea lor atunci când reprezintă un pas înainte în dezvoltarea arhivisticii românești. De aceea recomandăm folosirea cu curaj a „paginii arhivarului” și sperăm într-o cât mai largă participare.

FLOREA BOERAȘ

șeful Serviciului evidență,
organizare și control din
D.G.A.S.

În cadrul procesului de constituire a arhivei curente un loc important îl ocupă procesul de formare a unităților de păstrare a dosarelor — și modul în care se face predarea-preluarea acestora de la compartimentele unei organizații socialiste la arhivă. Atât în timpul muncii de îndrumare și control efectuată la organizațiile socialiste din județul Maramureș cât și a contactelor directe stabilite între arhivarii și responsabilii de arhivă cu arhiviștii filialei noastre problema de mai sus se ridică în mod frecvent, mai ales din partea responsabililor de arhivă și a arhivarilor de la Unitatea de exploatare și Industrializarea lemnului Baia Mare, Întreprinderea materialelor de construcții Maramureș, Întreprinderea de industrie locală „Băimăreană” și altele.

INTREBARE: Căror condiții trebuie să le corespundă materialele ce se predau de la secții, servicii, birouri, ateliere etc. la arhiva organizației socialiste, cu precizarea obligațiilor ce revin persoanelor ce le crează și efectuează predarea, precum și ale arhivarului sau responsabilului de arhivă care le preia?

RĂSPUNS: Răspunde Ion Sabău, arhivist principal la filiala Arhivelor Statului Maramureș.

Conform legislației și instrucțiunilor în vigoare materialele documentare ce urmează să fie predate la arhivă trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

a) materialele să fie constituite în dosare conform nomenclatorului organizației socialiste respective.

b) în dosar documentele să fie aranjate în ordine cronologică, grupe pe chestiunile cuprinse în dosar. Răspunsul să fie totdeauna după actul la care se referă. La fel se procedează și cu anexele, revenirile ulterioare sau complectările la un act într-o anumită problemă, care, indiferent de datare, se alătură actelor sau actului de bază, care de obicei este primul ce se referă la problema dată. Acest sistem al ordinei cronologice

de aranjare a actelor în dosar e cel mai frecvent. Sint însă cazuri cînd, în funcție de specificul și activitatea organizației socialiste se pot adopta în cazuri speciale și alte sisteme, dintre care amintim cel alfabetic, geografic, corespondenți.

Revenind la clasarea materialelor în dosar în ordinea cronologică ținînd seama de precizarea de mai sus, menționăm în mod deosebit că în cadrul dosarelor actele trebuie să fie astfel aranjate încît cele mai vechi (deci cele de la începutul anului) să fie deasupra, iar cele mai noi (deci de la sfîrșitul anului) dedesubt. În această așezare se păstrează ordinea normală, logică a constituirii dosarului. Subliniem necesitatea aplicării în practică a acestei prevederi regulamentare deoarece la unele organizații socialiste din județul Maramureș s-a observat practica dăunătoare a procedurii lăsării actelor în dosare în forma depusă în cursul anului în bibliorafte cu cele din ianuarie dedesubt și peste care lună de lună au fost depuse în continuare, iar la sfîrșitul anului nu au mai fost inversate, rămînînd în această formă anormală, motiv pentru care s-a dispus refacerea dosarelor în cauză.

c) în dosare actele trebuie să fie cusute între coperte. Această operație va fi făcută în așa fel încît să asigure posibilitatea citirii libere a textului, a datelor și rezoluțiilor de pe hîrtie. În momentul efectuării operațiunii de coasere vor fi îndepărtate din dosar toate acele, agrafele și clamele metalice.

d) filele dosarelor, precum și cele ale registrelor sau cartotecilor se numerotează în colțul din dreapta de sus. În cazul în care un dosar are mai multe volume, în fiecare se face numerotarea de la 1. Filele albe de la începutul și sfîrșitul dosarului nu se numerotează.

e) fiecare dosar, registru sau condică se certifică de cel ce le-a întocmit, certificarea se face :

- în dosare pe o foaie separată așezată după ultima filă scrisă ;
- în condici sau registre pe verso ultimei file albe, iar în cazul cartotecilor pe o foaie special așezată imediat după ultima fișă.

Formula de certificare folosită va cuprinde neapărat : numărul filelor conținute de dosarul sau registrul respectiv, trecute atît în cifre cît și în litere, numele și prenumele persoanei ce a alcătuit dosarul, cu specificarea funcției, semnătura acestuia și data cînd a fost făcută certificarea.

f) pe coperta fiecărui dosar vor fi trecute de către cel ce l-a constituit, fără prescurtări următoarele :

- denumirea organizației socialiste
- denumirea secției, serviciului, biroului, atelierului, deci a compartimentului, în cadrul căruia s-a format dosarul
- indicativul dosarului după nomenclator
- denumirea dosarului prin redarea clară a conținutului materialelor ce intră în componența acestuia.

Insistăm asupra necesității respectării acestei prevederi regulamentare deoarece se observă tendința fie a trecerii pe dosar numai a indicativului respectiv, fie redarea foarte sumară a conținutului sub denumiri ca „Producție”, „Administrative”, „Financiare”, „Corespondență” etc. etc. În aceste cazuri dosarele trebuie refuzate, cerîndu-se rezumarea lor cu precizarea clară a conținutului.

- data începerii
- data încheierii

- numărul filelor conținute
- numărul volumului (în cazul în care dosarul are mai multe volume).
- numărul curent sub care a fost inventariat
- termenul de păstrare

g) pentru dosarele secrete și dosarele nesecrete, dar de importanță deosebită, se alcătuesc opise interioare, opise ce se așează înaintea primei file a dosarului. În cazul opisării dosarelor nesecrete dar de importanță deosebită, opisul interior se alcătuește doar pentru actele deosebit de importante.

După aducerea dosarelor în situația de mai sus de către persoana sau persoanele din serviciul în cadrul căruia s-au constituit se trece la procesul de inventariere a lor, respectându-se următoarele prevederi regulamentare :

— inventarierea se face de către persoana sau persoanele din cadrul părții structurale în care au fost constituite materialele arhivistice, înainte de predarea sau depunerea lor la arhivă. Ținem să subliniem că înainte de depunerea dosarelor la arhivă deoarece la unele organizații socialiste se mai întâmplă, mai rar, dar se întâmplă, ca unii șefi de secții sau servicii să depună materialele neinventariate în arhivă promițând că în câteva zile va trimite pe cineva sau va veni personal să întocmească inventarele. Din neglijență s-au întâmplat cazuri că unii dintre acești șefi de servicii au uitat să se întoarcă să-și îndeplinească datoria și astfel, în unele cazuri, s-au adunat an de an materiale neinventariate în arhive recent constituite.

— materialele create în cadrul compartimentelor se depun la arhivă în cursul anului următor anului expirat pe baze de inventare întocmite pe termene de păstrare. Ca urmare fiecare compartiment (serviciu, secție, birou, atelier) în funcție de materialul creat va întocmi un rînd de inventare pentru dosarele cu termen de păstrare permanent, un alt rînd de inventare pentru cele cu 15 ani, un altul pentru cele cu 10 ani, altul pentru cele cu 8 ani, altul pentru cele cu 5 ani ș.a.m.d.

Inventarele pentru materialele cu termen de păstrare permanent vor fi întocmite în 4 exemplare, iar cele pentru materialele cu termen de păstrare temporare în trei exemplare.

În inventar se trec toate, dar absolut toate dosarele cu același termen de păstrare create de compartimentul respectiv, chiar și în cazul în care o parte din ele fiind neîncheiate sau necesare serviciului nu se predau la arhivă în momentul respectiv. În acest caz după ce se notează că : „prezentul inventar format din . . . file conține . . . dosare, registre, condicii, cartoteci etc. ” se specifică „Numerele . . . au fost lăsate la . . . (denumirea serviciului) nefiind încheiate” sau „fiind necesare serviciului” iar mai jos, înainte de certificare se specifică din nou „La preluare au lipsit dosarele de la nr. . . . , după care se trece data preluării și numărul total de dosare efectiv preluate și se semnează de către cel ce a făcut predarea și cel ce a preluat”.

Asupra întocmirii inventarelor cu datele cerute de rubricatura din decret insistăm asupra complectării corecte a rubricii în care se trece conținutul dosarelor în sensul că acesta să fie redat cit mai clar, fără prescurtări, și să conțină neapărat felul actelor și problema la care se referă acestea, iar în cazul dărilor de seamă, a planurilor de muncă, a situațiilor statistice și alte similare să se specifice și perioada de timp pentru care

sînt făcute (anuale, semestriale, trimestriale, lunare sau decadale) evitîndu-se în acest fel denumirile generale care nu spun nimic sau aproape nimic, cum se mai găsesc în unele inventare, ca „Procese verbale”, „Corespondență”, „Preț de cost” uneori notat numai P.C. sau P.C.I. (paza contra incendiilor), sau P.M. (protecția muncii) etc. etc.

Subliniem că atît constituirea dosarelor cît și a inventarelor cade în sarcina serviciilor, secțiilor, atelierelor, birourilor creatoare, deci a compartimentelor obligația responsabilului cu arhiva, a șefului de arhivă și a arhivarului este aceea de a veghea și de a da indicații ca acestea să fie făcute în conformitate cu instrucțiunile în vigoare. Avînd împuternicirea conducătorului organizației socialiste (a întreprinderii, uzinei, instituției, cooperativei ș.a.m.d.), responsabilul de arhivă, șeful de arhivă și arhivarul au dreptul de a refuza preluarea în arhivă a materialelor prezentate necorespunzător, cerînd refacerea acestora în mod corect.

Șeful de arhivă, responsabilul cu arhiva și arhivarul au obligația de a verifica în mod temeinic dosarele ce se predau la arhivă și de a le confrunta fiecare unitate în parte cu inventarele respective, știînd că din momentul semnării de preluare sînt direct răspunzători de exactitatea datelor trecute, de integritatea materialelor preluate, de păstrarea și folosirea lor etc.

Imediat după efectuarea preluării responsabilul de arhivă sau arhivarul va introduce în mod obligatoriu toate inventarele preluate, fiecare sub un număr separat, în registrul de evidență curentă, completînd cu atenție și exactitate toate rubricile prevăzute în acest registru.

În exercitarea atribuțiilor ce le revin responsabilul de arhivă, șeful de arhivă ori arhivarul sînt datorii ca prin intermediul șefului de serviciu din care fac parte să informeze periodic conducerea organizației socialiste despre modul de constituire a arhivei curente, despre felul în care decurg lucrările de predare — preluare a arhivei de la copartimente și să ceară luarea de măsuri pentru ca acestea să se desfășoare în conformitate cu prevederile decretului în caz de necesitate cerînd și sprijinul Filialei Arhivelor Statului în raza căruia se află.

Pentru modelul copertei de dosar, modelul inventarelor și modelul registrului de evidență vezi anexele nr. 4, 5 și 6 din Decretul Consiliului de Stat al R. S. România, publicat în Buletinul Oficial nr. 164 din 30 decembrie 1971.

Există unele organizații socialiste din cuprinsul județului Suceava care deși constituie dosarele pe termene de păstrare conform nomenclatorului pe care l-au întocmit, totuși nu trec indicativul dosarului în registrul de intrare-ieșire.

De asemenea, predarea anuală a documentelor la camera de arhivă nu se face pe bază de inventare împărțite pe grupe, după termenele de păstrare respective.

Un exemplu concludent în această privință îl constituie situația de la Fabrica de spirt, bere și amidon din orașul Rădăuți unde arhiva este bine păstrată, iar documentele sînt inventariate pînă în anul 1970 inclusiv, în schimb însă nomenclatorul nu se aplică în mod corect, iar predarea materialelor la camera de arhivă nu se face conform prevederilor.

Redăm mai jos atît punctul de vedere al conducerii Fabricii de spirt, bere și amidon Rădăuți cît și poziția Filialei Arhivelor Statului Suceava în aceste probleme :

Tovarășii care răspund de arhiva Fabricii de spirt, bere și amidon Rădăuți (inclusiv conducerea) afirmă că din cauza volumului mare de lucrări de registratură nu există timp și pentru trecerea indicativului dosarului în registrul de intrare-ieșire.

RASPUNS : Răspunde Radu Freitag arhivist la filiala Arhivelor Statului Suceava,

Este cunoscut că nomenclatorul servește registraturii pentru repartizarea hîrtilor la părțile structurale competente să le rezolve cît și la constituirea dosarelor. Dar pentru a cunoaște în orice moment la ce dosar a fost repartizată o hîrtie intrată, este neapărat necesar să fie completată rubrica „indicativul dosarului” din registrul de intrare-ieșire. Ba mai mult chiar, aplicarea corectă a nomenclatorului impune ca indicativul dosarului să fie trecut și pe fiecare hîrtie intrată sau ieșită.

Fără respectarea acestor cerințe de bază în ce privește aplicarea nomenclatorului, ne va fi foarte greu să găsim în mod operativ hîrțile de care avem nevoie în lucrările noastre curente.

De aceea, conducerea Fabricii de spirt, bere și amidon, din Rădăuți (cît și celelalte organizații socialiste care se află în aceeași situație) își vor organiza de așa manieră munca de registratură încît indicativul dosarului să fie trecut atît în rubrica respectivă din registrul de intrare-ieșire cît și pe fiecare hîrtie intrată sau ieșită.

Lucrînd astfel, vom face economie de muncă și timp care în momentul de față se pierde inutil cu căutatul diferitelor acte înregistrate.

În ce privește predarea anuală a documentelor la camera de arhivă, conducerea Fabricii de spirt, bere și amidon Rădăuți consideră că e mult mai bine ca predarea să se efectueze pe baza unui singur inventar care să cuprinsă toate unitățile de păstrare create în cursul aceluiași an, indiferent de termenele de păstrare. Această metodă ar facilita, chipurile, găsirea materialelor arhivistice de care avem nevoie întrucît sînt trecute într-un singur inventar.

RASPUNS : Predînd la arhivă materialele documentare pe baza unui singur inventar fără a ține cont de termenele de păstrare a unităților de păstrare respective, ne complicăm în mod inutil munca în viitor. Astfel, va trebui să ținem permanent evidența acestui inventar și să întocmim an de an liste de selecționare care să cuprinsă materiale ale căror termene de păstrare au expirat.

Predarea corectă a materialelor documentare la arhivă se face la sfîrșitul celui de al doilea an pe baza inventarelor întocmite pe grupe, după termenele de păstrare ale unităților de păstrare respective. Prin urmare vom întocmi inventare pe grupe de materiale, după termenele de păstrare prevăzute în indicativul organizației socialiste respective (1, 3, 5...ani ș.a.m.d.).

Procedînd astfel, munca de selecționare este foarte mult ușurată întrucît inventarele întocmite în acest fel înlocuiesc listele de selecționare.

Un grup de zilieri care prelucrează arhiva Primăriei orașului Vatra Dornei întrebă dacă indicatorul cu termene de păstrare elaborat de Secre-

tariatul general al Consiliului de Miniștri în anul 1961 mai poate fi folosit sau nu.

RASPUNS : Răspunde Gavril Irimescu, arhivist principal la Filiala Arhivelor Statului Suceava.

În general acest indicator este un bun ghid de orientare pentru acei ce execută selecționarea materialelor arhivistice create în activitatea organelor administrației locale de stat — primării, preturi, prefecturi. Dar prevederile indicatorului nu trebuie luate decât orientativ.

De exemplu : Corespondența în legătură cu perceperea taxelor comunale, în general, nu se păstrează, întrucît nu prezintă valoare documentară, totuși din aceste dosare se pot extrage cîteodată informații deosebit de valoroase.

În arhiva Primăriei orașului Vatra Dornei s-a găsit un dosar cu procesul civil intentat de primărie Administrației Fondului Bisericesc pe motiv că s-a sustras de la plata corectă a taxelor comunale conform veniturilor realizate de băile Vatra Dornei. Primăria în susținerea cauzei a venit cu o listă arătînd numărul vizitatorilor, numărul băilor servite și a veniturilor realizate, pe o perioadă de 10 ani. Datele sînt cu atît mai prețioase cu cît în Arhiva Administrației Fondului bisericesc nu se păstrează,

În aceeași situație se află și registrele în care sînt trecute firmele exportatoare de material lemnos din orașul Vatra Dornei — ce cuprind cantitățile de materiale exploatate, veniturile realizate și impozitul datorat comunei ca taxe comunale. La fel, dosarele cu taxe comunale datorate de întreprinderile miniere, Mina „Terezia” a Fondului bisericesc și Mina „Fața Șarului” — „Pietrele arse” a Societății „Mangasar” din Vatra Dornei în care se găsesc informații extrem de prețioase privind cantitatea de minereu de mangan extras, prețul de cost pe tonă, situații privind exportul de minereu de mangan în Italia și Germania, în perioada anilor 1928 — 1941.

Apoi, unele informații privind turismul cum a fost cazul unor telegrame ce anunță sosirea în orașul Vatra Dornei a colonelului englez M. Ghath însoțit de consilieri, ș.a. sau unele materiale vizînd activitatea culturală din oraș — funcționarea cinematografului, rularea filmelor, prezența pe scena dorneană a unor mari artiști români exemplu Constantin Tănase și a trupei „Cărăbuș”, ajutorarea unor societăți cultural-sportive, etc.

S-au considerat nefolositoare și unele materiale referitoare la edilitatea orașului — pavarea cu scînduri a trotuarelor orașului — exact ceea ce arată specificul acestui oraș de munte mult îndrăgit de turiști. Și exemple se mai pot da, desigur care pledează în favoarea importanței ce trebuie acordată selecționării documentelor și a simțului de răspundere cu care este necesar să lucreze comisia de selecționare, să nu înlătore materiale, considerîndu-le nefolositoare, tocmai pe acelea ce poartă în ele specificul locului sau momentului istoric, dînd mai mare atenție păstrării ordinilor și instrucțiunilor. Deși și acestea trebuie păstrate mai importante mi se par situațiile, statisticile și rapoartele ca urmare a ordinilor, din care cercetătorul poate extrage date semnificative privind dezvoltarea economică, politică, socială, culturală, edilitaro-gospodărească, sanitară ș.a. a localității respective, în cazul nostru, a orașului Vatra Dornei.

Tov. Cristea Elena de la Exploatarea Minieră Vatra Dornei întrebă dacă următorul sistem, folosit de ea, la înregistrarea și manipularea hîr-

tiilor intrate și ieșite este corespunzător. Tovarășa Cristea ne informează că „toate hîrțile intrate se înregistrează ; după înregistrare se trimit serviciilor spre rezolvare care și ele la rîndul lor le înregistrează — le rezolvă și le depun la dosare ; răspunsurile nu mai trec însă prin registratura generală ci pleacă direct de la servicii. Cu alte cuvinte, registratura generală face și ține evidența intrării hîrților iar ieșirea o fac serviciile. Și pentru ca numerele de ieșire să nu se repete, fiecărui serviciu i s-a dat un număr de cod pe care-l așează înaintea numărului de ieșire. Exemplu : conducerea are numărul de cod 10 ; inginerul șef nr. 11 ; Serviciul planificare nr. 12 ; și așa pînă la numărul de cod 33.

Pentru siguranța expedierii hîrților ieșite, a răspunsurilor, pentru că tot eu o fac, spunea tovarășa Cristea, semnez pentru descărcarea serviciilor pe fiecare copie a hîrtiei ieșite.

RASPUNS : Desigur modelul de registratură și manipulare a hîrților folosit de dv. nu-l putem recomanda fiind nepractic și contrar unei registraturi științifice și operative. Prin folosirea acestui sistem, este adevărat, se ușurează munca registratorului de la registratura generală dar se complică activitatea serviciilor, care sînt obligate să țină registre de intrare-ieșire. În afara faptului că o asemenea registratură nu-i operativă este și costisitoare, în sensul că folosește munca specialiștilor și întrebunțează multe registre.

O registratură generală, științific organizată, este cerută și de Decretul nr. 472/1971.

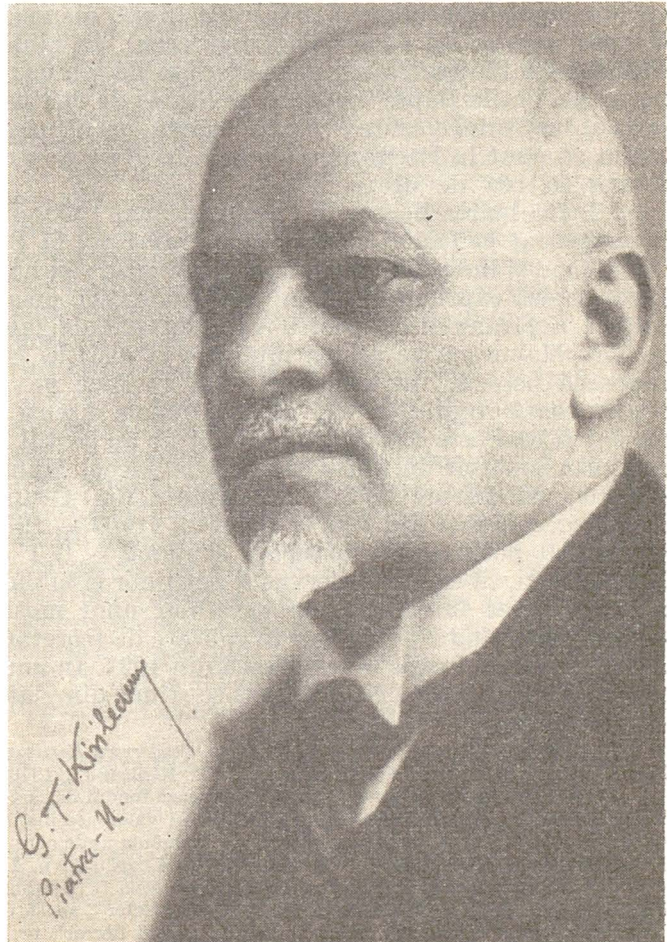
Manipularea hîrților în interiorul întreprinderii se face cu ajutorul condiției de remiterea corespondenței iar depunerea la dosare a corespondenței rezolvate se face conform nomenclatorului actelor.

G. T. KIRILEANU

100 de ani de la naștere

IOANA BURLACU

Cînd, în vara anului 1948, Gheorghe Teodorescu Kirileanu, cărturarul pietrean, de numele căruia se leagă cele mai desăvîrșite ediții Creangă, primul nostru mare bibliofil, pasionatul culegător de folclor bistrițean este încunoștințat despre alegerea sa ca membru de onoare al Academiei Republicii Populare Române, răspunzînd celui care se grăbise să-i anunțe vestea, lui Simion Mehedinți, scria : „... Am citit și după aceea am recitit telegrama și nu mă puteam dumeri asupra acestei neașteptate și prea mari cinstiri ce mi se face din partea Academiei Române prin alegerea mea ca membru de onoare. Am fost în viața mea un pasionat adunător și cititor de cărți și

documente vechi dar asta nu ajunge să merit marea cinstită cuvenită numai fruntașilor culturali. Dacă ar fi o Academie a oamenilor aleși pentru fapte bune, parcă nu mi-ar fi rușine să fac parte din ea, căci toată viața mi-am dat silința de a face bine și a fi de ajutor altora”¹.

Deci G. T. Kirileanu spre sfârșitul unei vieți închinată muncii își recunoaște, cu simplitate, ca principal merit al activității sale, adunarea documentelor istorice, a manuscriselor literare, și a cărților vechi și rare — formarea aceluși inestimabil fond documentar care încă în timpul vieții sale a fost pus la dispoziția publicului².

Gheorghe Teodorescu Kirileanu s-a născut în Holda Broștenilor la 13 martie 1872, într-o familie de țărani. Tatăl, Grigore Kirileanu provenea dintr-o familie de strămutați din părțile Sucevei iar mama, Ioana era fiica preotului din Holda, Teodor Ioanovici, figură foarte populară cunoscută sub numele de „Popa Todică”. Mama micului Gheorghe moare cam pe când acesta ajunge la vârsta de 7 ani. După recăsătorirea tatălui, Popa Todică, bunicul, va fi cel care se va ocupa de educația copilului. De altfel l-a și înfiat. El îl va înscrie în clasa I-a primară la Școala de la Broșteni cu numele de Gheorghe Teodorescu (după onomastica tatălui copilul ar fi avut numele de Gheorghe Grigorescu). Studiile și le va continua la Fălticeni și Piatra Neamț primele clase de gimnaziu și la Iași, la Școala normală, „Vasile Lupu” condusă pe atunci de distinsul pedagog C. Meisner, și la „Institutede unite”. După luarea bacalaureatului în anul 1895 îl aflăm student la Facultatea ieșeană de litere pentru ca după un an să se înscrie la cea de drept³.

După luarea licenței în drept, în anul 1900, a funcționat câteva luni, ca magistrat la Iași dar își va cere transferul la Broșteni pentru a lucra în mijlocul și în folosul oamenilor din ținutul său natal — dorință fierbinte și statornică exprimată încă în anii studenției, de-a se dăruia ridicării prin cultură a țaranului. Faptul îl va uimi atît de mult pe capul „junimii” pe Titu Maiorescu pe atunci ministru la justiție, încît acesta a ținut să-l cunoască personal pe solicitant. Și-l va face pe G.T.Kirileanu prieten pentru toată viața. Dar. din păcate, bunele intenții ale tînărului magistrat nu pot fi realizate deoarece la numai un an postul îi este suprimat. Va fi, pe rînd : profesor de limba română la Liceul Humpel din Iași (1901 — 1902), meditator la familia Caradja din Grumăzești (1902 — 1903), inspector comunal din nou la Broșteni (1903 — 1904). În 1905 — în urma suprimării postului de inspector comunal — G.T. Kirileanu este chemat la București, să conducă Serviciul petițiilor și biblioteca palatului primind și însărcinarea întocmirii monografiilor unor moșii. Va rămîne la palat pînă în 1930 cînd trece la Iași în calitate de secretar al Fundației Culturale calitate cu care fusese investit încă din 1927. În anul 1935, ieșind la pensie se stabilește la Piatra Neamț. Aici se stinge din viață la 13 noiembrie 1960.

¹ Constantin Bostan, Valentin Ciucă, *Gh. Teodorescu-Kirileanu — Contribuții documentare*, Piatra Neamț, Biblioteca documentară „G. T. Kirileanu”, 1970, p. 37.

² În februarie 1956 G. T. Kirileanu donează fondul de cărți și publicații tipărite orașului Piatra Neamț, devenind astfel intemeietorul unei valoroase instituții de cultură. Manuscrisele au fost depuse la Biblioteca Academiei R. S. România unde constituie încă un fond nepublicat și deci inaccesibil cercetării (C. Bostan, V. Ciucă, *op. cit.*, p. 11, 38.)

³ Despre viața și activitatea lui Kirileanu vezi C. Bostan, V. Ciucă, *op. cit.*, Augustin Z. N. Pop, *Kirileanu la 85 de ani*, în „Revista de folclor”, an II, nr. 3, 1957, p. 97—105; Turcu Constantin, *G. T. Kirileanu la 85 de ani*, în „Iașul literar” nr. 6, 1957, p. 122—125.

Aptitudinile sale de cercetător se evidențiază încă din primii ani de studenție, când, sub conducerea profesorului Al. Philipide, lucrează la adunarea materialului pentru Dicționarul Academiei. Avînd în sarcină fișarea operei poetice a logofătului Costache Conachi, G. T. Kirileanu începe să-și lărgească investigația și asupra altor aspecte ale activității acestuia, aducînd informații pe care le va fructifica, în anii următori, în mai multe lucrări speciale. Aceiași pasiune pentru informația istorică o va dovedi și mai tîrziu, când fiind profesor în familia Caradja, timpul liber și-l petrece strîngînd material pentru monografia comunei natale sau, în primăvara anului 1905 cînd își exprima dorința să ocupe un post de arhivist, fapt pentru care îl și îndeamnă pe fostul său profesor, C. Meissner să scrie, în acest sens, lui Dimitre Onciul, directorul de atunci al Arhivelor Statului.

La 2 martie 1905, prin scrisoarea lui Meissner G. T. Kirileanu este recomandat ca un „eminent tînr” care merită „din toate punctele de vedere sprijinul nostru al tuturor”⁴. Din păcate posibilitatea de a lucra la Arhive nu se ivește nici acum nici mai tîrziu cu 2 ani cînd însuși Kirileanu avea să-i scrie în acelaș sens lui Titu Maiorescu „...rog pe dl. Onciul ca atunci cînd se vor începe lucrările de tipărirea comorilor din Arhiva Statului despre care mi-ați vorbit odată să mă dăruiască și pe mine c-o bucățică de muncă oricît de modestă avînd mare dragoste pentru tot ce privește cercetarea trecutului nostru”⁵.

Dar chiar dacă G. T. Kirileanu nu va ajunge să lucreze în această instituție, începînd cu anul 1905 cînd se mută la București își va petrece zile în șir între dosare prăfuite, acte de proprietate, hărți vechi, memorii și scrisori ale înaintașilor pe care curiozitatea sa veșnic trează le va scruta în sălile din preajma bisericii de la Mihal Vodă. Este perioada în care culege materialul necesar alcătuirii monografiilor pentru moșiile Broșteni, Predeal, Zorleni, Tutova, Mănăstirea și Poeni.

Printr-o muncă stăruitoare, la numai un an de la venirea sa în București, va publica, în colaborare cu M. Lupașcu, monografia comunei sale natale⁶, iar, în colaborare cu A. Popovici, o descriere a bisericilor din Broșteni și a Schitului Rarău⁷, precum și o încercare monografică asupra moșiilor Predeal, Mănăstirea, Zorleni, Poeni⁸. Temeinicia studiilor elaborate, soliditatea documentației, modul interesant de abordare a problemelor atrag încă de la apariție atenția asupra lor. „Dacă vei lua în mină „Descrierea moșiei Broșteni jud. Suceava” de G.T. Kirileanu — nota N. Iorga — nu se poate să n-o citești pînă la sfîrșit. Sînt acolo știri istorice, note despre gospodăria veche și cea nouă, elemente de limbă, de cultură cu totul necunoscute. Limba e cea a scrisului lui Creangă. Monografia nu poate fi întrecută”⁹. Faptul că limba lui Kirileanu e cea a scrierilor lui Creangă nu e un fapt întîmplător. Valoarea inestimabilă a operelor mari-

⁴ Bibl. Acad. R. S. România, Arhiva Dimitre Onciul, 5359.

⁵ Ibidem, Arhiva Titu Maiorescu, 3927.

⁶ G. T. Kirileanu, A. Popovici, *Descrierea moșiei regale Broșteni jud. Suceava*, București, 1906.

⁷ G. T. Kirileanu, M. Lupescu, *Bisericile din comuna Broșteni și Schitul Rarău*, Institutul de arte grafice, „Carol Göbl”, București, 1906.

⁸ G. T. Kirileanu, *Contur la monografiile moșiilor Predeal, Mănăstirea, Zorleni, Poeni*, București, 1906.

⁹ Vezi anexa 3

lor noștri cărturari și în deosebi a celei a lui Creangă îl captivează încă din anii studenției. Nu e lipsit de importanță nici faptul că tot atunci i se ivește ocazia, la recomandarea fostului său profesor de istorie A.D. Xenopol să ajute la orînduirea manuscriselor lui Creangă¹⁰. Va fi de altfel punctul de plecare pentru cristalizarea profundelor cunoștințe despre viața și opera marelui povestitor născut la Humulești. Primele rezultate ale acestei asistente și rodnice cercetări le va publica în revista „Șezătoarea” (an V, nr. 12) la comemorarea a 10 ani de la moartea scriitorului. Cu acest prilej G. T. Kirileanu se referă la manuscrisele operelor lui Ion Creangă, din a căror descoperire și salvare își face o îndatorire sacră. Printr-o investigație sistematică a locurilor și a oamenilor cu care scriitorul a venit în contact, Kirileanu izbuteste să găsească pagini originale din minunatele povestiri ale lui Creangă și un fragment din „Amintiri”.

De altfel, pe lângă cele 16 minuțioase și comprehensive ediții Ion Creangă, de care se va îngriji, G.T. Kirileanu va mai publica în revistele „Șezătoarea” și „Ion Creangă” un mănunchi de interesante studii și documente legate de activitatea marelui povestitor.

Vis à vis de Creangă Kirileanu își va extinde cercetările asupra manuscriselor eminesciene valorificîndu-și informațiile adunate, în mai multe articole publicate în revista „Mihai Eminescu” și alte periodice¹¹.

Paralel — după cum aminteam puțin mai sus — Kirileanu își va adînci studiul consacrat vieții și activității logofătului Costache Conachi.

Materialul arhivistic privitor la Conachi strîns de-a lungul mai multor ani va fi valorificat prin cîteva studii interesante: *Răzeșii din Gîrlești în luptă cu logofătul Costache Conachi*¹², *Ideea Unirii la marele logofăt Costache Conachi*¹³, *Cîteva știri despre Costache Conachi*¹⁴, *Fabrica de fier a logofătului Costache Conachi*¹⁵.

Alături de acestea se impune atenției noastre și publicarea Testamentului și a Pomelnicului logofătului¹⁶. Pomelnicul conăchese apare după originalul păstrat la Biblioteca Academiei Române (ms. 3079) iar Testamentul după fragmentele din actul original păstrate la Arhivele Statului din București. La adnotări se remarcă cuvintele subliniate sau șterse de Conachi sau se explică unele cuvinte vechi ieșite din uz.

De altfel publicarea documentelor istorice nu este întîmplătoare în activitatea lui Kirileanu. Ea va constitui o preocupare permanentă. Analiza documentelor istorice încredințate de el tiparului relevă discernămintul său în alegerea acelor piese vrednice să vorbească despre fapte și stări de lucruri cu adevărat deosebite. Acelaș discernămint îl caracterizează fie atunci cînd este vorba de selectarea celor 3 acte cuprinse în manuscrisul nr. 4023 de la Academia Română — un caiet care conține 24 de docu-

¹⁰ Postfață la Ediția „Ion Creangă”, E.S.P.L.A., 1957.

¹¹ Vezi anexa 3

¹² Extras din „Analele Moldovei”, vol. I, Tecuci, 1941.

¹³ „Convorbiri literare”, an XLIII (1909).

¹⁴ „Arhiva Românească”, vol. X, (1946).

¹⁵ „Revista istorică română”, vol. XVII (1947).

¹⁶ G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în „Convorbiri literare”, an XLII, nr. 12, 1908, p. 608—621.

* Ne permitem să dezvăluim faptul că, recent, distinsul arhivist Gh. Ungureanu a descoperit continuarea Testamentului lui Conachi în Arhivele Statului Iași, colecția Documente; P. 491, nr. 59.

mente moldovenești copiate în anul 1857 — dintre care două prezintă interes pentru istoria oștirii românești, iar al treilea este o scrisoare a lui Vasile Lupu trimisă din Constantinopol mitropolitului Moldovei, aducând interesante știri de natură politică¹⁷ fie când publică scrisori din timpul Revoluției de la 1848 și Unirii Principatelor Române, aparținând unor personalități ale istoriei românești¹⁸.

Dragostea pentru cunoașterea trecutului nostru îl îndeamnă să cerceteze cu grijă cele mai variate izvoare documentare valorificând astfel un interesant material inedit. Informația istorică îl va atrage pe Kirileanu ori unde s-ar afla fie că e vorba despre o scrisoare necunoscută aflată „la un prieten din Piatra”¹⁹ fie despre însemnările de pe marginea filelor vechilor cărți unde se găsesc „icoane ale trecutului nostru și suflul strămoșesc precum și neașteptate informații culturale”²⁰ fie despre vechile condici bisericești ca de pildă a bisericii Sf. Ilie din Fălticeni²¹ fie despre hotarnice (vezi hotarnica răzeșilor dorneni²²) sau în sfârșit casă mai dăm încă un exemplu despre sinodicele alcătuite la 1872 din îndemnul mitropolitului Calinic Miclescu²³. Ocupându-se de studiul acestora din urmă într-o lucrare referitoare la Biserica Sf. Ioan din Piatra-Neamț Kirileanu își dovedește încă o dată grija față de valorile documentare, găsind întotdeauna cuvinte de laudă pentru cei care le păstrează cum se cuvine, în care ordine de idei sînt pilduitoare rîndurile „Aceste sinodice se păstrează acum la Arhiva Statului din Iași, datorită actualului vrednic director Gh. Ungureanu care le-a scăpat de pieire, împreună cu un bogat material privitor la istoria bisericii noastre prin mutarea arhivei Mitropoliei Moldovei din subsolul în care muceau fără nici o îngrijire”²⁴. În același timp G. T. Kirileanu își va exprima amărăciunea față de atitudinea de nepăsare și nesocotință a unor factori răspunzători de soarta arhivelor: „Arhiva Protopopiei jud. Neamț . . . se păstrează într-o chilie de turn, unde acum 20 de ani am văzut numai rămășițe din ea, cu dosare rupte și descusute în cea mai mare neorînduială din cauza lipsei de grijă a celor răspunzători”²⁵.

Acolo unde materialul arhivistic nu se mai găsește Kirileanu încearcă să folosească fiecare informație istorică pentru ca, mergînd pe firul ei, să afle vreo posibilitate de recuperare sau suplinire. Astfel, confirmîndu-și, prin cercetări asidue, informația dată de Melchisedec în ale sale „Notițe

¹⁷ „Revista istorică”, an II, nr. 2, 1916, p. 27.

¹⁸ Vezi în acest sens *Două scrisori ale lui Vodă Mihai Sturdza din 1848—1849*, Extras din „Omăgiu lui Constantin Giurescu”; *O scrisoare a domnului D. A. Sturdza către domnitorul Cuza Vodă*, în „Convorbiri literare”, an XLII, 1908, p. 190; *O scrisoare autografă a lui Cuza Vodă, către Constantin Moruzi*, în „Revista Istorică”, an II, nr. 1, 1916, p. 19—20 etc.

¹⁹ G. T. Kirileanu, *O scrisoare despre schitul moldovenesc din Sf. Munte și despre Grigora Ghica domnului Moldovei*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LIX, nr. 3—4, 1941, f. 160—163.

²⁰ Idem, *Însemnări istorice pe cărți vechi bisericești*, în „Convorbiri literare”, an 55, nr. 1, 1923, p. 44.

²¹ Idem, *Condica veche a bisericii Sf. Ilie din Fălticeni*, Birlad, 1942, extras din „Păstorul Tutovei”.

²² Idem, *Hotarnica răzeșilor dorneni și suferințele lor 1800—1801 Piatra Neamț*, 1941, extras din „Apostolul”.

²³ Idem, *Despre biserica lui Ștefan cel Mare din Piatra Neamț*, în „Anuarul Liceului Petru Rareș”, Piatra Neamț, anii 1936—1940, p. IX—XII.

²⁴ *Ibidem*, f. IX.

²⁵ *Ibidem*, f. X.

istorice și arheologice de pe la 48 mănăstiri și biserici din Moldova” (București, 1885), că, „din lada mare plină cu cărți vechi și cu manuscrise slavone și române, nu se mai găsește nimic”, încearcă să reconstituie istoria bisericii lui Ștefan cel Mare, prin exploatarea sistematică a informațiilor furnizate de studiul odoarelor, icoanelor, pomelnicilor și a însemnărilor de pe cărțile vechi — interesant material istoric și cultural asupra trecutului ținutului Neamț. Tot acum, Kirileanu atrage atenția asupra faptului că în Piatra a existat, în mod cert, un hrisov de la Ștefan cel Mare, deoarece în „Buletinul Oficial al Moldovei” (an IV, nr. 73 din 13 sept. 1836, f. 473) este publicată următoarea înștiințare din partea Giudecătoriei ținutului Neamț: „Supt nr. 5392 s-au încredințat o copie scoasă de pe Anaforaua Tîrgului Pietrii, precum și supt nr. 5391 s-au încredințat mărturie lui Ioniță Romașcan în pricina lui cu Hagi Gheorghii pentru un hrisov de la Ștefan cel Mare”.

De asemenea, atrage atenția asupra mențiunii făcute într-un hrisov din 7 iulie 1814, a lui Șcarlat Alexandru Calimachi, cu privire la modalitatea vânzării de locuri între târgoveți care se face prin scrisori întărite de Epitropia Bisericii Sf. Ioan ce se treceau în „Condica Bisericii Domnești” remarcând, pe această cale, existența unei condici a bisericii, în care erau copiate toate documentele privitoare la privilegiile domnești și în chestiunile de proprietate ale moșiei înconjurătoare dăruite de Ștefan cel Mare.

Am insistat mai mult asupra unor asemenea date și din dorința de a da un exemplu asupra modului cum G.T. Kirileanu se informa în vederea întocmirii temeinicelor sale monografii, explicînd în parte de ce nu există aproape nici o lucrare științifică, contemporană lui, în domeniul limbii literare, folclorului, istoriei, în care să nu-l găsim citat „că a contribuit cu știința, cu sfatul, cu materialul personal sau cu stăruința sa de a se publica”²⁶.

Am aminti monumentalele lucrări a lui Ion Bogdan și M. Costăchescu sau colecțiile de folclor ale lui I. Birlea și A.C. Vasiliu. O mențiune specială merită contribuția adusă de Kirileanu la apariția definitivă a celebrului Dicționar româno-german a filologului H. Tiktin²⁷.

Cîte n-ar fi de spus, dar spațiul nu ne îngăduie să stăruim. Chiar și numai o sumară prezentare a tezaurului alcătuit de Kirileanu necesită un articol independent. Totuși înainte de a încheia ținem să evidențiem faptul că toate aceste comori — vechi pergamente, hrisoave și porunci domnești, manuscrise religioase și de cronici, cronografe, pravile și calendare vechi, scrisori, stampe, fotografii, cărți de istorie, geografie și economie politică, de limbă și literatură, monografii sătești, memorii, biografii și bibliografii, colecții de periodice etc.²⁸ — au fost strînse la un loc prin sacrificii, trudă, perseverență dar și prin adîncă iubire față de pămîntul natal, față de poporul din rîndurile căruia s-a născut, din profund respect față de limba și cultura acestuia, față de cele mai bune tradiții ale lui.

²⁶ C. Turcu, *art. cit.*, p. 124.

²⁷ „În legătură cu găsirea manuscrisului dicționarului lui H. Tiktin, G. T. Kirileanu a dat 100 de lei arhivarului de la „Monitorul Oficial” care l-a găsit după multă strădanie în podul clădirii, aruncat și aproape distrus” (V. Ciucă, C. Bostan, *op. cit.*, p. 32).

²⁸ C. Turcu, *art. cit.*, p. 124; Mîrcea Filip, *Cartea românească veche în biblioteca „G. T. Kirileanu” — Piatra Neamț*, Bibliografie adnotată, Bacău, 1970, 195 p.

Firește, prin modestele noastre rînduri închinat lui G.T. Kirileanu, figură proeminentă a vieții culturale românești, ne-am propus să sugerăm coordonatele unei îndelungate și rodnice activități științifice remarcabile prin orizontul său deosebit de larg, prin adîncimea și temeinicia operei ce a încununat această activitate. Un omagiu operei lui G.T. Kirileanu și un îndemn către această operă.

ANEXE

1

1936 septembrie 28, Fălticeni. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu către profesorul Mihai Costăchescu din Iași, privind vizita sa la Fălticeni pentru găsirea de documente istorice aflate în arhive particulare.

D-sale Domnului M. Costăchescu, profesor

Stradela Bucșinescu nr. 6

Iași

Folticeni 28 sept. 1936

IUBITE DOMNULE COSTĂCHESCU,

De-alaltăieri am sosit aici ca să mai stau de vorbă cu vechiul meu prieten Artur Gorovei și să mai scociorim din cele vechituri. Alaltăieri am fost la Boca să vedem ce-i cu documentele D-lui Alex. Cantacuzino-Paşcanu. S-a bucurat cînd m-a văzut, căci el simte că mi-i drag să mai văd cite un arbor vechi din foasta boerimea țării. Poartă destul de bine greutatea celor 77 de ani și are un cioc și niște mustăți lungi, care-i dau o înfățișare foarte interesantă. Ne-a purtat prin parcul unde sînt stejari uriași din vremea lui Alexandru cel Bun. Dar odăile curții sînt într-o stare jalnică — se cunoaște sfîrșitul unei familii.

Aducînd vorba de documente ne-a arătat citeva pachete. Unul este cu pergamente din v. 19 tăiate în vremea răscoalelor din 1907. Unul era cu bucățele răzlețe din v. 17. Pe acestea cam cu greu le-am luat sub cuvînt de a le cerceta și lipi. Dl. Gorovei ți le va aduce la Iași, că sînt și slavonești. A fîgăduit D-lui Gorovei că-i va arăta și altele mai pe urmă, ca să vadă dacă face să vii și d-ta să le vezi. Ieri Dl. Cant. a venit la Fălticeni ca să-mi întoarcă vizita.

Tot eri m-am pomenit cu tinărul Ungureanu sosit aici pentru cercetarea vechii arhive a Trib. Suceava. Era bucuros că a găsit citeva zeci de documente din v. 17 și 18. Azi dim. am fost și eu în pod să-i văd isprăvile. Noroc de pasiunea lui pentru vechituri, căci numai așa au scăpat de peire multe rămășițe interesante.

Azi mă duc la M-rea Rîșca și mîine o iau spre casă, căci poimîine trebuie să plec la București pentru dinții mei.

Călduroase închinăciuni nepoatei și Doamnelor, iar D-tale multă prietenie.

G. T. Kirileanu

Foltium 28 Sept. 1936

Tubite Domnule Costăchescu,

De-a călătoria am sosit aici ca să mă înstăpinesc de vorba în vechitul meu prieten întors din
 și va mai scrierăm din cele vechituri.
 Kalfă En am fost la Baia să vedeu ce-i cu do-
 culantele din Alex. Costăchescu în ascama. S-a
 bucurat căud că va văzut, căci el știute că un
 drag sa încă sădă câte un cartor vechi din fostă
 boctina a țării. Poarta dertul de bure grăstake
 celor tip de un și are un ciod n' ca să te înștef
 lăsi, an-i dau o dată tare în înțelegantă.
 În a purtat jum' țărul unde sănt stejini
 unasi din vremea lui Alexandru cel Bun. Dar
 odăie cartii sănt puțin și stare ăleuia — a
 cunoaște familial multă familie. Aducau vorba de
 documente, se-a arătat câteva, cachete. Unul este
 un ornament din v. 19 țărute din vremea răzcoalelor
 din 1907. Unul era cu bucatele răpote din v. 17. C
 acesta cam cu un se-am înat sub cuvânt de a le
 cerceta și și pi. St. Gorovi ti le va aduce la Tasi,
 căi un și Slavovăst. A făgădui și un Gorovi că i
 va arăta și altele care le știu, ca să înmădă ca face
 să vi și dă în a vezi. Est și un și a venit la Foltium
 și un înțelegantă!

Fig. 2. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu din 28 septembrie 1936 adresată profesorului Mihai Costăchescu.

Tot eu ne-am porasait în țară
 Ungureanu sosit lași
 pentru cercetarea vechi arhive a
 Tob. Vucășu. Era bucurat că a
 găsi câteva zeci de documente din
 v. 17 și 18. Apoi din am fost și un
 pod să-i vad și sărăile. Noroc de
 nașterea lui pentru vechituri, căci
 numai așa am săpat de peire multe
 rămășiți interesante.

Azi încă duc la M^{re} Răden și măne
 o iau spre casă, căci pe unăne trebuie
 să plec la București pentru diși un
 la Courvoisier. Înțelegantă și nepoate
 și Documentelor iar doli multa și
 ceni. G. T. Kirileanu

Dob

Domnului M. Costăchescu, profesor

Strada Buceștinilor n° 6

Tasi

Piatra-N. 16 April, 1956.

Dragă prietene Gh. Ungureanu,

Ţi mulţămesc că nu m-ai dat uitării şi
 trimetându-mi interesanta lucrare asupra
 lui Rusec-Roznovanu. Asupra bogatei sale
 biblioteci dela Stăuca, pe care am admirat-o
 acum mo 50 ani, am publicat şi eu câte ceva.
 De aceea am gustat cu plăcere materialul
 folosit de D-ta, sperând că vei da la iveală
 şi alti stiri.

Dacă ai publicat sau vei publica
 un catalog al Muzeului Creangă dela
 Golia, organizat şi condus de D-ta, te aş
 ruga să ai bunăvoinţa a-mi trimite
 două exemplare.

Urări de sănătate pentru întreaga familie

Cu vechi scutimute prieteneşti

Mos, G. T. Kirileanu

Fig. 3. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu din 16 aprilie 1956 către arhivistul Gh. Ungureanu.

2

1956 aprilie 28, Piatra Neamţ. Scrisoarea lui G. T. Kirileanu către Gh. Ungureanu directorul Arhivelor Statului din Iaşi prin care mulţumeşte pentru câteva fotocopii după documente Conachi şi roagă să-i trimită Indrumătorul în Arhivele Statului Iaşi 2 volume şi catalogul Muzeului Creangă de la Golia.

DRAGĂ PRIETENE GH. UNGUREANU

Iartă-mă că răspund cu mare întârziere la prieteneasca scrisoare cu data 16 April din cauza slăbiciunii mele mult sporite prin gripa rea de care am suferit.

Mare plăcere mi-ai făcut cu fotografia lui C. Conachi după tabloul de la biserica Banu și cu copia pașaportului său în 1847.

M-am bucurat de buna veste a unei nouă ediții îmbogățite a însemnatei d-tale lucrări asupra lui Ion Creangă.

Am rămas mirat de atenția ce-a avut prof. Iordan față de mine bătrînul răsflut și neputincios cu propunerea să colaborez la noua ediție Creangă privegheată de D-sa i-am mulțumit și aștept vizita sa la Piatra ca să-i arăt materialul meu.

Ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai trimite un exemplar din Îndrumătorul în Arhivele Statului Iași (ambele volume).

De asemenea aș dori să nu mă uiți cu catalogul Muzeului Creangă, pe care îl conduci.

Cu vechi sentimente prietenești

Moș G. T. Kirileanu

Carte poștală aflată în posesia lui Gh. Ungureanu.

3

1951 Lista publicațiilor lui G. T. Kirileanu întocmită de autor ca anexă la o scurtă autobiografie.

1. Proprietatea minelor. Teză de licență în drept., Iași, 1900. Cu știri despre fabrica de fier pe Negrișoara în județul Suceava, plănuită de marele logofăt C. Conachi, pe la 1840.

2. Cartea țăranului român, în colaborare cu învățătorul C. Brudariu Ediția Casei Școlilor, București, 1901.

3. Soarta moșilor Clirosului din Bucovina rămase în Moldova. Logofătul Const. Balș cumpără moșia Broșteni la 1807. Revista „Arhiva” din Iași, anul XV (1904), pag. 450—458.

4. Descrierea moșiei regale Broșteni din județul Suceava. În colaborare cu A. Popovici, administratorul moșiei. București, 1906. În recenzia lui, N. Iorga spune: „Dacă vei lua în mîină Descrierea moșiei regale Broșteni, județul Suceava, de Gh. T. Kirileanu, nu se poate să n-o cetești pînă la sfîrșit. Sînt acolo știri istorice, note despre gospodăria veche și cea nouă, elemente de limbă, de cultură, cu totul necunoscute. Limba e cea a scrisului lui Creangă. Monografia nu poate fi întrecută”. Iar Titu Maiorescu, după ce a adnotat-o a recomandat-o lui Sextul Pușcariu spre a o folosi la Dicționarul Academiei Române.

5. Bisericile din comuna Broșteni și schitul Rarău. În colaborare cu M. Lupescu, învățător, București, 1906.

6. Bistrița la Broșteni Suceava, cu vederi (Anuarul Turiștilor Români, volumul V—VI, 1907—1908).

7. Călătoria la munte din 1833, a spătarului Gane: Folticeni-Stănișoara-Broșteni. Descriere în versuri (Anuarul Turiștilor, II).

8. Hrana țăranului român, apel-chestionar adresat învățătorilor, de Dr. G. Proca și Gh. T. Kirileanu. București, 1903.

9. Cercetări asupra hranei țăranului, de aceeași, în Buletinul Societății de Științe, XVI (1907).

10. Orânduiala de pădure pentru Bucovina. Extras din Revista Pădurariilor, București, 1908. Cu observații asupra dreptului la pădure a sătenilor dela munte.

11. Ion Creangă — opere complete. Ediția Minerva 1906. cu îndreptări pentru respectarea textului lui Creangă, menținut în alte ediții. Cu glosar, folosit la Dicționarul Academiei Române. Alte ediții la „Cartea Românească” — ultima în 1932.

12. Ion Creangă — opere. Ediția critică, cu ilustrații, autografe, note, variante și glosar. București 1939. Într-un număr restrâns de exemplare s-au adăos cele două povești pornografice cu reproduceri în facsimile.

13. Să n'ăibă formă populară scrierile lui Creangă? Răspuns lui Th. Speranță, în revista „Făt-Frumos” din Bărlad, anul I, nr. 17—18, din 31 Decembrie 1904—15 Ianuar 1905, pag. 267.

14. De-ale lui Creangă. Cuprinzînd și uitatul articol : Iezuitismul în România. Cernăuți 1940.
15. Articole publicate în revista de folclor „Șezătoarea” din Folticeni, cuprinzînd : Material bibliografic asupra lui Ion Creangă ; Folclor bisericesc și din manuscrise vechi. Amănunte în Indicele revistei „Șezătoarea” de A. Gorovei. Folticeni, 1931 ; și în broșura „Șezătoarea” — povestea unei reviste de folclor de A. Gorovei, Cluj, 1932.
16. Eminescu revizor școlar al județelor Iași-Vaslui (1875—76). În revista Învățătorilor și Învățătoarelor din România, anul III, 1903 și anul IV, 1904, pag. 12—17, și în Almanahul Învățătorilor și învățătoarelor din România, anul III, 1903, pag. 46—53. Aceste articole, precum și copiile făcute de mine a articolelor lui M. Eminescu, publicate în ziarul „Curierul de Iași”, au fost folosite de I. Scurtu, în volumul : M. Eminescu scrieri politice și literare
17. Cîteva date asupra lui Eminescu, în Convorbiri Literare, anul XL, 1905, pag. 995 și 1089. Se reproduc scrisori din arhiva lui Titu Maiorescu, privitoare la boala lui M. Eminescu și la editarea poeziilor lui, ca răspuns calomniilor răspîndite de unii literați contra lui Titu Maiorescu.
18. M. Eminescu. Icoane vechi și nouă. Articole din ziarul „Timpul” Vălenii de Munte, 1909.
19. Articole din revista M. Eminescu, sub conducerea profesorului Leca Morariu, anul XI, 1941, nr. 19 ; Maiorescu despre Eminescu, în scrisorile lui T. M. către sora sa Emilia Humpel. Eminescu despre Maiorescu. Notița lui M.E. care publică în ziarul Timpul traducerea lui T.M. din Deutsche Revue, din 1 Ianuar 1881, cu prevestirea Triplei Alianțe. Ediții Noua a scrierilor lui Eminescu. Despre ediția lui I. Crețu : Opera politică a lui Eminescu — 2 vol.
20. Testamentul și pomelnicul marelui logofăt Costache Conachi. În Convorbiri Literare, anul XLII, 1908, pag. 608—621.
21. Ideea Unirii la C. Conachi. Idem, XLIII, 1909, pag. 55—59.
22. Cîteva știri despre C. Conachi (documente), Arhiva Românească, vol. X, 1946, pag. 444.
23. Răzășii din Gârlești în luptă cu logofătul C. Conachi, Analele Moldovei, I, 1941.
24. Fabrica de fier a logofătului C. Conachi (1844), pe Negrișoara Suceava. În Revista Istorică Română, vol. 17 (1947), pag. 115. Alecu Balș împiedecă înființarea fabricii.
25. Documente din timpul Unirii, 1859, Conv. Lit. vol. 34 (1909), pag. 190.
26. Documente din epoca Unirii : a) Cuza Vodă către M. Kogălniceanu, b) Cuza Vodă către Constantin Moruzzi, c) V. Alecsandri către Cuza Vodă. În Revista Istorică a lui N. Iorga, anul II, 1916.
27. Documente despre Vasile Lupu — idem.
28. O scrisoare a lui M. Kogălniceanu către V. Alecsandri, Arhiva Românească, VI, 1941.
29. Două scrisori ale lui Vodă Mihai Sturza, din 1848—49. Extras din volumul omagial C. Giurescu, București, 1944.
30. Dăslușire, o scrisoare inedită a lui Zilot Românul, Extras din Revista Istorică Română, vol. XI—XII, 1941—42.
31. Hotarnica răzășilor dorneni și suferințele lor, 1800—1801. Extras din revista Apostolul din Piatra-Neamț, 1941.
32. Schitul Cozla, un scump odor de artă bisericească lângă Piatra-Neamț. În ziarul Avântul din Piatra Neamț (extras) și în Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, pe Ianuar-Mart, 1940.
33. Biserica sfântul Ion Domnesc din Piatra-Neamț, 1942. Extras din Anuarul liceului Petru-Rareș din Piatra-Neamț, pe 1936—40.
34. Condica veche a bisericii sfântul Ilie din Folticeni. Extras din revista „Păstoru Tutovei”, Bărlad, 1942.
35. Contribuție la istoricul raclei sfânței Paraschiva din Iași 1946. Extras din Anuarul liceului Național, 1944—1946 (Omagiu N. Costăchescu).
36. Folclor bisericesc pe vremea Mitropolitului Veniamin Costache, în revista „Mitropolia Moldovei”, anul XXII, 1946.
37. Însemnări istorice de pe cărți vechi bisericești, din Buhuși Neamț. În Convorbiri Literare, anul LV, 1923, pag. 44—52.
38. O scrisoare despre Schitul moldovenesc din Sf. Munte și despre religiozitatea lui Grigo Ghica, domnul Moldovei. În revista „Biserica Ortodoxă română”, anul LIX, 1941.
39. Despre satul Pipirig. În numărul închinat Patriarhului Nicodim al României, născut în Pipirig-Neamț. Idem, nr. LXIII, 1945.
40. Din hărțile lui M. Kogălniceanu. Biserica din Războieni devine mănăstire. În revista „Spicuitor în ogr vecin” (1920).

41. Din scrisorile lui Titu Maiorescu. În volumul *Comemorarea Junimii la Iași*, 1936.

42. Câteva știri despre Titu Maiorescu — ca director la școala normală de învățători dela Trei-Erarhi (1863—68).

43. Mărturie pentru un „fapt” și alte „farmece” înaintea vornicului din Câmpulung Moldovenesc în 1761. În revista „Ion Creangă” din Bârlad, anul I, 1908, pag. 67.

44. Domnul G. Panu ș. luc. În ziarul „Tribuna Conservatoare”, din Iași, cu data 12 Februar 1904. (Despre părerile lui G. Panu asupra lui Eminescu, că „e ce de mai multe ori absurd” și că „articolele lui din ziarul „Timpul” sînt admirabile, dar pline de cea mai desăvârșită absurditate”. G. Panu a întrebat pe C. Meissner: cine-o fi incertul care mă atacă?).

45. Câteva articole în *Calendarul Gospodarilor săteni din Folticeni*.

46. Călătoria M. S. Reginei Maria în județele Neamț și Suceava. În „Vestitorul Satelor” anul IV, 1919, și în ziarul „Avântul” din Piatra-Neamț, cu data de 23 iulie 1939.

47. În revista „Ion Creangă” din Bârlad am mai publicat:

— Menirea revistelor de prin județe, anul V, pag. 52.

— Două scrisori ale lui Ion Creangă către Iacob Negruzzi, anul XII, 1919, pag. 101.

— Dări de seamă în anul I (1908), pag. 124, 156; anul II (1909) pag. 28; anul III (1910), pag. 191, 192, 224; anul IV (1911), pag. 159; anul V (1912), pag. 82.

Arh. St. Iași, colecția Documente, pach. 560, nr. 30, f. 4—6.

DOCUMENTE ROMÂNEȘTI DIN SEC. XV—XVII
AFLATE LA BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DIN PARIS

GH. UNGUREANU

În vara anului 1971 am fost delegat de către Direcția generală a Arhivelor Statului pentru cercetarea Arhivelor din Paris, depistarea documentelor privitoare la istoria țării noastre și aducerea de microfилme sau fotocopii de pe documentele mai deosebite. Deși bogatele Arhive ale Parisului¹ ne-au reținut, în mod deosebit atenția în scopul urmărit, nu am putut neglija sursa atât de bogată, semnalată de atâți cercetători, între care și români, ce o reprezintă Biblioteca Națională unde se păstrează un adevărat tezaur de cărți rare, periodice, manuscrise, stampe etc. Peste ani, bibliotecarii au depus o muncă uriașă pentru a face o bună evidență a acestor valori inestimabile, fapt care înlesnește mult munca cercetătorilor.

Între aceste valori se găsesc și patru documente românești din secolele XV—XVII. Ele sînt originale, scrise pe pergament, fiecare purtînd peceți voievodale legate cu șnur roșu de mătase, după obiceiul cancelariei din acea vreme. Păstrarea lor este bine asigurată prin așezarea fiecărui pergament depliat în cutii special făcute.

De la prima lectură ne-am putut da seama că este vorba de patru ispisoaace sau urice domnești privitoare la oameni și locuri din „țara de jos” a vechii Moldove.

Cum au ajuns aceste pergamente, pe vremuri aflate în păstrarea răzeșilor satelor străvechi așezate pe văile mănoase ale Berheciului, Birladului și Siretului, la Biblioteca Națională din Paris, este prima întrebare care ne-am pus-o de îndată ce le-am văzut. Din evidența existentă a bibliotecii nu am putut afla. O cercetare mai îndelungată în scriptele Bibliotecii ne-ar putea da un răspuns. Pînă atunci, pe lîngă publicarea textului original² al acestor documente, necunoscut pînă acum, însoțit de fotocopiile³ respective, vom încerca, pe baza documentelor cercetate în boga-

¹ Gh. Ungureanu, N. Marcu, *Arhive și biblioteci franceze, surse bogate de cercetare pentru istoria României*, în „Revista Arhivelor”, an XLVIII, vol. XXXIII, nr. 3, 1971, p. 419.

² Transcrierea textului original și traducerea se datoresc lui I. Caproșu de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași.

³ Deși documentele poartă pe trupul lor urmele vechimii și a unei păstrări necorespunzătoare, iar cercetarea lor în multe judecăți ale răzeșilor necesitînd plieri și deplieri repetate care au făcut ca textul astăzi să fie greu citit, laboratorul fotografic al Bibliotecii Naționale s-a străduit să ne dea fotocopii excelente, pentru care aducem și aici mulțumirile noastre

tele depozite ale Arhivelor Statului de la Iași, să mergem pe urma lor ca să aflăm cum au trecut din mână în mână, urmînd stăpînii moșiilor și satelor respective pînă au ajuns peste hotare. Pentru aceasta a fost necesară, în primul rînd, identificarea moșiilor și satelor, majoritatea denumirilor lor, așa cum apar în documentele pe care le publicăm, fiind dispărute și înlocuite cu altele. Documentele ulterioare de stăpînire nu au mai pomenit vechile denumiri. Multe documente au dispărut din cauza vicisitudinilor vremurilor, altele au fost distruse, sau în cel mai bun caz ascunse, de boierii acaparatori ai pămînturilor răzești, care nu doreau să se fără să se cunoască cînd și cine a fost adevăratul stăpîn al moșiei respective, de-a lungul secolelor, pe bază de ispisoace voievodale. Unii răzeși au reușit totuși să-și salveze documentele, unele din ele ajungînd în depozite publice și fiind apoi publicate; altele sînt încă în mîinile bătrînilor satului.

O sursă deosebit de interesantă pentru cercetarea trecutului acestor așezări o formează arhivele judecătorești, știut fiind că răzășii au avut nenumărate procese cu boierii acaparatori. Din fericire, multe arhive ale tribunalelor ținutale, ale divanurilor de apel și domnesc, începînd cu anul 1832, se găsesc păstrate la Arhivele Statului din Iași. În aceste dosare de judecată, unele numărînd sute de file, în care părțile se bazau pe orice document care le puteau servi în cauză: ispisoace vechi, hotarnici, mărturii ale oamenilor bătrîni, spițe de neam, planuri etc., se găsește întreaga istorie a satului respectiv sau a acelor megieșite. Aceste dosare sînt adevărate file de cronică, care reflectă, cu lux de amănunte, deposedarea țărănilor liberi de moșiile lor care fiind acaparate de boierime, avuseseră grijă ca mai întii, prin orice fel de mijloace, mergînd pînă la crimă, să le ia din mîini documentele pe care răzeșii, cu îndrăzneală, le scoteau din sîn sau din traistă în fața divanului și care pînă la urmă, copleșiți de cheltuieli, amenințați, bătuți, trădați de unii din ai lor, plătiți în bani de boieri, erau siliți să cedeze devenind *vecini* pe moșiile lor ajunse boierești sau să-și părăsească satul mutîndu-se pe alte moșii răzășești.

Cele arătate mai sus privesc și satele pomenite în documentele pe care le publicăm, care pînă la urmă au intrat în stăpînirea „răzășofagului” cum au fost numit marele logofăt — poet Costache Conachi.

Problema în sine nu o vom dezbate aici, ea putînd face obiectul unei lucrări deosebite, ci numai în măsura în care atinge luarea documentelor din mîinile răzeșilor și încorporarea pămînturilor lor în latifundiile conăchești, unde și-au pierdut identitatea. Cu acest prilej sperăm să aducem o contribuție la cercetările geografice⁴ asupra acestor așezări, să facem unele completări la lucrările unor cercetători care au mai publicat pînă acum documente vechi privind aceste locuri⁵ și bineînțeles să îmbo-

⁴ Pompiliu Poghirc, *Satul românesc din colinele Tutovei*, Iași, 1970. „Colinele Tutovei au constituit un teritoriu răzășesc de codri, care după numărul de așezări răzășești era cel mai important din Moldova. Cele mai multe se găseau în bazinele Zelatinului și Berheciului cit și în podgoria Nicorești” (p. 175).

⁵ I. Bogdan, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, București, 1913, p. 471—472, publicînd un surset (traducere) de pe ispisoacul de la Ștefan cel Mare, face următoarea însemnare: „Nici unul din cele trei sate pomenite aici nu mai există astăzi pe Berheci nici în Județul Tecuci nici în Județul Bacău. Ele se aflau însă probabil pe valea Cernica, care curge între Tecucelul Sec și Berheci, lângă Brăhășești de Sus, care la 1872 aveau un cătun Cernica”. M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod*, Iași, 1943, p. 284 publicînd un document ulterior face următoarea însemnare: „Nepoții lui Popa Filip care trăiește sub Alexandru

gătim cunoștințele arhivistice asupra peregrinării documentelor familiale, a distrugerilor de documente, a falsificărilor de documente, etc., probleme care se reliefează pregnant din arhivele instanțelor de judecată. Este cazul să amintim aici faptul că acestor instanțe de judecată li se potrivea zicala pravilistului Andronachi Donici și anume că „pravilele sînt ca pînza paingului pe care bondarii o spărgeau și muștele cele mici se prindeau”⁶. Și razeșii, în multe lor procese, au cunoscut din plin această justiție a timpului.

De la bun început trebuie să o spunem că nu am reușit să facem o cercetare exhaustivă a arhivelor și colecțiilor de documente pentru a putea da date precise asupra denumirilor vechilor așezări întilnite în documentele ce le publicăm față de denumirile ulterioare pînă în zilele noastre. În cercetarea pe care am întreprins-o am întilnit zeci de denumiri de așezări megieșe pe care nu le-am putu identifica fiecare necesitînd o cercetare aparte. Considerăm totuși că la marea problemă a toponimiei vechilor așezări din Moldova cercetarea noastră va constitui totuși o contribuție, fie prin datele ce le dăm dar mai ales prin faptul indicării surselor ce vor trebui să stea în fața cercetărilor viitoare.

Încă odată subliniem și aici colosala muncă ce a depus *Mihai Costișescu* în cercetări de arhive pentru a ne da în publicațiile sale nu numai textul simplu al documentului ci de a-l însoți cu atît de bogate și valoroase note.

I. Cel mai vechi document de care ne ocupăm este din anul 1491 (6999) octombrie 15, emis din cancelaria domnească de la Suceava, prin care Ștefan (cel Mare), voievodul Moldovei, întărește lui Marco spătar stăpînirea asupra satului *Cernica*, pe Berheci, pe care acesta îl cumpăraseră cu 150 zloți tătărești de la nepoții popii Filip.

Satul era străvechi, popa Filip avîndu-l cu uric de întăritură de la bunicul lui Ștefan voievod anume Alexandru Voievod.

Documentul localizează și hotarul moșiei satului și anume „de la hotarul *Româneștilor* pînă la hotarul *Ităvăieștilor*, iar dinspre alte hotare „pe unde au folosit din veac”.

Satul Cernica nu mai apare în catagrafiile locuitorilor satelor întocmite în secolul al XIX-lea. Nici așa zisa „condică a liuzilor” din 1803 nu-l pomenește⁷.

În catagrafia din anul 1774 găsim între satele ocolului Zeletinului, ținutul Tecucului, „*Slobozia Cosișenii cu oamenii de la Cernica*”⁸. Prin urmare, la acest an Cernica nu mai era un sat ci o cotună care depindea de satul Slobozia Cosișeni. Că pînă la urmă locuitorii Cernicai, ciți mai

cel Bun aveau satul Cernica pe care-l vind lui Marco spătarul. Acest sat Cernica a fost lingă Brăhășeștii de Sus din județul Tecuci așezat pe Berheci”.

C. Solomon și C. A. Stoide, *Documente tecucene*, vol. I, p. 51, 64.

În documente din 1704 și 1752 sînt pomenite satele Itvoeștii și Cernica pe apa Berheciului.

P. Poni, *Statistica razeșilor*, București, 1921. Între satele razeșești de pe Valca Berheciului, ținutul Tecucului, dă numai Brăhășeștii.

⁶ Andronachi Donici, *Din pravilele împărătești*, Iași, 1814.

⁷ Teodor Codrescu, VII, *Condica Liuzilor*, p. 317 și 320.

⁸ Arh. St. Iași, Catagrafia Moldovei din 1774, ținutul Tecuci (microfilm de pe originalul aflat la T.G.A.D.A., Moscova).

rămăsese, au plecat în satele Coșițeni și Brăhășești ne-o dovedesc documentele ulterioare care ne arată răzeși din aceste sate vinzându-și ocinile lor din Cernica sau judecându-se pentru răzășia lor ce le mai rămăsese acolo⁹. Când ultima bucată din străvechea moșie răzășească, Cernica, a fost cotropită și înglobată moșiilor boierești vecine, denumirea ei nu a mai apărut în documente și peste ani s-a pierdut asemenea multor așezări străvechi ale țării pe care le pomenesc doar ispisoarele vechi voievodale.

Procesul îndelungat al cotropirii pământurilor răzășești ale Cernicai a durat pînă în primele decenii ale secolului al XIX-lea. În 1834, cîțiva răzeși se mai judecau cu banul Tănasă Feștilă, care pretindea răzeșia după un strămoș al lui, căpitanul Florea¹⁰, și de la bunicul său Neculai Feștilă postelnicul. Pînă la urmă, răzeșii au ierduț procesul din cauza neînțelegerii și trădării unora dintre ei, deoarece un răzeș de baștină, Costea Batin¹¹, făcuse un jurămint fals. În zădar ceilalți răzeși au atacat mărturia lui arătînd că nu era valabilă ca unul ce era „prahtis de judecăți — adică umblat prin judecăți și uneori martor de ocazie — și mai virtos cu jurămînturi pe la Sf. mitropolie, numai cît au auzit i s-au tulburat mintea cu creeri cu tot”¹².

Din umbră pîndea. cu ochi lacomi, de avar, „marele logofăt și cavalier al ordinului Sf. Vladimir”, cum îi plăcea să se numească, logofătul Costache Conachi, cel mai vajnic „acolisitor”¹³ al pământurilor răzășești din acele locuri.

Cînd apărător al răzeșilor în nenumăratele procese dintre dînșii, datori și zidărîndu-i pe unii împotriva altora, cînd judecîndu-se direct cu ei, marele boier, care mînuia atît de bine condeii la reclamații, interpretarea praviilor, folosirea din plin a vechilor documente¹⁴ în favoarea lui, ajungea

⁹ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 67. Documente privitoare la Cernica, Itovoști, Brăhășești. Între documente se găsește și zapisul lui Ursul pîrcalabul din anul 1678 prin care vinde ocina sa „cu casă și pojiția ei” și vie „din cea giră de la Nistoroia”. Martofratele său Lupașcu Iftime ce-au „fost vătav”. Giupînceasa Alexandra iscălește punînd și sigiliul inelar. 1819, iulie „Hotarnică pentru o bucată de loc în hotarul moșiei Itovăștilor și Mălăeștii ce acum să chiamă Brăhășeștii”. Vornicul Conachi stăpînea „din Vladnic pînă în Fîntina Pisării și dintr’această siliște pînă în marginea de jos de către Cernica” (Arh. St. Iași, colecția „Documente” P. 1006/97)

¹⁰ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 750/4. 1814. Mărturie a răzeșilor prin care arată că „strămoșul lor căpitanul Florea ar fi avut schit pe moșia Cernica care să numește pînă astăzi schitul Florii”. La data mărturiei nu mai erau decît urme pe fața pămîntului de la vechiul schit și a cimitirului.

¹¹ 1792 decembrie 19. Carte de judecată dintre răzeșii de Itovăști și Mălăești de la fîntul Tecuciului cu Costea Batin postelnicul și Răducanu Batin. Bătîneștii arătau că moșiile au fost stăpînite din moșii și strămoșii lor și că au avut și un ispisoc vechi pe care l-au pierdut. Pămînturile pentru care se judecau erau în moșiile Itovăști, Cernica și Coșițeni (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 61/3).

¹² Arh. St. Iași, colecția „Documente” P. 750/4.

¹³ Acolisitor, a te face stăpîn pe ceva fără drept. A acolisi, a înșela pe cineva.

¹⁴ În anul 1843, într-o scrisoare către Ștefanache Vogoride la Țarigrad adăuga o notă și către fiul acestuia Nicolachi care avea să-i fie ginere: „Iubitul meu Nicolache, tocmește un dascăl să înveți moldovenește căci îți trebuiește neapărat *mai virtos pentru citirea documentelor*, nu socoti limba noastră de trecut cu vederea, acum o învață și la Rosia în corosul învățăturilor asiaticesti, și a Levantului”. Viitorul caimacam al Moldovei din timpul frămîntărilor ani pentru Unire nu știa în 1843 nici limba țării. Tot în această scrisoare îi scrie lui Ștefanache Vogoride cum: să-i repare reputația proastă ce i-o făcuse față de Buteniev Mihaik Sturza, pe care-l califică „mirșavul logodnic al Moldovei” (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/82).

pînă la urmă stăpîn al pămînturilor lor pe care le anexa la domeniile lui în care vechile moșii răzășești își pierdeau identitatea. Cernica a urmat acelaș drum.

Una din principalele griji ale acaparatorilor de moșii răzășești era luarea din mîna răzășilor a documentelor ce le aveau și în special a ispisocelor domnești și a hotarnicilor.

În anul 1792, răzeșii de Itovăești și Mălăești care aveau pămînturi în Cernica și Cosîteni se judecau cu neamul răzășesc al Batineștilor prin vechilul lor postelnicelul Costantin Batin și Răducanu Batin. Aceștia din urmă arătau la judecată că moșiile au fost stăpînite din vechime de moșii și strămoșii lor pentru care aveau și un ispisoc vechi „care intrînd la mîna unui Cîmbală căpitan, care l-a cumparat cu 10 lei și s-a făcut acolișitor de moșie”¹⁵.

Ispisocul vechi, de care se plîng răzeșii la judecata din anul 1792 că au fost deposedați, ar putea fi chiar documentul de care ne ocupăm.

Pentru prima dată găsim citat documentul într-o spiță de neam¹⁶, nedatată, care arată pe bătrîni satului Cernica cum și-au împărțit moșia de-a lungul anilor, pornind chiar cu Marco spătarul în dreptul căruia se notează: „Cumpărătorul Cernicăi la 6999 aprilie 15¹⁷ după întărirea domnului Ștefan voievod cumpărător de hotarul Romăneștilor în sus pînă în hotarul Itovoeștilor 1450 stînjeni, iar la capăt, despre răsărit, pe lîngă Berheci mai îngustă”. Moșia satului Cernica mergea pe trei bătrîni, urmașii lui Marco spătar: *Ivașcu Crucerescu, Batin și Gavril*, fiecare cu cîte 483, 2 stînjeni. Urmașii acestora, peste ani, au roit, din Gavril, neamul Cîrjăesc, din Batin, Batineștii și din Ivașcu Crucerescu, Crucereștii, au vîndut¹⁸ ocinile lor logofătului Costache Conache care avusese grijă să pună mîna și pe toate documentele, pe care le aveau răzășii pentru moșia Cernica, păstrîndu-le în lăzi ferecate pînă la moartea lui în anul 1849¹⁹.

Cu privire la denumirile vechi întîlnite în documentul pe care-l publicăm cît și în altele obținute de aceeași răzeși de-a lungul vremii, ca urmare a împărțelilor, vînzărilor, schimburilor, moștenirilor etc. și care denumiri au dispărut pe parcursul anilor, găsim știri importante în actele²⁰ rezultate din învrăjbita jud ecată care a urmat mulți ani între

¹⁵ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 61/3. Capitanul Cîmbală avînd documentul la mînă și aplicînd vorba țaranului „ai carte ai parte”, „a început a zice că se trage din neamul acela al lui Glăvan pitarul și că ar avea moșie acolo”.

¹⁶ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 67/175.

¹⁷ Luna citită greșit în loc de octombrie cum este în original.

¹⁸ 1810 iulie 24. Zapisul lui Constantin Corodea și soția sa Catrina fata lui Constantin Batin pentru schimbul ce au făcut cu comisul Costache Conache dînd părțile lor din moșia Itovoești și Cernica luînd în schimb 500 stînjini din moșia Stejar pe Gerul la Tecuci. Urmărînd țelul de a-și mări domeniul din Brăhăești acaparat de la răzăși în 1815 Conachi cumpără tot de la neamul Batin pămîntul lui dîndu-i altul în Cosîteni. Apoi cumpără jumătate de sat din Itovoești de Jos — devenit Brăhăești de Jos baștina lui Constantin Batin, 1452 stînjeni (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 67). Majoritatea documentelor din acest pachet privesc moșia Cernica înglobată în moșia Brăhăeștii de sus și Brăhăeștii de Jos împreună cu siliștele Itovoeștii și Mălăeștii” care acum se chiamă Brăhăeștii (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/97).

¹⁹ Ce s-a întîmplat cu documentele după moartea lui Conachi vom arăta după ce se va vorbi și despre celelalte trei pergamente.

²⁰ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/97, 98.

logofătul Conachi cu un alt puternic și tot atît de lacom rival în acaparare de moșii răzășești vornicul Mihail Sturza ²¹.

Ultimul reușise în 1819 să obțină aprobarea boierilor divaniți pentru a cumpăra locul domnesc numit Toflea aflat în hotarele Cernica, și Itovăeștii, care se găsea în raza de acțiune a lui Conachi. Conachi atacă vehement acțiunea lui Sturza arătînd că partea de moșie numită Toflea este răzășească și nu domnească. El aduce mărturii că „*locul numit Toflea nu poate fi socotit loc domnesc vădîndu-se ca pe atunci să cuprîndea tot locul supt singur numele de Itovăești, precum în ziua de astăzi supt singur numele de Brăhăsești*”; că răzeșii stăpînesc acolo necurmat o dovadă era că făcuseră și un schit numit Toflea și „că dacă nu ar fi fost locul lor negreșit nu ar fi făcut lăcaș dumnezeiesc, nici s-ar fi împăcat a arunca oasele, moșilor și strămoșilor lor în țărna și pămînt străin”; atacă în fals o mărturie a răzeșilor, folosită de Sturza arătînd că „în sine cuprinde toată surparea, că să întine pină la atîta încît sfarmă o mulțime de moșii de pe împregiur care se stăpînesc de o sumă de ani în starea de acum; că, mărturia arată pe un voievod păscător de oi, cînd în cronicile Moldovei o știință ca aceasta nu este nici poate fi: că nefiind copia mărturiei *nici adevărință nici îcredințată de niminea, nu poate fi socotită decît hîrtie răsuflată*”. Conachi, ca un prea bun cunoscător al obiceiurilor și legilor ²² definește ce înseamnă loc domnesc: „se scotește a fi acela ce au ramas nedat de alți domni și care din scrisorile megieșite să dovedește stăpînirea cu rea credință și prin urmare nu putem ca să lipăsc aceste două canoane la pricina locului acestuia”. Cît privește unele denumiri dintre care unele dispar din documente el arată „că aceste două siliști pomenite într-un ispisoc de la Petru Vodă din anul 7036, *Itovăeștii și Mălăeștii* fiind întru stăpînirea răzășilor *sub singur numele Itovăeștii precum urmează obiceiul a să numi cu un nume oricare moșie cuprinzătoare de mai multe siliști*”. Astfel cu multele schimbări ale stăpînilor, necentențele hotărnicii cerute de noii stăpîni denumi-

²¹ Pentru a putea înființa tîrgul Mihăilenii, Mihail Sturza, pe atunci domn al Moldovei, trebuia să ia pămîntul de la răzeșii pe care aceștia nu vroiau să-l dea sprijinindu-se pe vechile lor documente. „Domnul orbit de al său interes întru alîta s-au înjosit că în persoană au mers la acel tîrg și prin îngroziri și bătăi au silnicit pe locuitorii de au răpit hrisovul lor și documenturile prin care se vădea îndoiala asupra mărimii aceluia tîrg (Gh. Georgescu Buzău, *Un mare latifundiar în Moldova, Mihail Sturza*, în „Studii și materiale de Istorie Modernă”, vol. I București, 1957 p. 11). Pentru răpîri de documente răzășești de către boieri a se vedea și Ec. Negruți, *Luptele țaranilor de pe domeniul Ghica Comănești*, în „Studii și materiale de Istorie Modernă”, vol. I, București, 1957 p. 84; Gh. Ungureanu, *Familia Sion*, Iași, 1936 p. 46).

²² Pentru a-și mări averea Conachi, fructifica și banii ce-i aduna făcînd împrumuturi cu dobîndă grea, asigurîndu-se cu ipotecă sigure în averi imobile, care de multe ori rămîneau lui. Împrumutul și la unii din boierii aceștia s-au dovedit răi platnici și Conachi s-a văzut în situația de a nu putea scoate banii cu dobînda lor din cauză că Mihail Sturza hotărîse că „execuția în casele boierești fără poruncă domnească nu se poate pune”. Spicuind din protestul lui Conachi trimis lui Vodă Sturza, care în ciornă se găsește între lîrțile conachești: „Această bolnavă și batjocoritoare stare a lucrurilor care ca o lingoare lipicioasă să întinde în adunarea oamenilor din Moldova de a nu plăti, pînă unde are a merge milostive Doamne! Doar nu vedeți că rumpe și taie toată împărțășirea bănească dintre oameni? și că lucrătorul de pămînt țipă, neșfîșitor plînge, meșterul se vaită, iar risipitorii, giucătorii de cărți, rid și se veselesc mîncînd și bînd banii altora? În sfîrșit, fiindcă pilda lui Costache Ioan (debitorul lui Conachi) au însuflețit pe toți alții cîți au a-mi da și vîzînd că trebuie hojma să vă supăr cu jalobele, hotărâște odată încaleca dacă aveți gînd a-mi împlini dreptul meu sau ba, pentru că a lăsa treaba aceasta numai așa scormolită și nesfirșită nu pot, pentru care vă rog a-mi da răspunsul”. (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 1006/80).

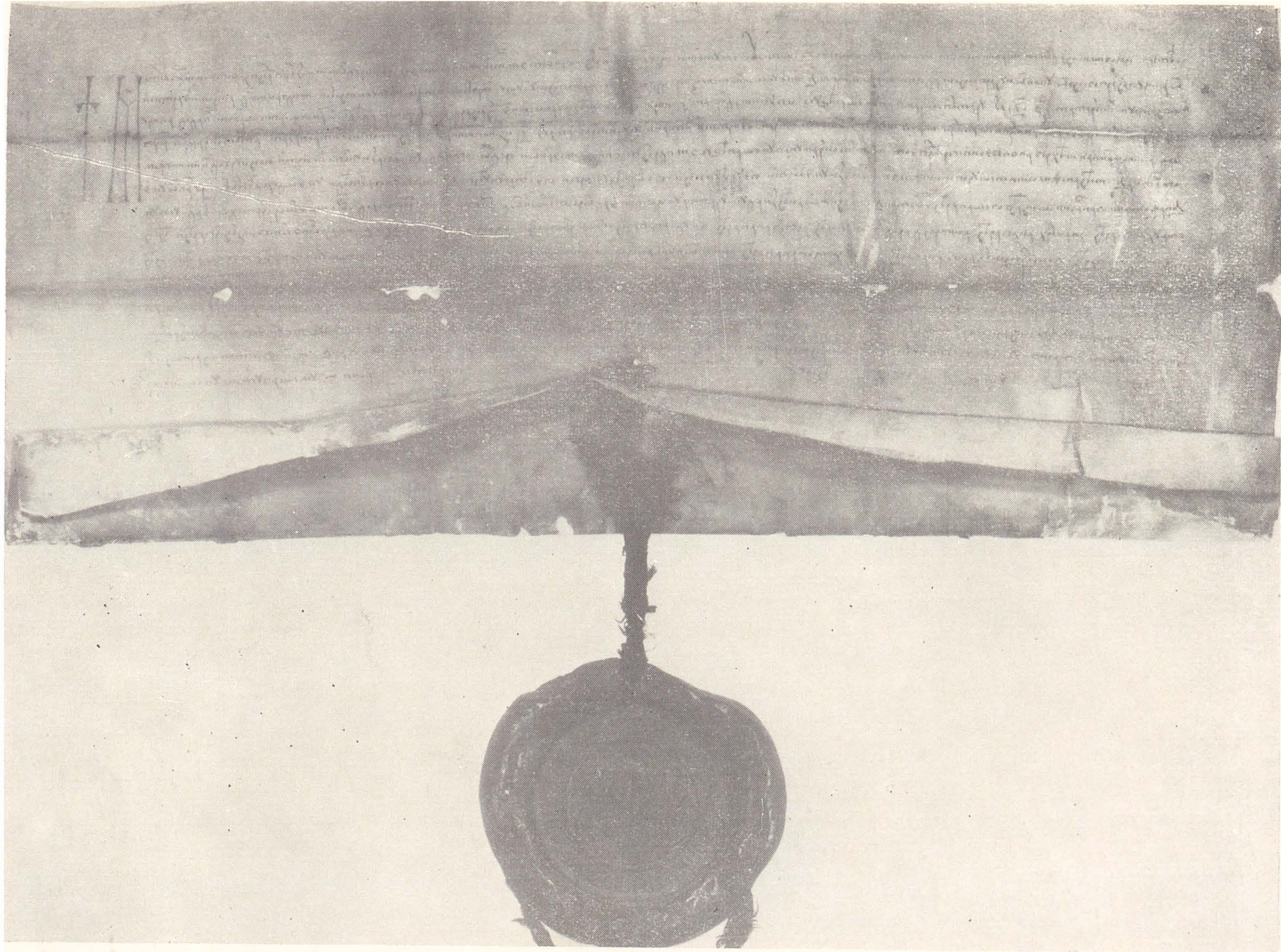

Fig. 1. 1491 (6999) oct. 15, Suceava. Ștefan cel Mare voievod întărește lui Marco spătarul satul Cernica, pe Berheci, cumpărat de la

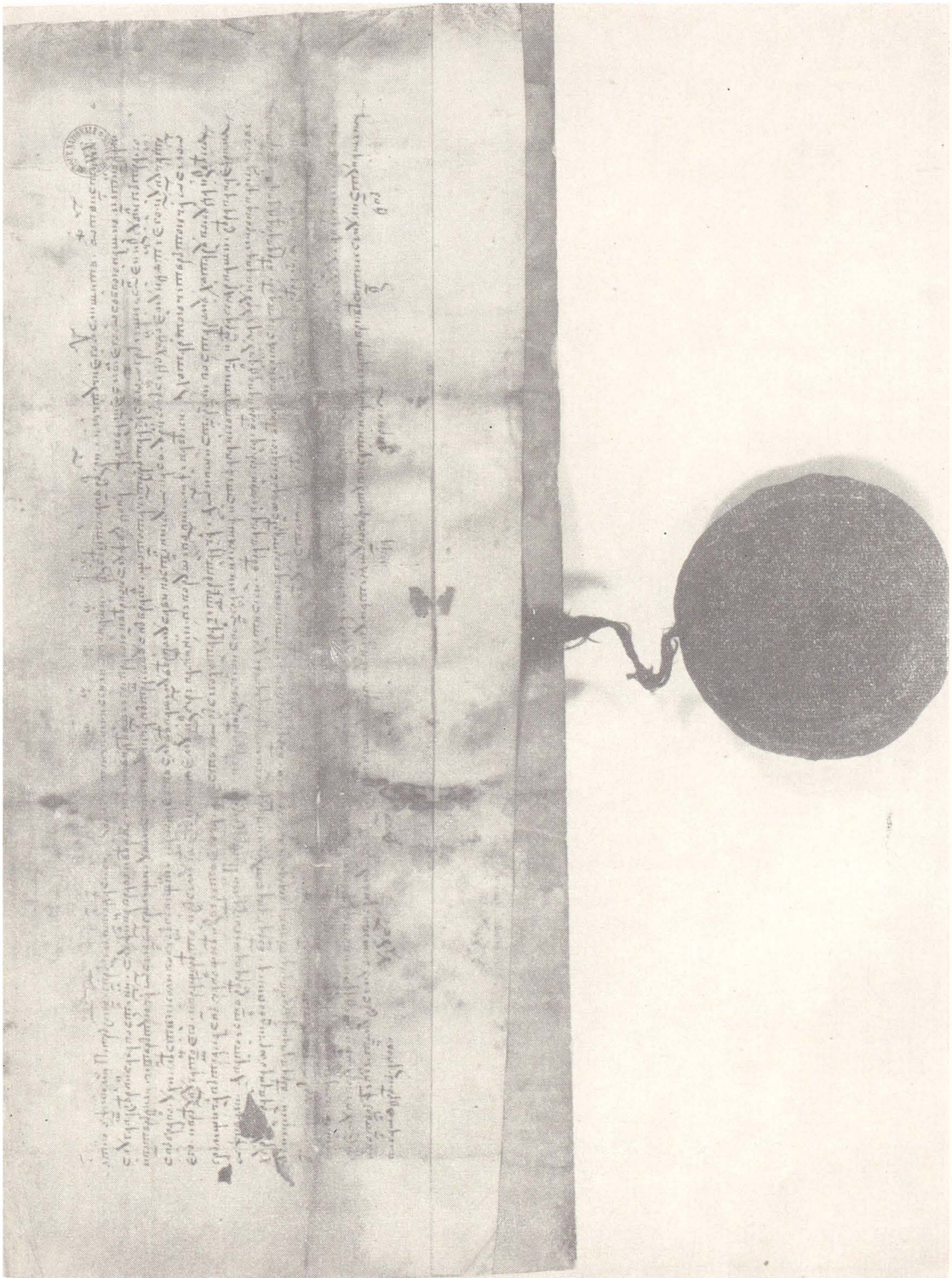

Fig. 2. 1546 (7054) aprilie 7, Huși. Petru Rareș voievod întărește lui Sava postelnic a patra parte din satul Girleşti, ținutul Tecuci.

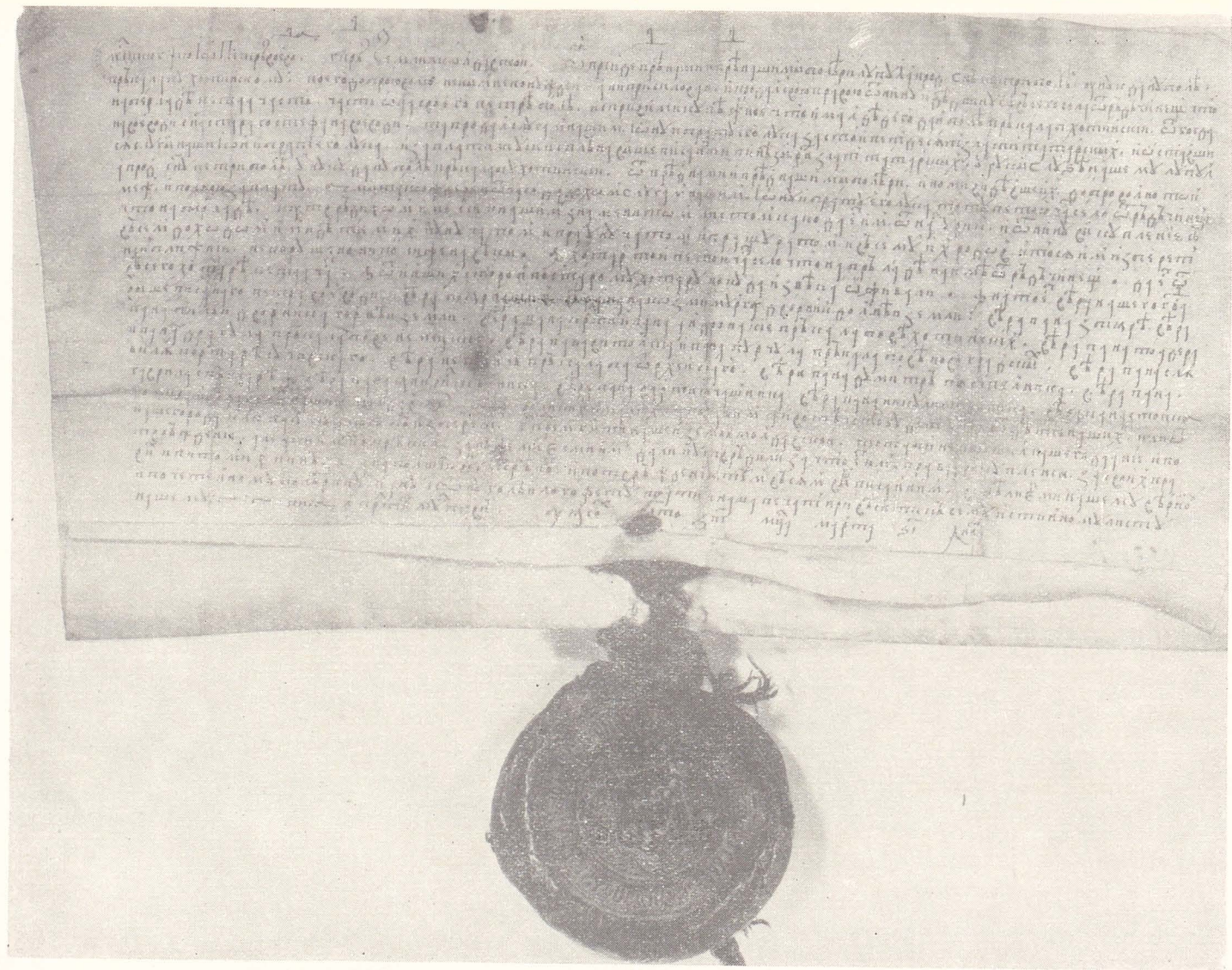

Fig. 3. 1575 (7083) martie 16, Iași. Petru Șchiopul voievod întărește lui Ion și fratelui său Luca a cincea parte din satul Rădăcinești, pe Birlad, cumpărată de la Lupul a arad, fiul lui Petru Bolea.
<https://biblioteca-digitala.ro/> <http://arhivelenationale.ro>

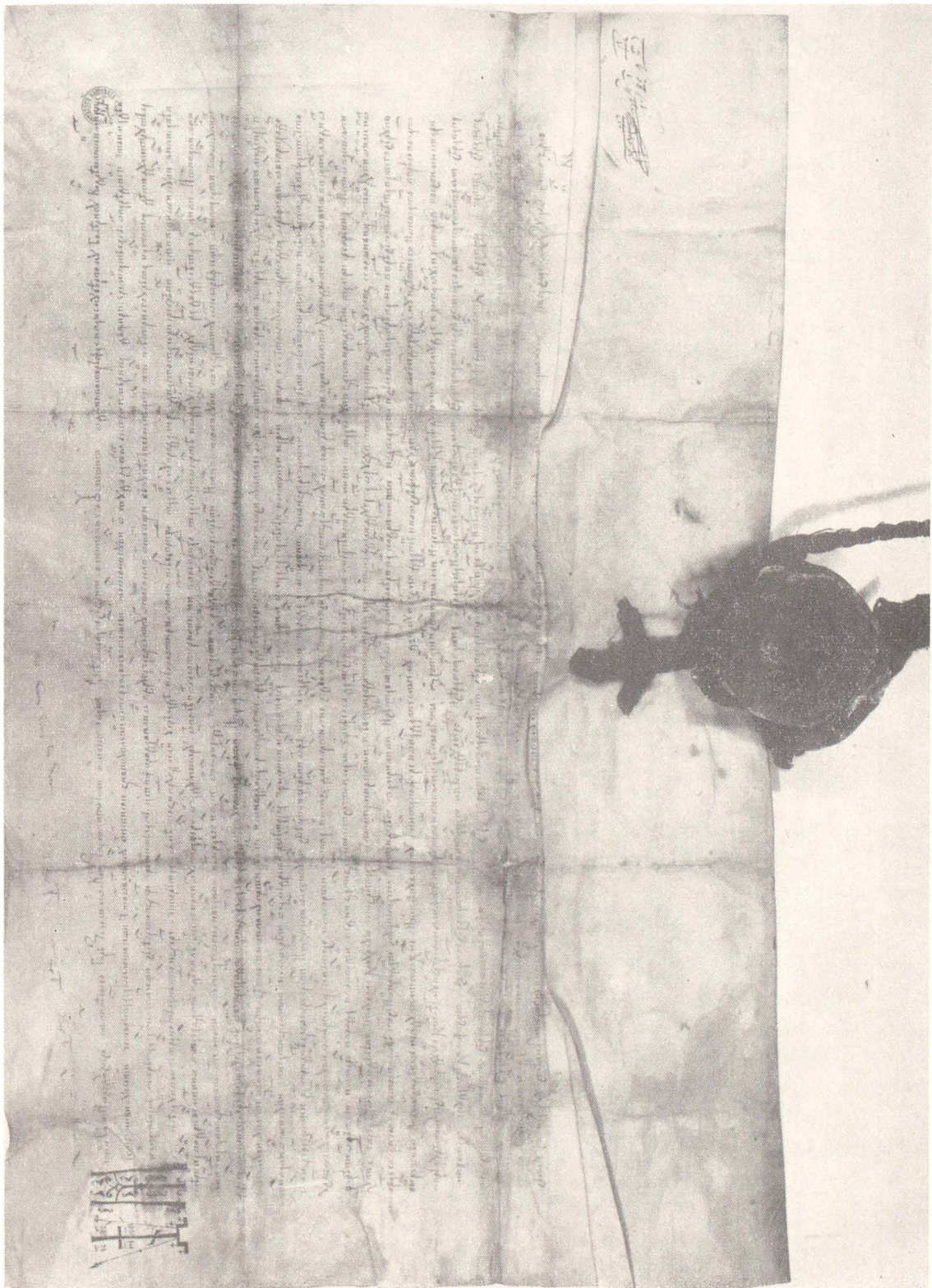

Fig. 4. 1624 (7132) martie 26, Iași, Radu Mihnea voievod întărește lui Condrea mare vameș părți cumpărate din satele Tomcești, ținutul Tecuci, Popi la gura Gerului, Popeni, ținutul Tecuci, Iujdeleni, ținutul Covurlui, și jumătate din satul Răfleşti.

rile vechilor siliști ca *Cernica*, *Româneștii*, *Itovăeștii*, *Mălăeștii*, *Ipoțeștii*, au dispărut, în locul lor trecându-se în documente, după obicei, așa cum arată Conachi, numai un nume al moșiei mai mari *Brăhăeștii* ²³.

II. Al doilea pergament este din anul 1546 (7054) aprilie 7, emis la Huși, prin care Petru Rareș voievodul Moldovei întărește stăpînirea lui Sava postelnic peste a patra parte din satul Gîrlești de la ținutul Tecuci care fusese mai înainte al lui Pătrașco, fiul lui Bran și i se confiscase de domnie din cauza „vicieniei cînd a fugit cu Găneștii”. Documentele vechi între care și ispisocul pomenit, care se păstrau de bătrîni satului, au ajuns în mina acaparatorului moșiei, logofătul Costache Conache, care o aneaxează domeniului său Nămoloasa, după multe judecăți și manopere frauduloase. Voluminoasele dosare ²⁴ de judecată dintre razeșii de Gîrlești cu logofătul Costache Conache, scot la iveală multe știri importante privind identificarea denumirii vechii așezări, astăzi dispărută, peregrinarea documentelor răzășești, răpiri de documente și ascunderea lor și alte multe metode necinstite puse în practică de abuzivul și avarul boier de la Țigănești ²⁵.

Mănoasa moșie răzășească Gîrleștii, numită în unele documente de mai tîrziu Gîrlele sau Gîrleasca, așezată în „Țara de Jos” în hotar cu Țara Românească, cînd la ținutul Tecuci cînd Putna, avea să fie ținta acaparării boierești încă din secolul al XVIII-lea. În anul 1785 boierul Iana-cache Milu reușește să pună mina pe „3 bătrîni și 3 bălți de pește”, pămînt care rămîne ginerelui Matei Roset. Din anul 1817 intervine Costache Conache, care face schimb cu Roset ²⁶. Apoi, în același an, Conachi trece în mod brutal și abuziv la cotropirea întregii moșii care cuprindea și siliștele vechi ale satelor *Tomceștii*, *Crengenii* ²⁷ și *Tălăbăeștii* ²⁸. Pentru a-și înde-

²³ George Ioan Lahovari, *Marce Dicționar geografic al României*, București, 1898, vol. I, p. 609—610. „Brăhăeștii comună, plasa Zeletin, jud. Tecuci, cu cătunele: Brăhăeștii de jos; Brăhăeștii de sus, Corcioveni, Cosițeni și Toflea. Brăhăeștii de sus cuprinde vechile sate Itovăeștii și Mălăeștii. (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P/67 nr. 98 și 109). Catagrafia din 1831 pentru ținutul Tecuci, ocolul Berheciului, între satele respective este trecut Brăhăeștii stăpînit o parte de razeși și alta de Costache Conachi; cotuna Valea Boului de razeși și cotuna Toflea stăpînită de Mihai Sturza. Între locuitorii Brăhăeștilor cu cotunele amintite întîlnim nume de oameni din Cernica, vechi mazili, familiile Cîrjău, Mogilde și Gavrilă, familia Batin, des întîlnită în documentele Cernicăi, familia Carp, Mihnea etc. (Arh. St. Iași, catagrafia pe 1831, Tr. 644 op. 708 dos. 159 tom. V). În statistica din 1848 găsim la ocolul Zeletin satele: Brăhăeștii de sus, Brăhăeștii de jos, Tofle, Corciovenii și Cosițenii (Arh. St. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dosar 16593, ținutul Tecuci).

²⁴ Arh. St. Iași, fond Divanul de Apel al Țării de Jos, nr. 1522; colecția „Litere”, dosar litera G/380 și 381; colecția „Documente”, P/1006/82. În dosare se găsece copii de pe documente vechi, liste de documente, hotărîncii, spițe de neam, în afară bineînțeles de actele judecătorești în pricina respectivă. Atragem atenția cercetătorilor asupra acestei surse de informare prea puțin folosită. La Arhivele Statului din Iași se păstrează zeci de mii de dosare ale arhivelor tribunalelor ținutele din Moldova începînd cu anul 1832 din care foarte multe stau neatînse „șnuruite și scrispitate” așa cum au fost pe vremuri predate la Arhive.

²⁵ Unii dintre răzăși reușeau să-și păstreze documentele cu toate că moșia lor se împărțise și se înstrăinase în cea mai mare parte, încît ieșise vorba între ei „au rămas cu o sfoară de moșie și un sac de hîrtie”.

²⁶ La 15 august 1817, comisul Mihai Roset face schimb cu Conachi pentru pămîntul luat de la unii din razeșii din Gîrlești „dînd toate documentele ce au avut (Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G. dosar 381, f. 408 v.).

²⁷ Un document din 1632 iulie 9 situează siliștea satului Crîngenii între Siret și Birlad (Arh. St. Iași, colecția Litere, dosar 7 381, f. 409).

²⁸ Arh. St. Iași, colecția „Litere”, lit. G. dosar 381, f. 302.

plini scopul trebuia ca mai întâi să pună mina pe documentele răzeșilor și în mod special pe ispisocul „talpa satului” care se găsea păstrat la un bătrîn răzeș²⁹. În conacul lui de la Țigănești Conachi pune la cale răpirea documentului, prin orice mijloace, după care arnăuții curții pleacă la Gîrlești spre executarea poruncii. Ajunși acolo reușese să pună mina pe ispisoc smulgîndu-l din sinul „răzășului, care astfel deposedat de documentul, sfînt pentru el, este aruncat „într-un puț sec”. De aici a fost salvat de alt răzeș care fiind și el socotit de părtaș la împotrivire a fost bătut și „globit” cu 130 lei³⁰.

Deposedați de documentul de bază al moșiei lor, răzeșii din Gîrlești rămîn la discreția boierului Conachi care în acțiunea lui era sprijinit și de aparatul de stat. Moșia era pe atunci în ținutul Putnei. În înțelegere cu starostele de Putna, Conachi trimite arnăuții lui la Gîrlești care ridică „silnic pe unii din răzășii neamuri și i-au dus ca pe tilhari la stărostie și i-au ținut sup bază chinuindu-i cu feliori bătăi pînă cînd nemaiputînd suferi usturimile și alte îngroziri au fost siliți a iscăli o scrisoare de invoială³¹ pe care dumnealui (Conachi) avînd-o gata în sin le-au dat-o să o iscălească lepădîndu-le și 2919 lei și ostrovul pomenit ci este tot împreună în moșia Gîrleștii”³². Prin actul silnic iscălit, răzeșii din Gîrlești rămîn numai cu ostrovul de la Siret numit și „Ruptura”. Moșia Gîrlești își pierde identitatea în marele domeniu conăchesc Nămolosa³³.

²⁹ O mărturie din dosarul amintit ne spune că răzeșul căruia i se luase „din sin” ispisocul stăpînea cu neamul lui locul numit „Odaia Golășei”, pe moșia Gîrleștii și că el fiind dirz „sta împotrivor neîngăduindu-i (lui Conachi) stăpînirea la moșie”.

³⁰ Toate datele arătate mai sus se cuprind în voluminoasele dosare de judecată ale răzeșilor de Gîrlești cu logofătul Costache Conache aflate la Arhivele Statului din Iași la colecția „Litere” „Gh. Asachi”, lit. G. 380, 381.

³¹ Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G, dosar 381, f. 326. „1817 oct. 7. Act de schimb ce au făcut toiți răzășii din Moșia Gîrleștii ce mai ramaseseră nevînduți cuprinzător că au dat boierului logofăt Conache, toată partea lor de moșie ce mai rămăsese nevîndută în hotarul Gîrleștii și logofătul le-au dat lor ostrovul rupturii ca să le fie pentru vii de veci neseparați de dijmă afară de balta și osăbit le-au dat 2919 lei”.

³² Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G, dosar 381, f. 393.

³³ În anul 1827, Conachi obține hrisov pentru întemeierea trgului Nămolosa. Conachi scrie „moșia mea Nămolosa”, (*Documente privilegiate la istoria economică a României*, II, orașe și țiguri, București, 1969, p. 132). Trgul Nămolosa este așezat pe locul pe unde nu cu mulți ani înainte de înființarea lui era mijlocul satului Gîrlești. O mărturie a răzeșilor din anul 1830 ne spune: „Pe mijlocul moșiei Gîrleștii pe unde este trgul Nămolosa și Slobozia Clucer stăpînesc boierii” (Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G. dosar 381, f. 159 v.).

Răzeșii nu au încetat lupta. Jalobele lor către autoritățile judecătorești în care arătau silnicia ce li s-a făcut cu răpirea documentelor și a moșiei nu găsesc dreptate la boierii divaniți, ba mai mult aceștia hotărăsc ca mărturiile și jalobele răzeșilor nici să nu se primească deoarece „sînt atîngătoare de cîntea vel logofătului (Conache) și cu totul în afară de ființa pricinii și împotriva Reglementului” (Arh. St. Iași, colecția Litere, lit. G. dosar 381 f. 412). În disperare, răzeșii apelează la o rudă a lor, Ioan Groza, care cu ani în urmă plecaseră în Rusia ca „volintir” ca să vină să o scoată de la robie deoarece ajunseseră clăcași pe moșia lor devenită boierească. O delegație a răzeșilor pleacă în Rusia — la întoarcere sînt bine bătuți de oamenii lui Conachi. Ioan Groza vine la Gîrlești și pornește acțiunea împotriva „acolisitorului”. El se sprijinea pe un vechi ispisoc domnesc ce-l luase în Rusia unde îi fusese necesar ca să-și scoată „o gramotă de dvorean” (diplomă de boierie) pentru a putea fi înălțat în gradul militar de „parucic”. La dosarul pricinii de la Divanul judecătorețesc al țării de jos se găsește copia ispisocului, făcută de Hrisant ieromonah din Sf. Sava la anul 1831 august 13 care li este contestată că nu era făcută de „cunoscuții tilmaci”. Prezintă la judecată și originalul pe care nu-l dă din mină; care este consemnat în dosar: „*Uric de la Petru Vodă, scris pe piele de iepure, cu slovă strbască și pecete domnească spînzurată de dinsul cu sfori de mătasă*”

III. Al treilea pergament este din anul 1575 (7083, martie 16), emis din Iași, prin care Petru (Șchiopul) voievod al Moldovei, întărește lui Ion și fratelui său Luca a cincea parte din satul Rădăcinești pe Birlad, cumpărată de la Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea.

Rădăcineștii sînt un vechi sat răzășesc a cărui denumire s-a menținut de-a lungul anilor. Cea mai mare parte a moșiei a fost acaparată de aceiași Conachi. În testamentul său, la capitolul averii „agonisită de mine”, este trecut și satul „Rădăcineștii pe din sus de Popi”³⁴. În anul 1898, satul făcea parte din comuna Corbița, pe Zeletin, județul Tecuci, așezat pe partea dreaptă a râului Berheciul. Moșia pe care era așezat se numea Pietrosul³⁵. Documentele Rădăcineștilor împreună cu a altor siliști răzășești învecinate, Miceștii, Lihace, ajung și ele în minile lui Conachi. O mică parte din moșie, pe care era și cotuna Tuțu, a rămas răzășească³⁶.

roșie, din leatul 7036 martie 23, în care se arată că moșia Girleștii au fost cumpăratură de către neamul meu adică Nicoară Groza pircalabul Novogorodului”. Documentul nu este luat în considerație deoarece divanul socotește că „nefiind lucrător 100 de ani”.

Cu toată sătruința răzeșilor ei pierd procesul. Ruda lor Ioan Groza Novogorschi, pleacă înapoi luînd și documentul. El a fost publicat după copia din dosarul citat de Al. Băleanu, *Documente și regeste moldovenești*, în „Cercetări Istorice”, VIII—IX, nr. 2, p. 85. Cîteva jaloabe de ale răzeșilor au fost publicate de G. T. Kirileanu, *Răzășii din Girlești în luptă cu logofătul Costache Conache*, în „Analele Moldovei”, Tecuci, I, 1941, p. 25, cu următoarea notă: „*În Statistica răzășilor*, de P. Poni (București 1921) nu văd nimic despre Girlești. În *Marele dicționar geografic al României*, Girleștii sînt în jud. Rîmnicul Sărat. Numai un cunoscător din partea locului ar putea da lămuriri”.

Kirileanu nu a văzut dosarele citate de noi, unde ar fi găsit datele necesare pentru identificarea Girleștilor. În catagrafia din anul 1774 satul Girleștii este trecut între satele ținutului Tecuci, ocolul Biliiești și Marginea, împreună cu Năneștii Vechi. Tot acolo și satele *Slobozia Nouă a lui Ivan*” cu bejănari veniți în iunie” 1774, și *Slobozia Nouă Malurile*, „cu bejenari veniți de la munteni veniți în luna mai acelaș an”. „*Slobozia Vulturul nou*, cu bejenari din raia din Țara Muntenească veniți la iulie”. Este evidentă deosebita importanță a acestei catagrafii pentru cercetătorii trecutului vechilor așezări din Moldova.

Ajunși clăcași pe moșia boierească foștii răzeși întrebuintează altă formă a luptei împotriva stăpînului, răzvrătirea și nesupunerea la lucrul boierescului. În anul 1836, capii răzvrătiților sînt duși la Focșani la stărostie unde sînt cercetați și bătuți. Astfel ei sînt siliți să se recunoască că sînt vinovați și obligați să semneze învoiala impusă. Principalul instigator este reținut la „grosul stărostiei”, de unde scapă numai pe chezășia a doi preoți (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, P. 583/146).

³⁴ G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în „Convorbiri Literare” nr. 12, 1908, București 1908, p. 619.

³⁵ George Ion Lahovari, *Marele Dicționar geografic al României*, București, 1898, IV, p. 393.

³⁶ 1845. Răzășii din moșia Rădăcineștii și Lihace, de la ținutul Tecuciului, își stîlpesc hizele lor de pămînt din numitele moșii. La alegere trebuia mai intîi să li se aleagă „baștinile, cumpărăturile, schimburile, răscumpărăturile” și apoi să se dea „cu analogie ca să ne cuprindem siliștele, casele, livezile, grădinile și viile ce avem, iar căruia i-a mai rămîne piste aceste prinsi cu socoteli de analogie și pentru imăș de vite să i se dei în cîmp suma ce ar mai prisosi nescotîndu-să din acareturile ce ar avea dacă însă le-ar cuprinde cu moșia ce are”. Răzeșii răscumpăraseră o sumă de stînjeni de pămînt de la răposatul logofăt Iordache Catargiu la anul 1813 „cu actul divanului din acea vreme numai de către 72 răzăși arătați anume prin deosebit izvod ce ne-au fost găsit atunciă lăcuiți pe aceste moșii încît ne-am dat robi mulți ani de munceam cu minile și cu dobitoacele noastre și purtam și cheltuielile ce aveam în judecata cu răposatul vornic Gavril Conache cu vecina moșie Lărgășenii”.

În același document, răzășii ce erau „lăcuiți pe moșie”, stabilesc și situația „răzășilor lăturași și cu depărtare de aceste moșii și anume „ei nu se vor împărtași din răscumpărăturile acestea ca unii ce nu au robit împreună cu noi”.

Un răzăș dăruise partea sa din această moșie m-rei Nicorița din Iași. În trupul moșiei Rădăcinești, care avea 377 stînjini vatra satului, era și pămîntul răzășesc numit Lihace (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, Pachet 606 nr. 59).

IV. Ultimul document este din anul 1624 martie 26, prin care voievodul Moldovei Radu Mihnea întărește lui Condrea, mare vameș, stăpînirea peste cumpărăturile ce le făcuse din satele *Tomceștii*, ținutul Tecuciului, cu vad de moară în apa Birladului și cu bălți de pește, satul *Popi* „de la gura Gerului”, din satul *Răflești*, din satul *Popeni* și *Gereni*, același ținut, și din satul *Ijdeleni* de la ținutul Covurluiului. Cu privire la hotarele acestor pămînturi, ispisocul domnesc arată numai „să fie dinspre toate părțile pe vechile lor hotare pe unde am folosit din veac” fără să ne dea mai multe indicații afară de ținutul unde se găseau apa Birladului și Gerului. În *Ijdeleni*³⁷ de la ținutul Covurluiului, celelalte denumiri de sate nu le mai găsim. Documentele ne spun că vechiul sat *Tomceștii* era în hotar cu *Tălăbeștii* și *Popeștii* și la malul Siretului avea 1020 stînjini și peste Siret 1000 stînjini. Satul începea de la *Girbovăț* și mergea în răsărit pînă în Siret³⁸. Un document din 1796 ne arată că „*Tomceștii* s-ar fi poreclit și „*Racovițoai*”, deoarece îl stăpînise clucereasa *Ecaterina Racovițoai* și care donase satu m-roi *Colții*³⁹.

Toate satele pomenite au intrat, rînd pe rînd, odată cu documentele lor, în marea latifundie conăchească *Nămoloasa*⁴⁰.

Pentru *Rădăcinești* a se vedea și documentele aflate la Arhivele Statului București, indicate în *Catalogul documentelor moldovenești*, București, 1957, vol. I, nr. 592 (din anul 1574) și nr. 1715 (din 1616). La Arhivele Statului din Iași, fondul Divanul Apelativ al Țării de Jos, Tr. 779, op. 886 dosar nr. 102 pe 1839 și tr. 1039 op. 1189 dosar 14; tr. 686 op. 757 dosar 15/1836. Colecția Documente pachetele 885 doc. nr. 6; 524 doc. nr. 27; 590 doc. 137, 141, 154; 599 doc. nr. 56; 957. În testament, *Conachi* localizează aceste sate: „Satul *Miceștii* alătura pe din sus de *Rădăcinești* pînă în *Scuteștii* părintești. Aceste 3 sate sînt dinspre apus de apa *Birladului* pînă în matca văii zisă *Baea*” (G. T. Kirileanu, *loc. cit.*).

³⁷ Între documentele rămase de la *Costachi Conachi* se găsește și unul din anul 1808 iunie 5 privitor la moșia *Ijdelenii* care la acel an era al m-rii *Răchitoasa* (Arh. St. Buc. colecția *Achiziții Noi*, *Roznovanu CCIX*, nr. 12).

³⁸ Arh. St. Iași, colecția „Documente, P. 1006 nr. 104/2. Însemnări făcute de *Conachi*: „Este de luat aminte în hrisovul *Tomceștilor* din 726, aprilie 15”. Se pomeneste un ispisoc de la *Ștefan Vodă* din 7131.

³⁹ Arh. St. Iași, colecția *Litere*, lit. G. 381 f. 327.

⁴⁰ În anul 1834 cînd se judeca cu răzeșii de *Girlești* *Conachi* avea în mină documentele pentru toate siliștele, satele și trupurile de moșie ce formau domeniul denumit *Nămoloasa* și anume *Fundenii*, *Girleștii*, *Tomceștii*, *Crîngeni*, *Tălăbăștii*. El înfățișa comisiei de hotărîtură pentru *Tomcești* un ispisoc hotarnic din anul 1753 și altele de mai tirziu „din care să dovădește pînă și porecluire a *Tomceștilor* depe stăpîna lor *Ileana Racovițoai*”. Pentru *Crîngeni* prezenta un ispisoc din 1632 ianuarie 9 care preciza așezarea satului între *Birlad* și *Siret*. Pentru *Tălăbăștii* sau *Tălăbeștii* *Conachi* arată că nu i-au venit încă „scrisorile” dar era suficient și ispisocul *Tomceștilor* carele măsurînd în sus zice pînă în *Tălăbăștii* și după hotarnica *Girleștilor* ce zice iarăși pînă în *Tălăbăștii*, nu rămîne îndoială că *Tălăbăștii* sînt în mijloc între *Tomcești* și între *Girlești*”. Tot atunci *Conachi* arată și harta moșiilor din 1816 și o „generalnică hartă din 1815 toate înainte de a fi eu stăpîn *Girleștilor*”. (Arh. St. Iași, colecția *Litere*, Lit. G. 381 f. 300—301) *Emanoil Conache* *Vogoride* care tipărea la 1887 poeziile lui *Costache Conache*, în prefață, scrie următoarele după ce răscolise prin lăzile cu documente: „În puțină vreme (*Costache Conache*) răscumpăra de la surori moșia *Fundenii*, care era baștina conăchească, pe care a mărit-o cu alte siliști și sate și a ajuns a face din ea un imens domeniu de 21.000 făci (circa 31.000 ha) care se întindea pe hotarul a 3 județe, *Tecuci*, *Covurlui* și *Putna*”. Moșia astfel întregă a primit numele de *Nămoloasa* de la numele țigului pe care l-a înființat *Conache* (*Costache Conache*, *Poczi*, Ed. Șaraga, Iași, 1887).

În testamentul său, *Conachi* enumeră între alte moșii și sate „*Năneștii* porecliți *Fundenii* pînă în hotarul *Valahiei*, vechia rezidenție a familiei *Conache*. Satul întreg *Tilibeștii* (desigur *Tălăbăștii*, pe din gios de *Girlești*. Moșia *Tomcești* alătura și pe din jos de *Tilibești*, *Nicorescu*, zis *Blăneștii*, *Cărbuneștii* dinspre apus de apa *Birladului* chiar în dreptul *Țigăneștilor* pe care loc stă acum satul *Țigăneștii Noi*, *Scuteștii*, o bucată de loc părintesc alătura pe din

Soarta arhivei particulare a logofătului Costache Conache. În „gherghirul” boltit și cu obloane de fier de la parterul casei de la Iași, sau la conacul de la Țigănești, unde a locuit cea mai mare parte a vieții și unde a și murit în anul 1849, marele logofăt și poet totodată, Costache Conache, își păstra cu grijă documentele referitoare la „nămolul său de avere”⁴¹, cum el însuși o califica, înțelegînd prin aceasta „o mare mulțime”, așa după cum în 1831, fiind însărcinat cu clasarea arhivelor judecătorești, raporta că abia dovedește din cauza „nămolului de dele”⁴². Tot în aceste locuri ferite de foc, păstra actele rezultate din activitatea sa în treburile publice⁴³, corespondență primită sau ciorne ale corespondenței ce o expedia, socoteli bănești, încercări literare etc.

În anul 1843 Costache Conache lua de la Țigănești la Iași toate documentele următoarelor moșii: Țigănești, Cernica, Gerenii, Tălăbasca, Gîrlești, Tomcești, Slobozia Conachi, Pochii din hotarul Gerenilor și Lungociu despre Nănești.

Din lista⁴⁴ întocmită se constată că documentele erau clasate pe sate cu denumirile lor vechi și aceasta desigur pentru a se putea ușor găsi la nevoie.

După moartea lui Costache Conache imensa lui avere a fost moștenită de singurul copil Ecaterina, căsătorită cu Neculai Vogoride⁴⁵ cunos-

jos de Cărbunești” (G. T. Kirileanu, *op. cit.*, Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 491 f. 59). Tot între hîrțile rămase de la Conachi se găsește o hotarnică privitoare la satul Popii și anume: „cuprinzînd tot satul Popii și părțile din celelalte siliști, Rădăcineștii și Mirceștii le-au lipit pe din sus de Popi arătînd și toate trupurile acelor moșii... din hotarul Țigăneștilor în jos pînă în marginea moșiei Popilor. Răzeșii mărturiseau că „le-au fost vătăștini”.

Se măsoară *vătăștina* ce este „înspre răsărit și s-au aflat 240 pași, iar pentru vătăștina ce este dinspre apus la capul hotarului la Valea Bani” (Arh. St. Iași, colecția Documente P. 885 doc. 6). În anul 1893 Eugen Ruspoli, fiul din a doua căsătorie a Catincăi Conachi (Cocuța) se judeca la Curtea de Apel din Galați pentru pămînt din moșiele Stejarul și Pochii, de pe Valea Gerului (Arh. St. Buc. colecția, Achiziții Noi Roznovanu, CCCXXVII nr. 311).

⁴¹ Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 491 nr. 59. Fragment din testamentul lui C. Conachi.

⁴² Gh. Ungureanu *Costache Conache, organizatorul arhivelor moldovenești*, în „Revista Arhivelor”, III, 2, 8, 1939, p. 334.

⁴³ Gh. Ungureanu, *Inființarea și organizarea judecătorilor în Moldova*, Iași 1932, cu o reproducere de pe un tablou reprezentînd pe Conache aflat, cu ani în urmă, la biserica Banu din Iași. Costachi Conachi, cu serioase studii juridice în străinătate și în țară, cunoscînd, după Andronachi Donici, cel mai bine obiceiurile și mai ales problema hotărnicilor și a valorii documentelor pe care se sprijineau acestea, a fost numit membru al Comitetului moldo-valah pentru elaborarea Regulamentului Organic (1829—1831).

⁴⁴ 1843 martie 30. „Listă de documentele moșiilor ce sînt trebuitoare a se lua cu boierul” (Arh. St. Buc. Achiziții Noi Roznovanu CXXL nr. 1). Între hîrțile conăchești se găsește o listă cu adnotări de Conachi privind sumele de bani ce constituiau „adetiul” (venitul Vistieriei din eliberarea de hrisoave, cărți, carte de numiri de ispravnic, cărți de mazilo-ruptași și ruptele Vistieriei. Conachi înainte de 1821 ocupase mănoasa funcție de ispravnic al ținutului Tecuci, De ex. pentru a obține un hrisov beneficiarul trebuia să plătească 20 lei vel vistiernicului, 15 lei logofătului de Vistierie, 10 lei la Cutia Milelor, 5 lei vtori (al doilea) vistiernic, 20 lei scriitorul cu hirtia sa. Iar muhardariul și treti logofătul eu la zece, unul din cit să socotește folosul pe un an a unui hrisov. Un boier numit ispravnic ca să obțină de la Vistierie cartea de numire trebuia să plătească 35 lei vel vistiernicului, 25 lei logofătului de Vistierie, 40 lei Cutiei Milelor, 20 școala clinească, 25 muhardariu și divictariu și 5 lei diacul de Vistierie (Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 583 nr. 215).

⁴⁵ G. T. Kirileanu, *Testamentul lui Costachi Conachi*, în „Convorbiri Literare”, 12/1908, București, 1908, f. 613. „Neculai fiul lui Ștefanache Vogoride fiul domnului de Samos, s-a însoțit cu Ecaterina (numită Cocuța) fiica logofătului și cavaler Costache Conache la anul 1846 iunie 2 în satul Țigănești, dîndu-i logofătul Conache socrul său titlul familiei ca să se poreclească

cut sub numele de Neculai Conache Vogoride, care fiind, după cum ni-l arată Sion ⁴² „cel mai de frunte desfrînat din toți desfrînații” a risipit cea mai mare parte a averii. În ultimul an al vieții locuia la un hotel⁴⁷ din București unde și moare în luna aprilie 1863. La inventarierea lucrurilor aflate în locuința de la hotel se găsesc și o serie de documente (acte turcești, titluri de decorații, corespondență) precum și un sigiliu personal, portrete și un album de fotografii. Fiul său a ridicat documentele și alte lucruri iar „cumnatul Vasile Sturza, portretele, pecetea și albumul cu fotografii”. Documentele au ajuns și ele la Iași, aduse de fiul său Emanoil și așezate la un loc cu celelalte în casele de la Iași.

Vom da în continuare câteva date genealogice care ne sînt necesare pentru a lămuri faptul ajungerii arhivei particulare conăchești în palatul de la moșia Stîncea Iași, a lui Neculai Rosetti-Roznovanu și de aici la Arhivele Statului București și Iași.

Ecaterina (Cocuța) Conache Vogoride a lăsat 8 copii moștenitori din cele două căsătorii. Din prima, cu Neculai Conache Vogoride, pe Emanoil Conachi Vogoride, Maria, căsătorită cu contele Petru de Roma și Lucia căsătorită cu Neculai Rosetti Roznovanu de la Stîncea, iar din a doua căsătorie cinci copii pe numele Ruspoli ca prim copil pe linie bărbătească din Conachi, Emanoil Conachi Vogoride a primit ca moștenire conacul și o parte din moșia Țigănești. Și acesta era cheltuitor, arogant, iubitor de lux și petreceri, pentru care nu precupețea banii stringătorului Conachi.

Făcuse liceul la Paris și nu scăpa nici o ocazie de a pleca în Franța unde trăia pe picior mare. Cînd i se terminau fondurile vindea bijuterii sau obiecte de artă vechi ce și le punea în valize cînd pleca ⁴⁸. Conacul de la

---

Conache Vogoride. Costache Conache mort la 4 februarie 1849 în satul Țigănești îngropat înlăuntrul bisericii. În anul 1861 din dorința „prințesei Catinca Conachi Vogoride” care locuia la Florența „sînt strămutate oasele maicii sale de la biserica Banu din Iași în biserica de la Țigănești lângă soțul ei răposatul logofăt Costache Conache (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCXL nr. 15).

⁴⁶ Paharnicul C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Ed. Gh. Ghibănescu, Iași, 1892 p. 160—162. „Neculai Vogoride carele cel mai de frunte desfrînat din toți desfrînații carele de vre-o 4 ani de cînd au murit vestitul logofăt atîta au risipit averea înct, după cît se știe rămăsese capital 100.000 galbeni și venit anual 36.000 galbeni, au cheltuit tot și mai este și dator cu 80.000 galbeni. Adevărat este proverbul bătrîn că banii stringătorului intră în mina cheltuitorului. cu cîtă economic, cu cîtă zgirceni, Conachi a agonisit colosala sa avere și cu ce nebagare de seamă îi dă de piciorul cu tot felul de blăstămășii cu cărțile și femeile”.

⁴⁷ Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLXI/1 1863 aprilie 22. Inventar de lucrurile aflate în otelul Flug după decesul principelui Nicolae Conachi Vogoride, urmat după adresa d-sale președintelui Trib. Ilfov”. La 27 aprilie 1863 soția lui aflată la Florența împuternicește pe Costache Negri, fratele ei vitreg, de a o reprezenta în țară — în toate pricinile și de a-i administra averea mișcătoare și nemiscătoare”. Costache Negri în anul 1865 scria din București unui administrator că trebuie să plece la Constantinopol de unde speră să se întoarcă în luna mai „și apoi să nu mă mai clintesc din Moldova și să mă pot ocupa mai aproape de treburile Cocuței”. Negri mai scrie : „Am fost nevoit a da preferință treburilor țării care pentru unele dacă nu-mi băteam capul cu atîta stăruință D-zeu știe ce se mai întimpla cu ele”. Între timp „Cocuța” se măritase cu contele P. Ruspoli. (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCXL nr. 17). În anul 1870 moare la Geneva și principesa Ecaterina Ruspoli (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLXI nr. 28. 1870 martie 8). Autorizație de a transporta în țară corpul neînsuflit al prințesei Ecaterina Ruspoli. Urmă un lung proces între cei nouă moștenitori copiii din prima și a doua căsătorie a Ecaterinei fiica lui Conachi. În anul 1877 s-a făcut actul de împărțeală a averii evaluată la 6.191.470 lei. Suprafața moșiilor mai era încă de 26.655 fălci. (Arh. St. Iași, colecția Documente, P. 553 nr. 168).

⁴⁸ În anul 1876 fiind la Paris vindea un medalion cu „turcoaze” (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCCXXVII nr. 311).

Țigănești era încetul cu încetul devalorizat nu numai de arhiva conăchească dar și de obiectele de podoabă pe care C. Conache le adunase și păstrase cu grijă⁴⁹.

La Iași, casele conăchești au fost vindute și avind cumnat pe Neculai Rosetti Roznovanu, proprietarul palatului de la Stinca, s-a convenit să ducă mobilierul, colecția de arme și lăzile cu arhivă acolo unde s-a depozitat la un loc cu arhiva Rosetti-Roznovanu.

Pe Emanoil Conachi Vogoride l-au interesat aceste documente și le-a cercetat atunci cînd în anul 1887 scria prefața la poeziile lui Conachi⁵⁰. În anul 1889 se ocupa cu adunarea de obiecte de artă, manuscrise și documente pentru expoziția de la Paris la care participa și țara noastră⁵¹. El a stat la Paris în timpul organizării expoziției și cît timp a fost deschisă⁵² s-a reîntors în țară pentru puțin timp, apoi a plecat în nou în Franța unde s-a recăsătorit cu o franceză și a rămas acolo.

Noi sîntem convinși că pergamentele pe care le publicăm au fost duse la Paris de acest „patriot”, Nicolae Conache Vogoride ca o contribuție particulară la expoziție și apoi le-a vindut sau le-a luat cînd a părăsit țara și le-a vindut la nevoie de bani așa cum a procedat și cu alte obiecte de artă.

În sprijinul afirmației noastre este și faptul că documentele au fost alese cele mai bine păstrate, avînd toate pecețile în bună stare, dintre celelalte pergamente dintre care unele erau și fără peceti. În afară de aceasta toate aceste pergamente privesc proprietăți foste conăchești de care putea dispune el ca moștenitor și totodată nemaifiind necesare deoarece priveau sate și moșii dispărute care nu mai intrau în nomenclatorul averii ce o mai poseda familia.

Arhiva particulară conăchească depozitată la palatul de la Stinca a lui Neculai Rosetti-Roznovanu s-a amestecat cu aceea a familiei Rosetti. Aici, într-o cameră boltită, la parterul palatului ce da spre curtea argaților, o găseam în vara anului 1928 cînd împreună cu Sever Zotta directorul Arhivelor Statului de la Iași din acea vreme⁵³ ne-am dus să inventariem și să evaluăm documentele aflate acolo deoarece proprietarul lor făcuse ofertă să vindă statului ce mai rămăsese din importantele arhive particulare — conăchești și rosetești. Spunem ce mai rămăsese deoarece nu s-a mai găsit nici un pergament, deși fuseseră multe, însă după sustragerea lui Vogoride a urmat vinderea la anticari sau colecționari a pergamentelor de către urmașii lui Neculai Rosetti Roznovanu⁵⁴.

⁴⁹ În anul 1878 la 16 dec. administratorul de la Țigănești, Zepelin, îi trimitea la Iași mobila de la Țigănești între care „biroul din marele salon” și colecția de arme (Arh. St. Buc. colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLIV, nr. 332).

⁵⁰ 1887 ianuarie 29. Scrisoarea fraților Șaraga, care locuiau în Iași casele Pașcanu, str. Golia, către prințul Emanoil Conachi Vogoride la St. Petersburg în legătură cu tipărirea poeziilor lui Conachi. Frații Șaraga, librari, se consultaseră în prealabil cu Miron Pompiliu și tipograful Ionescu. Se tipărise 7 coale pînă la acea dată (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, Roznovanu, CCLIV nr. 349).

⁵¹ De la Episcopia de Roman primea o evanghelie și o cădelniță (Arh. St. Buc., CCLIV nr. 375).

⁵² Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. II, Iași, 1928, p. 94—95 E.R.R. (Raugabé) *Livre d'or de la noblesse phanariote*, Athenes, 1904, p. 198.

⁵³ Scriitorul acestor rînduri era copist-paleograf.

⁵⁴ Profesorul M. Costăchescu a cumpărat de la frații Șaraga, anticari din Iași, pergamente pe care le vinduse lor Anton Rosetti Roznovanu de la Stinca fără nici un discernămint ci

După multe peripeții ale acestor documente întimplate în anul 1944⁵⁵, pe care socotim că nu e locul să le arătăm aici, documentele au fost achiziționate de Arhivele Statului București⁵⁶.

1

1491 (6999) octombrie 15, Succava.

Ștefan cel Mare voievod întărește lui Marco spătar satul Cernica, pe Berheci, cumpărat dela nepoții popii Filip.

† М(н)л(о)стїю б(о)жїю, мы, Стефанъ(ъ) воевода, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Молдавскїи. Знаменито чинимъ(ъ) ис силъ листамъ(ъ) нашимъ(ъ) въсѣмъ(ъ) кто на н(ъ) взрнтъ(ъ) или чтѣчи его слышитъ(ъ) уже прїидоша, прѣдъ(ъ) нами и прѣдъ(з) всми нашими молдавскыми бояре, Настѣ и сестра ен, Марта, дочки Магдини, и съ своимн знскя, съ Косте и съ Ганѣ, счн знскове попа Фил<ип>¹, по нхъ(ъ) добром воли, никимъ(ъ) непонсждени, а ни присловани, и продаан свою пкавсю штннш шт(ъ) своего праваго зрнка, шт(ъ) зрнка дѣда нхъ(ъ) попа Филипа цю нмла(ъ) вн(ъ) шт(ъ) дѣда нашего, шт(ъ) Плѣхандра воеводи, едно село на Берхъчн, на имѣ Черника. Та продаан тоє село слвсѣ(ъ) нашемс панс Марко спѣтарс за рѣ(ъ) златъ(ъ) татарскнхъ(ъ).

И оставше слвга наш(ъ), пан(ъ) Марко спѣтар(ъ), та заплатна счн тотн кнше писанн пнѣзн рѣ(ъ) златъ(ъ) татарскнхъ(ъ) з рѣкыласти и сестри ен, Марта, и знскым нхъ(ъ), Косте и Гани, прѣдъ(ъ) нами и прѣдъ(ъ) нашими бояры.

Исно мы>², видѣвше меже нами нхъ(ъ) добрью колю и токмеж и полнсю заплатс, а ми, такжждере, и шт(ъ) нас(ъ) есмь дали и потвердили слвсѣ(ъ) нашемс, панс Марко спѣтарю, тоє прѣдъ(ъ) реченное село на Берхъчн, на имѣ Черника, да ест(ъ) емс шт(ъ) нас(ъ) зрнкъ(ъ) съ въсѣмъ(ъ) доходымъ(ъ), емс, и дѣтемъ(ъ) его, и знсчатомъ(ъ) его, и прѣзнсчатомъ(ъ) его, и прѣшрѣтвомъ(ъ) его и въсѣмс родс его, кто сѣ емс избретъ(ъ) наналжнїи, непорсшено, николиже, на вѣки.

И Хотаръ(ъ) томс селс да ест(ъ) шт(ъ) Хотарѣ Ромъншнлар до Хотаръ Итѣвошнлар, а шт(ъ) нншнхъ(ъ) ствршн(ъ) да ест(ъ) по старомс Хотарс кѣда нз вѣка шживали.

doar un pol sur pentru un pergament. Multe pergamente au ajuns, tot prin anticari, la Biblioteca Academiei R. S. România, iar o parte din cele cumpărate de Costăchescu la Arhivele Statului din Iași. Altele cine mai știe.

⁵⁵ În timpul evacuării, documentele de la Stinca fiind în păstrarea Arhivelor Statului Iași s-au amestecat cu acele din colecția Arhivelor. Cind au fost achiziționate de Arhivele Statului București — în 1945 — s-au putut alege numai acele care erau trecute într-un inventar global. Restul, hirtii foi volante sec. XIX, din care multe conăchești, au rămas la Iași și s-au inventariat fără să se mai știe proveniența. Nici la Arhivele Statului București nu s-a făcut evidența decît după proveniența Rosetti-Roznovanu, ignorindu-se arhiva personală Costache Conache și Vogoride din care cauză inventarul conține confuzii pentru clarificarea cărora socotim că vor fi utile știrile date de noi aici. Totodată, socot că nu e fără importanță să arăt faptul că un anticar din Atena oțerea oțerea spre vnzare, în vara anului 1971, arhiva particulară a lui Ștefanache Vogoride în care se găsește și corespondența cu cuscruul său Costache Conachi și cu fiul său Neculai ginerele lui Conachi.

⁵⁶ Arh. St. București, colecția Achiziții Noi, Rosetti-Roznovanu.

¹ Neclar în fotografie.

² Șters în fotografie

И на тѣхъ вѣра нашего г(о)с(по)д(ст)ва, выше писаннаго, мы, Стефана
воеводи, и вѣра прѣкъзлюбеленыхъ(ъ) с(ы)новъ г(о)с(по)д(ст)ва ми, Владимѣра и
Богдана-Влада, и вѣра бояр(ъ) нашихъ(ъ): вѣра пана Гангура, вѣра пана Болдора
дворника, вѣра пана Хръмана, вѣра пана Хвдича, вѣра пана Дажбога, вѣра пана
Мшшата прѣкалѣба вт(ъ) Хвтин(ъ), вѣра пана Микотъ и Рѣцеш(ъ) прѣкалѣби
вт(ъ) Немца, вѣра пана Чорторовского, вѣра пана Секаръ Новоградского, вѣра
пана Динга, вѣра пана Калънъс спѣтара, вѣра пана Исака вистѣрника, вѣра пана
Еремѣа постелника, вѣра пана Мохила чашиника, вѣра пана <Фрѣнтеша столника>, ¹
вѣра пана Шандра комиса и вѣра въскъх(ъ) бояръ нашихъ(ъ) младавскиныхъ(ъ), вели-
кихъ(ъ) и малихъ(ъ).

И по нашем(ъ) животк, кто вѣдет(ъ) г(о)сп(о)д(а)ръ нашеш земли Мл-
давскон, вт(ъ) дѣтеш нашихъ(ъ) или вт(ъ) нашего рода или пак(ъ) вѣд(ъ) кого
Б(ог)ъ избереет(ъ) г(о)сп(о)д(а)ръ бити нашеш земли Младавскон, тот(ъ) би емъ
непоршнал(ъ) нашего дамиа и поткрѣжденїа, али што бы им(ъ) стѣврдил(ъ)
и скрѣпил(ъ) занѣже емъ емъ дали и поткрѣдил за его правкю сажжес и за цю
вн(ъ) соби кѣпил(ъ) за скон пракин и ч(и)стїи пинѣши.

И на большю крѣпвет(ъ) и поствѣрждение твмъ въсемъ выше писанномъ,
келѣи есми нашею вѣрномъ пнъс Тѣвтъас логофѣтс писати и нашъ пчат(ъ)
привѣсити к семъ листъ нашею.

Писал(ъ) Мѣтїашъ, ѿ Свчакѣ, в(ъ) л(ѣ)то «СЦЧӨ» вк(томврїе) ѿ.

Traducere :

+ Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut
cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că a
venit, înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni, Nastea și sora ei Marta,
fiicele Magdei, și cu nepoții lor, cu Costea și cu Ganea, toți nepoții popii Fil<ip>², de a lor
bunăvoie, nesiliți de nimeni și nici asupriți, și au vindut dreapta lor ocină din dreptul lor
uric, din uricul bunicului lor, popa Filip, pe care l-a avut el de la bunicul nostru, de la Alexandru
voievod, un sat pe Berheci, anume Cernica. Acel sat l-au vindut slugii noastre, panului
Marco spătar, pentru 160 zloți tătărești.

Și s-a sculat sluga noastră, pan Marco spătar, și a plătit toți acești mai sus scriși
bani, 160 zloți tătărești, în mîinele Nastei și a surorii ei, Marta, și a nepoților lor, Coste și
Gane, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri.

Deci <noi>³, văzînd, între ei, a lor bunăvoie și tocmeală și plată deplină, iar noi, de
asemenea, și de a lui am dat și am întărit slugii noastre, panului Marco spătar, acel mai sus
spus sat pe Berheci, anume Cernica, ca să-i fie de la noi uric cu lot venitul, lui, și copiilor
lui, și nepoților lui, și strănepoților lui, și răstrănepoților lui și întregului său neam, cine i se
va alege mai apropiat, neclintit niciodată, în veci.

Iar hotarul acelui sat să fie de la hotarul Româneștilor pînă la hotarul Ităvoieștilor, iar
dinspre alte hotare pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului, noi, Ștefan voievod,
și credința preaiubiților fii ai domniei mele, Alexandru și Bogdan Vlad, și credința boierilor
noștri: credința panului Gangur, credința panului Boldor vornic, credința panului Hărman,
credința panului Hudici, credința panului Dajbog, credința panului Mușat pircălab de Hotin,
credința panului Micotă și a lui Reșeș pircălabi de Neamț, credința panului Ciortorovschi,
credința panului Secară de Cetatea Nouă, credința panului Dinga, credința panului Clănău,
spătar, credința panului Isac vistier, credința panului Eremia postelnic, credința panului
Mohila ceașnic, credința panului <Frunteș stolnic>³, credința panului Șandru comis și credința
tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

¹ Șters și rupt

² Neclar în fotografie

³ Șters în fotografie

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre Moldova, din copiii noștri sau din neamul nostru sau iarăși pe cine îl va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu-i clintească dania și întărirea noastră, ci să-i întărească și să-i imputernicească pentru că i-am dat și i-am întărit pentru a lui dreaptă slujbă și pentru că el însuși a cumpărat pe banii săi drepti și curați.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Tăutul logofăt să scrie și să atirne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Mățiaș, la Suceava, în anul 6999 <1491> octombrie 15.

Biblioteca Națională-Paris, colecția Manuscrise, Fond Slav, nr. 69. Orig., pergament, pecete atirnată, cu legenda: † Печать Іо Стефанъ воевода господар Земли Младавскон (+ Pecetea lui Io Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei).

EDIȚII: Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, București, 1913, p. 470–472, nr. 239 (trad. rom. incompletă, din sec. al XVIII-lea, de la Arh. St. Buc. Ms. 629 (Condica Asachi), f. 12 v. – 13); *Documente privind istoria României*, A. Moldova, sec. XV, vol. II, București, 1954, p. 160–161, nr. 146 (aceeași traducere).

2

1546 (7054) aprilie 7, Huși. Petru Rareș voievod întărește lui Sava postelnic a patra parte din satul Girleşti, fiinutul Tecuci, pe care „a pierdut-o Pătrașco, fiul lui Bran, în hiclenie, cînd a fugit cu Găneștii”

† М(н)л(о)стїю б(о)жїеію, ми, Петръ воевода, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Молдавскон. Знаменитон чиним(ъ) не сим(ъ) листом(ъ) нашим(ъ) въсьм(ъ) кто на нь възрнт(ъ) или чтѣни его вслншнть вж(е) тот(ъ) истинїи слѣга наш(ъ) вѣрнїи, Савѣ постелник(ъ) слѣжил(ъ) нам(ъ) право и вѣрно. Тѣ<мъ>¹ ми видѣвше его правою и вѣрною слѣжеѣ до нас(ъ), жаловали есмь его своею нашею м(н)л(о)стїю, дали и потвърдили четвъртѣю част(ъ) вт(ъ) село вт(ъ) Грълещи, ѣ волости Текѣчи, част(ъ) Пѣтрашковѣ, с(ы)нѣ Бранов(ъ), що тотѣ четвъртѣѣ част(ъ) село вт(ъ) Грълещи вн(ъ) еи изгѣбна(ъ) Пѣтрашко, с(ы)нѣ Бранов(ъ), ѣ Хикаѣнствн, колн побег(ъ) съ Гънищїи, како да естѣ слѣсѣ нашимъ вѣрномъ, Савн постелникъ, вт(ъ) насъ ѣрик(ъ) съ въсьм(ъ) доходом(ъ), емъ, и дѣтем(ъ) его, и ѣнѣчатом(ъ) его, и прѣѣнѣчатом(ъ) его, и пращорѣтом(ъ), и въсьемъ родѣ его, кто сѣ емъ изберет(ъ) на<и>⁶³ ближнїи, непорѣшннн, николиже, на вѣки.

И Хотар(ъ) тою четвъртѣю част(ъ) вт(ъ) село вт(ъ) Грълещи, част(ъ) Пѣтрашка, с(ы)нѣ Бранов(ъ), що сѣ изберетѣ его част(ъ), да естѣ вт(ъ) въсьего Хотара четвъртѣѣ част(ъ), а вт(ъ) инших(ъ) стороны, по старомъ Хотарѣ по кѣда из вѣка вживали.

И на то естѣ вѣра нашего г(о)с(по)дства, ми, Петра воеводи, и вѣра прѣвъзлюбленнїх(ъ) с(ы)нѣв(ъ) г(о)с(по)дства ми, Илїаша и Стефана и Константина, и вѣра вогар(ъ) нашїх(ъ): вѣра пана Ёфрима Хѣрѣ, вѣра пана Борчи дворника, вѣра пана Стѣрси и пана Моглан паркалавоѣ Хотинскїх(ъ), вѣра пана Петри Кръка, вѣра пана Данчѣла Хѣрѣ и пана Мїрона паркалавоѣ Немецскїх(ъ), вѣра пана Шандра и пана Тѣмпи паркалавоѣ Новоградскїх(ъ), вѣра пана Петри Ёртиковича портарѣ Сочавскаго, вѣра пана Юрїѣ спатарѣ, вѣра пана Дана вїстѣрника, вѣра пана Хръвора постелника, вѣра пана <Тр>² ѣфа <Хамза, вѣра пана Пѣ>² трашко чашника, вѣра

¹ Omis în original.

² Șters și rupt.

пана Нѣгѣла столника и вѣра въсѣх(ъ) богар(ъ) наших(ъ) молдавских(ъ), великих(ъ) и малих(ъ).

И по нашим(ъ) жикотѣ, кто вѣдетъ господарь наших(ъ) земан штъ дѣтен наших(ъ) нан>⁶⁴ шт(ъ) нашего рода нан <кого>⁶⁴ Б(ог)ъ избере(т) г(о)сп(о)д(а)ръ бѣти наших(ъ) з(еман) Молдавскон(?) тотъ>⁶⁴ ен емъ непоршнл(ъ) нашг(о) дданіе и потврѣженіе, <дан що въ нмь>⁶⁴ оу<тк>⁶⁴ рѣднл(ъ) и вкрѣплл(ъ) зансже есмь емъ дан и потврѣднл за его правое и вѣрное сльжбѣ.

И на болшее крѣпость и потврѣженіе томъ въсемъ више писаномъ, велѣан есмь нашемъ вѣрномъ панъ Матейашъ логофетъ писати и нашъ печать привѣснати к семъ листъ нашемоу.

Писал(ъ) Шандрѣ Къзанович(ъ), с Хвсѣх(ъ), в(ъ) л(ѣ)то хънд м(л)с(е)ца априлѣ 3 д(н)нѣ.

Traducere :

+ Din mila lui Dumnezeu, noi, Petru voievod, domn al Țării Moldovei. Facem știre cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că această adevărată slugă a noastră credincioasă, Sava postelnic, ne-a slujit drept și credincios. De aceea, noi văzînd dreapta și credincioasa lui slujbă către noi, l-am miluit cu deosebita noastră milă, i-am dat și i-am întărit a patra parte din sat din Gîrlești, în ținutul Tecuci, partea lui Pătrașco, fiul lui Bran, care acea a patra din sat din Gîrlești a pierdut-o Pătrașco, fiul lui Bran, în hiclenie, cînd a fugit cu Găneștii, ca să-i fie slugii noastre credincioase, Sava postelnic, de la noi uric cu tot venitul, lui, și copiilor lui, și nepoților lui, și strănepoților lui, și răstră-nepoților lui și întregului său neam care i se va alege mai apropiat, neclintit, niciodată, în veci.

Iar hotarul acelei a patra părți din sat din Gîrlești, partea lui Pătrașco fiul lui Bran, care i se va alege partea lui, să fie din tot hotarul a patra parte, iar dinspre alte părți pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, noi, Petru voievod, și credința preaiubiților fii ai domniei mele, Iliș și Ștefan și Costantin, și credința boierilor noștri: credința panului Efrim Huru, credința panului Borcea vornic, credința panului Sturdza și a panului Moghila pîrcălabi de Hotin, credința panului Petru Cîrcă, credința panului Danciul Huru și a panului Miron pîrcălabi de Neamț, credința panului Șandru și a panului Timpa pîrcălabi de Cetatea Nouă, credința panului Petru al lui Vartic portar de Suceava, credința panului Iurie spătar, credința panului Dan vistier, credința panului Hărbor postelnic, credința panului <Tr>¹ if <Hamza, credința panului Pă>¹ trașco ceașnic, credința panului Neagul stolnic și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre din copiii noștri <sau>¹ din neamul nostru sau <pe cine>¹ Dumnezeu va alege să fie domn al țării noastre <Moldova?, acela>¹ să nu-i clinească dania și întărirea noastră, <ci să-i>¹ întărească și să-i împuternicească pentru că îi este danie și întărire pentru dreapta și credincioasa lui slujbă.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit slugii noastre, panului Mateiaș logofăt, să scrie și să atirne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Șendrea al lui Căzan, la Huși, în anul 7054 <1546> luna aprilie 3 zile.

Biblioteca Națională-Paris, colecția Manuscrise, Fond slav, nr. 70, Orig., pergament, pecete atirnată cu legenda: † Печать Іо Петра воєводи господар Земан Молдавскон (+ Pecetea lui Io Petru voievod domn al Țării Moldovei).

Ediții: *Documente privind istoria României*, A, Moldova, veacul XVI, vol. I (1501—1550), București, 1953, p. 452—453, nr. 411 (copie de la Institutul de istorie „N. Iorga”, București, după trad. din 1813 martie 10 de Ioan Stamate pitar).

¹ Șters și rupt.

3

1575 (7083) martie 16, Iași. Petru Șchiopul voievod întărește lui Ion și fratelui său Luca a cincea parte din satul Rădăcinești pe Birlad, cumpărată de la Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea.

М(и)л(о)стїю в(о)жїю, Їу Петръ воевода, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Молдавскон. Ож(е) прїиде прѣд нами и прѣд нашими болѣри Лспѣл аprod, с(ы)нѣ Петри Болѣ, оуѣнк Данѣ Болѣ прѣкалабѣ Хотинскомѣ, по его доброю волю, некым непонѣжен, а ни присилован и продал свою правою штиннѣ и дѣдиннѣ шт въсего села шт Рѣдѣчинецї, что на Берладѣ, петаа часть, часть ш(т)ѣца своего, Петрѣ Болѣ, не прикилїи кѣпѣжное что имал дѣд его, Дан Болѣ прѣкалабѣ Хотинскїи, шт Богдана воеводи, с(ы)на Стараго Стефана воеводи. Та продал слѣгам нашим, Їушнѣ, и братѣ его, Лска, за сто и петдесат злат татарскыѣ.

И встакши сѣ слѣгы наши, Їушнѣ и брат его, Лска, и заплатили вси исплѣна вышѣ писаннїи пинѣзы, рѣн злат татарскыѣ, с рѣкы слѣсѣт нашемѣ, Лспѣл аprod, с(ы)нѣ Петри Болѣ, шнѣкѣ Данѣ Болѣ, прѣкалабѣ Хотинскїи, шт прѣд нами и прѣд нашими болѣри.

Ино ми, видѣвшь нѣ доброволно токмеж и полною заплатѣ, а мы такжудере и шт насѣ дадохом слѣгам нашим, Їушнѣ, и братѣ его, Лска, тотѣ петою част село шт Рѣдѣчинецї, что на Берладѣ, и оутвѣрдишам имѣ с сил нашим знаменитшам листом како да ест им шт(ѣ) нас шрик и штиннѣ<н>⁶⁸ выкѣспленїе сѣ въсем дошудам, им, и дѣтїем нѣ, и шнѣчатом, и прѣшнѣчатом, и прѣшвратом, и въсемѣ нѣ родше кто сѣ им избереѣ нанелижнїи, непорѣшено, николиже, на вѣкы.

И хотар той петон част село, что на Берладѣ, на имѣ шт Рѣдѣчинецї, да ест шт въсего хотарѣ петаа част, а шт иншиѣ сторон, по старомѣ хотарѣ, по кѣда из вѣка шживали.

И на то ест вѣра нашего г(о)сп(о)д(е)т)ка, вышѣ писаного Петра воеводи, и вѣра болѣри наших: вѣра пана Квѣзми дѣ шроу дкорник Долнѣи Земли, вѣра пана Звѣтарѣ, вѣра пана Билян дкорник Горнѣи Земли, вѣра пана Кр(ѣ)сти и пана Индронакїѣ прѣкалавокѣ Хотинскїи, вѣра пана Толдера и пана Драгѣла прѣкалавоке Немецкїи, вѣра пана Битолта и пана Бшрѣла прѣкалавокѣ Новоградскыѣ, вѣра пана Шажвила портарѣ Сѣчакскаго, вѣра Негриллѣ прѣкалаба Шрѣнскаго, вѣра пана Дѣмитрѣ постельника, вѣра пана Гакрила спѣтарѣ, вѣра пана Їини вѣстѣрника, вѣра пана Картик чашиника, вѣра пана Никѣли столнника, вѣра пана Стожка комиса и вѣра оуѣнѣ наших молдавскїи вѣри, великїи и малии.

И по нашим жикотѣ, кто бѣдет г(о)сп(о)д(а)ръ шт дѣтїе наших или шт нашего рода или пак бѣд кого Б(о)гъ избереѣт г(о)сп(о)д(а)рем быти нашеи Земли, Молдавскон, тот а би не порѣшил нашего дѣнїе и потвѣржденїе, але а би им дал и шкрѣпила занѣже мы есмн им дали и штвѣрдили за что ест им права выкѣспленїа за своиѣ правнѣ и пїюмиѣ пинѣзан.

И на кошши нѣ крѣпост и потвѣржденїе тѣм въсѣм вышѣ(е) писанним, велѣан есмн нашемѣ вѣрномѣ и почтенномѣ болѣринѣ, панѣ Їушнѣ Голѣн логофетѣ, писати и наша печат прикѣсннн кѣ семѣ истинномѣ листѣ нашымѣ.

Писал Кр(ѣ)стѣ М(и)стѣвнч, оу Їисох, в(ѣ) л(ѣ)то х(ѣ)п(ѣ) м(ѣ)с(ѣ)ца марта Сї д(ѣ)ни.

¹ Omis.

Traducere :

Din mila lui Dumnezeu, Io Petru voievod, domn al Țării Moldovei. Iată a venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea, nepotul lui Dan Bolea pircălab de Hotin, de a lui bunăvoie, nesilit de nimeni, nici asuprit, și a vindut a lui dreaptă ocină și dedină din tot satul Rădăcnești, care este pe Birlad, a cincea parte, partea tatălui său, Petre Bolea, din privilegiu de cumpărătură pe care l-a avut bunicul său, Dan Bolea pircălab de Hotin, de la Bogdan voievod, fiul lui Ștefan voievod cel Bătrîn. Aceea a vindut-o slugii noastre, Ion, și fratelui său, Luca, pentru o sută și cincizeci de zloți tătărești.

Și s-au sculat slugile noastre, Ion și fratele său, Luca, și au plătit deplin toți mai sus scrisii săni, 150 zloți tătărești, în mîinile slugii noastre Lupul aprod, fiul lui Petru Bolea, nepotul lui Dan Bolea pircălab de Hotin, dinaintea noastră și dinaintea boierilor noștri.

Deci noi, văzînd tîbmeala lor de bunăvoie și plata deplină, iar noi, de asemenea, și de la noi am dat slugii noastre, Ion, și fratelui său, Luca, acea a cincea parte de sat din Rădăcnești, care este pe Birlad, și i-am întărit cu această adevărată carte a noastră ca să-i fie de la noi uric și ocină <și>¹ cumpărătură cu tot venitul, lui, și copiilor lor, și nepoșilor, și strănepoșilor, și răstrănepoșilor și întregului lor neam, cine i se va alege mai apropiat, neclintit niciodată, în veci.

Iar hotarul acelei a cincea părți de sat, care este pe Birlad, anume din Rădăcnești, să fie din tot hotarul a cincea parte, iar dinspre alte părți, pe vechiul hotar, pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului Petru voievod, și credința boierilor noștri : credința panului Cozma Murgu vornic de Țara de Jos, credința panului Zbiarea, credința panului Bilăi vornic de Țara de Sus, credința panului Cristea și a panului Andronachie pircălabi de Hotin, credința panului Toader și a panului Dragul pircălabi de Neamț, credința panului Vitolt și a panului Bureciu pircălabi de Cetatea Nouă, credința panului Slăvilă portar de Succava, credința panului Negrilă pircălab de Orhei, credința panului Dumitru postelnic, credința panului Gavril spătar, credința panului Iani vistier, credința panului Vartic ceașnic, credința panului Nicula stolnic, credința panului Soica comis și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn din copiii noștri sau din neamul nostru sau iarăși pe cine va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu clinească dania și întărirea noastră, ci să-i dea și să-i întărească pentru că noi i-am dat și i-am întărit deoarece îi este lui dreaptă cumpărătură pe banii săi drepli și proprii.

Iar pentru mai mare putere și întărire a celor mai sus scrise, am poruncit credinciosului și cinstitului boier, panului Ion Golăi logofăt, să scrie și să atirne pecetea noastră la această adevărată carte a noastră.

A scris Cîrstea al lui Muste, în Iași, în anul 7083 <1575> luna martie 16 zile.

(+ Din mila lui Dumnezeu, Io Petru voievod, domn al Țării Moldovei).

Biblioteca Națională — Paris, colecția Manuscrise, Fond slav, nr. 71. Orig., pergament, pecete atîrnată cu legenda : † Милостію Божію, Іо Петръ воєвода, господарь Земли Молдавской

4

1624 (7132) martie 26, Iași. Radu Mihnea voievod întărește lui Condrea mare vameș părți cumpărate din satele Tomcești, ținutul Tecuci, Popi la gura Gerului, Popeni, Gereni, ținutul Tecuci, Iujdeni, ținutul Covurlui, și jumătate din satul Răstfești.

† М(и)л(о)стїю Б(о)жію, Іо Радѣл воєвода, с(ы)нъ Мнхнѣ воєвода, г(о)с(п)о(д)а(р)ь Земли Молдавской. Знаменито чинимъ къ симъ листомъ нашемъ въскъмъ кто на немъ възритъ или чточїи его слышитъ уж(е) данъ и потвърждаемъ нашеамъ върномъ колкринъ Кондрѣ великїи митникъ его пракїи викспленїи, четвертъа частъ отъ село Томчеши, что отъ в(о)лостъ Текуч, отъ исплесокъ за викспленїе отъ Стефана воєводи Томшевич, что онъ собиъ късила отъ Тѣдора и отъ сестра еи, Мѣрика, дѣщирнъ Бремїа Тѣлабъ отъ нарѣдїи что имла дѣдъ нѣ Тома Тѣлабъ четвертъа частъ отъ село Томчеши, въскъ частъ что изберетъ Бремїи Тѣлабъ.

¹ Omis.

И тиж(е) продавали вини и дрѣга част за штиннѣ шт того село, шт Томчеци, въкъпѣ съ племеници иѣ Юсип и съ сестри его, Ъръта и Интонѣа, дѣти Дѣмитрѣ Тълабъ, въсѣ част ѡкон Пътрашко Тълабъ что с(а) изберет четвъртаа част съ мѣсто за брѣд за млин ѡ Бръладѣ и съ волоти ривними и съ вес приход. Таа они емѣ продали радѣ една сто талери сребръниѣ.

И, тиж(е), паки соби кѣпила виш(е) писаниѣни волѣрин наш Кондри вел митник пета част за <шт>¹ н(и)нѣ и дѣднинѣ шт село Попи, шт ѡстѣа Цервл, шт част Дѣмитрѣ шт полѣл и шт волоти ривними и шт вес приход. Таа кѣпила шт Кр(ъ)стѣ и шт Данчѣл, с(ы)нове Мъндрѣл, радѣ два десѣт, талер лични.

И, тиж(е), паки соби кѣпила една част и пол за штиннѣ шт село Попи шт слѣги наш Геворгѣ бие чашник и шт брат его, Илнат, шт вес приходом что с(а) изберет части нам радѣ два десѣт злоти сребръниѣ.

И, тиж(е), паки соби кѣпила пол част за штиннѣ шт село Ръфляци, шт вишнѣа части, что ви кѣпила шт Дръган, с(ы)нѣ Ситен шт Ръфляци, част Чернѣ шт вес приходом, что с(а) изберет част ви радѣ шест десѣт ѡгорскиѣ жолтиѣ.

И паки, тиж(е), ви соби кѣпила една част штиннѣ шт въсѣго село Попѣниѣ четвърта част шт поле и шт село и шт волоти ривними, что ѡ в(о)лост Текѣчком, что ест емѣ викъспленѣе шт Васнаѣе и шт Чернат, зѣтове поконномѣ Кр(ъ)сти дворник, и Ъкива, дочка Кр(ъ)сти дворник, радѣ сто десѣт талери битиѣ, что било викъспленѣе шт(а)цѣ иѣ Кр(ъ)сти дворник шт Роатѣш и шт Бранча и шт Дѣма и шт иншиѣ людѣиѣ.

И, тиж(е), паки ви соби кѣпила един части за штинни шт село Церѣни шт част Мъндришам, десѣтѣа част, част Мъринки и брат ви, Илѣаш, и шт част Бъчѣцим ѡсмаа част, част Нѣгъи и сестри ви, Марѣи, дъщери Бък, что ви(а) кѣпила шт Ларишн дѣпак шт Ръфляци шт вес приходом что изберег части иѣ радѣ три десѣт злоти сребръниѣ.

И, тиж(е), паки ви соби кѣпила въсѣ части Церѣни шт Фънтъни и Марешави и Продан и Костантин что изберет части иѣ шт село Церѣни и съ волотами ривними и съ мѣсто за сѣножати что ѡ в(о)лост Текѣчком что ви кѣпила шт Мъриксѣа Чернѣтоле и шт сестри ви, Ингелина и Ъкива, дочки Кр(ъ)сти бие вел дворник, что ти виши писаниѣ части за штиннѣ шт село Церѣни било викъспленѣе Кр(ъ)сти дворник шт тѣл виш(е) писаниѣ люди шт Церѣни шт Фънтъни и шт Мареш и Продан и Костантин и един запис за свѣд(ѣ)телство что имѣа и ешеже его дали вѣрнѣи волѣрин виш(е) писаниѣни Кондри митник. Таа ви кѣпила за четири десѣт талери сребръниѣ.

И тиж(е), ви паки соби кѣпила една част за шти(и)нѣ шт село Юждеѣни, что ѡ волост Ковѣбраѣо, четвъртаа част съ волотами ривнѣи и съ вес приходом что изберет част иѣ и такождеди дрѣга част шт Хѣѣѣи что тѣл части за шти(и)нѣ сѣт близ село Шивѣц что ви кѣпила шт Илѣе и шт брат его, Ъамсон, и сестра иѣ, Настѣ, с(ы)нове Ивнѣ и Ръдашнѣ, вишѣи Ътанъѣл, радѣ три десѣт талери личниѣ.

И въставши сѣ виш(е) писаниѣни волѣрин наш, Кондри митник, и заплатиѣа нам въсѣ исплъѣна шт прѣд нами и прѣд въсѣго свѣѣта нашего въ рѣки виш(е) речѣниѣ.

Ино, ми, видѣкше междѣ нами токмеж и исплъѣнѣ платѣ, ѣ ми такождеди и шт нас дали есмы емѣ да ест емѣ и шт г(оспо)дства ми даанѣе и потерѣжденѣе ѡрик и штинна съ въсѣм доходом, емѣ, и дѣтим его, и шночатомѣ, и прѣшночатом, и прѣшѣрѣтом и въсѣмѣ родѣ его, кто сѣ емѣ изберет наближнѣи, непорѣшенно, им, николиж(е), на вѣкы вѣчны.

¹ Omis.

И Хотар тим виш(е) писанным селом и части за штинни каждаѣ починѣ своемѣ да ест им Хотар шт ѣснѣ сторон по своимн старинам Хотарамн кѣда нѣ вѣка вжнелан.

И на то ест вѣра нашего г(оспо)дства выш(е) писаннаго, мы, Іо Радѣа воеводѣ и вѣра вогар наших: вѣра пана Иванашко великаго дворника Долгѣн Землан, вѣра пана Никоарѣ великаго дворника Горнѣн Землан, вѣра пана Тодори пѣркѣлабѣ Хотинскѣи, вѣра пана Юрашко Башотѣ пѣркѣлабѣ Немецскога, вѣра пана Іѣнѣ пѣркѣлабѣ Романскѣи, вѣра пана Мирон Барновскѣи Хетман и пѣркѣлабѣ Ѣсчавскѣи, вѣра пана Трѣфанда постѣланка, вѣра пана . . . .¹ чашинка, вѣра пана <Никѣла>и² столника, вѣра пана Хри<ѣ>кѣ вистнарника, вѣра пана Фѣртѣна колмеа и² вѣра вѣсѣх болѣр наших молдавскѣих, великиѣх и малиѣх.

И по нашем жикотѣ, кто бѣдет г(о)сп(о)д(а)рь шт дѣтен наших или шт нашего рода или пакы ког(о) Б(ог)ъ изберет г(о)сп(о)д(а)ремѣ быти нашѣн Землан Л. молдавскѣи тот би им не порѣшил нашег(о) дланне и потѣрѣженѣи, нѣ а би емѣ дали и вкрѣпилн за что ест им права викѣпленѣа за свонѣправилѣх и шнто-миѣх пинѣзн.

И на[и] болши крѣпость и потѣрѣженѣе томѣ вѣсемѣ выш(е) писаномѣ, велѣан есми нашемѣх и почѣтенномѣх болѣринѣх, Дѣмитрѣѣ Ѣѣфан великомѣх лвогѣетѣх, писати и нашѣх печат приѣсенти къ семѣ истинномѣх лнстѣх нашемѣх.

Писал Евластѣе Млынсел, ѣ Иѣсвѣх, в(ѣ) л(ѣ)то <ѣрлѣ> м(а)рт <ѣс>.

Дѣмитрашко Ѣѣфан вел лвог(о)ф(е)т <м. р.>.

Traducere :

+ Din mila lui Dumnezeu, Io Radul voievod, fiul lui Mihnea voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că am dat și întărim boierului nostru credincios Condrea mare vameș a lui dreaptă cumpărătură, a patra parte din satul Tomcești, care este în ținutul Tecuci, din ispisoc de cumpărătură de la Ștefan voievod al lui Tomșa, ce el însuși a cumpărat-o de la Tudora și de la fiica ei, Mărica, fiica lui Eremia Tălabă, din drese ce a avut bunicilor, Toma Tălabă, pe a patra parte din satul Tomcești, toată partea ce se va alege a lui Eremia Tălabă.

Și iarăși au vîndut ei și ață parte de ocină din acel sat, din Tomcești, împreună cu rudele lor, Iosip și cu sora sa, Urlta și Antonia, copiii lui Dumitru Talabă, toată partea unchiului Pătrașco Talabă, partea care se va alege cu loc de vad de moară în Birlad și cu bălți de pește și cu tot venitul. Aceea au vîndut-o ei pentru o sută de taleri de argint.

Și, de asemenea, iarăși și-a cumpărat mai sus scrisul nostru boier Condrea mare vameș a cincea parte de ocină și dedină din satul Popi, de la gura Gerului, din partea lui Dumitru, din poieni și din bălți de pește și din tot venitul. Aceea a cumpărat-o de la Cîrstea și de la Danciul, fiii lui Mîndrul, drept două sute taleri curați.

Și, de asemenea, iarăși și-a cumpărat o parte și jumătate de ocină din satul Popi de la sluga noastră, Gheorghie fost ceașnic și de la fratele său, Ilnat, din tot venitul ce se va alege partea lui, pentru două sute zloți de argint.

Și, de asemenea, iarăși și-a cumpărat o jumătate din satul Răflești din partea de sus, pe care a cumpărat-o de la Drăgan, fiul Sitei din Răflești, partea Cernei din tot venitul, ce se va alege partea ei, pentru șasezeci de galbeni ungurești.

Și iarăși, de asemenea, el și-a cumpărat o parte de ocină din tot satul Popeni, cel este în ținutul Tecuci, a patra parte din cîmp, și din sat și din bălți de pește, ce îi este lui cumpărătură de la Vasilie și de la Cernat, ginerii răposatului Cîrstea vornic, și de la Schiva fiica lui Cîrstea vornic, pentru o sută de taleri bătuți, care i-a fost cumpărătură tatălui lor, Cîrstea vornic, de la Roateș și de la Vrancea și de la Duma și de la alți oameni ai lor.

¹ Loc gol.

² Șters.

Și, de asemenea, iarăși el și-a cumpărat o parte de ocină din satul Gereni, din partea Mndreștilor, a noua parte, partea Măricăi și a fratelui ei, Iliiaș, și din partea Băceștilor a opta parte, partea Neagăi și a surorii ei, Maria, fiicele lui Bie, pe care el le-a cumpărat de la Laron diac din Răflești din tot venitul ce se va alege partea lor pentru treizeci zloți tătarești.

Și, de asemenea, iarăși, el și-a cumpărat toate părțile din Gereni de la Fintini, și Mareș, și Prodan și Costantin ce se va alege partea lor din satul Gereni și cu bălți de pește și cu loc de finaș, ce este în ținutul Tecuci, ce el a cumpărat de la Măricuța Cernătoae și de la surorile ei, Anghelina, și Schiva, fiicele lui Cîrstea mare vornic, care acele mai sus scrise părți de ocină din satul Gereni au fost cumpăratură lui Cîrstea vornic de la acei mai sus scriși oameni din Gereni, de la Fintini, și de la Mareș, și Prodan și Costantin și un zapis de măturie ce au avut încă l-au dat credinciosului boier mai sus scris Condre vameș. Acelea el le-a cumpărat pentru patru zeci de taleri de argint.

Și, de asemenea, el iarăși și-a cumpărat o parte de ocină din satul Iujdeleni, ce este în ținutul Covurlii, a patra parte cu bălți de pește și cu tot venitul ce se va alege partea lor și de asemenea altă parte de la Huzun, care acele părți de ocină sînt aproape de satul Șivița, ce el le-a cumpărat de la Ilie și de la fratele său Samson și de la sora lor, Nastea, fiii lui Ion și Rădașne, nepoții lui Stanciul, pentru trei sute de taleri curați.

Și s-a sculat mai sus scrisul nostru boier, Condre vameș, și le-a plătit totul deplin, dinaintea noastră și dinaintea întregului nostru sfat, în mîinele celor mai sus spusii.

Deci, noi, văzînd tocmeala dintre ei și plată deplină, iar noi, de asemenea, și de la noi i-am dat să-i fie și de la domnia mea danie și întărire, uric și ocină cu tot venitul, lui, și copiilor lui, și nepoților și strănepoților și răstrănepoților și întregului său neam, cine i se va alege mai apropiat, neclintit, lui, niciodată, în vecii vecilor.

Iar hotarul acelor mai sus scrise sate și părți de ocini fiecare dintru începutul său să fie dinspre toate părțile pe vechile lor hotare, pe unde au folosit din veac.

Iar la aceasta este credința domniei noastre mai sus scrise, noi, Io Radul voievod, și credința boierilor noștri: credința panului Ionașeo mare vornic de Țara de Jos, credința panului Nicoară mare vornic de Țara de Sus, credința panului Todori pircălab de Hotin, credința panului Iurașco Băsoț pircălab de Neamț, credința panului Iane pircălab de Roman, credința panului Miron Barnovschi hatman și pircălab de Suceava, credința panului Trufanda postelnic, credința panului...¹ ceașnic, credința panului <Niculachi>² stolnic, credința panului Hri<zea visticernic, credința panului Furtuna comis și>³ credința tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici.

Iar după viața noastră, cine va fi domn din copiii noștri sau din neamul nostru sau iarăși pe cine va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu clintească dania și întărirea noastră ci să-i dea și să-i întărească pentru că noi i-am dat și i-am întărit deoarece îi este lui dreptă cumpăratură pe banii săi drepti și proprii.

Iar pentru mai mare tărie și întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit cinsti-tului și credinciosului nostru boier, Dumitru Ștefan mare logofăt, să scrie și să ațrne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Vlășie Mindzel, la Iași, în anul 7132 <1624> martie 26.

Dumitrașco Ștefan mare Iodofăt <m. p.>

Biblioteca Națională— Paris, colecția Manuscrise, Fond slave, nr. 71. Orig., pergamment, pecete atîrnată, cu legenda: † Писанъ Ымъ Радла воивода, сынъ Млхнѣ воивода, р(о)сн(о)дара Зѣ мана Молдавскои (+ Pecetea lui Io Radul <voievod, fiul lui Mih>nea voievod, domn al Țării Moldovei).

La editarea acestor documente, întregirea prescurtărilor din textul slavon a fost marcată prin paranteze rotunde: ( ). La actele nr. 1 și 2 au fost redactate în același mod și ierurile finale șterse de diac prin suprascrisura consoanei finale a cuvintului; ele nu au mai fost redactate în textul documentului nr. 3 deoarece, cu excepția citorva puține suprascrisuri, diacul a marcat cu consecvență ștergerea lor prin paeroc. Ierurile finale nu au mai fost transcrise la documentul nr. 4 deoarece altul era stadiul slavonei de cancelarie în perioada din care datează acest act. (nota I. Caproșu)³.

¹ Loc gol.

² Șters.

³ Cele patru documente de mai sus au fost depistate de colega Ecaterina Negruti-Munteanu, care a avut bunăvoința a ni le semnala, (cotele, datele lor și scurte indicații arheografice) pentru colecția *Documenta Romaniae Historica*; la rîndul nostru le-am semnalat d-lui Gh. Ungureanu spre a le microfilma sau fotocopia în cursul călătoriei ce urma să o facă în Franța.

SFATUL DOMNESC ȘI ALȚI MARI DREGĂTORI AI ȚĂRII ROMÂNEȘTI DIN SECOLUL AL XVIII-LEA

— Liste cronologice și cursus honorum — II

THEODORA RĂDULESCU

VEL SPĂTARUL *

- MIHAI CANTACUZINO, 1690 febr. 23 — 1706 oct. 24⁴¹⁰
 TOMA CANTACUZINO, 1706 noiembr. 30 — 1711 iun. 2⁴¹¹
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU <1710 — 1711 oct.>⁴¹²
 ȘTEFAN CANTACUZINO, 1711 noiembr. 20 — 1714 ian. 13⁴¹³
 RADU CANTACUZINO, 1714 apr. — 1715 ian. 28⁴¹⁴
 — — — <loc alb>, 1715 mart. 15 — apr. 21⁴¹⁵
 RADU DUDESCU, 1715 mai 5 — noiembr. 9⁴¹⁶
 RADU CANTACUZINO, 1715 dec. 8⁴¹⁷
 RADU DUDESCU, 1716 ian. 22⁴¹⁸
 RADU GOLESCU, 1716 mart. 3 — oct. 9⁴¹⁹
 ȘERBAN <sin ȘERBAN> GRECIANU, 1717 mart. 4 — sept. 12⁴²⁰
 DUMITRAȘCU RAMADAN, 1717 oct. 26 — 1718 mart. 18⁴²¹

* Dregător cu atribuții militare, era șeful suprem al trupelor țării compuse din arnăuți, saimeni și slujitorii de foc. La menținerea ordinii în capitală, era ajutat de marele ceauș (șeful barierelor), iar în țară, de polcovnicii de poteră din județe, polcovnicii de vînători și de saimeni. Toate aceste cete militare aveau sub ordine pe călărași, pentru a-și îndeplini misiunea, dispuneau de temnițe prin țirguri și județe.

La sărbătorii marele spătar ținea spada (sabla) domnească, iar pe cimpul de luptă venea imediat după domn. Organiza și supraveghea bunul mers al poștei și în mod deosebit judeca jalbele străinilor și pe cele pornite împotriva lor.

Fiind dregătorie cu multe venituri, domnul o încredința de obicei, rudei sale celei mai apropiate.

⁴¹⁰ D. Mloc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 672; I. Chiriță, *Documente brîncovenne și oltenne*, transcrise de ~ în „Arhivele Olteniei”, XVIII (1930), nr. 104—106, p. 463. Fiul lui Costandin Cantacuzino postelnic, (decedat în 1663). În 1706 cade în dizgrația domnului (*Istoria României*, vol. III, p. 206); decedat în 1716 (A. M. Del Chiaro, *Revoluțiile Valahiei*, ed. S. Cristian, Iași, 1929, p. 82.)

⁴¹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, p. 843, copie; ibidem, Peceti/90, orig. Din 1709 e trimis în diverse misiuni: în Moldova (R. Grecianu, *Domnia lui C. Brîncoveanu*, p. 172), la Brașov (ibidem, p. 173), la Iași împreună cu vel comisarul Gheorghe Castriotul, în 1710 (*Cronica Ghiculesților*). După 25 iunie 1711 (ibidem, p. 101) părăsește tabăra de la Gura Urleișilor, fugind la ruși (Del Chiaro, *op. cit.*, p. 104—105); precizat la 4 iul. (N. Iorga, *Acle și fragmente cu privire la istoria românilor*, I, București, 1895, p. 319; decedat în 1721 (N. Iorga, *Despre Cantacuzini*, București, 1902, p. 153).

⁴¹² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 394, f. 5 v. E fiul voleyvodului. Înlocuiește pe Toma Cantacuzino, trimis în misiune diplomatică la Iași (*Cronica Ghiculesților*).

⁴¹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 407 v, copie; *Ibidem*, f. 590, copie. În martie e numit domn; decedat în 1716.

⁴¹⁴ *Ibidem*, fond m-rea Rîmnic, I/31, orig.; ibidem, Radu Vodă, XL/4, orig.

⁴¹⁵ *Ibidem*, fond m-rea Sf. Apostoli, XI/6, orig.; ibidem, XI/7, orig.

⁴¹⁶ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.050 orig. Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCC/6, copie.

⁴¹⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Rîmnic, I/34, orig.; decedat în 1715 (Del Chiaro, *op. cit.*, p. 45)

⁴¹⁸ *Cronica Ghiculesților*, p. 193.

⁴¹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București 1910, p. 234. În Divanul Craiovei 1717—1730: decedat ante 1742 (Bibl. Acad. R. S. România, XII/56, orig.).

⁴²⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XVII bis /5, orig.

⁴²¹ Bibl. Acad. R. S. România, LIX/53, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunleam, XLV/20, orig.

Fig. 5. Mihai Cantacuzino mare spătar⁴²²(1650?–1716).
Tablou de Th. Aman din colecția Eforiei spitalelor
civile, după fresca din biserica Colțea din București.
(Reproducere din *Eforia spitalelor civile 1828–1923*,
p. 11).

- ȘERBAN GRECIANU, 1718 aug. 15 ⁴²²
 IORDACHE CREȚULESCU, 1718 aug. 27 – 1719 iun. 13 ⁴²³
 DUMITRAȘCU RAMADAN, 1719 sept. 3 – 1729 mai 13 ⁴²⁴
 COSTANDIN DUDESCU, 1730 febr. 16 ⁴²⁵
 DUMITRAȘCU RAMADAN, 1730 sept. ⁴²⁶
 IANE <COCORĂSCU>, 1731 ian. 20 ⁴²⁷
 COSTANDIN DUDESCU, 1731 febr. 8 – oct. 7 ⁴²⁸
 IORDACHE CREȚULESCU, 1732 ian. 28 – 1733 apr. 11 ⁴²⁹
 COSTANDIN IPSILANT, 1733 apr. 16 – 1735 noiembr. 15 ⁴³⁰
 MIHALACHE ROSET, 1736 aug. 6 – 1737 apr. 12 ⁴³¹
 DUMITRAȘCO RAMADAN, 1737 mai 1 ⁴³²
 COSTANDIN DUDESCU, 1737 iul. 17 – 1739 mai 29 ⁴³³

⁴²² Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, XXXIII/5, orig.; decedat 1718 (I. C. Filitti, *Cine erau frații cădrutari Radu și Șerban Greceanu*, în „Revista istorică română”, IV, 1939, p. 65–69).

⁴²³ Arh. St. Buc., fond m-rea Rimnic, I/30, orig.; ibidem, Zlătari, XIII/6, orig.

⁴²⁴ Ibidem, Spirea din Deal, II/1, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/184, orig.

⁴²⁵ Ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

⁴²⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

⁴²⁷ Ibidem, XCV/30, orig.

⁴²⁸ I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 62; E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor Brincovenesti*, 1838–1938, București, 1938, p. 31.

⁴²⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; I. Ionascu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

⁴³⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

⁴³¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; Ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig. În 1740 e mare schevoflax la Patriarhia din Constantinopol (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, București, 1917, XIV/2, p. 1102).

⁴³² N. Iorga, *Documente privilegiate la familia Cantacuzino*, București, 1902, p. 251.

⁴³³ C. Daponte, *op. cit.*, p. 24; Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

- <MANOLACHE> MANO, 1739 iul. 26⁴³⁴
 IANACHE (IANE) VLASTO, 1740 ian. 16 – 1741 oct. 28⁴³⁵
 MANOLACHE <GEALEPUL>, 1742 ian. 12 – febr. 20⁴³⁶
 COSTANDIN IPSILANTI, 1742 apr. 28 – 1743 mart. 18⁴³⁷
 IANACHE VLASTO, 1743 mai 5 – aug. 16⁴³⁸
 IORDACHE <STAVRACHE> 1744 ian.–iul. 31⁴³⁹
 DIMI <TRAȘCO ADAMACHE>, 1746 ian. 27 – iun. 3⁴⁴⁰
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1748 iun. 22 – noiembrie. 25⁴⁴¹
 COSTANDIN DUDESCU, 1749 ian. 17 – 1751 febr. 27⁴⁴²
 NICOLAE ROSET, 1751 apr. 1 – 1752 febr. 14⁴⁴³
 DUMITRAȘCO STURZEA, 1752 mart. 20 – mai 11⁴⁴⁴
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1752 oct. 23 – 1753 mai 8⁴⁴⁵
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1753 aug. 1⁴⁴⁶
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1753 sept. 23–27⁴⁴⁷
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1753 oct. 3 – 1754 oct. 24⁴⁴⁸
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1755 febr. 15 – mai 5⁴⁴⁹
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1755 iun. 11 – dec. 15⁴⁵⁰
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1758 mai 30⁴⁵¹
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1758 sept. 1 – 1759 noiembrie. 9⁴⁵²
 DUMITRAȘCO STURZEA, 1759 noiembrie. 15 – 1760 dec. 14⁴⁵³
 DUMITRACHE GHICA, 1761 ian. 13 – mai 31⁴⁵⁴
 MATEI GHICA, 1763 apr. 26 – aug. 11⁴⁵⁶
 ATHANASIE IPSILANT <COMNEN>, 1764 febr. 3 – 1765 iun. 10⁴⁵⁷
 MANOLACHE MANU, 1765 noiembrie. 4 – 1766 noiembrie. 15⁴⁵⁸

⁴³⁴ C. Daponte, *op. cit.*, p. 253. În 1740 e capuchehale la Constantinopol (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor în E. Hurmuzaki*, București, 1936, XIV/2, p. 1102); în 1741 e vel logofăt la Patriarhia din Constantinopol (G. Mano, *Documente privilegiate la familia Mano, din secolele XV–X/X*, București, 1907, p. 81) (Ident. noastră).

⁴³⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/8, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 63. În 1738 noiembrie. 26 e vtorii postelnic (C. Daponte, *op. cit.*, p. 169).

⁴³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrita, XIV/10, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 602, f. 91 v. copie.
⁴³⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/10, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunleam, XLV/34, orig.

⁴³⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 445, f. 300 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXII/211, orig.
⁴³⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrita, III/45, orig.; *Catalogul documentelor turcești*, vol. I, nr. 150, ed.

M. Guboglu, București, 1900 (Ident. noastră). În 1749 aug. 20 – dec. 7 e calaimacamul țării Moldovei. (I. Ionașcu, *Donnii din Moldova și Tara Românească pînd la 1859*, în „Documente privind Istoria României”, Introducere I. Anera 1, p. 494, Edit. Acad. R.P.R., București, 1956; În 1752 e vel postelnic în Moldova (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 283, nota 11); în 1754 e vel spătar în Moldova și capuchehale la Constantinopol (C. C. Giurescu, *Istoria lui Iordache Stavro-coglu*. Extras din „Omagiul lui I. Blănu”, București, 1927, p. 3–4). În 1763 e capuchehale în „Tara Românească (I. C. Filitti, *op. cit.*, ibidem); decedat în 1765 (<M. Cantacuzino>) Tunusii, *Istoria politică și geografică a Teret Romd-neshti*, traducere de G. Slon, București, 1803, p. 164).

⁴⁴⁰ I. Ionașcu, *Seminarul din Buzdu*, p. 3; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, LVII/123, orig. (Ident. noastră).

– Costandin Lambrino apare biv vel spătar în 1747 noiembrie. 8 (N. Iorga, *Studii și documente*, XXII, p. 89).
⁴⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Valea, X/24, orig.

⁴⁴² Arh. St. Buc., colecția Diplomatică/21, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXI/3, orig.

⁴⁴³ Arh. St. Buc., colecția Sului/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.

⁴⁴⁴ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România,

CCCLXIII/15, orig.

⁴⁴⁵ Arh. St. Buc., colecția Sului/25, orig.; ibidem, fond m-rea Banu, XLI/5, orig.

⁴⁴⁶ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13, 110, orig.

⁴⁴⁷ N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XV/2, București, 1936, p. 1692; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁴⁴⁸ P. V. Năsturel, *Genealogia Năstureților*, p. 95; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/14, orig.

⁴⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Tigănești, XX/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie.

⁴⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CXCV/82, orig.; ibidem, CXXV/83, copie.

– Pavel <Pavliche>, apare biv vel spătar în 1757 apr. 10 (Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie); în 1745 apr. 6 era biv vel agă calaimacam al Craiovei (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 470, f. 25, copie).

⁴⁵¹ Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

⁴⁵² Biblioteca Centrală de Stat, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 9, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 249, copie.

⁴⁵³ Arh. St. Buc. colecția Manuscrise, nr. 1, f. 21, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CXLI/100, orig.

⁴⁵⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1906, p. 290.

⁴⁵⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., m-rea Bradu, I/53, orig.; decedat în 1763 (G. D. Florescu, *Acte*).

⁴⁵⁶ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.

⁴⁵⁷ T. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Oltenei, secolele XV, XVI și XVII*, B. Vlcea, 1926, p. 95; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120; <croncar>.

⁴⁵⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXXII/8, orig.; ibidem, JIIs, I/4, orig.; În 1770 e logofăt la Patriarhia din Constantinopol (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 270); decedat în 1786 (G. Manu, *op. cit.*, p. 111).

- DUMITRACHE GHICA, 1767 febr. 24 — 1769 ian. 15⁴⁵⁹
 PÎRVU CANTACUZINO, 1769 febr. 23 — aug. 21⁴⁶⁰
 ȘTEFAN TOPLICEANU, 1769 noiembr. 5 — 30⁴⁶¹
 RADU VĂCĂRESCU, 1770 oct. 26⁴⁶²
 ȘTEFAN <TOPLICEANU>, 1770 noiembr. 24 — 1773 dec. 21⁴⁶³
 THEODORACHE BALȘ, 1772 dec. 20 — 1773 dec. 21⁴⁶⁴
 ȘTEFAN MIȘOGLU, 1775 febr. 15 — 1777 mart. 21⁴⁶⁵
 DUMITRACHE GHICA, 1777 apr. 26 — sept. 29⁴⁶⁶
 ALEXANDRU MANU, 1778 febr. 9⁴⁶⁷
 DUMITRACHE GHICA, 1778 mart. 14 — apr. 9⁴⁶⁸
 ALEXANDRU MANU, 1778 iun. 1 — 1779 mai 4⁴⁶⁹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1779 iun. 26 — 1781 mai 26⁴⁷⁰
 IORDACHE MAVROCORDAT, 1781 iul. — dec. 10⁴⁷¹
 NICOLAE VENTURA, 1782 febr. 26 — iul. 5⁴⁷²
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1782 <noiembr.> — dec. 26⁴⁷³
 GRIGORE BALASACHE, 1783 ian. 16 — 1785 mai 20⁴⁷⁴
 ALEXANDRU MANU, 1785 aug. 25 — 1786 mart. 15⁴⁷⁵
 COSTANDIN ȘUȚU, 1786 iun. 10 — iul. 23⁴⁷⁶
 COSTACHE MAVROGHENI, 1786 aug. 14 — 1787 febr. 28⁴⁷⁷
 NICOLAE MAVROGHENI, 1787 apr. 12 — 1788 aug. 1⁴⁷⁸
 NICOLAE COTCO, 1788 aug. 2⁴⁷⁹
 COSTANDIN BARATOV <GHIURGHIU>, 1789 febr. 27⁴⁸⁰
 IOAN CANTACUZINO, 1789 oct. 29 — 1791 mart. 4⁴⁸¹
 COSTANDIN ȘUȚU, 1790 iun. 7⁴⁸²
 COSTANDIN HANGERLI, 1790 <f. 1. zi>⁴⁸³
 ALEXANDRU MANU, 1791 mart. 5⁴⁸⁴
 IDEM, 1791 noiembr. 25 — 1792 dec. 5⁴⁸⁵

- ⁴⁵⁹ Arh. St. Buc., colecția Diplomatică/40 orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/7, orig.
⁴⁶⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Jitia, I/8, orig.; ibidem, Dintrunleam, XLV/43, orig.
⁴⁶¹ G. Pascu, *op. cit.*, p. 70; M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 177.
⁴⁶² Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.
⁴⁶³ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 188—189; Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, LXVI/5, orig.; În Divanul Principatului Țării Românești (Ident. noastră).
⁴⁶⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XIII/11, orig.; ibidem, LXVI/5, orig. În Divanul Principatului Țării Românești. În 1775 pleacă în Rusia (Bibl. Acad. R. S. România, DCCXII/8, orig.); După 1775 „desfăcut de suferința rusească”, rămâne în Moldova (El. Sturdza, Acte).
⁴⁶⁵ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 109; ibidem, p. 61.
⁴⁶⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CD/140, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 57 v. copie.
⁴⁶⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXIV/21, orig.
⁴⁶⁸ Ibidem, XCIV/35, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 0, f. 180, copie.
⁴⁶⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 250, copie; ibidem, f. 268, copie.
⁴⁷⁰ Ibidem, nr. 3, f. 260, copie; ibidem, fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.
⁴⁷¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 103; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 2, f. 108, copie.
⁴⁷² Bibl. Acad. R. S. România, XCI/105, orig.; I. Nistor, *Documente privitoare la istoria românilor*, în colecția E. Hurmuzaki, XIX/1, București, 1922, p. 28.
⁴⁷³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.
⁴⁷⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 354, f. 25, copie; ibidem, fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig. În 1793 e vel hatman și proclămă de Suceava (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 262).
⁴⁷⁵ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 20 orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.070, orig.
⁴⁷⁶ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză cu privire la domnia lui Nicolae Mavrogheni*, Anexa, p. 100, în „Studiul”, XV, 1902, nr. 1; V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. III, p. 30.
⁴⁷⁷ I. Ionașcu, *op. cit.*, ibidem; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 144.
⁴⁷⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 17, f. 107, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.
 — Costandin Geanoglu apare biv vel spătar în 1787 iun. 8 (Al. Vasilescu, *Episcopia Rimnic*, p. 206). În 1787 — 1792 e în Divanul Craiovei (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VIII, p. XLIV), decedat în 1804 (I. Corfus, *Insemnările Andronestilor*, București, 1947, p. 44).
⁴⁷⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 16, f. 107, copie.
⁴⁸⁰ Ibidem, f. 144, v. copie (Ident. noastră).
⁴⁸¹ Ibidem; I. Corfus, *op. cit.*, p. 29. În Divanul Principatului Țării Românești. Pleacă în Rusia în 1791 (*Magazinu istoric pentru Dacia*, Ed. A. Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu, București, 1845, tom. I, p. 203); decedat în 1828 (Ibidem, p. 204); <poet> (*Poezia română clasică de la Dosoftei la Octavian Goga*, ed. Al. Piru și Ioan Serb, Edit. Minerva, București, 1970, I, p. 33).
⁴⁸² Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXXII/9, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.
⁴⁸³ I. Nistor, *op. cit.*, XIX/1, p. 859.
⁴⁸⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie.
⁴⁸⁵ Ibidem, nr. 20, f. 110, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.; decedat în 1813 (G. Manu, *op. cit.*, p. 204).
 — Costache Gherache apare biv vel spătar la 1792 sept. 17 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 71 v.). În 1790 mai 21 era vel ban al Craiovei (Ibidem, nr. 18, f. 187). În noiembr. 24 e calmacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXV/72, orig.), iar în 1804 e biv vel hatman calmacam al Craiovei (I. Cincea, *Despre calmacamii Craiovei*, în „Arhivele Olteniei”, X, nr. 56—58, 1931, p. 316).

IANACHE VĂCĂRESCU, 1793 mart. 15 — 1794 febr. 16⁴⁸⁸
 DUMITRACHE MANU, 1794 mart. 20 — 1796 iul. 1⁴⁸⁷
 GHEORGHE (IORDACHE) MAVROCORDAT, 1797 mart. 17 — noiembr. 28⁴⁸⁸
 NICOLAE MAVROCORDAT, 1798 ian. 22 — noiembr. 17⁴⁸⁹
 IOAN ROSET, 1799 iun. 30 — 1800 ian. 11⁴⁸⁰
 LUCACHE ARGHIROPOLU, 1800 iun. 18 — dec. 5⁴⁹¹

VEL VISTIERUL *

ȘERBAN GRECIANU, 1694 ian. 18 — 1701 mart. 6⁴⁹²
 BARBUL BRĂTĂȘANU, 1701 mai 13⁴⁹³
 ȘERBAN GRECIANU, 1701 aug. 16 — 1703 dec. 1⁴⁹⁴
 ȘERBAN BUJOREANU, 1704 mart. 17 — 1716 mart. 7⁴⁹⁵
 MATEI FĂLCOIANU, 1716 mart. 18 — 1717 iun. 11⁴⁹⁶
 GRIGORIE HALEPENSCHI, 1717 aug. 10 — 1719 iun. 13⁴⁹⁷
 IORDACHE RUSET, 1719 <iul. — aug.>⁴⁹⁸
 GRIGORIE HALEPENSCHI, 1719 sept. 3 — 1722 oct. 16⁴⁹⁹
 DONIE DAMIAN, 1723 febr. 9 — oct. 4⁵⁰⁰
 GRIGORIE HALEPENSCHI, 1723 oct. 14 — 1724 iul. 17⁵⁰¹
 DONE DAMIAN, 1724 aug. 1⁵⁰²
 ION DEDULESCU, 1724 sept. 18 — 1725 dec. 23⁵⁰³
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1726 apr. 20—25⁵⁰⁴
 ION DEDULESCU, 1726 oct. 20⁵⁰⁵
 COSTANDIN DIMITRIE VĂCĂRESCU, 1727 mai 16 — 1729 iun. 21⁵⁰⁶

⁴⁸⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIX/147 orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig. — Costache Slugeaogiu apare biv vel spătar epietat al armăseii, în 1793 sept. 25 (I. Corfus, *op. cit.*, p. 40) și în 1709 noiembr. 17 (E. Virtosu *Sigiliu cu însemnele dregătoriei (Țara Românească 1786—1829)* în „Revista Muzeelor” II, 1065 p. 158). În 1793 iul. 5 era vel spătar în Moldova (Arh. St. Buc. colecția Manuscrise nr. 23, f. 101, copie) — Nicolae (Neculăță) Cantacuzino apare biv vel spătar în 1794 ian. 22 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCXXII/44, copie). În Rusia la 1790 (Magazin istoric pentru Dacia, I p. 203).

⁴⁸⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 26, f. 216 copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735.

⁴⁸⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; I. Corfus, *op. cit.*, p. 82.

⁴⁸⁹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/49, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, f. 510.

— Dimitrie Roset apare biv vel spătar în 1798 aug. 23 (D. Simonescu, *Biserica Pîndindu din Cîmpulung-Muscel (studiu istoric)*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, XXXV, 1942, fasc. 111—112, p. 174.

— Neculae Hangerlău apare biv vel spătar caimacamul al Craiovei, în 1799 febr. 8 (I. Corfus, *op. cit.*, p. 42); decedat în 1821 (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁴⁹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11, copie; *ibidem*, fond m-rea Jitla, I/18, orig.

⁴⁹¹ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 43, f. 3—218, copii; *ibidem*, f. 232, copie. În 1818 e caimacamul Craiovei (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 250).

* Tezaurierul și administratorul finanțelor țării, avea multiple atribuții publice. Aprovizionă curtea domnească cu vestminte, (numele vine de la latinescul vestis = haină), cu podoabe și darurile ce le făcea domnul. El căftănea pe marii dregători.

Repartiza impozitele și încasa dările tuturor prin numeroși subalterni (vtori, treti vistieri, logofeți de vistierie și vistiernici), centralizate de sașeși.

Făcea plăți (defuri) și achita bururile țării, iar de modul cum își îndeplinea sarcinile, da socoteală domnului și sfatului domnesc.

În mod special, în secolul al XVIII-lea, judeca plingerile slujbașilor.

Pentru darurile primite de la toți subalternii, inclusiv de la marii dregători la căftănire, această dregătorie era foarte căutată.

⁴⁸⁹ D. Mioc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 574; Bibl. Acad. R. S. România, MCXLV/17, orig.

⁴⁹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/8, orig. În 1714 e diplomatul lui C. Brîncoveanu (St. Ionescu, P. Panait, *Costandin vodă Brîncoveanu, Viața, domnia, epoca*, Edit. Științifică, București, 1900, p. 175.

⁴⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 316, copie; *ibidem*, f. 340, copie.

⁴⁹² *ibidem*, nr. 705, f. 366, copie; *ibidem*, fond m-rea Hurezu, IV/3, orig. În 1701 mart. 10 — 1702 mart. 20 era treti vistier (Al. Fălcoianu, *Arborele genealogic al familiei Bujoreanu*, București, 1928, p. 17).

⁴⁹³ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrulemn, XLV/27, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/23, orig.

⁴⁹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XX/239 a, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zălatari, XIII/6, orig.

⁴⁹⁵ G. D. Florescu, *Din vecheul București. Biserici, curți boeresti și hanuri (1789—1791)*, București, 1935, p. 40, nota 173. În 1678 era vel postelnic. Decedat în 1719 (*ibidem*).

⁴⁹⁶ E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor Brîncovenesti (1838—1938)*, București, 1938 p. 18; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise nr. 1235, f. 175 v., copie.

⁴⁹⁷ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/26, orig.

⁴⁹⁸ Arh. St. Buc., colecția de Fotografii, VI/1; Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 65, 551, orig.

⁴⁹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CXXXIV/60, orig.; În 1723 se căsătorise în Moldova. Pleacă din Țara Românească (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 41, nota 6).

⁵⁰⁰ Bibl. Acad. R. S. România, LIII/26, copie; *ibidem*, XCV/5, orig.

⁵⁰¹ *ibidem*, CCCXXXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXLIII/10, orig.

⁵⁰² Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXIV/4, orig.

⁵⁰³ *ibidem*, colecția Peceti/92, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/274, orig.

- GRIGORE GRECIANU, 1730 febr. 16 – 1731 oct. 7⁵⁰⁷
 ANTONACHE VLASTO, 1732 ian. 28 – iul. 7⁵⁰⁸
 COSTANDIN RAMADAN, 1732 noiembr. 28 – 1733 ian. 1⁵⁰⁹
 GRIGORE GRECIANU, 1733 apr. 16 – 1735 noiembr. 15⁵¹⁰
 COSTANDIN RAMADAN, 1736 aug. 6 – 1737 iul. 3⁵¹¹
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1738 <ian. – dec. ?>⁵¹²
 GRIGORE GRECIANU, 1739 apr. 9 – 1742 iun. 20⁵¹³
 BARBU VĂCĂRESCU, 1742 iul. 5 – aug. 25⁵¹⁴
 GRIGORE GRECIANU, 1742 oct. 22 – 1743 mart. 18⁵¹⁵
 FIERA BREZOIANU, 1743 iun. 1 – 1744 mai 3⁵¹⁶
 IANE (IANACHE) <VLASTO>, 1745 mart. 4 – oct. 22⁵¹⁷
 ANTONIE CALIARH, 1745 oct. 26 – 1748 febr. 4⁵¹⁸
 BARBU VĂCĂRESCU, 1748 mai 20 – 1751 febr. 27⁵¹⁹
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1751 apr. 1 – 1752 mai 11⁵²⁰
 MATEI ROSET, 1752 oct. 23 – 1753 mai 8⁵²¹
 COSTANDIN STRÎMBEANU, 1753 aug. 1 – dec. 13⁵²²
 DUMITRAȘCU RACOVITĂ, 1754 ian. 12 – iul. 11⁵²³
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1754 aug. 28 – oct. 24⁵²⁴
 MIHAI CANTACUZINO, 1755 febr. 15 – 1756 dec. 2⁵²⁵
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1758 mart. 12 – oct. 5⁵²⁶
 MIHAI CANTACUZINO, 1758 oct. 20 – 1761 febr. 22⁵²⁷
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1761 mart. 12 – mai 31⁵²⁸
 MIHAI CANTACUZINO, 1761 oct. 20⁵²⁹
 TOMA CREȚULESCU, 1761 noiembr. 19 – dec. 15⁵³⁰
 MIHAI CANTACUZINO, 1762 febr. 28⁵³¹
 BADEA ȘTIRBEI (DRĂGĂNESCU), 1763 apr. 26 – aug. 11⁵³²
 <COSTANDIN> DUDESCU, 1763 oct. 4⁵³³
 MIHAI CANTACUZINO, 1763 oct. 15 – 1764 dec. 15⁵³⁴
 — — — <loc alb>, 1765 ian. 15 – mart. 5⁵³⁵

⁵⁰⁷ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 35.

⁵⁰⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/97, copie. În 1728 dec. 18 era veș comis în Moldova. (*Cronica Ghiculesților*, p. 257).

⁵⁰⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/8, copie; Ibidem, Cotroceni, LVI/8, orig.

⁵¹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

⁵¹¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; C. Dapote, *op. cit.*, p. 19–23.

⁵¹² P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 107.

⁵¹³ C. Dapote, *op. cit.*, p. 195; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XIII/29, orig.

⁵¹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/6, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia Bucurazei, CCXXV/3, orig.

⁵¹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/17, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunleam, XLV/34, orig.

⁵¹⁶ I. Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mândritii Colțea*, București, 1041, p. 447;

I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 42.

⁵¹⁷ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 78; I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 237, (Ident. noastră).

⁵¹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Arnauts, VI/11, orig.; Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 690, f. 190 v. copie, decedat în 1748 (G. D. Florescu, *Acte*).

⁵¹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CXCVIII/104, orig.; Ibidem, CCCLXI/3, orig.

⁵²⁰ Arh. St. Buc., colecția Suluri/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/15, orig.

⁵²¹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/25, orig.; Ibidem, m-rea Banu, XLI/5, orig.

⁵²² Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.110, orig.; Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 4, orig. (N. Iorga, *Un boier oțean la Karlsbad în 1796–1797. Călătoria lui Barbu Știrbei în apas*, p. 2).

⁵²³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/11, orig.; Arh. St. Buc., colecția Suluri/26, orig.

⁵²⁴ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 104; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/14, orig.

⁵²⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Tîgănești, XXX/4, orig.; G. I. Lahovari, *Un hrșov de la Jo Constantin Mihai Ghean Racovidă vovod*, 1755, în „Convorbiri literare”, XXII, 1838, p. 255.

— Constantin Zătreanu apare div vel vlstier în 1755 iul. 19 (Bibl. Acad. R. S. România, XCI/42, copie).

⁵²⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1230, f. 159, copie; A. Ellau și colab., *Inscripțiile medievale ale României-orașul București* (1395–1800), vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1905, nr. 218.

⁵²⁷ G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București, (1591–1821)*, București, 1901, p. 443; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/24, orig.

⁵²⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Plumbuita, X/0, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1908, p. 290.

⁵²⁹ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1880, p. 85.

⁵³⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/53, orig.

⁵³¹ Bibl. Acad. R. S. România, CXLII/71, orig.

⁵³² P. Teulescu, *op. cit.*, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.

⁵³³ Arh. St. Buc., colecția Diplomatice/35, orig.; decedat în 1766 (N. Iorga, *O prigonire politică sub fanarioși*, în „Analele Academiei Române”, Memorii secției istorice, s. III, tom IV, 1925, p. 380). (Ident. noastră).

⁵³⁴ Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CCXCIV/12, copie; Ibidem, Mitropolia București, CCCLVII/20, orig.

⁵³⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XLVIII/186, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, LXXXV/43, orig. Ștefan Racovidă vovod include mai mulți boieri printre care, frații Mihai și Pirvu Cantacuzino, în lunile ianuarie-lunie 1765. (N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor în E. Hurmuzaki*, XIV/2, București, 1917, p. 1179).

- MIHAI CANTACUZINO, 1765 mart. 25⁵³⁶
 — — — <loc alb>, 1765 mai 6 — iun. 10⁵³⁷
 MIHAI CANTACUZINO, 1765 noiembr. 4 — 1766 noiembr. 15⁵³⁸
 BADEA ȘTIRBEI, 1767 febr. 24 — 1768 febr. 20⁵³⁹
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1768 mai 12 — iul. 4⁵⁴⁰
 BADEA ȘTIRBEI, 1768 iul. 5⁵⁴¹
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1768 aug. 9 — noiembr. 12⁵⁴²
 MIHAI CANTACUZINO, 1769 ian. 12 — aug. 21⁵⁴³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1769 sept. 13 — 15⁵⁴⁴
 ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1770 mai 6 — oct. 26⁵⁴⁵
 MANOLACHE VATATE, 1770 noiembr. 24⁵⁴⁶
 ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1770 dec. 5⁵⁴⁷
 MIHAI CANTACUZINO, 1772 mai 13 — sept. 10⁵⁴⁸
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1772 oct. 8⁵⁴⁹
 IORDACHE MAVRODIN, 1773 mai 30 — dec. 28⁵⁵⁰
 MATEI <ROSET>, 1773 dec. 21⁵⁵¹
 SCARLAT GRECIANU, 1773 dec. 21 — 28⁵⁵²
 COSTANDIN (DINUL), ȘTIRBEI (DRĂGĂNESCU), 1773 dec. 21 — 1774 oct. 3⁵⁵³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1775 febr. 15 — 1776 iun. 14⁵⁵⁴
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1776 iul. 12 — 1777 apr. 26⁵⁵⁵
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1777 iun. 21 — sept. 29⁵⁵⁶
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1778 febr. 9⁵⁵⁷
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1778 mart. 14 — aug. 4⁵⁵⁸
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1778 noiembr. 4 — 1779 ian. 16⁵⁵⁹
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1779 mai 1 — 1781 mart. 1⁵⁶⁰
 SCARLAT GRECIANU, 1781 mai 26 — 1782 dec. 26⁵⁶¹
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1783 febr. 20 — 1784 febr. 24⁵⁶²
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1784 mart. 4⁵⁶³
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1784 mart. 6 — apr. 20⁵⁶⁴
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1784 iun. 25 — 1785 mai 20⁵⁶⁵
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1785 sept. 6 — 1786 dec. 20⁵⁶⁶

⁵³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XL/6, orig.

⁵³⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CXCLII/30, orig.; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 115–120.

⁵³⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXXII/8, orig.; ibidem, Jitla, 1/4, orig.

⁵³⁹ Ibidem, colecția Diplomatică/40, orig.; G. D. Florescu, *ibidem*.

⁵⁴⁰ Arh. St. Buc., colecția Sului/34, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/5, orig.

⁵⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, Sului/3, orig.

⁵⁴² C. Velich, *Documente și cărți românești din Bulgaria*, în „Revista istorică”, XXII, 1936, p. 117; *Catalogul documentelor turcești*, I, nr. 047.

⁵⁴³ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XLVIII/14, orig.; ibidem, Dintrunlemn, XLV/43, orig.

— Iordache Mavrodin apare <div vel> vistier, judecător în 1769 febr. 20. (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/247, orig.)

⁵⁴⁴ Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 711/1785; ibidem, fond Acte privitoare la românii <sub dată>

⁵⁴⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie; Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.

⁵⁴⁶ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 187. În 1776 pleacă în Rusia (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 124).

⁵⁴⁷ G. D. Florescu, *Acte*. În 1770–1774 e în Divanul Craiovei (M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 180).

⁵⁴⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XV/3, copie; M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 177. În Divanul Principatului Țării Românești. În 1774 se stabilește în Rusia (ibidem); decedat în 1790 (I. Ionașcu, *Planul cartografic al orașului București din anul 1770*, în „Studii”, XII, 1959, nr. 5, p. 122) <istoric și cronicar>.

⁵⁴⁹ S. Zotta, *Documente relativ la Hrizea vistiier și la moșia Dobreni*, în „Arhiva Genealogică, II, 1913, Iași, p. 195.

⁵⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XXX/23, copie; Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁵¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, LXVI/5, orig. (Ident. nonstră)

⁵⁵² Ibidem, XXX/23, copie; Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁵³ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, LXVI/5, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 860, copie.

⁵⁵⁴ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 100; Arh. St. Buc., colecția Sului/41, orig.

⁵⁵⁵ Arh. St. Buc., colecția Diplomatică/60, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 217, v., copie.

⁵⁵⁶ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 231 v. copie; ibidem, nr. 6, f. 67 v. copie.

⁵⁵⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.

⁵⁵⁸ Ibidem, XCIV/35, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 254, copie.

⁵⁵⁹ Arh. St. Buc., colecția Peceti/102, orig.; ibidem, fond m-rea Bistrița, 1/34, orig.

⁵⁶⁰ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 128, f. 171, copie; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 137.

⁵⁶¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, IX/1, orig.

⁵⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CXCVI/254, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.

⁵⁶³ Arh. St. Buc., colecția Sului/34, orig.

⁵⁶⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond biserică Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

⁵⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 60, copie; ibidem, fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig.

⁵⁶⁶ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 21, f. 126, copie; Bibl. Acad. R. S. România, LV/5, orig.

Fig. 6. *Enăchiță Văcărescu mare vistier (1720–1797)*. Portret în ulei pe pânză, 1030 × 640 mm., de Anton Chladek, nedatat, după o frescă din biserica sf. Spiridon Nou din București (distrusă la restaurare), Muzeul de artă al R. S. România, Galeria Națională, nr. inv. 331).

IANACHE VĂCĂRESCU, 1787 ian. 1 – iun. 24⁵⁶⁷
 SCARLAT GRECIANU, 1787 sept. 4 – 1788 aug. 1⁵⁶⁸
 MANOLACHE GRĂDIȘTEANU, 1789 noiembrie. 30⁵⁶⁹
 SCARLAT GRECIANU, 1790 mart. 20⁵⁷⁰
 MATEI FĂLCOIANU, 1790 apr. 16⁵⁷¹
 COSTANDIN ȘTIRBEI, 1790 apr. 16⁵⁷²
 IONIȚĂ GLOGOVEANU, 1790 iul. 19 – 1791 febr. 2⁵⁷³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1791 mart. 5⁵⁷⁴
 SCARLAT GRECIANU, 1791 mart. 10⁵⁷⁵
 COSTANDIN ȘTIRBEI, 1791 mart. 10⁵⁷⁶

⁵⁶⁷ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burzheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, în „Stalii” XV, 1962, nr. 1, p. 93, nota 2; Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXV/8, orig.

⁵⁶⁸ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, III, București, p. 84; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 97 v. copie.

⁵⁶⁹ Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, LXIX/43, orig. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷⁰ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 18, f. 33, copie. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷¹ Ibidem, f. 50 v. copie. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷² Ibidem, în Divanul Principatului Țării Românești.

⁵⁷³ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 192, f. 55 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, XCII/89, orig. în Divanul Principatului Țării Românești. În 1793–1797 e în Divanul Craiovei. (E. Crețianu, *Biserica din Glogova*, în „Mitropolia Olteniei”, VIII, 1956, nr. 6–7, p. 361; decedat în 1804. (I. Corfuz, *Însemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 44).

⁵⁷⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie. în Sfatul domnesc.

⁵⁷⁵ Ibidem, nr. 18, f. 230, copie. în Divanul Principatului Țării Românești; decedat în 1794. (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boeresti și hanuri (1739–1791)*, București, 1935, p. 122).

⁵⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 18, f. 50, copie. în Divanul Principatului Țării Românești.

MATEI FĂLCOIANU, 1791 mai 12⁵⁷⁷
 <SCARLAT> MANU, 1791 iun. 16⁵⁷⁸
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1791 noiembr. 25 — 1792 dec. 5⁵⁷⁹
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1793 mart. 27 — 1794 febr. 16⁵⁸⁰
 IANACHE MORUZI, 1794 mart. 20 — oct.⁵⁸¹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1795 ian. 1 — sept. 6⁵⁸²
 SCARLAT GHICA, 1795 oct. 1 — 1796 iul. 1⁵⁸³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1797 mart. 17 — iul. 12⁵⁸⁴
 SCARLAT GHICA, 1797 aug. 5 — 1798 noiembr. 17⁵⁸⁵
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1798 dec. 29 — 1799 ian. 16⁵⁸⁶
 COSTANDIN FILIPESCU, 1799 febr. 18 — mart. 14⁵⁸⁷
 COSTACHE GHICA, 1799 ian. 30 — 1800 mai 8⁵⁸⁸
 COSTANDIN FILIPESCU, 1800 iun. 21 — dec. 5⁵⁸⁹

VEL CLUCERUL *

VERGO, 1698 ian. 15 — 1702 iul. 4⁵⁹⁰
 — — — <loc alb>, 1702 dec. 1 — 1703 febr. 4⁵⁹¹
 COSTANDIN ȘTIRBEI, 1703 mart. 1 — 1706 apr. 5⁹²
 RADU GOLESCU, 1706 sept. 1 — 1709 dec. 10⁵⁹³
 — — — <loc alb>, 1710 ian. 17 — sept. 18⁵⁹⁴
 MĂNĂILĂ (MANUEL) MĂRĂCINEANU, 1710 oct. 5⁵⁹⁵
 — — — <loc alb>, 1710 noiembr. 3 — 1711 ian. 12⁵⁹⁶
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1711 mart. 5 — 1714 ian. 13⁵⁹⁷
 ȘERBAN PRISICEANU, 1714 apr. 20 — 1715 mai 10⁵⁹⁸

⁵⁷⁷ Ibidem, fond m-rea Cîmpulung, LXII/167, orig.

⁵⁷⁸ Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 1506/1791, an. 3, orig. În 1790 e vel logofăt în Moldova; decedat în 1804 (G. D. Florescu, Acte). (Ident. noastră).

⁵⁷⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 110, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.

⁵⁸⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc. fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig.

— Costandin Prisăceanu apare biv vel vistier în 1794 ian. 24 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCCCLXI/17, orig.).

⁵⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 26, f. 210, copie; ibidem, nr. 28, f. 18, copie. În 1796 e vel ban în Craiova (St. Ștefănescu, *Hănia în Țara Românească*, București, 1965, p. 231); decedat în 1802 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți, boeresti și hanuri (1759-1791)*, București, 1935, p. 123).

— Ionită Damari apare biv vel vistier în 1794 noiembr. 10 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, XXVII/7, copie).

⁵⁸² Muzeul de istorie a Municipiului București, Inv. nr. 31.348, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 26, f. 284, copie.

⁵⁸³ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 107; ibidem, p. 735.

⁵⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; N. Iorga, *Donațiile românești pentru Megaspilcon și Vlah-Sarai*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secției istorice, s. III, tom. XIII., p. 162; decedat în 1797 (I. Corfus, *op. cit.*, p. 40).

⁵⁸⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, LV/17, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510. În 1802 e vel ban; decedat în 1810 (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 127).

⁵⁸⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 40, f. 182, copie; I. Corfus, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁸⁷ I. Corfus, *op. cit.*, p. 33; V. A. Urechia, *op. cit.*, VIII, p. 13, 36.

⁵⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11, copie; ibidem, f. 8-93 v. copii. În 1804 e vel logofăt (Bibl. Acad. R. S. România, ms. 242, f. 49, copie).

⁵⁸⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 194, f. 12 v. copie; ibidem, nr. 43, f. 232, copie. În 1813 e vel ban; decedat în 1825 (G. D. Florescu, Acte).

* Dregător cu slujbă la curtea domnească, poartă numele de la cuvîntul slav КЛЮЧ = cheie.

Deține cheile magazilor și cămărilor cu provizii pentru bucătăria domnească pentru care primea bani de la vistierie, îngrijind și de provizii pentru război. Stringea miera și untul ce se cuveaua Porții, cum și dijma din grînele satelor domnești prin subalternii: vtorii clucer, jtnicerii, magazioneri și clucerii.

⁵⁸⁹ D. Mice el colab., *Lista dregătorilor*, p. 582; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 339, copie

⁵⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 342 v, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CDCCXCI/130, orig.

⁵⁹² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 343, copie; ibidem, nr. 209, f. 227 v. copie. Fiul lui Radu Știrbel din Izvorul-Olt (O. Lecca, *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, 1937, p. 492).

⁵⁹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 411, copie; ibidem, f. 449 v. copie.

⁵⁹⁴ Ibidem, f. 453, copie; ibidem, f. 474 v. copie.

⁵⁹⁵ P. Panait, *Date arheologice asupra mahalalei Popci Stoica și Stejarul din București*, în „Glasul Bisericii”, XX, 1961, nr. 5-6, p. 400-491.

⁵⁹⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 477, copie; ibidem, fond m-rea Cîmpulung, XXX/3, orig.

⁵⁹⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/79, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 500, copie; decedat în 1714 (G. D. Florescu, *Din vechiul București, Biserici, curți boeresti și hanuri (1759-1791)*, București, 1935, p. 41).

⁵⁹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Cîmpulung, VII/2, orig.; ibidem, Polovraci, XVI/2, orig.; decedat în <1715> (R. Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. C. Grecescu, edit. Acad. R.P.R., București, 1963, p. 230).

- MĂNĂILĂ <MĂRĂCINEANU>, 1715 iun. 10 — noiembr. 9⁵⁹⁹
 ȘERBAN PRISICEANU, 1715 dec. 8⁶⁰⁰
 MĂNĂILĂ MĂRĂCINEANU, 1716 mart. 3—7⁶⁰¹
 NEAGOE TOPLICEANU, 1716 mart. 18 — oct. 9⁶⁰²
 ȘERBAN HERĂSCUL <NĂSTUREL>, 1717 mart. 4 — aug. 15⁶⁰³
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1717 sept. 12 — oct. 26⁶⁰⁴
 ȘERBAN GRECIANU, 1718 mart. 16 — sept. 27⁶⁰⁵
 MANOLACHE LAMBRINO, 1719 ian. 23 — 1722 sept.⁶⁰⁶
 DŌNIE DAMIAN, 1722 sept. 29 — 1723 ian. 30⁶⁰⁷
 NICOLAE ROSET, 1723 febr. 17 — oct. 4⁶⁰⁸
 DONIE DAMIAN, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20⁶⁰⁹
 NICOLAE ROSET, 1724 mai — sept. 18⁶¹⁰
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1725 ian. 9 — dec. 23⁶¹¹
 BARBU MERIȘANU, 1726 apr. 20—25⁶¹²
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1726 oct. 20⁶¹³
 BARBU MERIȘANU, 1727 mai 16 — 1731 oct. 7⁶¹⁴
 COSTANDIN RAMADAN, 1732 ian. 28 — iun. 3⁶¹⁵
 IANACHE ROSET, 1733 ian. 1⁶¹⁶
 COSTANDIN RAMADAN, 1733 apr. 11⁶¹⁷
 GRIGORE FILIPESCU, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6⁶¹⁸
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1734 oct. 5 — 1735 noiembrie 15⁶¹⁹
 ANTONACHE CALIARH <FLORESCU>, 1736 aug. 6⁶²⁰
 ANTONACHE VLASTO, 1737 apr. 12⁶²¹
 BARBU MERIȘANU, 1739 mai 29⁶²²
 ANTONIE CALIARH, 1740 ian. 16 — 1741 oct. 28⁶²³
 BARBU VĂCĂRESCU, 1742 ian. 12 — iun. 20⁶²⁴
 ANDRONACHE PALADA, 1742 iul. 5 — 1744 mai 24⁶²⁵
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1745 febr. 19 — 1747 apr. 25⁶²⁶
 IORDACHE MIȘUNESCU, 1748 febr. 4⁶²⁷
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1748 mai 14 — 1751 ian. 3⁶²⁸
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1751 apr. 1 — 22⁶²⁹

⁵⁹⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Sf. Apostoli, XIV/2, orig.; ibidem, Mitropolla București, CCC/6, copie (Ident noastră).

⁶⁰⁰ Ibidem, fond m-rea Rîlnic, I/34, orig.

⁶⁰¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Hurzu, IV/3, orig.; decedat ante 1727 (G. D. Florescu, Acte).

⁶⁰² Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrulemn, XLV/27, orig.; I. C. Pilliti, *op. cit.*, p. 234; decedat în 1722 (G. D. Florescu, *Ibidem*).

⁶⁰³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, XXXIII/5, orig.

⁶⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlatari, XVII bis/5, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LIX/50, orig.

⁶⁰⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrulemn, XLV/29, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXCI/32, orig.

⁶⁰⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/19, orig.; N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, București, 1905—1907, p. 74.

⁶⁰⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, I/10, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/103, orig.

⁶⁰⁸ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.193, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/26, orig.

⁶⁰⁹ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/00, orig.

⁶¹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/68, orig.; ibidem, LIII/26, copie.

⁶¹¹ Ibidem, XCIV/90, orig.; ibidem, XCV/5, orig.

⁶¹² Ibidem, CCCLXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolla București, CXLIII/10, orig.

⁶¹³ Arh. St. Buc., fond Mitropolla București, CXIV/4, orig.

⁶¹⁴ Ibidem, colecția Pesteți/93, orig.; E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor brîncovenesti (1838—1938)*, București, 1933, p. 35.

⁶¹⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 26.934, orig.

⁶¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LVI/8, orig.

⁶¹⁷ I. Ionașcu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

⁶¹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/23, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/42, orig.

⁶¹⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/3, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

⁶²⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.

⁶²¹ Ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig. Pleacă în Moldova (N. Iorga, *Știri nouă despre biblioteca Macrocordafilor și despre viața muntească în timpul lui Constantin Vodă Macrocordat*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secției istorice, s. III, tom. VI, 1926, p. 148).

⁶²² Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁶²³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/8, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 63.

⁶²⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Blăstrici, XIV/19, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, XLII/23, orig.

⁶²⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/6, orig.; ibidem, MCCXXI/111, orig.; decedat în 1753 (G. D. Florescu *Ibidem*).

⁶²⁶ Arh. St. Buc., fond Mitropolla București, CDLXXVIII/3, orig.; ibidem colecția Achiziții Nol, CCXCIV/11, orig.

⁶²⁷ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 690, f. 190 v. copie.

⁶²⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XII/83, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, II/36 bis, orig.

⁶²⁹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/42, orig.; *Documente privitoare la fiscalitatea în Tara Românească* <sub dată>.

- PANTAZI CÎMPINEANU, 1751 sept. 1⁶³⁰
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1752 febr. 14 — mai 11⁶³¹
 TOMA CREȚULESCU, 1752 oct. 23 — 1753 mai 8⁶³²
 RADU CREȚULESCU, 1753 aug. 1 — dec. 13⁶³³
 DUMITRACHE GHICA, 1754 ian. 12 — 1755 mai 5⁶³⁴
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1755 iun. 11 — dec. 15⁶³⁵
 COSTANDIN STRÎMBEANU, 1756 <ian. — noiembr.>⁶³⁶
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1756 dec. 2⁶³⁷
 RADU VĂCĂRESCU, 1757 ian. 25 — 1758 mart. 15⁶³⁸
 MATEI ROSET, 1758 mai 30 — iul. 28⁶³⁹
 RADU CANTACUZINO, 1758 <aug. — oct.>⁶⁴⁰
 RADU VĂCĂRESCU, 1758 sept. 1⁶⁴¹
 NICOLAE DUDESCU, 1758 oct. 20 — 1760 dec. 14⁶⁴²
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1761 ian. 13 — mart. 14⁶⁴³
 RADU CANTACUZINO, 1761 <apr. — mai>⁶⁴⁴
 MATEI CANTACUZINO, 1761 mai 15⁶⁴⁵
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1761 mai 31⁶⁴⁶
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1761 noiembr. 19 — 1762 mai 3⁶⁴⁷
 COSTANDIN ZAGORIANU, 1762 mai 15⁶⁴⁸
 COSTANDIN CATARGIU, 1763 apr. 26 — sept. 6⁶⁴⁹
 RADU CANTACUZINO, 1764 mai 27 — iun. 2⁶⁵⁰
 IONIȚĂ GULIANO <IULIANO>, 1764 iul. 10 — 1765 iun. 10⁶⁵¹
 PANĂ FILIPESCU, 1766 noiembr. 4 — 1766 noiembr. 15⁶⁵²
 IANACHE VĂCĂRESCU 1767 febr. 24 — 1768 aug. 26⁶⁵³
 — — — <loc alb>, 1769 ian. 12 — febr. 23⁶⁵⁴
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1769 febr. 20 — iun. 2⁶⁵⁵
 IANACHE MORUZI, 1769 aug. 21 — sept. 15⁶⁵⁶
 COSTANDIN ARGINTOIANU, 1770 mai 6 dec. 5⁶⁵⁷

⁶³⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 202, copie.

⁶³¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/0, orig.; ibidem, CCCLXIII/15, orig.

⁶³² Arh. St. Buc., colecția Suluri/25, orig.; ibidem, fond m-rea Banu, XLI/5, orig.

⁶³³ Muzeul de istorie a municipiului București, inv. nr. 18.110, orig.; Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, parch. CEL/1, dcc. 4, orig.

⁶³⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/11, orig.; ibidem, XIV/3, copie.

⁶³⁵ Ibidem, CXXV/82, orig.; ibidem, CXXV/63, copie.

⁶³⁶ N. Iorga, *Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797. Căldtoria lui Barbu Știrbei în apus*, p. 2; decedat, ante 1705 (ibidem).

⁶³⁷ G. I. Lahovari, *Un hriscet de la Jo Costantin Mihai Ghean Racoviță, voievod, 1755*, în „Convorbiri literare”, XXII, 1888, p. 255.

⁶³⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 42, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIII/195, orig.

⁶³⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MLXXV/19, orig.; ibidem, LXXX/41, orig.

⁶⁴⁰ M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 128—129. Frate cu Mihai și Pirvu Cantacuzino (ibidem).

⁶⁴¹ P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XVI, 1922, p. 100.

⁶⁴² G. Potra, *Documente privilegiate ale istoriei orașului București, 1594—1821*, București, 1961, p. 443; Bibl. Acad. R. S. România, CXLI/100, orig.

— Ioniță Racoviță apare liv. vel clucer în 1750 febr. 21 (Muzeul de istorie a Municipiului București inv. nr. 18.999, orig.). În 1752 era vel vistier <în Moldova> (ident. noastră), (T. Simedrea, *Mănăstirea Titireciu*, în „Glasul Blărilor”, XXII, nr. 5—6 1963, p. 491).

⁶⁴³ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; ibidem, VII/34, orig.

⁶⁴⁴ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 129.

⁶⁴⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, VI/35, orig.

⁶⁴⁶ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1906, p. 290.

⁶⁴⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; ibidem, MLXXII/4, orig.

— Badea Știrbei apare liv. vel clucer în 1762 mai 3 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 54).

⁶⁴⁸ C. Erbiceanu, *Dăbăți cu'ți greci și români și profesori din Academia de Juri și București din epoca risd sanarioid (1650—1821)* în „Anuale Academiei Române. Memoriile secției literare, tom. XXVII 1904—1905, p. 162.

⁶⁴⁹ P. Teulescu, *op. cit.*, p. 97; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXC/18, orig.; decedat în 1769

(G. D. Florescu, *ibidem*).

⁶⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/7 orig.; ibidem, DCCXCV/88, orig. În 1770 e în armata rusă (M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 188—189); decedat în 1774 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 73, nota 21).

⁶⁵¹ Bibl. Acad. R. S. România, CXII/64, copie; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

⁶⁵² Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXXII/6, orig.; ibidem, Jitia, I/4, orig.

⁶⁵³ Ibidem, colecția Diplomatice /40, orig.; ibidem, fond m-rea Zădărlari, XV/13 orig.,

⁶⁵⁴ Ibidem, Radu Vedă, XLVIII/14, orig.; ibidem, Jitia, 1/6, orig.

⁶⁵⁵ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/247, orig.; P. Georgian, *Documente privilegiate ale mândsirea Ciolanu*, în „Revista istorică”, XV, nr. 1—3, 1929, p. 139.

⁶⁵⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintruniem, XLV/43, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁶⁵⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie; G. D. Florescu, *Acte. În Divanul Craiovei 1770—1774*.

- IOAN BĂLĂCEANU, 1770 noiembr. 24⁶⁵⁸
 GRIGORE BĂLEANU, 1770 noiembr. 24 — 1773 dec. 28⁶⁵⁹
 RADU BĂRCĂNESCU, 1772 dec. 20 — 1773 dec. 21⁶⁶⁰
 IONIȚĂ BĂLĂCEANU, 1773, mart. 15 — 1774⁶⁶¹
 RADU BĂLEANU, 1773 dec. 21⁶⁶²
 DUMITRAȘCO RACoviȚĂ, 1775 febr. 15 — 1776 febr. 6⁶⁶³
 MANOLACHE BRÎNCOVEANU, 1776 febr. — noiembr. 7⁶⁶⁴
 RADU SLĂTINEANU, 1777 febr. 10 — 1778 ian. 13⁶⁶⁵
 MANOLACHE CREȚULESCU, 1778 febr. 9 — 1779 ian. 16⁶⁶⁶
 DIMITRIE PANAIOTACHE, 1779 mai 1 — iul. 13⁶⁶⁷
 NICOLAE FILIPESCU, 1779 oct. 1⁶⁶⁸
 FOTACHE PANAIOTACHE, 1779 oct. — noiembr. 6⁶⁶⁹
 NICOLAE FILIPESCU, 1780 ian. 13 — mai 14⁶⁷⁰
 COSTANDIN ROSET, 1780 <iun. — sept.>⁶⁷¹
 NICOLAE FILIPESCU, 1780 sept. 16 — 1781 mai 26⁶⁷²
 ISTRATE CREȚULESCU, 1781 iul. — noiembr. 20⁶⁷³
 RADU BĂRCĂNRSCU, 1782 <ian. — iul. ?>⁶⁷⁴
 COSTACHE GHICA, 1782 <aug. ?> — dec. 26⁶⁷⁵
 COSTANDIN FILIPESCU, 1783 sept. 27 — 1784 febr. 24⁶⁷⁶
 IOAN <DAMARI>, 1784 mart. 4⁶⁷⁷
 COSTANDIN FILIPESCU, 1784 mart. 6 — apr. 20⁶⁷⁸
 IORDACHE ȘUȚU, 1784 iun. 4 — 25⁶⁷⁹
 COSTANDIN GEANOGLU, 1784 <iun. — aug.>⁶⁸⁰
 ISTRATE CREȚULESCU, 1784 aug. 22 — dec. 22⁶⁸¹
 COSTANDIN FILIPESCU, 1785 febr. 3⁶⁸²
 ISTRATE CREȚULESCU, 1785 mai 16 — sept. 30⁶⁸³
 MATEI CREȚULESCU, 1785 noiembr. 22⁶⁸⁴
 BARBU ȘTIRBEI, 1786 febr. 18 — mart. 15⁶⁸⁵
 IOAN <DAMARI>, 1786 iun. 10 — iul. 23⁶⁸⁶

⁶⁵⁸ M. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 188—189. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁶⁵⁹ Ibidem.; Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁶⁶⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Caldărușan, XIII/11, orig.; ibidem, LXVI/5, orig. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁶⁶¹ Ibidem, Clmpulung, LXII/149, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VIII București, 1936, p. X. f. 1) Divanul Principatului Țării Românești.

⁶⁶² Arh. St. Buc., fond m-rea Caldărușan, LXVI/5, orig. În Divanul Principatului Țării Românești. În 1749 oct. 4 era vtorii spătar (P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 85).

⁶⁶³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 109; C. Velichi, *op. cit.*, p. 119.

⁶⁶⁴ Arh. St. Buc., colecția Suluri/87, orig.; ibidem, Manuscrise, nr. 5, f. 193, copie.

⁶⁶⁵ Ibidem, nr. 5, f. 302, copie; ibidem, nr. 6, f. 101, v. copie.

— Theodorache Negri apare biv vel clucer, calmacam ul Craiovei, în 1777 sept. 15 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 7, f. 109, copie).

⁶⁶⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, I/34, orig.

— Grigore Razu apare biv vel clucer calmacam ul Craiovei, în 1779 febr. 9 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 88, copie).

⁶⁶⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 123, f. 171 v. copie; ibidem, nr. 7, f. 154, copie.

⁶⁶⁸ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 121.

⁶⁶⁹ Arh. St. Buc., fond Slobozia lui Ianache, XI/40, orig.; ibidem, nr. 3, f. 281 v, copie.

⁶⁷⁰ Ibidem, nr. 7, f. 173, copie; ibidem, Mitropolia București, DXXXIII/21, orig.

⁶⁷¹ G. D. Florescu, *ibidem*.

⁶⁷² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 688, doc. 65, copie; ibidem, fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.

⁶⁷³ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 103; Bibl. Acad. R. S. România, colecția Suluri/93, orig.

— Eadea Vlădescu apare biv vel clucer în 1781 iul. 11 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 390 v.)

⁶⁷⁴ G. D. Florescu, *ibidem*; decedat în 1784 (*ibidem*).

⁶⁷⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 6, copie; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.

⁶⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 6, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.

⁶⁷⁷ Arh. St. Buc., colecția Suluri/43, orig.

⁶⁷⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

⁶⁷⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 190, copie; ibidem, nr. 10—11, f. 60 copie. În 1785—1786 e.

biv vel clucer calmacam ul Craiovei (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 204).

⁶⁸⁰ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 204. În 1787—1792 e în Divanul Craiovei; decedat în 1804. (N. Iorga, *op. cit.*

VIII, p. XLIV).

⁶⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10—11, f. 61, copie; ibidem, fond m-rea Bistrița, LXIV/319, orig.

⁶⁸² Ibidem, fond m-rea Radu Vodă, CXLIV/1, orig.

⁶⁸³ Bibl. Acad. R. S. România, CI/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, XXII/94, orig.

⁶⁸⁴ Arh. St. Buc., colecția Achilziții Noi, CCXCVI/9, copie; decedat ante 1800 (Bibl. Acad. R. S. România,

MDXXXII/29, orig.).

⁶⁸⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/101, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 1.3

070, orig.

⁶⁸⁶ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, în „Studii”,

XV, nr. 1, 1902, Anesa, p. 101; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 30.

ZAMFIRACHE <DAMARI>, 1786 aug. 1 — 4 ⁶⁸⁷
 IOAN <DAMARI>, 1786 aug. 27 — 1787 apr. 12 ⁶⁸⁸
 RADU GOLESCU, 1787 mai 31 — sept. 12 ⁶⁸⁹
 NICOLAE GRECIANU, 1787 <oct. — dec.> ⁶⁹⁰
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1787 dec. 21 ⁶⁹¹
 IONIȚĂ COMĂNEANU, 1788 febr. 27 ⁶⁹²
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1788 apr. 11 ⁶⁹³
 IANACHE MAVRODIN, 1788 mai 25 ⁶⁹⁴
 COSTANDIN BARATOV, 1788 iun. 17 ⁶⁹⁵
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1788 iun. 25 — aug. 1 ⁶⁹⁶
 IOAN FLORESCU, 1791 mart. 5 ⁶⁹⁷
 IDEM, 1791 aug. ⁶⁹⁸
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1791 oct. 15 ⁶⁹⁹
 IOAN FLORESCU, 1791 noiembr. 25 — 1792 mai 5 ⁷⁰⁰
 SCARLAT CÎMPINEANU, 1792 mai 16 ⁷⁰¹
 IOAN FLORESCU, 1792 mai 31 — iun. 18 ⁷⁰²
 GRIGORE HRISOSCOLEU, 1792 iul. 15 — noiembr. 18 ⁷⁰³
 COSTANDIN BARATOV (GHIURGHIU), 1792 noiembr. 30 ⁷⁰⁴
 IOAN FLORESCU, 1791 dec. 5 ⁷⁰⁵
 ISAAC RALET, 1793 mart. 27 ⁷⁰⁶
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1793 iul. 5 ⁷⁰⁷
 ISAAC RALET, 1794 febr. 16 ⁷⁰⁸
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1794 mart. 20 — aug. 30 ⁷⁰⁹
 DUMITRAȘCO RACoviȚĂ, 1794 sept. 10 — 1795 mart. 22 ⁷¹⁰
 COSTANDIN ROSET, 1795 <apr. — iul.> ⁷¹¹
 GRIGORE BRÎNCOVEANU, 1795 aug. 6 ⁷¹²
 DUMITRAȘCO RACoviȚĂ, 1795 sept. 6 ⁷¹³

⁶⁸⁷ I. Ionașcu, *op. cit.*; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 8 copie; decedat în 1701. (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁶⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 16, copie; *ibidem*, nr. 17, f. 167, copie.

⁶⁸⁹ *ibidem*, fond m-rea Hurezu, XIX/79, orig.; *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 15, f. 66, copie.

⁶⁹⁰ P. V. Năsturel, *Biserici, mândritiri și schituri din Oltenia*, în „Revista pentru istorie; arheologie și filologie”, XIV, 1913, p. 33; decedat în 1825, (*ibidem*).

⁶⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 68 v, copie.

⁶⁹² *ibidem*, f. 77, copie.

⁶⁹³ *ibidem*, f. 85 v, copie.

⁶⁹⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54. În 1801 e tot vel clucer; decedat în 1800 (C. Gane, *Neamurile Mavrodinestii din Tara Românească și din Moldova și monografia familiei Jon Macvrodin vel hatman (cu tabel genealogic al Mavrodinestilor din Muntenia)*, București, 1942, tab. I.

⁶⁹⁵ N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/3, p. 375.

⁶⁹⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 91 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.

⁶⁹⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie.

⁶⁹⁸ V. A. Urechia, *op. cit.*, IV, p. 28.

— Scarlat Drugănescu apare <biv vel> clucer, ispravnic de județ în 1701 sept. 15 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 34—36, copie).

— Gheorghe Bengescu, *idem*, în 1791 sept. 15 ispravnic de județ (*ibidem*).

⁶⁹⁹ I. Nistor, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIX/1, București, 1922, p. 580. Lipsit de boierie în 1795. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 29, f. 102—102 v).

⁷⁰⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 110, copie; *ibidem*, fond m-rea Dintrulemn, XLV/55, orig.

— Alexandru Colceag apare biv vel clucer ispravnic de județ în 1792 apr. 26 (*ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 20, f. 34—35).

⁷⁰¹ *ibidem*, fond m-rea Dealu, XXII/96, orig.

⁷⁰² *ibidem*, Episcopia Arges, XLIII/19, orig.; *ibidem*, m-rea Radu Vodă, XXVIII/9, orig.

⁷⁰³ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 21, f. 68 v, copie; *ibidem*, Blătrita LXIV/302, orig. Fiul lui Ianache banul din 1750, diferit de vel paharnicul omonim din același an. Apare și ca ispravnic de Prahova (G. D. Florescu, *Acte*).

— Dumitrache <Cronicarul> apare biv vel clucer în 1792 noiembr. 24 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 111, copie; decedat în 1796 (I. Ionașcu, *Lucrări noi despre cronicarul Dumitrache*, București, 1940, extras din „Revista istorică română”, IX, 1939, p. 262).

⁷⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/3, orig.

⁷⁰⁵ *ibidem*, Stavropoleos, XXIX/9 orig.

⁷⁰⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.

⁷⁰⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101 v, copie.

⁷⁰⁸ *ibidem*, fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig.

⁷⁰⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 183; *ibidem*, p. 116; decedat în 1800 (Bibl. Acad. R. S. România, DCXVI/262, orig.); <poet>.

— Alexandru Calfoșu apare biv vel clucer caimacam al Craiovei în 1794 dec. 18 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 29, f. 3, copie).

⁷¹⁰ *ibidem*, fond m-rea Sf. Apostoli, XI/21, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/14, orig.

⁷¹¹ G. D. Florescu, *ibidem*; decedat în 1798 (*ibidem*).

⁷¹² V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 239.

⁷¹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 284, copie.

GRIGORE BRÎNCOVEANU, 1795 oct. 1 — 1796 ian. 7¹⁴
 GRIGORIE GHICA, 1796 mart. 28 — iun. 24⁷¹⁵
 GRIGORE BRÎNCOVEANU 1976 iul. 1⁷¹⁶
 THEODORACHE IULIANO, 1797 mart. 17 — 1798 dec. 1⁷¹⁷
 IANACHE FĂLCOIANU, 1798 dec. 12⁷¹⁸
 IONIȚĂ BĂLĂCEANU, 1799 mart. 14⁷¹⁹
 THEODORACHE IULIANO, 1799 iun. 30 — 1800 ian. 11⁷²⁰
 CORNIȚĂ BRĂILOIU, 1800 <febr. — apr.?>⁷²¹
 IOAN BĂLĂCEANU, 1800 mai 8 — iun. 18⁷²²
 COSTANDIN BĂLĂCEANU, 1800 iun. 21 — oct. 11⁷²³

VEL POSTELNICUL *

DUMITRAȘCO CARAMANLĂU, 1688 iul. 24 — 1704 apr. 6⁷²⁴
 TOMA CANTACUZINO, 1704 aug. 9 — 1706 noiembrie. 16⁷²⁵
 ȘTEFAN CANTACUZINO, 1706 noiembrie. 30 — 1711 iun. 2⁷²⁶
 IORDACHE CREȚULESCU, 1711 noiembrie 20; 1714 ian. 13⁷²⁷
 PĂTRAȘCO BREZOIANU, 1714 apr. 20 — 1715 apr. 21⁷²⁸
 GRIGORE <BĂLEANU>, 1715 mai 5 — noiembrie. 9⁷²⁹
 PĂTRAȘCU BREZOIANU, 1715 dec. 8⁷³⁰
 DUMITRAȘCO <HRISOSCOLEU>, 1716 mart. 3 — noiembrie. 14⁷⁸¹
 ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1716 dec. 3⁷³²
 DUMITRACHE VLASTO, 1717 mart. 4 — sept. 12⁷³³
 ALEXANDRU GHICA, 1717 oct. 26⁷³⁴

⁷¹⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 107; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CLXXI/21, orig.

⁷¹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/124, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, V, p. 207. Fiul lui Dimitrache banul, devine domn în Moldova în 1822—1828 (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁷¹⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735.

⁷¹⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., colecția Documente Muntenesti, XXVI/37, orig.

⁷¹⁸ I. Corfus, *Insemnările Androneștilor*. București, 1947, p. 42.

⁷¹⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, VIII, p. 13.

⁷²⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11; *ibidem*, nr. 3, f. 218, copie.

⁷²¹ G. D. Florescu, *ibidem*. În 1813 e vel logofăt; decedat în 1819 (*ibidem*).

⁷²² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 8—93 v, copii; *ibidem*, f. 3—218, copii.

⁷²³ *ibidem*, nr. 104, f. 12 v, copie; *ibidem*, nr. 43, f. 155—170 v, copii.

E vel logofăt în 1805 (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 242, f. 55 v.).

⁷²⁴ — Ionită Bărcăneșcu apare biv vel clucer în 1800 aug. 16 (Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXV/137, orig.); decedat în 1807 (G. D. Florescu, *Din vecheul București, Biserici, curți boeresti și hanuri (1759—1791)*, București, 1935, p. 124).

⁷²⁵ — Dumitrache Sandulache, idem, cămăcamaul Craiovei în 1800 (Dum. Bălăsa, *Biserica Hași Enuși din Craiova*. În „Mitropolia Olteniei, XI, nr. 3—4, 1950, p. 167.

* Poartă numele de la cuvântul slav ПОЧМЕАА = pat, după funcția ce o îndeplinește la curtea domnească. Îngrijește odna de dormit a domnului și-l păzește personal. Îi înduie cel mai intim dregător, e ales dintre cei mai apropiați și cunosători a mai multor limbi străine, lucru necesar la primirea solilor străini.

Primește și prezintă domnului corespondența străină și are secretarii, de asemenea cunosători de limbi străine. Locuind în palat, uneori reprezintă pe domn în sădintele divanului. Personal, numeste pe capucebaielele de pe lângă guvernatorii provinciilor turcești, spre deosebire de baș-capucebaia din Constantinopol, numit de domn. Are subalterni pe vtori și treti postelnici, postelnicele, polcovnicul de călărași și lipcani, purtători ai corespondenței cu străinătatea.

⁷²⁶ D. Mioc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 581; Arh. St. Buc., fond Episcopia Rimnic, I/20 orig.; decedat în 1709 (*ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 730, f. 30 v, copie).

⁷²⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 374 v., copie; Bibl. Acad. R. S. România, MCDXLIII/18, copie.

⁷²⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 411, copie; *ibidem*, f. 508, copie.

⁷²⁹ *ibidem*, f. 497 v., copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXV/208, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 590, copie.

⁷³⁰ Arh. St. Buc., fond in-rea Cimpulung, VII/2, orig.; *ibidem*, Sf. Apostoli, XI/7, orig.

⁷³¹ *ibidem*, Polovraci, XVI/2, orig.; *ibidem*, Mitropolia București, CCC/8, copie.

⁷³² *ibidem*, Rimnic, I/34, orig.

⁷³³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; decedat în 1716 (Mitr. Grigoriș, *Cronica Țării Românești, (1714—1716)*, în D. Russo — *Studii istorice greco-române*, vol. II, ed. C. C. Giurescu, Ar. și N. Canaritano, București, 1939, p. 445) Ident. noastră.

⁷³⁴ C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub austriaci, (1716—1719)*, I, București, 1913, p. 67. În 1710 e vornic de Romanai (S. Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă (1718—1739)*, Edit. Acad. R. S. România, București, 1971, p. 153) și în 1722—1735 e în Divanul Craiovei (*ibidem*).

⁷³⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond in-rea Zlătari, XVII bis/5, orig. În <1700 noiembrie. 8> era vtori vistic (R. Greclanu, *Domnia lui C. Brîncoveanu*, p. 150).

⁷³⁶ Bibl. Acad. R. S. România, LIX/53, orig. E nepotul lui Nicolae Mavrocordat. (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/2, p. 827).

- IANACHIE STAMA, 1718 mart. 9 ⁷⁴⁵
 DUMITRACHE <VLASTO>, 1718 mart. 16 ⁷³⁶
 IANACHIE STAMA, 1719 ian. 23 ⁷³⁷
 ALEXANDRU GHICA, 1719 iun. 13 — oct. 17 ⁷³⁸
 IANACHE STAMA, 1719 dec. 11 — 1728 ian. 15 ⁷³⁹
 GAVRILAȘCO <MAMONA>, 1729 apr. 20 — mai 13 ⁷⁴⁰
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1730 febr. 16 ⁷⁴¹
 MIHALACHE ROSET, 1730 noiembr. ⁷⁴²
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1731 febr. 16 — oct. 7 ⁷⁴³
 MIHALACHE ROSET, 1732 ian. 28 — 1733 apr. 11 ⁷⁴⁴
 GRIGORAȘCO <GHICA>, 1733 apr. 16 — 1735 noiembr. 15 ⁷⁴⁵
 MIHALACHE <ARISTARHOS>, 1736 aug. 6 — 1737 apr. 12 ⁷⁴⁶
 DUMITRAȘCO CARAGEA, 1737 iun. 3 ⁷⁴⁷
 MANOLACHE <MANU>, 1738 oct. 11 ⁷⁴⁸
 GHEORGACHE CARAMANLĂU, 1739 apr. 15 ⁷⁴⁹
 MANOLACHE <MANU>, 1739 mai 29 ⁷⁵⁰
 DUMITRAȘCO <ADAMACHE>, 1739 noiembr. 19 — 1741 oct. 28 ⁷⁵¹
 IORDACHE MORUZI, 1742 ian. 12 — 1744 ian. 12 ⁷⁵²
 MATEI CANTACUZINO, 1746 ian. 12 ⁷⁵³
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1748 iun. 22 — noiembr. 25 ⁷⁵⁴
 NICOLACHE ROSET, 1749 ian. 17 — aug. 25 ⁷⁵⁵
 GRIGORAȘCO GHICA, 1749 sept. 24 ⁷⁵⁶
 NICOLAE ROSET, 1749 oct. 9 — noiembr. 16 ⁷⁵⁷
 GRIGORAȘCO GHICA, 1749 dec. 1 — 1751 apr. 22 ⁷⁵⁸
 DUMITRAȘCO STURZEA, 1751 aug. 24 — 1752 febr. 14 ⁷⁵⁹
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1752 mart. 20 — 1753 febr. 1 ⁷⁶⁰
 DUMITRAȘCO ȘUȚU, 1753 febr. 9 — mai 8 ⁷⁶¹
 IORDACHE GEANET, 1753 aug. 22 — 1754 ian. 12 ⁷⁶²

⁷⁴⁵ E., I. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea Așezămintelor Brincovenesti (1838–1938)*, București, 1938, p. 10.

⁷³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunleu, XLV/29, orig. Ident. noastră.

⁷³⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/19, orig.

⁷³⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XIII/0, orig.; ibidem, Bradu I/31, orig. În 1726 devine mare dragoman al Porții în locul fratelui Grigore, numit donna în Moldova (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Manuscrise, nr. 121, f. 183 v.); decedat în 1751 (O. Lecca, *Familiiile boieresti române. Genealogia a 100 case din Tara Românească și Moldova*, București, 1911, tab. 45).

⁷³⁹ E., I. Virtosu *op. cit.* p. 18; Arh. St. Buc. colecția Manuscrise nr. 131 f. 182 copie.

— Nicolae Rastil apare < biv > vel postelnic martor în 1722 martie 17 (Arh. St. Buc. colecția Manuscrise nr. 1235 p. 159 copie).

⁷⁴⁰ Arh. St. Buc. fond m-rea Rimnic I/40 orig.; ibidem Episcopia Buzău XLVIII/184 orig.

⁷⁴¹ Ibidem Episcopia Buzău XLVIII/185 orig.

⁷⁴² Bibl. Acad. R. S. România CCCLXIII/10 orig.

⁷⁴³ Arh. St. Buc. fond m-rea Glavaeloc XVII/14 orig.; E., I. Virtosu *op. cit.* p. 35.

⁷⁴⁴ Arh. St. Buc. fond m-rea Banu 1/4 orig.; I. Ionașcu *Seminarul din Buzău* p. 2.

⁷⁴⁵ Bibl. Acad. R. S. România XIV/28 orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39. Ident. noastră.

— Diamandi Razu apare biv vel postelnic în 1735 noiembr. 8 (A. Elian și colab., *Inscripțiile medievale ale României* — orașul București, <1395–1800>, vol. I, edit. Acad. R. S. România, București, 1965, nr. 007).

⁷⁴⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig.

⁷⁴⁷ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 44.

⁷⁴⁸ C. Daponte, *op. cit.*, p. 140. Ident. noastră.

⁷⁴⁹ Ibidem, p. 196.

⁷⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁷⁵¹ C. Daponte, *op. cit.*, p. 402; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 63. Ident. noastră.

⁷⁵² Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrita, XIV/10, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/21 orig.

⁷⁵³ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrita, VIII/39, orig. E. unul din fiii beizadelei Gh. <S.> Cantacuzino.

(G. D. Florescu, *Acte*).

⁷⁵⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Valea, X/24, orig.

⁷⁵⁵ Arh. St. Buc., colecția Diplomatice/21, orig.; Muzeul de Istorie al Municipiului București, inv. nr.

31.678, orig.

⁷⁵⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineni, IX/3, copie.

⁷⁵⁷ Ibidem, Cozia, XLIX/26, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie.

⁷⁵⁸ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georgeș, pach. CDI/1, doc. 3 orig.; *Documente privitoare la fiscalitatea din veacul al XVIII-lea, vol. I, Tara Românească*, <sub dată>. Devine donna (Grigore III Ghica); decedat în 1777 în Moldova (G. D. Florescu, *ibidem*).

⁷⁵⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 132, f. 381 v. copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9,

orig.

⁷⁶⁰ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/16, orig. E și ață al orașului București (*Alb. Comen Ipsilant și cronicul său cu privire la români*, ed. C. Erbiccau, în „Analele Academiei Române”, Memoriile secției istorice, s. II, tom. XXXII, 1900–1901, p. 10).

⁷⁶¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; ibidem, Banu, XL/5, orig.

⁷⁶² Ibidem, Nucet, XX/90, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/11, orig. În 1749–1753 e vel postelnic în Moldova (I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1910, p. 263).

- COSTANDIN BERINDEI, 1754 <febr. — iun. ?> ⁷⁶³
 IORDACHE GEANET, 1754 iul. 11 — 1755 <ian.> ⁷⁶⁴
 — — — <loc vacant>, 1755 febr. 15 — dec. 15 ⁷⁶⁵
 DUMITRAȘCO BALASACHE, 1756 noiembrie. 18 ⁷⁶⁶
 IACOVACHE <RIZO>, 1758 mai 30 ⁷⁶⁷
 ALEXANDRU <ȘUȚU>, 1758 oct. 20 — 1759 mart. 5 ⁷⁶⁸
 MANOLACHE GEANET <GEANI RUSEȚ>, 1759 mai 25 — 1760 dec. 14 ⁷⁶⁹
 COSTACHE MORUZI, 1761 ian. 13 — mai 31 ⁷⁷⁰
 IORDACHE <MANU>, 1761 noiembrie. 19 — 1762 mai 3 ⁷⁷¹
 NICOLACHE CARAGIC, 1763 apr. 26 — aug. 11 ⁷⁷²
 TOMA RAFAIL, 1764 febr. 2 ⁷⁷³
 ANTIOH MORUZI, 1764 mai 27 — iul. 14 ⁷⁷⁴
 TOMA RAFAIL, 1764 iul. 18 — 1765 iun. 10 ⁷⁷⁵
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1765 noiembrie. 4 — 1766 noiembrie. 15 ⁷⁷⁶
 IORDACHE <MANU>, 1767 mart. 6 ⁷⁷⁷
 — — — <loc alb>, 1767 iun. 15 ⁷⁷⁸
 IANACHE HRISOSCOLEU, 1767 iul. 8 — noiembrie. 30 ⁷⁷⁹
 IORDACHE <MANU>, 1768 febr. 20 — aug. 26 ⁷⁸⁰
 NECULAE VENTURA, 1769 ian. 12 — sept. 15 ⁷⁸¹
 DUMITRACHE VARLAAM, 1770 noiembrie. 24 ⁷⁸²
 SCARLAT CARAGEA, 1775 febr. 15 — mai 12 ⁷⁸³
 IORDACHE CARAGEA, 1775 mai 15 — iun. 8 ⁷⁸⁴
 SCARLAT CARAGEA, 1775 iun. 10 ⁷⁸⁵
 IORDACHE CARAGEA, 1775 iun. 22 — 28 ⁷⁸⁶

⁷⁶³ St. Grecianu, *Genealogiile documentele ale familiilor boeresti*, ed. P. St. Grecianu, II, p. 436, 440.

⁷⁶⁴ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 25. 319, orig.; *Cronica Ghiculiștilor. Cronica înedidă a Moldovei între 1695—1754*, ed. N. Camariano, și Ar. Camariano — Cioran, Edit. Acad. R. S. România, București, 1965, p. 722—723.

⁷⁶⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Tigănești, XX/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/63, cople. Din cauza abuzurilor casierului domnului, boierii cer să-l înlătre <M. Cantacuzino> Tunusli, *Istoria politiei și geografice a Terei Românești*, trad. de G. Slon, București, 1863, p. 161).

⁷⁶⁶ Al. Fălcoianu, *Căldăuza istorică a mândstirii și închisorii centrale Văcărești*, București, 1929, p. 22.

⁷⁶⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

⁷⁶⁸ G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594—1821)*, București, 1961, p. 443; Arh. St. Buc., colectia Sulur/74, orig.

⁷⁶⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XVIII/18, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXXLI/109, orig. În 1766—1757 era vel spătar și capuchebăie în Moldova (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 263); în 1769—1770 și vel ban al Craiovei (C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, p. 1, p. 287); în 1770—1771 și domn în Țara Românească (I. Ionascu *Domniile din Moldova și Țara Românească pînă la 1859*, în „Documente privind istoria României”, Introducere, I, edit. Acad. R.P.R., București, 1956, p. 494); în 1788—1789 și domn în Moldova (*ibidem*, p. 495); decedat în 1789 în Rudia (N. Iorga, *Mormintul lui Manoli Vodă Ruset*, în „Revista Istorică”, III, nr. 1, 1917, p. 120).

— Iordache Ramadan apare biv vel postelnic terțian în armata Porții în 1759 aug. 9. (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VII, București, 1904, p. 157). În 1758 era caimacan al Craiovei (Arh. St. Buc., colectia Manuscrise, nr. 3, f. 189, cople).

⁷⁷⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; N. Iorga, *op. cit.*, XI, p. 200.

⁷⁷¹ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, cople; *ibidem*, MDCXXII/4, orig. În 1749 și vel ogă în Moldova (G. Manu, *Documente privitoare la familia Mano, din secolele XV—XIX*, București, 1907, tab. 10).

⁷⁷² P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.

⁷⁷³ T. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Oleniei, sec. XV, XVI și XVII*, R. Vilcea, 1925, p. 95.

⁷⁷⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XCV/7, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 37.005, orig.

⁷⁷⁵ Bibl. Acad. R. S. România, LV/2, orig.; P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

⁷⁷⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismăna, LXXII/6, orig.; *ibidem*, Jitla, I/4, orig.

⁷⁷⁷ *ibidem*, Jitla, I/5, orig. Ident. noastră.

⁷⁷⁸ *ibidem*, Plumbuita, X/5, orig.

⁷⁷⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/15, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/5, orig.

⁷⁸⁰ G. D. Florescu, *ibidem*; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/13, orig.; decedat în 1777 (G. Manu, *op. cit.*, p. 139).

⁷⁸¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XLVIII/14 orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

⁷⁸² M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 188. În Divanul Principatului Țării Românești.

— Scarlat Grecianu, apare biv vel postelnic în 1773 dec. 21 în Divanul Principatului Țării Românești (Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușanu, LXVI/5, orig.).

⁷⁸³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, p. 109; Arh. St. Buc., fond m-rea Tismăna, XCIII/90, orig.

— Manolache Romanit apare <biv vel paharnic> caimacanul Craiovei, în 1775 apr. 21. (Arh. St. Buc., colectia Manuscrise, nr. 5, f. 396 v, cople).

⁷⁸⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, LXII/191, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCLXXVII/13, orig.

⁷⁸⁵ N. Iorga, *Donățiile românești pentru Megaspilēon și Vlah-Sarai* în „Analele Academiei Române”, Memoriile secției istorice, s. III, tom. XIII, p. 162.

⁷⁸⁶ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 48.903, cople; Arh. St. Buc., fond m-rea Plumbuita X/7, orig.

SCARLAT CARAGEA, 1775 iul. 3 — sept. 26 ⁷⁹⁷
 COSTACHE RALET, 1777 febr. 24 — 1779 mai 4 ⁷⁸⁸
 SCARLAT MANU, 1779 iun. 26 — 1780 febr. 1 ⁷⁸⁹
 GHEORGACHE MAVROCORDAT, 1780 apr. — 1781 mai 26 ⁷⁹⁰
 THEODORACHE NEGRI, 1781 iul. 26 — dec. 10 ⁷⁰¹
 NICOLAE MAVROCORDAT, 1782 <ian. — noiembr. ?> — dec. 26 ⁷⁹²
 ALEXANDRU <COLCEAG>, 1783 sept. 27 — 1784 febr. 24 ⁷⁹³
 COSTANDIN FILIPESCU, 1784 mart. 4 ⁷⁸⁴
 ALEXANDRU <COLCEAG>, 1784 mart. 6 — 1785 mai 20 ⁷⁸⁵
 GRIGORIE ȘUȚU, 1785 aug. 25 — 1786 mart. 15 ⁷⁸⁶
 COSTANDIN FILIPESCU, 1786 iul. 12 — 1787 mai 31 ⁷⁹⁷
 HAGI STAN JIANU, 1787 iun. 8 ⁷⁹⁸
 COSTANDIN FILIPESCU, 1787 iun. 24 ⁷⁹⁹
 VASILACHE, 1787 dec. 21 ⁸⁰⁰
 COSTANDIN FILIPESCU, 1788 ian. ⁸⁰¹
 COSTACHE <FILODOR>, 1788 febr. 18 — iun. 25 ⁸⁰²
 IOAN PANTAZOGLU, 1788 iul. 30 ⁸⁰³
 SCANAVI, 1789 <ian. — iun.> ⁸⁰⁴
 IOAN PANTAZOGLU, 1789 iul. 12 ⁸⁰⁶
 IORDACHE ROMANO, 1789 <aug. — dec.> ⁸⁰⁸
 GRIGORE ȘUȚU, 1791 mart. 5 ⁸⁰⁷
 IDEM, 1791 noiembr. 25 — 1792 dec. 5 ⁸⁰⁸
 DUMITRACHE MANU, 1793 mart. 27 — 1794 febr. 16 ⁸⁰⁹
 LUCACHE ARGHIROPOL, 1794 mart. 20 — 1796 iul. 1 ⁸¹⁰
 COSTANDIN ȘUȚUL, 1797 mart. 17 — noiembr. 14 ⁸¹¹
 IORGACHE ȘUȚU, 1798 mart. 2 — noiembr. 17 ⁸¹²
 NICOLAE MAVROCORDAT, 1799 febr. 8 ⁸¹³
 DIMITRIE MANU, 1799 iul. 20 — 1800 dec. 5 ⁸¹⁴

- ⁷⁸⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, III/8, orig.; ibidem, Cotroceni, LXXXVII/1, orig.
⁷⁸⁸ Ibidem, colecția Manuscrite, nr. 3, f. 211 v, copie; ibidem, f. 208, copie.
⁷⁸⁹ Ibidem, nr. 3, f. 209, copie; ibidem, f. 289, copie. În 1706 e vel logofăt în Moldova; decedat în 1804.
 vel postelnic (G. D. Florescu, *ibidem*.)
⁷⁹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 3, f. 209 v, copie; ibidem, Ziătarl, XV/14, orig.
 — Iordache Reizoglu (Rizu) apare biv vel postelnic în 1781 febr. 12 (Ibidem, nr. 8, f. 352 v, copie; în 1799 febr. 8 este epistat al armășiei (I. Corfus, *Insemnările Andromestilor*, București, 1947, p. 42).
⁷⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 8, f. 395 v, copie; ibidem, nr. 2, f. 100, copie.
⁷⁹² Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.
 — Costache Ierachi (Gherache) apare biv vel postelnic în 1783 (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/3, p. 229).
⁷⁹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 10 — 11, f. 5, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.
⁷⁹⁴ Arh. St. Buc., colecția Suluri/43, orig.
⁷⁹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig.
⁷⁹⁶ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrite, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 209; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.070, orig.
⁷⁹⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 15, f. 4 v, copie; ibidem, fond m-rea Hurezu, XIX/70, orig.
⁷⁹⁸ Al. Vasilescu, *Actul de proprietate al Episcopiei Rimnic asupra fînării Obedeaului*, în „Arhivele Olteniei”, VI, nr. 29 — 30, 1027, p. 200.
⁷⁹⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 15, f. 57 v, copie.
 — Tudorache Geanct apare biv vel postelnic în <1787> iul. 16 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 16, f. 49, copie).
⁸⁰⁰ Ibidem, f. 68 v, copie.
⁸⁰¹ I. Nistor, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIX/1, București, 1922, p. 409.
⁸⁰² Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 15, f. 74 v, copie; ibidem, f. 91 v, copie.
⁸⁰³ Ibidem, f. 80 v, copie.
⁸⁰⁴ N. Iorga, *op. cit.*, XIV/3, p. 424. E capuchehate la Constantinopol.
⁸⁰⁵ N. Iorga, *ibidem*, p. 451.
⁸⁰⁶ G. D. Florescu, *ibidem*, în 1706 e vel serdar de Orhei (*ibidem*).
⁸⁰⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 20, f. 214, copie. În Sfatul domnesc.
 — Iordache Șuțu apare biv vel postelnic epistat al agiei în 1791 oct. 12. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 19, f. 19, p. 59).
⁸⁰⁸ Ibidem, nr. 20, f. 110, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.
⁸⁰⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDXCII/5, orig.
⁸¹⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 25, f. 216, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735.
⁸¹¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, CXLIV/8, orig.
 — Iancu Caragea apare biv vel postelnic calmacam al Craiovei în 1797 aug. 17 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/358, orig.).
⁸¹² Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 38, f. 75 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510.
⁸¹³ I. Corfus, *op. cit.*, p. 42.
 — Alexandru Gherache apare biv vel postelnic calmacam al Craiovei, în 1799. (I. Cincea, *Caimacanii Craiovei*, în „Arhivele Olteniei”, IX, nr. 51 — 52, 1930, p. 314 — 317).
⁸¹⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/109, orig.; ibidem, colecția Manuscrite, nr. 43, f. 232; decedat în 1818 (G. Manu, *op. cit.*, p. 354).

VEL PAHARNICUL *

- ȘERBAN CANTACUZINO-MĂGUREANU, 1700 ian. 5 — 1703 iul. 12⁸¹⁵
 ȘTEFAN CANTACUZINO, 1703 sept. 24 — 1706 febr. 27⁸¹⁶
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1706 aug. 25 — 1710 dec. 24⁸¹⁷
 IORDACHE CREȚULESCU, 1711 ian. 12 — iun. 2⁸¹⁸
 RADU DUDESCU, 1711 noiembrie. 20 — 1714 ian. 13⁸¹⁹
 STATIE LEURDEANU, 1714 apr. 20 — 1715 dec. 8⁸²⁰
 RADU <POPESCU>, 1716 mart. 3 — 7⁸²¹
 — — — <loc alb>, 1716 mart. 22 — apr. 28⁸²²
 DUMITRAȘCO <HRISOSCOLEU>, 1716 mai 28 — oct. 9⁸²³
 NECULAE RUSET, 1717 mart. 4 — 14⁸²⁴
 IANACHE RUSET, 1717 mart. 16⁸²⁵
 NECULAE RUSET, 1717 apr. 13 — 1722 oct. 16⁸²⁶
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1723 ian. 30 — aug. 16⁸²⁷
 NICOLAE ROSET, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20⁸²⁸
 MANOLACHE <LAMBRINO>, 1724 febr. 9 — aug. 1⁸²⁹
 PANAIOTACHE <MAMONA>, 1724 sept. 18 — 1729 mai 13⁸³⁰
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1730 febr. 16⁸³¹
 PANAIT <MAMONA>, 1730 sept. 8³²
 ȘERBAN CÎNDESCU, 1731 ian. 20⁸³³
 CONSTANDIN NĂSTUREL, 1731 febr. 16 — oct. 7⁸³⁴
 COSTANDIN CIUCHI, 1731 <după oct. 17> — 1733 apr. 11⁸³⁵
 MIHALACHE ARISTARHOS, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6⁸³⁶
 COSTANDIN COSTIN, 1734 oct. 5 — 1735 noiembrie. 15⁸³⁷

* Cu slujbă la curtea domnească, asigură băutura curții. La sărbători și împrejurări deosebite purta paharul domnesc cu care servea domnul băutura gustată întâi de el. Pentru mesele obișnuite servea subalternii vtori și treți paharnici, la unii domni, chiar un vel cupar din familia domnului, după moda curții moldovenesti. Acesta cu timpul preia definitiv funcția paharnicului de la curte. Iar vel paharnicul devine mare cămănar.

Ca obligații militare, vel paharnicul comanda pe roșii și păharniceii de țară, organizați în cete miitite cu vătafi, care obișnuit strîngeau darea pentru vizuarea vinului, „banii de păharnicie”.

Venitul lui era cămănăritul din care vel cuparul lua a treia parte.

⁸¹⁵ D. Mioc, și colab., *Lista dregătorilor*, p. 579; Arh. St. Buc., colecția Manuscrisă, nr. 705, f. 354, v. copie. Fiul lui Drăghici Cantacuzino biv vel spătar (A. Eian și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașului București (1395—1800)*, vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1905, nr. 932).

⁸¹⁶ Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CXII/78, orig.; Biol. Acad. R. S. România, XIV/27, orig.

⁸¹⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/35, copie; Arh. St. Buc., colecția Manuscrisă, nr. 705, f. 481, copie.

— Manolache Lambrino apare vel cupar al domnului în 1708 oct. (R. Greceanu, *Începutura istoriei cetății luminatului și preacrestinului domnului Tării Românești, Io Costandin Brîncoveanu Basarab voievod*, în „Croniciari Munteni”, II, ed. M. Gregorian, București, 1961, p. 170).

— <Costandin Ducuieț> Duca apare biv vel cupar în 1708 dec. 7. (Bibl. Acad. R. S. România, I/18, orig.).

Cînd pierde domnia din Moldova, țuge în Tara Românească (*Cronica Gniculesților*, p. 3).

⁸¹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Cîmpulung, XXX/3, orig.; ibidem, colecția Manuscrisă, nr. 705, f. 505, copie.

⁸¹⁹ Ibidem, nr. 705, f. 497 v, copie; ibidem, f. 599, copie.

⁸²⁰ Ibidem, fond m-rea Cîmpulung, VII/2, orig.; ibidem, m-rea Rînnic, I/34, orig.

⁸²¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, IV/3, orig. Ident. noastră.

⁸²² Arh. St. Buc., fond m-rea Rînnic, I/36, orig.; ibidem, Zătari, XLN/5, orig.

⁸²³ Ibidem, Glavacioc, XVII/12, orig.; I. C. Filiti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București 1919, p. 294.

Alexandru Ghica apare vel cupar în 1716 noiembrie. 25 (N. Iorga, *Documente primitive la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/2, p. 827).

⁸²⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Rînnic, I/38, orig.

⁸²⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, L/25, orig.

⁸²⁶ Ibidem, m-rea Nucet, XX/53, orig.; ibidem, colecția Manuscrisă, nr. 1235, f. 175 v, copie.

— Iane <Allevra> apare vel cupar în 1722 sept. (N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, București, 1905—1907, p. 74).

⁸²⁷ Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/103, orig.; ibidem, XCIV/6, orig.

⁸²⁸ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXXVIII/60, orig.

⁸²⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XLII/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXXXIV/60, orig.

⁸³⁰ Bibl. Acad. R. S. România, LIII/26, copie; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/184, orig.

⁸³¹ Arh. St. Buc., Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

⁸³² Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

⁸³³ Ibidem, XCV/39, orig.

⁸³⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Glavacioc, XVII/14, orig.; E., I. Virtosu, *O sală de uni de a înființarea*

Așezăminte or Brîncovenesti 1838—1938, București, 1938, p. 35.

⁸³⁵ *Cronica Gniculesților*, p. 343; I. Ionascu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

⁸³⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu I/42, orig.

— Mihail Bărbătescu apare biv vel paharnic în 1734 febr. 1 (St. Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boeresti*, ed. P. St. Greceanu, I, p. 189).

⁸³⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Zătari, XV/3, orig.; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 39.

COSTANDIN NĂSTUREL, 1736 aug. 6 — 1737 apr. 12 ⁸³⁸
 DUMITRAȘCO <ADAMACHE>, 1737 oct. 25 ⁸³⁰
 COSTANDIN CARAGEA, 1739 mart. 12 ⁸⁴⁰
 COSTANDIN NĂSTUREL, 1739 mai 28 ⁸⁴¹
 ȘERBAN CÎNDESCU, 1739 aug. 8 — 1741 mart. 15 ⁸⁴²
 BARBU VĂCĂRESCU, 1741 iun. — oct. 28 ⁸⁴³
 ȘTEFAN DUDESCU, 1742 ian. 12 — aug. 25 ⁸⁴⁴
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1742 oct. 28 — 1744 ian. 12 ⁸⁴⁵
 CONSTANDIN CIORAN, 1744 ian. — mai 24 ⁸⁴⁶
 RADU COMĂNEANU, 1745 febr. 19 — 1745 apr. 19 ⁸⁴⁷
 DUMITRAȘCU ȘUȚU, 1746 ian. 27 ⁸⁴⁸
 RADU COMĂNEANU, 1746 febr. 26 — mart. 15 ⁸⁴⁹
 IONIȚĂ ROSET, 1747 noiembr. 16 ⁸⁵⁰
 TOMA GULIANO (IULIANO), 1748, iun. 22 — 1749 iun. 12 ⁸⁵¹
 GHEORGHE <SEREZLI>, 1749 sept. 24 ⁸⁵²
 TOMA GULIANO, 1749 oct. 9 — noiembr. 16 ⁸⁵³
 IORDACHE <CANTACUZINO>, 1749 dec. 1 — 1751 ian. 10 ⁸⁵⁴
 COSTANDIN OBEDEANU, 1751 apr. 1 — 1752 febr. 14 ⁸⁵⁵
 NICOLACHE ȘUȚUL, 1752 mart. 20 — mai 11 ⁸⁵⁶
 MATEI CANTACUZINO, 1752 oct. 23 — 1753 febr. 1 ⁸⁵⁷
 COSTANDIN FLORESCU, 1753 febr. 9 — mart. 15 ⁸⁵⁸
 COSTANDIN CÎNDESCU, 1753 apr. 26 ⁸⁵⁹
 PÎRVU CANTACUZINO, <1753 iun. — iul.> ⁸⁶⁰
 DUMITRACHE GHICA, 1753 aug. 1 — dec. 13 ⁸⁶¹
 NICOLAE DUDESCU, 1754 ian. 12 — oct. 24 ⁸⁶²
 MATEI CANTACUZINO, 1755 febr. 15 — dec. 15 ⁸⁶³
 NICOLACHE <CERNOVODEANU>, 1756 <ian. — noiembr.> ⁸⁶⁴
 MATEI CANTACUZINO, 1756 dec. 2 ⁸⁶⁵
 VASILACHE CANELOS, 1757 iul. 7 ⁸⁶⁶

⁸³⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig.; ibidem, Stavropoleos, XXIV/6, orig.

⁸³⁹ C. Daponte, *op. cit.*, p. 45, Ident. noastră.

⁸⁴⁰ Ibidem, p. 192. În 1740 e capuchehaie la Constantinopol (N. Iorga, *Documente privilegiate la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/2, p. 1102).

⁸⁴¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁸⁴² C. Daponte, *op. cit.*, p. 276; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIII/15, orig.

⁸⁴³ Gh. Cardas, *O tipăritură românească necunoscută din anul 1741*. în „Mitropolia Olteniei”, XVI, nr. 1-2, 1964, p. 35; E. I. Virtosu, *op. cit.*, p. 63.

⁸⁴⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/19, orig.; ibidem, Mitropolia București, CCXV/8, orig.

⁸⁴⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/17, orig.; ibidem, XCIV/21, orig. În 1756 e ispravnic de județ (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 20, copie).

⁸⁴⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, III/45, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MCCXXXI/111, orig.

⁸⁴⁷ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXVIII/8, orig.; ibidem, colecția Achiziții Noi, MMDCLXXII/57, orig. În 1745 oct. 28, e caimacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/128, orig.).

⁸⁴⁸ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 3.

⁸⁴⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 690, f. 130, v, cople; Bibl. Acad. R. S. România, manuscrisul 2106, f. 26, orig.; decedat în 1746, (*ibidem*).

⁸⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIX/190, cople.

⁸⁵¹ Ibidem, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din Focșani, XIX/2, orig.

— Barbu Găneșcu apare biv vel palarnic în 1740 apr. 17 (T. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Olteniei, secolele XV, XVII, XVIII, XIX*, Rîmnicul Vilcea, 1925, p. 43).

⁸⁵² Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineni, IX/3, copie. Ident. noastră.

⁸⁵³ Ibidem, Cozia, XLIX/26, orig.; ibidem, XIV/26, copie.

⁸⁵⁴ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 3, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXI/3, orig. Ident. noastră.

⁸⁵⁵ Arh. St. Buc., Colecția Surlui/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/0, orig.

⁸⁵⁶ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/15, orig. În 1768 sept. 28 e mare dragoman (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XXII, p. 92).

⁸⁵⁷ Arh. St. Buc., colecția surlui/25, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/16, orig.

⁸⁵⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; ibidem, Mitropolia București, LVII/120, orig.

⁸⁵⁹ Ibidem, Bradu, I/0, orig.

⁸⁶⁰ G. Pascu, *Genealogia familiei Cantacuzinilor*, în „Cercetări istorice”, Iași, nr. 1, 1925, p. 86; ibidem.

⁸⁶¹ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.110, orig. Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția Sf. Georges, pach. CDL/1, doc 4, orig.

⁸⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/111, orig.; ibidem, XIV/14, orig.

⁸⁶³ Arh. St. Buc., fond m-rea Tigănești, XX/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCXV/63, copie.

⁸⁶⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 20, copie.

⁸⁶⁵ G. I. Lahovari, *Un hrizov de la Io Constantin Mihai Ghean Racoțiță voierod, 1755*, în „Convorbiri Literare”, XXII, 1868, p. 255.

⁸⁶⁶ *Inscripțiile medievale ale României — orașul București (1395-1800)*, vol. I, edit. Acad. R. S. România, București, 1965, nr. 330.

- ANASTASE SILVRIANO, 1758 <ian. — mart.> ⁸⁶⁷
 NICOLAE DUDESCU, 1758 mart. 12 ⁸⁶⁸
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1758 oct. 20 — dec. 21 ⁸⁶⁹
 NICOLACHE <CERNOVODEANU>, 1759 febr. 5 — 12 ⁸⁷⁰
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1759 febr. 18 ⁸⁷¹
 NICOLACHE <CERNOVODEANU>, 1759 mart. 5 — 1760 dec. 14 ⁸⁷²
 IOAN GULIANO, 1761 ian. 13 ⁸⁷³
 — — <loc alb>, 1761 febr. 22 ⁸⁷⁴
 COSTANDIN FLORESCU, 1761 mart. 12 — mai 31 ⁸⁷⁵
 COSTACHE MAVROCCROAT, 1761 noiembr. 19 — dec. 15 ⁸⁷⁶
 IMARI (sic), 1763 apr. 26 — aug. 11 ⁸⁷⁷
 DIMITRIE HAGI FOTACHE, 1764 febr. 3 — 1765 iun. 10 ⁸⁷⁸
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1765 noiembr. 4 ⁸⁷⁹
 ȘTEFAN PÎRȘCOVEANU, 1766 ian. 22 ⁸⁸⁰
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1766, mart. — noiembr. 15 ⁸⁸¹
 MATEI CREȚULESCU, 1767 febr. 24 — iul. 16 ⁸⁸²
 NICOLAE ȘTIRBEI, 1767 aug. 10 — 1769 febr. 23 ⁸⁸³
 MANOLACHE BRÎNCOVEANU, 1769 mart. 22 — iun. 2 ⁸⁸⁴
 IOAN CÎNDESCU, 1769 aug. 3 ⁸⁸⁵
 NICOLAE ȘTIRBEI, 1769 aug. 21 ⁸⁸⁶
 IOAN CÎNDESCU, 1769 sept. 19 ⁸⁸⁷
 FOTACHE VLĂDĂIANU, 1770 mai 6 ⁸⁸⁸
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1770 oct. 26 ⁸⁸⁹
 DUMITRACHE VARLAAM, 1770 noiembr. 24 ⁸⁹⁰
 FOTA VLĂDĂIANU, 1770, dec. 5 ⁸⁹¹
 RADU NĂSTUREL, 1772 oct. 8 ⁸⁹²
-
- ⁸⁶⁷ G. Poboran, *Ceva despre familia Argețoianu și reparațiile bisericii Sf. Dumitru din Craiova*, în „Arhivele Olteniei” II, nr. 8, 1923, p. 324.
⁸⁶⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1236, f. 159, v. cople.
⁸⁶⁹ — Ionifș Iuliano apare biv vel paharnic în 1758 mart. 12 (ibidem).
⁸⁷⁰ G. Poitra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, p. 443; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/9, orig.
⁸⁷¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Hanu Greci, I/51, orig.; ibidem, Bradu, I/52, orig.
⁸⁷² Ibidem, Stavropoleos, XXIII/6, orig.
⁸⁷³ Ibidem, colecția Suluri/74, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXLI/109 orig.; decedat în 1770 (G. D. Florescu, *Acte*).
⁸⁷⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.
⁸⁷⁵ Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/24, orig.
⁸⁷⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Plumbuita, X/0, orig.; N. Iorga, *op. cit.* XI, p. 200.
⁸⁷⁷ — Iordache Colfescu apare biv vel paharnic în 1761 oct. 10 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CLXI/33, orig.); decedat în 1763 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boeresti și hanuri (1739 — 1791)*, București, 1935 p. 128).
⁸⁷⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, cople; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/53, orig.
⁸⁷⁹ — Radu Brăiloiu apare biv vel paharnic în 1762 sept. 17 (N. Iorga, *op. cit.*, VI, p. 496).
⁸⁸⁰ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească” seria I, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig.; ibidem, Diplomatice/34, orig., din iun. 20, apare identic.
⁸⁸¹ T. Bulat, *op. cit.*, p. 95; T. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.
⁸⁸² — Dimitrache Hagii Marcu <Roset> apare biv vel paharnic în 1704 (D. Simonescu, *Biserica Fidininda din Cîmpulung Mușcel*, în „Buletinul Comisiei monumentelor istorice”, XXXV, 1942, p. 174). În 1765 este ispravnicul județului Mușcel (ibidem).
⁸⁸³ — Dumitrache Geanoglu, idem, în 1764 aug. 1 (V. Cărăbiș, *Sate de pe Valea Jaleșului — Runcul*, în „Mitropolia Olteniei”, XVII, nr. 11—12, 1905, p. 934).
⁸⁸⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXXII/6, orig.
⁸⁸⁵ Ibidem, colecția Achiziții Noi, CX/4, orig.
⁸⁸⁶ N. Iorga, *Documente privitoare la București*, în „Buletinul Comisiei istorice române”, XI, 1932, p. 38;
 Arh. St. Buc., fond m-rea Jitla, I/4, orig.
⁸⁸⁷ — Nicolae Dedulescu apare biv vel paharnic în 1767 ian. 25 (Arh. St. Buc., colecția Documente Muntenesti, I/43, orig.).
⁸⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Diplomatice/40, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/3, orig.
⁸⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XXVII/6, orig.; ibidem, Jitla, I/6, orig.
⁸⁹⁰ — Ștefan Brătăsanu apare biv vel paharnic în 1767 noiembr. 10 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 46).
⁸⁹¹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/34, orig.; P. Georgian, *Documente privitoare la mânăstirea Ciolanu*, în „Revista istorică”, XV, nr. 1—3, 1929, p. 139.
⁸⁹² I. Ionașcu, *Documente buceureștine privitoare la proprietățile mânăstirii Colțea*, București, 1941, p. 180.
⁸⁹³ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrulemn, XLV/43, orig.
⁸⁹⁴ Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la românii <sub dată>.
⁸⁹⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, cople.
⁸⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, LXXIX/111, orig.
⁸⁹⁷ M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București; 1902, p. 188—189. În Divanul Principatuluiării Românești.
⁸⁹⁸ G. D. Florescu, *Acte*, în Divanul Craiovei în 1772—1774.
⁸⁹⁹ S. Zotta, *Documente relativ la Hrizea visterial și moșia Dobreni*, în „Arhiva genealogică”, Iași, II, 1913, p. 195.

- IOAN CÎNDESCU, 1773 mart. 15 ⁸⁹³
 DUMITRACHE VARLAAM, 1773 dec. 28 ⁸⁹⁴
 SCARLAT GRECIANU, 1774 febr. 25 ⁸⁹⁵
 NICOLAE DEDULESCU, 1774 mai 9 — iul. 9 ⁸⁹⁶
 IONIȚĂ CÎNDESCU, 1774 oct. 3 ⁸⁹⁷
 COSTANDIN GEANOGLU, 1775 mart. 6 — iul. 3 ⁸⁹⁸
 GRIGORAȘCO BĂL<EANU>, 1775 sept. 5 ⁸⁹⁹
 IANACHE <MAVRODIN>, 1775 sept. 8 — noiembr. 13 ⁹⁰⁰
 PEDA PREJBEANU, 1775 dec. 25 — 1776 febr. 6 ⁹⁰¹
 NICOLAE FILIPESCU, 1776 febr. — sept. 26 ⁹⁰²
 DUMITRACHE VARLAAM, 1776 oct. 5 — 1777 mai 1 ⁹⁰³
 RADU BĂRCĂNESCU, 1777 iun. 14 ⁹⁰⁴
 DUMITRACHE VARLAAM, 1777 iul. 4 ⁹⁰⁵
 IANACHE VILARA, 1778 febr. 9 ⁹⁰⁶
 NICOLAE FILIPESCU, 1778 mai 1 ⁹⁰⁷
 SCARLAT MANU, 1778 mai 10 — iun. 11 ⁹⁰⁸
 IANACHE LEHLIU, 1778 aug. 4 ⁹⁰⁹
 IANACHE VILARA, 1778 noiembr. 4 — 21 ⁹¹⁰
 IORDACHE SEFENDACHE, 1779 ian. 16 — mai 4 ⁹¹¹
 IORDACHE CARAGEA, 1779 iun. 26 — iul. 13 ⁹¹²
 IANACHE LEHLIU, 1779 sept. 18 ⁹¹³
 ȘTEFAN BIBESCU, 1779 oct. 1 ⁹¹⁴
 IORDACHE CARAGEA, 1779 oct. — noiembr. ⁹¹⁵
 IORDACHE COLFESCU, 1779 dec. 17 ⁹¹⁶
 SCARLAT CARAGEA, 1780 ian. — mai 14 ⁹¹⁷
 IANACHE LEHLIU, 1780 mai 28 ⁹¹⁸
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1780 iun. 5 ⁹¹⁹
 COSTANDIN COCORĂSCU, 1780 iul. 6 — noiembr. 6 ⁹²⁰
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1781 febr. 10 — mai 26 ⁹²¹

⁸⁹³ Arh. St. Buc., m-rea Cimpulung, LXII/140, orig. în Divanul Principatului Țării Românești.

⁸⁹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, XCVI/181, orig. în Divanul Principatului Țării Românești. Ident. noastră.

⁸⁹⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 485, f. 75, copie. În Divanul Principatului Țării Românești.

⁸⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CC/140, orig.; ibidem, CXCVIII/90, orig.

⁸⁹⁷ Arh. St. Brașov, fond Acte Magistrat, nr. 809, copie.

⁸⁹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Mihai Vodă, V/23, copie; ibidem, Slobozia lui Ianache, III/3, orig.; în 1774 era în

Divanul Craiovei (N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, București, VIII, 1906, p. XLIV).

— Manolache Romaniti apare < biv vel paharnic > calmacam al Craiovei în 1775 apr. 21 (Arh. St. Buc., colecția

Manuscrise, nr. 5, f. 376 v, copie).

⁸⁹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/258, orig.

⁹⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/6, orig.; ibidem, colecția Sulurii/89, orig. Ident. noastră.

⁹⁰¹ *Documente privitoare la fiscalitatea în veacul al XV/II-lea, vol. I, Taru Românească <sub dată>; C. Velchi.*

Documente și cărți românești din Bulgaria, în „Revista Istorică”, XII, nr. 1-3, 1936, p. 119.

⁹⁰² Arh. St. Buc., colecția Sulurii/87, orig.; ibidem, fond m-rea Cotroceni, LXXXII/1, orig.

⁹⁰³ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, I/34, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 254, copie.

— Grigore Băleanu apare biv vel paharnic în 1776 sept. 17 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 161,

☞ copie).

⁹¹³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 287, copie; ibidem, Sf. Apostoli, XI/15, orig.

⁹⁰⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CXCVII/234, orig.

⁹⁰⁵ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, București, 1801, p. 57.

⁹⁰⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.

⁹⁰⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 108, copie.

⁹⁰⁸ Arh. St. Brașov, fond Acte diverse, nr. 15, orig.; ibidem, fond Petcuț Șeraru, Teodor Ciurcu, I, nr. 59, orig.

⁹⁰⁹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 254, copie.

⁹¹⁰ Ibidem, Peceti/102, orig.; ibidem, Manuscrise, nr. 8, f. 40 v. — 50, copie.

⁹¹¹ Ibidem, fond m-rea Bistrița, I/34, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 208, copie.

⁹¹² Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 259, copie; nr. 7, f. 154, copie.

⁹¹³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCX/111, orig.

⁹¹⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 121.

⁹¹⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/40, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 281 v.

— copie. În 1781 mart. 1 e judecător (ibidem, nr. 3, f. 356, copie).

⁹¹⁶ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 7, f. 185 v, copie.

⁹¹⁷ Ibidem, nr. 3, f. 289 v, copie; ibidem, fond Mitropolia București, DXXXIII/21, orig.

⁹¹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCX/112, orig.; decedat ante 1792 (Arh. St. Buc., fond Mitropolia București,

CXVI/65, orig.).

⁹¹⁹ Bibl. Acad. R. S. România, III/60, orig.

⁹²⁰ Arh. St. Buc., colecția Documente Munteșteni, XXVI/1, copie; ibidem, Manuscrise, nr. 3, f. 313, copie.

⁹²¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/72, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.

— Miche (Mihal) Potino apare biv vel paharnic judecător în 1781 febr. 1 (Arh. St. Buc., colecția Ma-

nuscrise, nr. 3, f. 350 — 359 v, copie). Pînă în 1704 a fost vel paharnic la Patriarhia din Constantinopol, (St. Berechet,

Șchiță de istorie a leilor vechi românești 1632 — 1866), Chișinău, 1928, p. 35 — 36). Era mare grămadă în 1764 — 1765

(*ibidem*); paharnic, lepravnice de județ în 1772 oct. 30 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCCLXIII/32, orig.);

paharnic judecător în 1776 — 1779 (ibidem, colecția Manuscrise, nr. 5, 6, 7) și alcătuse „rânduieii juridice” în 1765 — 1766

1777 și 1780 (*Pravilniceasca condică, 1780*, ediție critică, edit. Acad. R.P.R., București, 1957, p. 7 — 8).

RADU GOLESCU, 1781 iul. 9²²

RADU BĂRCĂNESCU, 1781 dec. 10²³

ZAMFIR NICOLACHE <CERNOVODEANU-DAMARI>, 1782 <a. aug. 18> – dec. 26²⁴

IANACHE MAVRODIN, 1783 ian. 16 – mai 9²⁵

DUMITRAȘCU RACOVITĂ, 1783 sept. 27 – 1784 sept. 27²⁶

DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1784 sept. 28 – 1785 aug. 20²⁷

IOAN FLORESCU, 1785 aug. 25 – 1786 mart. 15²⁸

HAGI STAN JIANU, 1786 iun. 12²⁹

COSTACHE MAVROGHENI, 1786 iul. 12 – aug. 4³⁰

VASILACHE, 1786 noiembrie. 21 – 1787 mart. 1³¹

THEODORACHE ȘTIRBEI-TUFEANU, 1787 mai 31 – 1788 aug. 1³²

GHEORGHE <CONDII.I>, 1789 ian. 2³³

RADU NĂSTUREL, 1789 mart. 18 – 1790 iul. 10³⁴

GHEORGHE SAUL, 1790 aug. 10³⁵

TEODORACHE IULIANO, 1791 mart. 15³⁶

IDEM, 1792 ian. 20 – mai 31³⁷

GRIGORIE HRISOSCOLEU, 1792 iun. 18 – sept. 8³⁸

IONITĂ <COMĂNEANU>, 1792 oct. 22 – noiembrie. 30³⁹

THEODORACHE IULIANO, 1792 dec. 5⁴⁰

NICOLAE RACOVITĂ (RACOVICEANU), 1793 mart. 27 – oct. 31⁴¹

ION COMĂNEANU, 1793 noiembrie. 10 – 1794 aug. 30⁴²

IOAN CARAMANLĂU, 1794 sept. 10 – noiembrie. 9⁴³

IORDACHE <SLĂTINEANU>, 1795 ian. 30 – mart. 22⁴⁴

COSTANDIN (DINU) CANTACUZINO, 1795 mart. 26 – 1796 iun. 24⁴⁵

COSTANDIN CÎMPINEANU, 1796 iul. 1⁴⁶

IORDACHE SLĂTINEANU, 1797 mart. 17 – 1798 ian. 22⁴⁷

²² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 8, f. 195 v, copie.

²³ Bibl. Acad. R. S. România, I/13, orig.

²⁴ Ibidem, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1 orig. (Ident. noastră).

²⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 354, f. 25, copie; ibidem, nr. 56 f. 36 v, copie.

– Barbu Știrbei apare biv vel paharnic în 1783 apr. (I. Ionașcu, *Documentele moșilor schitului Serbănești – Morunglav (Vilcea)*, transcriere de ~, în „Arhivele Olteniei”, XXII, nr. 125–130, 1943, p. 145).

²⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 5, copie; ibidem, fond m-rea Hurezu, LV/14, orig. În 1791 e ispravnic de județ (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 162).

²⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MCLXVII/16, orig.; F., I. Virtosu, *op. cit.* p. 140.

²⁸ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, puch. CDL/1, doc. 20, orig.

²⁹ I. Ionașcu, *Concluzii greșite în istoriografia burgheză despre domnia lui Nicolae Mavrogheni*, în „Studii”, XV nr. 1, 1902, *Aneza*, p. 101.

³⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 4, v, copie; ibidem, f. 8, copie.

³¹ Bibl. Acad. R. S. România, C1/27, orig.; I. Ionașcu, *op. cit.* ibidem.

³² Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, XIX/79, orig.; ibidem, colecția Manuscrise nr. 15, f. 80 v, copie; decedat în 1809 (G. D. Florescu, *ibidem*).

³³ N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor*, în E. Hurmuzaki, XIV/3, p. 431. (Ident. noastră).

³⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 16, f. 145 copie; ibidem, nr. 56, f. 36 v, copie; decedat în 1804 (P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XVI, 1922, p. 115).

³⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 56, f. 36 v, copie.

³⁶ Ibidem, nr. 20, f. 214, copie.

³⁷ Ibidem, fond Episcopia Buzău, IX/2, orig.; ibidem, Episcopia Arges, XLIII/19, orig.

³⁸ Ibidem, Radu Vodă, XXVIII/9, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 21, f. 65, copie. Apare și cu funcția de ispravnic de Buzău, numit și Buzoianu (G. D. Florescu, *ibidem*).

³⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXX/5, orig.; ibidem, Cotroceni, LXIV/8, orig. (Ident. noastră).

– Iordache <Mavrodogliu> Filipopolitu, apare biv vel paharnic în 1792 oct. 22 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 90, copie).

⁴⁰ Ibidem, Stavropoleos, XXIX/9, orig.

⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, XXII/97, orig. În 1804 e vel logofăt (Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; nr. 242, f. 41, copie).

⁴² V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 317; ibidem, p. 116.

– Vintilă Prejbeanu apare biv vel paharnic în 1794 iun. 6 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/347, orig.).

⁴³ Arh. St. Buc., fond m-rea Sf. Apostoli XI/21 orig.; ibidem, Colecția Manuscrise, nr. 28, f. 39 v, copie.

⁴⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/24, orig.; ibidem, CCCLXXVII/14, orig. (Ident. noastră).

⁴⁵ Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, CCCXCVII/23, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. V, p. 207; decedat ante 1802 biv vel clucer (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 132).

⁴⁶ V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735. În 1819 e vel logofăt (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1120, f. 71 v, copie).

– Ioan Hagă Moscu apare biv vel paharnic în 1796 aug. 12 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/353, orig.).

⁴⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., colecția Suluri/49, orig. În 1813 e vel logofăt (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1110, f. 83, copie).

SCARLAT SLĂTINEANU, 1798 mart. 2 — mai 18⁹⁴⁸
 GRIGORE GRECIANU, 1798 mai 23 — noiembr. 17⁹⁴⁹
 NICOLAE GOLESCU, 1799 iul. 20 — 1800 ian. 11⁹⁵⁰
 DUMITRAȘCO RACOVITĂ, 1800 iun. 18 — aug. 25⁹⁵¹
 ION FĂLCOIANU, 1800 <sept. — dec. ?>⁹⁵²

VEL STOLNICUL *

RADU IZVORANU, 1695 mart. 9 — 1703 mart. 8⁹⁵³
 BARBU FĂRCĂȘANU, 1703 iun. 15⁹⁵⁴
 ȘERBAN<SIN ȘERBAN>GRECIANU, 1703 oct. 28 — 1710 mart. 17⁹⁵⁵
 PANĂ NEGOESCU, 1710 apr. 28 — 1713 ian. 8⁹⁵⁶
 NEAGOE <TOPLICEANU>, 1713 mart. 10 — mai 21⁹⁵⁷
 PANĂ NEGOESCU, 1713 iun. 7 — 1714 ian. 13⁹⁵⁸
 NEAGOE TOPLICEANU, 1714 apr. — 1715 mai 10⁹⁵⁹
 BARBU GRECIANU (PETROIANU), 1715 iun. 10 — noiembr. 9⁹⁶⁰
 NEAGOE TOPLICEANU, 1715 dec. 8⁹⁶¹
 COSTANDIN <GRECIANU>, 1716 mart. 3 — oct. 9⁹⁶²
 ȘERBAN GRECIANU, 1717 mart. 4 — aug. 18⁹⁶³
 COSTANTIN GRECIANU, 1717 sept. 12⁹⁶⁴
 MATEI CREȚULESCU, 1717 oct. 26 — 1718 mart. 16⁹⁶⁵
 COSTANDIN GRECIANU, 1718 aug. 15 — 1719 ian. 23⁹⁶⁶
 MATEI CREȚULESCU, 1719 iun. 13 — 1722 iun. 3⁹⁶⁷
 TUDORACHE IULIANO, 1722 sept. — 1723 febr. 17⁹⁶⁸
 ION DEDULESCU, 1723 iul. 20 — oct. 4⁹⁶⁹
 TUDORACHE IULIANO, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20⁹⁷⁰
 ION DEDIULESCU, 1724 mai — aug. 1⁹⁷¹

⁹⁴⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 38, f. 75 v, copie; ibidem, fond m-rea Arnota, XVIII/189, orig. În 1804 e vel vornic al obștirii (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Manuscrise, nr. 242, f. 51); decedat în 1808 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri (1789-1791)*, București, 1935, p. 115).

⁹⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, III/7, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510.
 — Iordache Cantacuzino apare biv vel paharnic în 1799 mai 15 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 100); decedat ante 1810, vel clucer (ibidem, p. 75).

⁹⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/109, orig.; ibidem, Jitla, I/18, orig. În 1819 e vel logofăt (ibidem, colecția Manuscrise, nr. 1119, f. 40 v.).

⁹⁵¹ Ibidem, nr. 43, f. 3-218, copie; ibidem, nr. 1239, f. 133 v, copie. În 1804 e vel clucer (Al. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice*, II, București, 1863, p. 335).

⁹⁵² Al. Fălcoianu, *Arborele geneologic al familiei Fălcoianu*, București, 1920, tab. I. În 1823 e vel logofăt (ibidem).

* După atribuțiile de la curtea domnească, denunțarea vine de la cuvântul slav СРОМЪ = masă. Îngrijea de prozivii și prepararea miacăturilor domnului. La sărbători și solemnități, persoana servea domnului bucatele pe care le gusta pentru a se încredința de securitatea vieții și sănătății lui. La mesele obișnuite, serviciul era îndeplinit de subalternii vtori și treti stolnici, alte treburi în același scop fiind făcute de stolniczii de curte. Stolniczii de pria seate adunau provizii le mesei domnului și dijma din peștele prias în Dunăre ca bălile ei. Peșcuitul din balta Greaca era venitul marei stolnicie.

⁹⁵³ D. Mloc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 573; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 26.009; orig.; decedat în 1703, (A. Eilan și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașul București*, I, nr. 459).

⁹⁵⁴ Il. Greceanu, *Istoria domniei lui C. Brîncoveanu voievod (1688-1714)*, ed. A. Iles, edit. Acad. R. S. România, București, 1970, p. 145.

⁹⁵⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 353 v, copie; ibidem, f. 458 v, copie.

⁹⁵⁶ Ibidem, f. 461, copie; ibidem, f. 541 v, copie.

⁹⁵⁷ Ibidem, f. 544 v, copie; Bibl. Acad. R. S. România, CCLXXV/203, orig.

⁹⁵⁸ Ibidem, f. 573 copie; ibidem, f. 599, copie.

⁹⁵⁹ Ibidem, fond m-rea Rimnic, I/31, orig.; ibidem, Polovracl, XVI/2, orig.

⁹⁶⁰ Ibidem, Sf. Apostoli, XIV/2, orig.; ibidem, Mitropolia București, CCC/6, copie.

⁹⁶¹ Ibidem, m-rea Rimnic, I/34, orig.

⁹⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CCLXX/74, orig.; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Catnacuzino*, București, 1919, p. 234.

⁹⁶³ Bibl. Acad. R. S. România, CCLXXVII/5, orig.; ibidem, LIX/50 orig.

⁹⁶⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XVII bis/5, orig.

⁹⁶⁵ Bibl. Acad. R. S. România, LIX/53, orig.; E. A. Virtosu, *O sută de ani de la înființarea așezămintelor Brni covenesti (1838-1938)*, București, 1938, p. 19.

⁹⁶⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, XXXIII/5, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/19, orig.

⁹⁶⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XIII/6, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 256, f. 80 v, copie.

⁹⁶⁸ Ibidem, Mitropolia București, XII/6, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.103, orig.

⁹⁶⁹ Bibl. Acad. R. S. România, DCCXC/26, orig.; ibidem, DCCC/26, orig.

⁹⁷⁰ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVII/60, orig.; decedat în 1724 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri (1789-1791)*, p. 5).

⁹⁷¹ Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/68, orig.; ibidem, CXXXIV/60 orig.

— — — <loc alb>, 1724 sept. 18⁹⁷²

BÎRCĂ COJĂSCUL, 1725 ian. 9 — dec. 23⁹⁷³

MATEI CREȚULESCU, 1726 apr. 20 — 25⁹⁷⁴

BÎRCĂ COJĂSCUL, 1726 oct. 20⁹⁷⁵

IORDACHE COLFESCU, 1727 <ian. — apr.>⁹⁷⁶

BARBU GRECIANU, 1727 mai 16 — 1729 mai 13⁹⁷⁷

MATEI FĂRCĂȘANU, 1730 febr. 16⁹⁷⁸

COSTANDIN DUDESCU, 1730 sept. ⁹⁷⁹

MATEI FĂRCĂȘANU, 1731 febr. 16 — oct. 7⁹⁸⁰

COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1732 ian. 28 — 1733 ian. 1⁹⁸¹

COSTANDIN CANTEMIR, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6⁹⁸²

COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1734 oct. 5⁹⁸³

COSTANDIN CANTEMIR, 1734 noiembrie. 14 — dec. 16⁹⁸⁴

COSTAWDIN BRÎNCOVEANU, 1735 febr. 10⁹⁸⁵

COSTANDIN CANTEMIR, 1735 febr. 14 — iul. 20⁹⁸⁶

COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1735 sept. 5 — noiembrie. 15⁹⁸⁷

IONIȚĂ ROSET, 1736 aug. 6⁹⁸⁸

BARBU VĂCĂRESCU, 1737 apr. 12 — 1738 iun. 15⁹⁸⁹

MATEI FĂRCĂȘANU, 1739 mai 29⁹⁹⁰

BARBU VĂCĂRESCU, 1739 dec. 3 — 1741 ian. 20⁹⁹¹

ANDRONACHE PALADA, 1741 mai 11 — oct. 28⁹⁹²

RADU CREȚULESCU, 1742 ian. 12 — 1743 febr. 10⁹⁹³

COSTANDIN OBEDEANU, 1743 febr. 15 — iul. 27⁹⁹⁴

IORDACHE MICȘUNESCU, 1743 sept. 1⁹⁹⁵

TAMU GULIANO, 1744 ian. 12⁹⁹⁶

RADU CREȚULESCU, 1745 mart. 4 — 1746 mart. 1⁹⁹⁷

IORDACHE <MICȘUNESCU>, 1746 apr. 14⁹⁹⁸

RĂDUCAN <CREȚULESCU>, 1746 mai 9 — <ante aug. 5>⁹⁹⁹

ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1746 dec. 8 — 1747 apr. 25¹⁰⁰⁰

⁹⁷² Ibidem, LIII/20, orig.

⁹⁷³ Ibidem, XCIV/00, orig.; ibidem, XCV/5, orig.

⁹⁷⁴ Ibidem, CCCXXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București CXLIII/10, orig.

⁹⁷⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CXIV/4, orig.

⁹⁷⁶ M. Cazacu, *Cine l-a ucis pe Antim Jireanul?*, în „Magazin istoric”, III, nr. 4, 1969, p. 48.

⁹⁷⁷ Arh. St. Buc., colecția Păceii/93, orig.; ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/184, orig.

⁹⁷⁸ Ibidem, Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

⁹⁷⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

⁹⁸⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Glavacioc, XVII/14, orig.; E., I. Virtoșu, *op. cit.*, p. 35.

— Costandin Ramadan apare biv vel stolnic în 1731 febr. 8 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 62).

⁹⁸¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; ibidem, Cotroceni, I/VI/8, orig.

⁹⁸² Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/42, orig.

— Mânta Fărcășanu apare <biv> vel stolnic, decedat în 1733 oct. 7. (A. Elian și colab., *Inscripțiile medievale ale României — orașul București*, I, nr. 327).

⁹⁸³ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/3, orig.

⁹⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/67, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, LI/24, orig.

⁹⁸⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Glavacioc, XXXIV/68, orig.

⁹⁸⁶ Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXLI/24, copie; ibidem, CCCLXXVI/33, orig. În 1736 pleacă în Rusia

(C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III/1, p. 472; decedat în 1776 (M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 415—418).

⁹⁸⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/7, orig.; E., I. Virtoșu, *op. cit.*, p. 39.

⁹⁸⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/43, orig. Fiu lui Iordache Roset din Moldova și frate cu Nicolae, ginerele lui C. Brîncoveanu, voievod (G. D. Florescu — Acte).

⁹⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIV/5, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LVIII/128, orig.

⁹⁹⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

⁹⁹¹ Bibl. Acad. R. S. România, CI/18, orig.; ibidem, XCV/30, orig.

⁹⁹² Ibidem, LXXXV/216, orig.; E., I. Virtoșu, *op. cit.*, p. 63.

— Hrisovul Vlasto apare biv vel stolnic, în 1741 iun. (Ch. Cardas, *O țipăritură românească necunoscută din anul 1741*, în „Mitropolia Olteniei”, XVI, nr. 1—2, 1904, p. 35).

⁹⁹³ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/10, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/20, orig.

⁹⁹⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, II/2, orig.; ibidem, Radu Vodă, XXI/30, orig.

⁹⁹⁵ V. Brătulescu, I. Remus, *Adăstări și biserică din județul Ilfov*, București, 1935, p. 41.

⁹⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/21, orig.

⁹⁹⁷ E., I. Virtoșu, *op. cit.*, p. 78; Arh. St. Buc., colecția Suluri/18, orig.

— Pîrvu Cantacuzino apare biv vel stolnic, în 1745 oct. 26 (Arh. St. Buc., fond m-rea Arnota, VI/11, orig.). E. fiu lui Matei banul și frate cu Mihai genealogistul.

⁹⁹⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Valea, III/33, orig. (Ident. noastră).

⁹⁹⁹ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I-a, București, 1860, p. 80; Arh. St. Buc., colecția Suluri/10, orig. (Ident. noastră).

— Costandina Strînbeanu apare biv vel stolnic caimacam al Craiovei, în 1740 mai 25 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/132, copie).

¹⁰⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/5, orig.; ibidem, colecția Achiziții Noi, CCXCIV/11, orig.

- MATEI ROSET, 1748 iun. 22 – oct. 27¹⁰⁰¹
 MIHAI FĂLCOIANU, 1748 noiembr. 7 – 1749 febr. 24¹⁰⁰²
 GRIGORE TOPLICEANU, 1749 apr. 3 – aug. 25¹⁰⁰³
 NICOLAE DUDESCU, 1749 sept. 24¹⁰⁰⁴
 GRIGORE TOPLICEANU, 1749 oct. 9 – noiembr. 16¹⁰⁰⁵
 NICOLAE DUDESCU, 1749 dec. 1 – 1750 mart. 27¹⁰⁰⁶
 GRIGORE TOPLICEANU, 1750 mai 5¹⁰⁰⁷
 NICOLAE DUDESCU, 1750 mai 9 – dec. 4¹⁰⁰⁸
 TOMA CREȚULESCU, 1751 apr. 1 – 1752 febr. 14¹⁰⁰⁹
 NICOLAE DUDESCU, 1752 mart. 20 – mai 11¹⁰¹⁰
 RADU VĂCĂREȘCU, 1752 oct. 23 – 1753 febr. 1¹⁰¹¹
 IORDACHE CONDURATU, 1753 febr. 9 – mai 8¹⁰¹²
 MIHAI CANTACUZINO, <1753 iun. – iul. 31>¹⁰¹³
 DRĂGHICEAN GRECIANU, 1753 aug. 1 – 1754 iul. 11¹⁰¹⁴
 GHEORGHE SEREZLI, 1754, aug. 28¹⁰¹⁵
 IORDACHE MIȘĂNESCU, 1754 sept. 20 – 1755 mai 5¹⁰¹⁶
 IORDACHE CONDORAT, 1755 iul. 5 – noiembr. 4¹⁰¹⁷
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1755 dec. 15¹⁰¹⁸
 GRIGORE VATAȚI, 1756 <f.l., zi>¹⁰¹⁹
 PANTAZI CÎMPINEANU, 1756 dec. 2¹⁰²⁰
 LURENȚI MAVROCORDAT, 1758 mai 30¹⁰²¹
 SANDU BUCȘĂNESCU, 1758 oct. 20 – 1760 noiembr. 15¹⁰²²
 PANĂ FILIPESCU, 1761 ian. 13 – mai 31¹⁰²³
 ȘTEFANACHE <CREMIDI>, 1761 <iun. – oct. ?>¹⁰²⁴
 GRIGORAȘCU BĂLEANU, 1761 noiembr. 19 – 1763 aug. 11¹⁰²⁵

¹⁰⁰¹ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXXIII/1, orig.

¹⁰⁰² Bibl. Acad. R. S. România, LXXVIII/104, orig.; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDXXXX/5, copie; decedat în 1750. (Al. Fălcoianu, *Arborele genealogic al familiei Fălcoianu*, tab. 1.)

¹⁰⁰³ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, DXIII/1, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, Inv. nr. 81.678, orig.

¹⁰⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineni, IX/3, copie.

¹⁰⁰⁵ Ibidem, Cozia, XLIX/20, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie.

¹⁰⁰⁶ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 3, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, II/38 bis, orig.

¹⁰⁰⁷ I. Marinescu, *Documente privilegiate la granița dintre Țara Românească și Ungaria*, în „Revista de istorie, arheologie și filologie” XIII, 1912, p. 120.

¹⁰⁰⁸ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/7, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, V, București, 1862, p. 497.

¹⁰⁰⁹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/42, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/0, orig.

¹⁰¹⁰ Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/7, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/15, orig.

– Iordache Coltescu apare biv vel stolnic în 1752 mart. 17 (G. Potra *Mădăstirea Cobia*, p. 11).

¹⁰¹¹ Arh. St. Buc., colecția Suluri/25, orig.; Ibidem, Achiziții Nol. XLII/5, orig.

¹⁰¹² Ibidem, fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; Ibidem, Banu, XLI/5, orig.

¹⁰¹³ G. Pascu, *Genealogia familiei Cantacuzinilor*, în „Cercetări istorice”, Iași, I, nr. 1, 1925, p. 66.

¹⁰¹⁴ Muzeul de istorie a Municipiului București, Inv. nr. 13.110, orig. Arh. St. Buc., colecția Suluri/20, orig.;

decedat înainte de 1758 (ibidem, Manuscrise, nr. 5, f. 150, copie).

¹⁰¹⁵ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 104; decedat în 1758 (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 121)

– Dumitrache Geanoglu apare biv vel stolnic în 1754 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 264).

¹⁰¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, XLI/0, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie.

¹⁰¹⁷ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, LXXXV/36, orig.; ibidem, m-rea Sf. Spiridon Vechi, I/1, orig.

– Barbu Gănescu apare biv vel stolnic în 1755 iul. 19 (Bibl. Acad. R. S. România, XCI/2, copie); decedat în 1763 (M. Romanescu, *Ceța despre Brădești*, în „Arhivele Olteniei”, XXII, nr. 125–130, 1943, p. 63).

¹⁰¹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/63, copie. În 1749 apr. 15 e treti logofăt (P. V. Năsturel, *Genealogia Năstureliilor*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XVI, 1922, p. 84).

¹⁰¹⁹ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 248; decedat în 1756 (ibidem);

¹⁰²⁰ G. I. Lahovari, *Un hrisor de la Jo Constantin Mihai Gehan Racoviă voievod, 1755*, în „Convorbiri literare” XXII, 1868, p. 255.

¹⁰²¹ Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/10, orig.

– Costandin Știrbei apare biv vel stolnic în 1758 febr. 28 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXV/63, orig.).

– Badea Știrbei, idem, în 1758 apr. 1 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/207, orig.) și calmacam al Craiovei în iun. 20 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 189, copie)

– Barbu Zătreanu, idem, în <1758 aug. – 1701 iun.> (A. Țellan și colab., *Inscripțiile medievale ale României – orașul București (1395–1800)* vol. I, Edit. Acad. R. S. România, București, 1965, nr. 593).

¹⁰²² G. Potra, *Documente privilegiate la istoria orașului București*, p. 443; Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII /12, orig.; decedat în 1700 (I. Ionașcu, *Acte și însemnări relative la boerul muntean Sandu Bucșănescu (decedat în 1760)*, în „Arhivele Olteniei”, XIII, nr. 74–76, 1934, p. 328).

– Ion Băleanu apare biv vel stolnic în 1759 iun. 1 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/211, orig.)

¹⁰²³ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VIII/4, orig.; N. Iorga, *op. cit.*, XI, p. 200.

¹⁰²⁴ I. C. Filitti, *Cercetări și documente privilegiate la istoria Principatelor române*, București, 1935, p. 50; decedat în 1764 (C. C. Glușescu, *op. cit.*, III/1, p. 284).

¹⁰²⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25 copie; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7 orig.

- GHEORGHE CARAGEA, 1764 febr. 3 — sept. 6¹⁰²⁶
 IOAN BĂLĂCEANU, 1765 ian. 2¹⁰²⁷
 IORDACHE CARAGEA, 1766 febr. 14 — 1767 iul. 8¹⁰²⁸
 IORDACHE SEFENDACHE, 1767 iul. 16¹⁰²⁹
 IORDACHE CARAGEA, 1767 aug. 10 — 1768 aug. 26¹⁰³⁰
 ȘTEFAN TOPLICEANU, 1769 ian. 12 — sept. 15¹⁰³¹
 DUMITRACHE OBEDEANU, 1770 mai 6¹⁰³²
 IONIȚĂ BRĂȚĂȘANU, 1770 oct. 26¹⁰³³
 DUMITRACHE OBEDEANU, 1770 dec. 5¹⁰³⁴
 DUMITRU CIORAN, 1772 noiembr. 27¹⁰³⁵
 NICOLAE BÎRSESCU, 1775 mart. 6 — aug. 13¹⁰³⁶
 COSTANDIN VĂCĂRESCU, 1775 sept. 8 — 1776 febr. 6¹⁰³⁷
 COSTANDIN (DINU) BĂLĂCEANU, 1776 febr. — mai 27¹⁰³⁸
 COSTACHE GHICA, 1776 iun. 14 — sept. 26¹⁰³⁹
 IONIȚĂ <CERNOVODEANU-DAMARI>, 1777 febr. 24 — 1778 noiembr. 4¹⁰⁴⁰
 — — — <loc alb>, 1779 ian. 16¹⁰⁴¹
 ALEXA NDRU GRECIANU, 1779 mai 1 — sept. 12¹⁰⁴²
 DUMITRACHE <CRONICARUL>, 1779 oct. 1¹⁰⁴³
 ALEXANDRU GRECIANU, 1779 oct. — noiembr. 10¹⁰⁴⁴
 IORDACHE CREȚULESCU, 1779 dec. 20¹⁰⁴⁵
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1780 ian. — noiembr. 6¹⁰⁴⁶
 IORDACHE CREȚULESCU, 1780 noiembr. 20¹⁰⁴⁷
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1780 dec. 2¹⁰⁴⁸
 IONIȚĂ BĂLĂCEANU, 1781 ian. 20¹⁰⁴⁹

¹⁰²⁶ T. Dulat, Contribuții la documentare la istoria Olteniei secolele XV]. XV]], XV]], Rîmnicul Vlcea, 1925 p. 95; N. Iorga, *op. cit.*, V, p. 523.

— Diamanții <Razu> apare biv vel stolnic caimacam al Craiovei în 1764 iul 2 (N. Iorga, *op. cit.*, VI, p. 497).
 — Radu Bengescu, idem, biv vel stolnic în 1764 (P. Cernovodeanu, *Preocupări de istorie 1716—1821*, (lucrările aflate în manuscris), nota 126; decedat în 1709 (*ibidem*)).

¹⁰²⁷ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor în E. Hurmuzaki XIV/2*, p. 1179.

— Mihai Bărbătescu apare biv vel stolnic în 1765 ian. 4 (St. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boerestii*, II, p. 180).

¹⁰²⁸ Arh. St. Brașov, fond Acte administrative, VI, nr. 58; Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/16, orig.
 — Ioniță Cindescu apare biv vel stolnic în 1766 apr. 27 (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCCCLXI/0, orig.).

— Radu Voinescu, idem, în 1766 iul. 12 (semnalat de P. Cernovodeanu, în *Preocupări de istorie universală în istoria românilor din secolele XV]] și XV]]], lucrare aflată în manuscris; în 1746 mai 29, era logofăt (Arh. St. Buc., colecția Achiziții Noi, MMDCCCLXI/62, copie).*

— Costandin Argenteanu apare biv vel stolnic în 1766 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 0, f. 75, copie).
 — Nicolae Știrbel, idem, în 1766 noiembr. 19 (St. Grecianu, *op. cit.*, I, p. 404).

¹⁰²⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/3, orig.

¹⁰³⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XXVIII/0, orig.; *ibidem*, Zlătari, XV/13, orig.

— Costandin Filipescu apare biv vel stolnic în 1768 mart. 14 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/238, orig.); decedat ante 1775 sept. 14 (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/259, orig.).

¹⁰³¹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, XLVIII/14, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dată>.

¹⁰³² Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1237, f. 22, copie.

¹⁰³³ Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/111, orig.; decedat în 1778 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 123 v, copie).

¹⁰³⁴ G. D. Florescu, Acte.

¹⁰³⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Căldărușani, XIII/10, copie. În Divanul Principatului Țării Românești.

¹⁰³⁶ *ibidem*, Mihai Vodă, V/23, copie; V. A. Urechia, *Istoria românilor*, I, București, p. 59.

¹⁰³⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/6, orig.; C. Velichi, *Documente și cărți românești din Bulgaria*, în „Revista istorică”, XII, nr. 1—2, 1936, p. 129.

¹⁰³⁸ Arh. St. Buc., colecția Sulturi/87, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/10, orig.

¹⁰³⁹ Arh. St. Buc., colecția Sulturi/41, orig.; *ibidem*, fond m-rea Cotroceni, LXXXVII/1, orig.

— Zamfirache <Cernovodeanu-Damari> apare biv vel stolnic în 1776 aug. 10. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 5, f. 141 v, copie. Vezi și nr. 6, f. 20 copie, doc. din 1777 iul. 9).

¹⁰⁴⁰ *ibidem*, nr. 6, f. 104, copie; *ibidem*, Peceti/102, orig.

¹⁰⁴¹ Gheorghe (Iordache) Cernovodeanu apare biv vel stolnic în 1773 <f. 1. și zi> (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 124).

¹⁰⁴² *ibidem*, fond m-rea Bistrița, I/34, orig.

¹⁰⁴³ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 128, f. 171 v, copie; *ibidem*, nr. 7, f. 231, copie.

¹⁰⁴⁴ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 121.

¹⁰⁴⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia Iul Iamache, XI/40, orig.; *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 281 v, copie; decedat în 1797 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boerestii și hanuri (1739—1791)*, București, 1935, p. 131).

¹⁰⁴⁶ St. Grecianu, *op. cit.*, I, p. 108.

¹⁰⁴⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 289 v, copie; *ibidem*, f. 313, copie.

¹⁰⁴⁸ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 14, orig.

¹⁰⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, LXIV/301, orig.

¹⁰⁴⁹ N. Iorga, *op. cit.*, VIII, p. 5.

- DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1781 febr. 10 — mai 26¹⁰⁵⁰
 DUMITRACHE COLCEAG, 1781 iul.¹⁰⁵¹
 DUMITRACHE FĂLCOIANU, 1781 sept. 13 — dec. 10¹⁰⁵²
 IOAN COMĂNEANU, 1781 dec. 15¹⁰⁵³
 COSTANDIN COMĂNEANU, 1782 <f.l., zi> — dec. 26¹⁰⁵⁴
 SCARLAT DRUGĂNESCU, 1783 sept. 27 — 1784 febr. 24¹⁰⁵⁵
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1784 mart. 4¹⁰⁵⁶
 SCARLAT DRUGĂNESCU, 1784 mart. 6 — apr. 20¹⁰⁵⁷
 IOAN BRĂILOIU, 1784 iun. 25 — sept. 27¹⁰⁵⁸
 GRIGORIE HRISOSCOLEU, 1784 sept. 28 — dec. 22¹⁰⁵⁹
 MATEI FĂLCOIANU, 1785 febr. 3¹⁰⁶⁰
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1785 mai 16 — dec. 17¹⁰⁶¹
 RADU FILIPESCU, 1786 febr. 18 — mart. 15¹⁰⁶²
 ȘERBAN OTETELIȘANU, 1786 iun. 12¹⁰⁶³
 ALEXANDRU VĂCĂRESCU, 1786 iul. 12 — 1788 iun. 25¹⁰⁶⁴
 IOAN ȘTIRBEI-DRĂGĂNESCU, 1788 iul. 30 — aug. 1¹⁰⁶⁵
 DUMITRAȘCO <FĂLCOIANU>, 1789 dec. 2¹⁰⁶⁶
 COSTANDIN NECULESCU, 1789 dec. 2 — 1790 iul. 10¹⁰⁶⁷
 DRĂGHICEAN OTETELIȘANU, 1791 mart. 5¹⁰⁶⁸
 SCARLAT FĂLCOIANU, 1791 noiembr. 25 — dec. 1¹⁰⁶⁹
 DRĂGHICEAN OTETELIȘANU, 1792 ian. 20 — mai 31¹⁰⁷⁰
 GRIGORIE HASAN, 1792 iun. 18 — noiembr. 30¹⁰⁷¹
 DRĂGHICEAN OTETELIȘANU, 1792 dec. 5¹⁰⁷²
 — — — <loc alb>, 1793 mart. 27 — apr. 16¹⁰⁷³
 IORDACHE PALADA, 1793 apr. 20 — 1794 febr. 16¹⁰⁷⁴
 GRIGORE BĂLEANU, 1794 mart. 20 — 1795 oct. 21¹⁰⁷⁵

¹⁰⁵⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/72, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/14, orig.

¹⁰⁵¹ V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 103.

¹⁰⁵² Arh. St. Buc., fond Episcopia Arges, XIX/03, orig.; ibidem, colecția Manuscrite, nr. 2, f. 106, copie.

¹⁰⁵³ Ibidem, colecția Manuscrite, nr. 1237, f. 284, copie. E în Divanul Craiovei.

¹⁰⁵⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.

— Scarlat Cîmpineanu apare biv vel stolnic în 1782 oct. 29. (Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 9, f. 48 v).

¹⁰⁵⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 10—11, f. 5, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 144.

¹⁰⁵⁶ Arh. St. Buc., colecția Suluci/43, orig.

¹⁰⁵⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Spiridon Vechi, I/15, orig.

¹⁰⁵⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 10—11, f. 60, copie; ibidem, fond m-rea Hurezu, LV/14, orig.

¹⁰⁵⁹ Bibl. Acad. R. S. România, MCLXVII/10, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, LXIV/319, orig.

¹⁰⁶⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, CXLIV/1, orig.

¹⁰⁶¹ Bibl. Acad. R. S. România, CI/28, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 10—11, f. 90 v, copie.

¹⁰⁶² Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/101, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.070,

orig.

¹⁰⁶³ I. C. Filitti, *Condica Poenarilor Altmăjani*, în „Arhivele Olteniei” VIII, nr. 41—42, 1029, p. 11.

¹⁰⁶⁴ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 15, f. 4 v, copie; ibidem, f. 91 v, copie.

— Alexandru Farfara apare biv vel stolnic în 1733 ian. (Al. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice*, II,

București, 1863, p. 295).

¹⁰⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 15, f. 91 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.

¹⁰⁶⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 18, f. 3, copie. În Divanul Principatului Țării Românești (Ident.

noastră).

¹⁰⁶⁷ Ibidem, idem, ibidem, nr. 56, f. 96 v, copie. În Divanul Principatului Țării Românești.

— Iordache Colfescu apare biv vel stolnic în 1790 oct. 10 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 18, f. 137).

— Ianache Palada apare <biv vel> stolnic răposat în 1790 (ibidem).

¹⁰⁶⁸ Ibidem, nr. 20, f. 214, copie. În sîatul domnesc. În 1774—1775 era vel elucer în Divanul Craiovei (I. Popescu-Cilieni, *Biserici, țirguri și sate din județul Vâlcea*, Craiova, 1041, p. 124).

— Ștefan Alexeanu, apare biv vel stolnic în 1791 sept. 15 (ibidem, nr. 20, f. 34—35).

— Costandina Movilă, idem, în 1791 sept. 15 (ibidem).

— Vlăduț Tetoianu, idem, (ibidem).

¹⁰⁶⁹ Ibidem, f. 110, copie; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1910, p. 186. În 1801

e vel paharnic (Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, LI/31, orig.).

¹⁰⁷⁰ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/2, orig.; ibidem, Episcopia Arges, XLIII/10, orig.

¹⁰⁷¹ Ibidem, m-rea Radu Vodă, XXVIII/9, orig.; ibidem, Cotroceni, LXIV/8, orig.

— Gheorghe Bengescu apare biv vel stolnic ispravnic de județ în 1792 oct. 22 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 21, f. 90, copie).

¹⁰⁷² Ibidem, Stavropoleos, XXIX/9, orig.

¹⁰⁷³ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond biserica Sf. Ion din București, XIX/18,

orig.

¹⁰⁷⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, III/0, orig.; ibidem, Mitropolia București, CDXCII/5, orig.;

decedat în 1802 (G. D. Florescu, Acte).

— Iordache Bucșănescu apare biv vel stolnic în 1703 iul. 5 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrite, nr. 23, f. 101

copie).

— Scarlat Ruset, idem, *ibidem*. În 1808 e vel paharnic (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹⁰⁷⁵ Arh. St. Buc., fond colecția Manuscrite, nr. 20, f. 216, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 58. În 1805

e vel logofăt al obceiurilor (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrite, nr. 242, f. 54—55 v.).

— — — <loc vacant>, 1796 ian. — iul. 1¹⁰⁷⁶

GRIGORIE PALEOLOGU, 1797 mart. 17 — mai 10¹⁰⁷⁷

NICOLAE GOLESCU, 1797 mai 22 — 1798 ian. 22¹⁰⁷⁸

DUMITRACHE PAPAZOGLU, 1798 mai 14 — noiembrie. 17¹⁰⁷⁹

ALEXANDRU NENGIULESCU, 1799 ian. 30¹⁰³⁰

NESTOR CRAIOVEȘCU, 1799 iun. 30 — 1800 noiembrie. 13¹⁰³¹

VEL COMISUL *

BUNEA GRĂDIȘTEANUL, 1700 sept. 4 — 1703 dec. 1¹⁰³²

GHEORGHE CASTRIOTUL, 1704 mart. 17 — 1706 oct. 24¹⁰³³

PANĂ NEGOESCU, 1705 iun. 12¹⁰³⁴

IDEM, 1706 noiembrie. 16 — 1710 mart. 17¹⁰³⁵

RADU CANTACUZINO, 1710 apr. 28 — 1714 ian. 13¹⁰⁸⁶

MIHAI CANTACUZINO, 1714 apr. — 1715 dec. 8¹⁰³⁷

THEODORACHE IULIANO, 1716 mart. 3 — iun. 10¹⁰³⁸

MANOLACHE <PLAGINO>, 1716 aug. 17 — 20¹⁰⁸⁹

COSTANDIN BĂLEANU (DÎMBOVICEANU), 1717 mart. 4 — 1718 mart. 16¹⁰⁹⁰

CONSTANDIN DUDESCU, 1718 <apr. — aug. 15>¹⁰⁹¹

ION DEDIULESCU, 1721 oct. 21 — 1723 febr. 17¹⁰⁶²

¹⁰⁷⁶ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CLXXI/21, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 733. Nu apare dregătoria.

¹⁰⁷⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCV I/25, orig.; Al. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1899, p. 285.

¹⁰⁷⁸ Bibl. Acad. R. S. România, LV/10, orig.; Arh. St. Buc., colecția Suluri/49, orig.

¹⁰⁷⁹ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CDLXXII/7, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 610.

¹⁰⁸⁰ *Documente privitoare la fiscalitatea în veacul al XV-lea*, vol. I, Tara Românească, <sub dată>. În 1787 e tretul postelnic; în 1798 ian., e biv vtorii vistier (Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 25.522, orig.). În 1814 e vel vornic (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 357, f. 61 copie); decedat în 1843 (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹⁰⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 43, f. 11, copie; *ibidem*, p. 201–228, ccpli. Frate cu Preda Predescu serdar în secolul al XIX-lea (I. C. Filitti, *Juristul Nestor*, în „Revista Arhivelor”, II, nr. 4–5, 1927–1929 p. 234).

— Scarlat Drugănescu apare <biv vel> stoinic în 1800 noiembrie. 12 (semnalat de P. Cernovoeanu, *op. cit.*, în manuscris).

* Cu slujba la curtea domnească, avea funcția pe care o îndeplinea la romani, magister agasonum, adică seful staulului, iar la bizantini în secolul al VI-lea, seful grajdurilor imperiale cărui i se spunea κομης de la latinescul comes, termen transmis la noi prin fillera medio-bulgară.

Comisul aprovizionarea grajdurile și caii oșpeților, avind și toată grija cailor domestici. Era ajutat de subalternii: vtorii și treti comis, comișei și rahnivaanul care avea grija specială pentru raturile de argint ale domnului (scărțile de suit pe cal) și săi.

Avea venituri după natura atribuțiilor și în cinstea lui se făceau de două ori pe an ceremonii speciale la Bo și la Sf. Gheorghe, cînd se scoteau caii la iarbă.

¹⁰³² D. Mloc și colab., *Lista dregătorilor*, p. 578; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 349, copie.

— Radu Golescu apare biv <vel> comis în 1700 dec. 4 (Arh. St. Buc., colecția Documente Muntenesti, XXV/32, orig.).

— Serban <Vlădescu>, idem, în 1702 noiembrie. 5 (I. Răutescu, *Dragoslavele*, Cimpulung-Mușcel, 1937, p. 132).

— Radu Mihăilescu, idem, în 1704 ian. 23 (St. Greceanu, *Genealogiile documentale ale familiilor boeresti*, I, p. 73).

¹⁰⁸³ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 366, copie; I. Chiriță, *Documente brîncoveni și otlene*, în „Arhivele Otleniei”, XVIII, nr. 104–106, 1939, p. 463. În 1711 e trimis <în misiune diplomatică> la Iași (*Cronica Ghiculesților, Cronică înedită a Moldovei între 1695–1754*, ed. N. Camariano și Ar. Camariano-Cioran, edit. Acad. R. S. România, București, 1965, p. 101); decedat în 1716 (C. Săndulescu-Verna, *Biserica Radu Vodă din București*, București, 1980, p. 18).

¹⁰⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/32, orig. Tine locul titularului plecat în misiune diplomatică.

¹⁰⁸⁵ *ibidem*, MDCLXXII/18, copie; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 458 v, copie.

— Sărban Prîsăceanul apare biv vel comis în <1700, după aug. 25> (I. Greceanu, *Începutura istoriei vîetii luminatei și precesrinului domnului Tării Românești, Jo Costandin Brîncoveanu Basarab voievod*, în „Croniciari munteni” II, București, 1961, p. 165).

¹⁰⁸⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 705, f. 401, copie, *ibidem*, f. 590, copie.

¹⁰⁸⁷ *ibidem*, fond in-rea Rîmnic, 1/31, orig.; *ibidem*, 1/34, orig. E fiul lui Mihai spătarul; decedat în 17 22 (G. D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boeresti și hanuri (1739–1791)*, București, 1935, p. 63).

¹⁰⁸⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/74, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, V/1, orig. E fiul lui Costandin Paleologul din Bizanț și frate cu Paleologul venit în Tara Românească în timpul domniei lui C. Brîncoveanu (G. D. Florescu, *op. cit.*, p. 5).

¹⁰⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Sf. Apostoli, III/15, orig.; *ibidem*, Dintrunlema, XLV/28, orig.

¹⁰⁹⁰ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/5, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dintrunlema, XLV/29, orig. E fiul lui Grigore vel lofoțat stabilit în Otlenia. În <1712> era postelnic (I. Greceanu, *op. cit.*, p. 206). În 1745 oct. 28 e calmacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, MDCLXXIX/128, orig.).

¹⁰⁹¹ G. Manu, *Documente privitoare la familia Mano din secolele XV–X/X*, București, 1907, p. 353. E fiul lui Radu vel spătar; decedat în 1716.

¹⁰⁹² Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCLXV/6, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 27.193, orig.

- ANTONIE <CREMIDI>, 1723 iul. 20 — aug. 16¹⁰⁹³
 ION DEDULESCU, 1723 oct. 14 — 1724 ian. 20¹⁰⁹⁴
 ANTONIE <CREMIDI>, 1724 iul. 12 — 1725 dec. 23¹⁰⁹⁵
 IANACHE ROSET, 1726 apr. 20 — 1729 mai 13¹⁰⁹⁶
 CONSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1730 febr. 16¹⁰⁹⁷
 IANACHE ROSET, 1730 sept.¹⁰⁹⁸
 CONSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1730 noiembr. — 1731 oct. 7¹⁰⁹⁹
 IANACHE ROSET, 1732 ian. 28 — febr. 24¹¹⁰⁰
 COSTANDIN VLĂDESCU, 1732 mart. 2¹¹⁰¹
 IANACHE ROSET, 1732 apr. 30 — 1733 apr. 11¹¹⁰²
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1733 apr. 16 — 1734 sept. 6¹¹⁰³
 COSTANDIN CIORANU, 1734 oct. 5 — 1735 oct. 16¹¹⁰⁴
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1736 aug. 6¹¹⁰⁵
 RADU CREȚULESCU, 1737 apr. 12¹¹⁰⁶
 DUMITRAȘCO ȘUȚU, 1739 febr. 9¹¹⁰⁷
 COSTANDIN BRÎNCOVEANU, 1739 mai 29¹¹⁰⁸
 ȘERBAN CÎNDESCU, 1739 <ante aug. >¹¹⁰⁹
 MIHAI BĂRBĂTESCU, 1739 aug. 7¹¹¹⁰
 COSTANDIN XIPOLYTOS (ZAGORIANU), 1739 aug. 19¹¹¹¹
 ANDRONACHE <PALADA>, 1740 ian. 16 — dec. 20¹¹¹²
 RADU COMĂNEANU, 1741 iun. 25 — iul. 15¹¹¹³
 IORDACHE <MICȘUNESCU>, 1742 ian. 12 — 1743 aug. 16¹¹¹⁴
 — — — <loc alb>, 1744 ian. 12¹¹¹⁵
 IONIȚĂ <ROSET>, 1744 ian.¹¹¹⁶
 COSTACHE FLORESCU, 1744 mart.¹¹¹⁷
 IONIȚĂ ROSET, 1744 <apr. — dec.>¹¹¹⁸
 DIMA, citește DIMI <TRAȘCO CARAGEA>, 1745 mart. 4 — apr. 1¹¹¹⁹
 ANTIOH < MORUZI>, 1746 ian. 27¹¹²⁰
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1746 febr. 26 — mai 9¹¹²¹
 ION IULIANO, 1746 mai 30¹¹²²
 ȘTEFAN VĂCĂRESCU, 1746 iun. 3 — <a. aug. 5>¹¹²³

¹⁰⁹³ Bibl. Acad. R. S. România, LXVI/125, orig.; ibidem, XCIV/6, orig.

¹⁰⁹⁴ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/1; Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/60, orig.

¹⁰⁹⁵ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, CCXCIII/2, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XCV/5, orig.

¹⁰⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXXVI/12, copie; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/184.

orig.

¹⁰⁹⁷ Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, XLVIII/185, orig.

¹⁰⁹⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/10, orig.

¹⁰⁹⁹ E., I. Virtosu, *O sudă de ani de la înființarea așezămintelor Brîncovenesti (1838–1938)*, București, 1938, p.

29; ibidem, p. 35).

¹¹⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Banu, I/4, orig.; E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 36.

¹¹⁰¹ N. M. Vlădescu, *Din trecutul boterimeii românești*, în „Revista Arhivelor”, vol. I, 1924–1926, p. 233.

¹¹⁰² Bibl. Acad. R. S. România, DCXXIII/168, orig.; I. Ionașcu, *Seminarul din Buzău*, p. 2.

¹¹⁰³ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/28, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/42, orig.

¹¹⁰⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/8, orig.; ibidem, colecția Achiziții Noi, XLII/3, orig.

¹¹⁰⁵ Ibidem, Bradu, I/43, orig.

¹¹⁰⁶ Ibidem, Stavropoleos, XXIV/5, orig.

¹¹⁰⁷ C. Daponte, *op. cit.*, p. 182.

¹¹⁰⁸ Arh. St. Buc., fond m-rea Stavropoleos, XXIX/1, orig.

¹¹⁰⁹ C. Daponte, *op. cit.*, p. 276.

¹¹¹⁰ Ibidem, p. 275.

¹¹¹¹ Ibidem, p. 17, nota 1.

¹¹¹² Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/8, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 485, f. 555.

copie.

¹¹¹³ R. Crețeanu, M. Braniste, *Biserica Cuvioasa Paraschiva din Moșoaia (județul Argeș) și crucea de interes istoric din pridvorul ei*, în „Biserica ortodoxă română”, LXXXVI, nr. 11–12, 1968, p. 1363; Bibl. Acad. R. S. România, MCDLXXXVII/7, orig.

¹¹¹⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, XIV/10, orig.; ibidem, Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXII/211,

orig.

¹¹¹⁵ Bibl. Acad. R. S. România, XCIV/21, orig.

¹¹¹⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, III/45, orig. (Ident. noastră).

¹¹¹⁷ G. D. Florescu, *Acte*. În 1730 era treti postelnic (ibidem).

¹¹¹⁸ Idem, *ibidem*.

¹¹¹⁹ E., I. Virtosu, *op. cit.*, p. 78; ibidem (Ident. noastră).

— D. Caragea apare biv vel comis în 1745 oct. 26 (Arh. St. Buc., fond m-rea Arnota, VI/11, orig.).

¹¹²⁰ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 3 (Ident. noastră).

¹¹²¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 690, f. 139 v, copie; ibidem, *Diplomatice*/20, orig.

¹¹²² G. I. Lahovari, C. I. Brătlanu, Gr. Toculescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. II, București

1890, articol „Clopirceni de Jos”, p. 426–427.

¹¹²³ Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, LVII/123, orig.; ibidem, colecția Sulari/10, orig.

- IONIȚĂ TIGVEANUL, 1746 iul. 19 ¹¹²⁴
 DUMITRAȘCO <BALASACHE>, 1746 dec. 8 ¹¹²⁵
 GRIGORAȘCO GHICA, 1748 iun. 22 – 1749 aug. 25 ¹¹²⁶
 NICOLAE HRISOSCOLEU, 1749 sept. 24 ¹¹²⁷
 GRIGORAȘCO GHICA, 1749 oct. 9 – noiembr. 16 ¹¹²⁹
 IORDACHE <MIȘUNESCU>, 1749 dec. 1 ¹¹²⁹
 NICULACHE HRISOSCOLEU, 1750 mart. 27 – sept. 22 ¹¹³⁰
 NICOLACHE ROSET, 1750 noiembr. 1 ¹¹³¹
 NECULACHE HRISOSCOLEU, 1751 ian. 9 – apr. 22 ¹¹³²
 PANAIOTACHE HA<LEP>LIU, 1752 febr. 14 – mai 11 ¹¹³³
 DIMITRACHE GHICA, 1752 oct. 23 – 1753 mai 8 ¹¹³⁴
 – – – <loc alb>, 1753 aug. 1 ¹¹³⁵
 LASCARACHI GEANI, 1753 aug. 22 – 1755 dec. 15 ¹¹³⁶
 DUMITRACHE GHICA, 1758 mart. 12 – mai 30 ¹¹³⁷
 IORGACHE <CARAGEA>, 1758 oct. 20 – 1759 mart. 5 ¹¹³⁸
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1759 mai 25 – iul. 9 ¹¹³⁹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1759 oct. 2 ¹¹⁴⁰
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1760 febr. 1 – mart. 15 ¹¹⁴¹
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1760 apr. 20 – iun. 6 ¹¹⁴²
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1760 noiembr. 15 – dec. 14 ¹¹⁴³
 IANACHE VĂCĂRESCU, 1761 ian. 13 – febr. 22 ¹¹⁴⁴
 NICOLAE BRÎNCOVEANU, 1761 mart. 12 – mai 31 ¹¹⁴⁵
 IORDACHE <CARAGEA>, 1761 noiembr. 19 – dec. 15 ¹¹⁴⁶
 COSTANDIN <CÎNDESCU>, 1763 apr. 26 – aug. 11 ¹¹⁴⁷
 IANACHE ROSET, 1764 febr. 3 – 1765 iun. 10 ¹¹⁴⁸
 – – – <loc alb>, 1765 noiembr. 4 – 1766 apr. 5 ¹¹⁴⁹
 IANACHE MORUZI, 1766 mai 16 – 1768 aug. 26 ¹¹⁵⁰

¹¹²⁴ Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 2106, f. 25.

– Grigorie Topliceanu apare biv vel comis în 1740 <ante aug. 5> (Arh. St. Buc., colecția Sului/10, orig.).

¹¹²⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/5, orig.

¹¹²⁶ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/11, orig.; Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 81.678, orig.

¹¹²⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Mărgineai, IX/3, copie.

¹¹²⁸ Ibidem, Cozia, XLIX/26, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie.

¹¹²⁹ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 3, orig. (Ident. noastră).

¹¹³⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, II/30 bis, orig.; ibidem, colecția Manuscrise, nr. 1235, f. 499, copie.

¹¹³¹ Ibidem, fond Mitropolia București, DXXXIII/18, orig.

¹¹³² Bibl. Acad. R. S. România, CXXX/99, orig.; *Documente privilegiate la fiscalitatea în veacul al XV]-]-lea*,

vol. I, Tara Românească, <sub dată>.

¹¹³³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/9, orig.; ibidem, CCCLXIII/15, orig.

¹¹³⁴ Arh. St. Buc., colecția Sului/25, orig.; Al. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din București*, București, 1899 p. 239. E frate cu Grigore Al. Ghica voievod (M. Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902 p. 156 – 157).

¹¹³⁵ Muzeul de istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.110, orig.

¹¹³⁶ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/90, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CXKV/03, copie. În 1766 e. vel postelnic în Moldova (I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 264).

– Iosif Calichi apare biv vel comis în 1750 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 22, copie).

¹¹³⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 1236, f. 159, copie; Bibl. Acad. R. S. România, MDLXVI/19, orig.

¹¹³⁸ G. Potra, *Documente privilegiate la istoria orașului București (1594 – 1821)*, București, 1901, p. 443; Arh. St. Buc., colecția Sului/74, orig. (Ident. noastră).

¹¹³⁹ Bibl. Acad. R. S. România, DCCXXXVIII/49, orig.; Al. Găleşescu, *op. cit.*, p. 278. În 1753 iul. 25 era vtorii spătar (Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, București, 1904, p. 16 – 17).

¹¹⁴⁰ Muzeul de istorie a orașului Ploiești, nr. 1848/1542, fișa 474. E fiul lui Stefan <vel ban în 1760> (C. C. Glu-rescu, *Istoria românilor*, vol. II/2, p. 824). În 1740 era vtorii postelnic, apoi face o călătorie de studii în străinătate., P. Cernovodeanu, *Preocupări de istorie (1716 – 1821)*, nota 145).

¹¹⁴¹ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXX/75, orig.; ibidem, DCXXXIII/202, orig.

¹¹⁴² Arh. St. Buc., colecția Sului/29, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, XIV/3, copie.

¹¹⁴³ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXXVII/12, orig.; ibidem, CXLV/109, orig.

¹¹⁴⁴ Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, VII/4, orig.; Bibl. Acad. R. S. România DCCXC/24, orig.

¹¹⁴⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Plumbuita, X/8, orig.; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, p. 290.

¹¹⁴⁶ – Radu Sălătineanu apare biv vel comis în 1701 mai 31 (G. Poboran, *Istoria orașului Slatina*, Slatina, 1908, p. 134).

¹¹⁴⁷ Bibl. Acad. R. S. România, XIV/25, copie; Arh. St. Buc., fond m-rea Bradu, I/53, orig. (Ident. noastră).

– Iordache Bals apare biv vel comis în 1762 mai 3 (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 154). În 1770 iul. e vel vistier în Moldova (Bibl. Acad. R. S. România, DCCVII/43, copie).

¹¹⁴⁷ P. Teulescu, *Documente istorice*, în „Arhiva românească”, seria I, București, 1860, p. 97; Arh. St. Buc., fond Mitropolia București, XII/7, orig. (Ident. noastră).

¹¹⁴⁸ T. Butaș, *Contribuții documentare la istoria Olteniei, sec. XV], XV]] și XV]]]*, Rm. Vilcea, 1925, p. 98 P. Teulescu, *op. cit.*, p. 120.

¹¹⁴⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Tismana, LXXII/6, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/20, orig.

¹¹⁵⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Dintruneam, XLV/42, orig.; ibidem, Zlătari, XV/13, orig.

- RĂDUCAN SLĂTINEANU, 1768 noiembr. 12¹¹⁵¹
 COSTACHE <GHICA>, 1769 ian. 12 – sept. 15¹¹⁵²
 VLĂDUȚ GĂNESCU, 1770 mai 6 – dec. 5¹¹⁵³
 COSTACHE ROSETI, 1772 <ian. – dec. ?>¹¹⁵⁴
 MANOLACHE CREȚULESCU, 1775 febr. 15 – 1776 febr.¹¹⁵⁵
 RADU SLĂTINEANU, 1776 mai 26¹¹⁵⁶
 SCARLAT MANU, 1776 mai 27 – 1777 sept. 29¹¹⁵⁷
 COSTANDIN CREȚULESCU, 1778 febr. 9 – noiembr. 4¹¹⁵⁸
 GRIGORE BALASACHE, 1779 ian. 16 – noiembr.¹¹⁵⁹
 COSTACHE ȘUȚU, 1780 ian. – sept. 16¹¹⁶⁰
 COSTACHE HANGERLI, 1780 noiembr. 6 – dec. 2¹¹⁶¹
 SCARLAT GHICA, 1781 febr. 10 – sept. 13¹¹⁶²
 IANCU CARAGEA, 1781 oct. 10¹¹⁶³
 SCARLAT GHICA, 1781 noiembr. 20¹¹⁶⁴
 IANCU CARAGEA, 1781 dec. 10¹¹⁶⁵
 MATEI ROSET, 1782 <aute aug. 18> – dec. 26¹¹⁶⁶
 GRIGORAȘCO ȘUȚU, 1783 ian. 16 – 1784 febr. 24¹¹⁶⁷
 ZAMFIRACHE NICOLACHE <CERNOVODEANU-DAMARI>, 1784 mart. 4¹¹⁶⁸
 GRIGORAȘCO ȘUȚU, 1784 mart. 6¹¹⁶⁹
 COSTACHE ȘUȚU, 1784 mart. 12¹¹⁷⁰
 GRIGORAȘCU ȘUȚU, 1784 apr. 20¹¹⁷¹
 ALEXANDRU MANU, 1784 iun. 25¹¹⁷²
 <GRIGORAȘCU> ȘUȚU, 1784 sept. 25–27¹¹⁷³
 ALEXANDRU MANU, 1784 sept. 28 – 1785 mai 20¹¹⁷⁴
 IORDACHE NEGRI, 1785 aug. 25 – sept. 30¹¹⁷⁵
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1785 noiembr. 11 – 1786 mart. 15¹¹⁷⁶
 IOAN BĂRCĂNESCU, 1786 <apr. – iun.>¹¹⁷⁷
 COSTACHE RACOVIȚĂ, 1786 iul. 12 – 1787 ian. 10¹¹⁷⁸
 NICOLAE <COTCO>, 1787 febr. 12 – dec. 21¹¹⁷⁹

¹¹⁵¹ *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, ed. M. Guboglu, București, 1965, nr. 947.

¹¹⁵² Arh. St. Buc., fond m-rea Kadu Vodă, XLVIII/14, orig.; Arh. St. Brașov, fond Acte referitoare la români <sub dat>. (Ident. noastră).

¹¹⁵³ Arh. St. Buc., colecția Fotografii, VI/2, G. D. Florescu, *Acte*.

¹¹⁵⁴ G. D. Florescu, *ibidem*.

¹¹⁵⁵ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. I, p. 109; Arh. St. Buc., colecția Suluri/87, orig.

¹¹⁵⁶ G. Poboran, *op. cit.*, p. 350.

¹¹⁵⁷ Bibl. Acad. R. S. România, MCDXXIX/10, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 57 v, copie.

¹¹⁵⁸ Bibl. Acad. R. S. România, CLXXXIV/21, orig.; Arh. St. Buc., colecția Peceti/102, orig. E fiul lui Nicolache și nepotul lui Iordache Crețulescu, (St. Greceanu, *op. cit.*, vol. I, p. 168).

– Costandin Filipescu apare biv vel comis în 1778 mai 16 (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 6, f. 176 v, copie).

¹¹⁵⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Bistrița, I/34, orig.; *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 281 v, copie.

¹¹⁶⁰ *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 3, f. 291, copie; *ibidem*, nr. 688, doc. 65, copie. E fiul lui Alex. Drago Șuțu, vel logofăt în 1738 (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹¹⁶¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 3, f. 318, copie; *ibidem*, fond m-rea Bistrița, LXIV/301, orig.

¹¹⁶² Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVIII/72, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Arges, XIX/63, orig. E fiul lui Dumitrache banul (G. D. Florescu, *Dim vechiul București. Biserici, curși boeresti și hanuri (1789–1791)*, București, 1935, p. 127).

¹¹⁶³ Arh. St. Buc., fond m-rea Cotroceni, LXIV/7, orig.

¹¹⁶⁴ Bibl. Acad. R. S. România, Suluri/98, orig.

¹¹⁶⁵ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 2, f. 106, copie. În 1797 noiembr. 12 e caimacam al Craiovei (Bibl. Acad. R. S. România, DCXCIX/48, orig.).

¹¹⁶⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCCXCVI/47, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Buzău, IX/1, orig.

¹¹⁶⁷ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 354, f. 25, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 444.

¹¹⁶⁸ Arh. St. Buc., colecția Suluri/43, orig.

¹¹⁶⁹ Bibl. Acad. R. S. România, CI/24, orig.

¹¹⁷⁰ Arh. St. Buc., fond Episcopia Arges, XLIII/14, orig.

¹¹⁷¹ *ibidem*, fond biserică Sf. Spiridon Vechi, I/16, orig.

¹¹⁷² *ibidem*, colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 60, copie. În 1780 e vel ban și între 1781–1813 e vel logofăt la Patriarhia din Constantinopol (G. Manu, *op. cit.*, p. 204).

¹¹⁷³ Bibl. Acad. R. S. România, CXXV/6, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, LV/14, orig.

¹¹⁷⁴ Bibl. Acad. R. S. România, MCLXVII/16, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Slobozia lui Ianache, XI/50, orig.

¹¹⁷⁵ Biblioteca Centrală de Stat, Manuscrise, colecția St. Georges, pach. CDL/1, doc. 20, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Dealu, XXII/94, orig.

¹¹⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 10–11, f. 85, copie; Muzeul de Istorie a Municipiului București, inv. nr. 13.970, orig.

¹¹⁷⁷ G. Manu, *op. cit.*, p. 354.

¹¹⁷⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 4, copie; V. A. Urechia *op. cit.*, III, p. 63; decedat în 1808 (G. D. Florescu, *Acte*).

- DUMITRACHE <CRONICARUL>, 1788 mart. 17 — aug. 1 ¹¹⁸⁰
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1791 mart. 5 ¹¹⁸¹
 IDEM, 1792 ian. 20 — mart. 26 ¹¹⁸²
 DUMITRACHE MANU, 1792 mart. 29—30 ¹¹⁸³
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1792 apr. 18 — iul. 15 ¹¹⁸⁴
 GRIGORIE ȘUȚU, 1792 iul. 18 — 22 ¹¹⁸⁵
 ALEXANDRU ȘUȚU, 1792 aug. 21 — dec. 5 ¹¹⁸⁶
 DUMITRACHE SCHINA, 1793 mart. 27 — iun. 8 ¹¹⁸⁷
 GRIGORAȘCO GHICA, 1793 iul. 5 ¹¹⁸⁸
 DUMITRACHE SCHINA, 1793 iul. 10 — 1794 febr. 16 ¹¹⁸⁹
 DUMITRACHE HANGERLI, 1794 mart. 20 — 1795 oct. 21 ¹¹⁹⁰
 ANTONIE FOTINO, 1796 mart. 28 — iul. 1 ¹¹⁹¹
 NICOLACHE <GOLESCU>, 1797 mart. 17—22 ¹¹⁹²
 IANCU NEGRE, 1797 apr. 2 — 27 ¹¹⁹³
 — — — <loc alb>, 1797 mai 10 — 22 ¹¹⁹⁴
 IORDACHE NEGRE, 1797 mai 30 ¹¹⁹⁵
 IANCU NEGRE, 1797 iul. 10 — 12 ¹¹⁹⁶
 IORGACHE NEGRE, 1797 aug. 5 ¹¹⁹⁷
 IANCU NEGRE, 1797 sept. 3 — noiembrie. 14 ¹¹⁹⁸
 DIMITRIE HANGERLI, 1798 ian. 22 — noiembrie. 17 ¹¹⁹⁹
 GHEORGHE MANUL, 1799 iul. 20 — 1800 ian. 11 ¹²⁰⁰
 ALEXANDRU MAVROCORDAT, 1800 iun. 21 — aug. 25 ¹²⁰¹

¹¹⁷⁹ V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 43 Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 63 v, copie.

¹¹⁸⁰ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 15, f. 90 v, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 54.

¹¹⁸¹ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 20, f. 214, copie.

¹¹⁸² Ibidem, fond Episcopia Buzău, IX/2, orig.; ibidem, m-rea Nucet, XX/103, orig.

¹¹⁸³ Ibidem, Stobozia lui Ianache, XI/51, orig.; ibidem, III/5, orig.

¹¹⁸⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CXXLI/57a, orig.; Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 68 v, copie.

¹¹⁸⁵ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/23, orig.; ibidem, CCXLIII/37, orig.

¹¹⁸⁶ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 21, f. 65, copie; ibidem, fond m-rea Stavropoleos, XXIX/9, orig.

În 1801 e domn în Moldova (G. D. Florescu, *ibidem*).

¹¹⁸⁷ Bibl. Acad. R. S. România, CCII/18, orig.; Arh. St. Buc., fond m-rea Zlătari, XV/27, orig.

¹¹⁸⁸ Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101 v, copie. E fiul lui Dumitrache Ghica b.anul (GD. Florescu, *ibidem*).

¹¹⁸⁹ Arh. St. Buc., fond m-rea Radu Vodă, LXXI/4, orig.; ibidem, Mitropolia București, CDXCII/5, orig.

¹¹⁹⁰ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 26, f. 216, copie; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 58. În 1793 iul. 5 e vel spătar în Moldova (Arh. St. Buc., colecția Manuscrise, nr. 23, f. 101, copie).

¹¹⁹¹ Bibl. Acad. R. S. România, LXIX/124, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 735. În 1804 e vel șetrar (Bib. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 242, f. 131—138, copie).

¹¹⁹² Bibl. Acad. R. S. România, CCXCVI/25, orig.; Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, I/6, orig. (Ident noastră).

¹¹⁹³ Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeș, XLII/13, orig.; Bibl. Acad. R. S. România, LV/9, orig.

¹¹⁹⁴ Bibl. Acad. R. S. România, CCCLXIII/26, orig.; ibidem, LV/10, orig.

¹¹⁹⁵ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XVII/39, orig.

¹¹⁹⁶ Bibl. Acad. R. S. România, CCXLIII/46, orig.; N. Iorga, *Donațiile românești pentru Megaspiléon și Vlah-Sarai*, în „Analele Academiei Române”. Memoriile Secției istorice, S. III, tom. XIII., p. 162.

¹¹⁹⁷ Arh. St. Buc., fond m-rea Hurezu, LV/17, orig.

¹¹⁹⁸ Ibidem, Radu Vodă, CXLIV/6, orig.; ibidem, doc. 8, orig.

¹¹⁹⁹ Ibidem, colecția Suluri/49, orig.; V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 510.

¹²⁰⁰ Arh. St. Buc., fond m-rea Nucet, XX/109, orig.; ibidem, Jitia, I/18, orig.

¹²⁰¹ Ibidem, colecția Manuscrise, nr. 104, f. 12 v, copie; ibidem, nr. 1239, f. 133 v, copie. În 1813 e vel căminar (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, nr. 357, f. 34—40 v, copie).

DOCUMENTE EXCEPȚIONAL VALIDATE

Dacă în privința studierii evoluției emblemei și a legendei sigiliilor s-au efectuat cercetări concretizate în numeroase studii de specialitate, problema rolului sigiliului și a posibilităților de dublare a acestuia pe act a preocupat mai puțin.

Profesorul Emil Vîrtosu, printre alte probleme referitoare la sigiliul domnesc sublinia faptul că în general un document nu poate avea decât un sigiliu de închidere sau unul de text ¹.

Din bibliografia de specialitate ce tratează sigiliile documentelor emise în cancelaria domnească se desprind totuși din punct de vedere al sistemului de validare următoarele categorii:

1. documente validate cu un singur sigiliu (de text sau de închidere);
2. documente cosigilate;
3. documente sigilate cu două sigilii ale aceluiași emitent însă diferite din punct de vedere al dimensiunilor și rolului (un sigiliu de text și un sigiliu avînd rol de contrasigiliu);
4. două documente aparținînd a doi emitenți prinse cu un singur sigiliu ².

În urma studierii documentelor cancelariei domnești din perioada 1715 — 1821 am constatat că în afară de acestea mai există două categorii:

5. documente validate succesiv cu două sau chiar trei sigilii ale aceluiași emitent, putînd fi diferite sau identice din punct de vedere al dimensiunilor

¹ Emil Vîrtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în „Documente privind istoria României”, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 350.

² Vezi Emil Vîrtosu, *op. cit.*, Rădulescu Gabriela, *Sigiliile cancelariei domnești a Moldovei (1711—1821)*, în „Revista Arhivelor”, XII, nr. 2, 1969, p. 173—218; Maria Dogaru, *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești între anii 1715—1821*, în „Revista Arhivelor”, XLVII, vol. XXXII, nr. 1, p. 385—421; Ileana Leonte, *O formă rară de validare a documentelor în cancelaria domnească a Moldovei*, în „Revista Arhivelor”, XI, nr. 2, 1969, p. 245—252.

La exemplele aduse de E. Vîrtosu, (constituind categoria a 3-a și anume tratatele externe încheiate de Mircea cel Bătrîn și de voievozii Moldovei Roman și Ștefan I, care au fost întărite cu un sigiliu mare și cu un sigiliu mic- ultimul avînd rol de contrasigiliu-adaug actul dat de Emanoil Gianî Ruset, la 6 septembrie 1770, ce are pe prima pagină sigiliul octogonal mijlociu (22/23 mm) imprimat în chinovar spre mov iar pe verso sigiliul inelar al aceluiași emitent (19/18 mm) de aceeași formă, imprimat în tuș negru, important prin faptul că acest sistem nu a fost atestat în secolul al XVIII-lea (Bibl. Acad. R. S. România, colecția Documente, VI/54).

însă avînd același rol și 6. documente autentificate cu două sigilii mari de text.

În cele ce urmează ne propunem o prezentare succintă a acestor ultime două modalități de validare a actelor.

În categoria a 5-a sînt incluse documentele emise în timpul primei domnii și întărită în domniile ulterioare cu care ocazie se aplică încă un sigiliu, de obicei sigiliul mic. Un exemplu în acest sens este ocolnica dată de Constantin Nicolae Mavrocordat pentru drepturile satului Mățăul de Jos din județul Mușcel, copie autentică, care este autentificată cu trei sigilii mici aparținînd aceluiași emitent³.

Dată în 1736 ianuarie 27 ocolnica acestui sat a fost întărită de domnitorul reformator și în cea de a cincea domnie a sa — prilej cu care i s-a aplicat un al doilea sigiliu mic. Ulterior s-a pus o nouă clauză a cărei adăugire a fost autentificată cu imprimarea unui sigiliu de același tip, formă și mărime cu celelalte două.

Documentul acesta este valoros din punct de vedere diplomatic și prin faptul că are la sfîrșitul textului o mențiune deosebit de importantă pentru istoria arhivei de registru. Mențiunea existentă la sfîrșitul textului „s-au copiat de pe condică” este o indicație certă că la acea dată se păstrau încă condițiile domnești de cancelarie după care se mai puteau da copii. În această condică (eventual condici) erau cuprinse actele emanate din cancelaria Țării Românești cel puțin între anii 1639 iunie — 1735 mai, corespunzînd cu datele extreme ale documentelor inserate în ocolnică⁴.

Tot în această categorie intră și hrisovul lui Constantin Moruzi din 1793 iunie 8 dat mănăstirii Zlătari pentru milă de vinărici care poartă două sigilii. Primul este un sigiliu mare rotund avînd în emblemă stema unită înconjurată de medalioanele cu stemele județelor din Țara Românească, iar al doilea este un sigiliu mijlociu de formă octogonală avînd de asemenea în emblemă stema unită, iar sub aceasta data: 1793. Dacă primul sigiliu a fost pus o dată cu întocmirea actului, cel de al doilea a fost imprimat la 1799 septembrie 13 cu specificarea „întărim și acum într-a doua domnie hrisovul acesta că să se păzească milele întocmai cum să coprinde mai jos”⁵.

În ultima categorie sînt cuprinse documentele validate în mod excepțional prin autentificarea lor cu două sigilii de text de aceeași formă și mărime. Primul document care se încadrează în această categorie a fost emis de Constantin Brîncoveanu la 4 aprilie 1711. Este un hrisov solemn, frumos ornat, scris pe pergament prin care renumitul domnitor întărea ctitoriile sale mănăstirii Hurez și arhimandritului Ioan pentru că „a fost moștenitor la facerea acestei sfinte mănăstiri pînă s-au isprăvit de tot, să stăpînească cu bună pace toate moșiile și metoașele cu casele și cu bisericile și cu vile și cu morile, heleșteele, cu țiganii și cu toate ce s-au afla pe moșie”⁶.

³ Arh. St. Buc., colecția Diplomatică, 29.

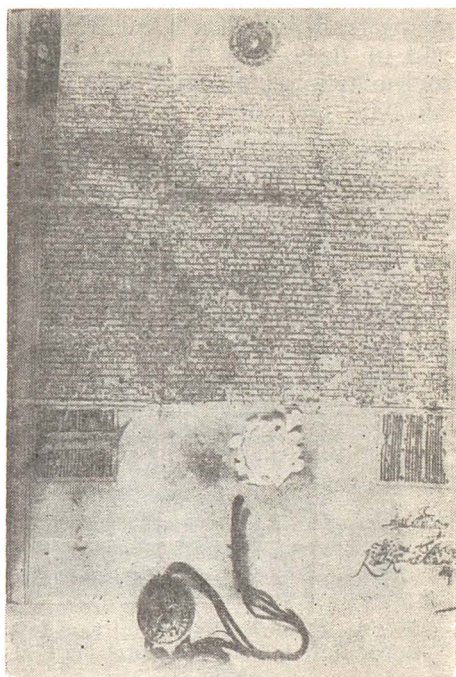
⁴ Acest document a fost publicat de I. Șucu în „Contribuții la istoricul satului Mățău-Mușcel, în „Revista Arhivelor”, IV, 1940, nr. 1, p. 143—154 fără a menționa ceva despre sigilii în afară de faptul că sînt „aplicate cu tuș roșu”.

⁵ Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Zlătari, XV/28.

⁶ Ibidem, colecția Peceți, 90. A fost publicat de T. Bulat, în „Mitropolia Olteniei”, XVI, 1964, p. 753—755, care-l descrie însă nu observă că sigiliul atirnat aparține altui domnitor.

Fig. 1. — Hrisovul lui Constantin Brincoveanu
din 1711 aprilie 4.

Documentul are în subscriere monograma domnească scrisă cu litere majuscule în chinovar, iar în prima parte a acesteia se afla cartușul cu semnătura autografă a domnitorului. Jos, în stînga, documentul este semnat de Șerban, mare logofăt și de Constantin Coțescu ispravnic. Acest document are două sigilii mari de text. În partea inferioară a documentului se află un sigiliu timbrat. Timbrul înstelat, cusut circular pe pergament cu mătase albă, era de aproape două ori mai mare decît întipărirea sigilară, ceea ce a impus împăturirea colțurilor sale peste amprenta sigilară constituind astfel un mijloc de protecție. Cu toate acestea sigiliul s-a deteriorat, mătasea s-a desfăcut, iar ceara roșie s-a desprins dintre document și timbru.

În emblema acestui sigiliu se afla un scut incluzînd stema combinată a Țării Românești : cele două personaje avînd între ele un copac în vîrfurile cărui a fost plasată acvila cruciată însoțită de o coroană închisă terminată cu o cruce, scutul este înconjurat de un ornament floral. În exergă legenda : † Іо Костандинъ Басараб воєвод Божію <матію гдѣ в Зѣмли> Уггровладѣи (Io Constantin Basarab voievod cu mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești).

Cel de-al doilea sigiliu al actului din 4 aprilie 1711 este un sigiliu conservat în capsulă metalică (de argint aurit) cu diametrul de 59 mm. Capsula care protejează acest sigiliu are pe avers stema familiei Cantacuzino : acvila bicefală încoronată ce ține în ghiara stîngă un buzdugan iar în cea dreaptă o sabie. Pe pieptul acesteia se află un scut oval incluzînd

stema tradițională a Țării Românești. În partea superioară a capacului se văd în dreapta și în stânga urmele unor litere⁷ care au fost șterse prin tocire iar în partea inferioară literele **z**, **8** de la cuvintele **земан ѿггроклахио**

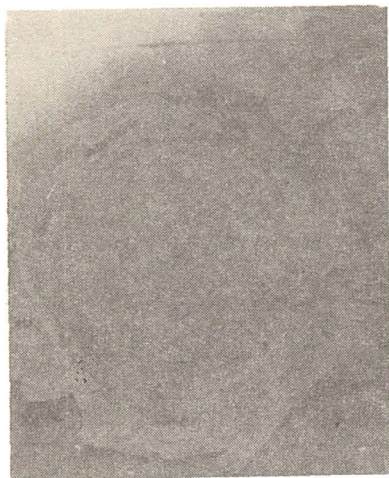

Fig. 2. Sigiliul timbrat cu care a fost autentificat inițial documentul din 1711 aprilie 4.

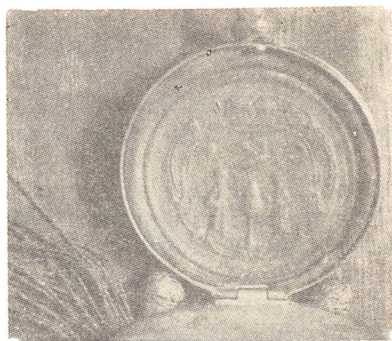

Fig. 3. Sigiliul lui Ștefan Cantacuzino aplicat documentului lui Constantin Brincoveanu.

Fig. 4. Documentul lui Constantin Moruzi din 1803 mai 20.

Capsula metalică este prinsă de document într-un mod deosebit cu ajutorul șnurului de mătase verde și fire de metal (argint) prin simpla trecere a

⁷ Literele **I**, **Ц**, **К**, **Б**, de la cuvintele **Іу Цѣфан Кантакузино, воєвод**, de fapt inițial capsula care protejează acest sigiliu a fost identică cu cea de la hrisovul lui Ștefan Cantacuzino din 1715 noiembrie 8, (Arh. St. Buc., colecția Peceți, 91).

capetelor prin două orificii, dovedind graba sau împrejurările deosebite de aplicare ⁸.

Sigiliul din interiorul capsulei sigilare are în emblemă tot stema combinată însă modul de reprezentare este diferit decât în emblema sigiliului timbrat existent la sfârșitul textului. Deși forma scutului și elementele din emblemă sînt asemănătoare, diferă de sigiliul lui C. Brîncoveanu modul de realizare a mobilelor și elemntelor florare care înconjoară scutul ⁹.

Cu toate că legenda din exergă a fost ștearsă, este evident faptul că sigiliul a aparținut lui Ștefan Cantacuzino iar nu lui Constantin Brîncoveanu.

D. Duca și V. Vasilescu care au studiat anterior acest document au apreciat că este vorba de un fals parțial și s-au preocupat de determinarea cauzei care i-a făcut pe călugări să adauge documentului lor acest sigiliu. Autoarele mai sus menționate au considerat că nu se poate admite că această adăugire s-a făcut pentru a demonstra la vreun proces că documentul este validat și de Ștefan Cantacuzino (situat în gruparea rivalilor lui Brîncoveanu) căci în acest caz n-ar fi fost necesară mutilarea peceții. De asemenea D. Duca și V. Vasilescu subliniau că nu este plauzibilă nici motivarea că adăugirea s-a făcut din dorința de a împodobi hrisovul cu o capsulă metalică artistic executată. În concluzie autoarele declară că nu pot explica motivul pentru care călugării au atașat cel de-al doilea sigiliu, dar găsesec totuși că „aceștia trebuie s-o fi făcut dintr-un scop economic” ¹⁰.

Cercetînd cu atenție documentul am constatat că nu există nici o urmă care să permită a considera că cel de-al doilea sigiliu ar fi fost adăugat de călugări printr-un fals parțial. Existența lui este rezultatul întăririi de către Ștefan Cantacuzino a conținutului hrisovului lui Brîncoveanu numai prin simpla aplicare a sigiliului său.

Probabil întărirea s-a făcut la 15 iunie 1715 cînd s-a dat hotărîrea în procesul rumânilor din satul Hurezi cumpărat și donat mănăstirii alături de alte proprietăți de Constantin Brîncoveanu prin actul din 1695 aprilie 25 ¹¹.

Luîndu-se în discuție la acest proces conținutul hrisovului din 25 aprilie 1695, în care erau enumerate proprietățile mănăstirii Hurez, desigur călugării au prezentat și cel de al doilea document dat mănăstirii de ctitorul său, documentul din 1711 aprilie 4.

De altfel, acest domnitor a întărit prin acte separate o parte din proprietățile menționate în documentul lui Constantin Brîncoveanu, iar

⁸ De obicei șnurul era prins de document în formă de cruce + sau prin trei tăieturi Y, Vezi E. Virtosu, *op. cit.*, p. 341–342.

⁹ Ștefan Cantacuzino a folosit două sigilii mari. Primul este acesta iar al doilea diferă prin faptul că arborele dintre cele două personajii a fost înlocuit cu aevila cruciată timbrată de globul crucifir iar sus, în partea superioară a scutului, a fost plasată aevila bicefală, stema familiei Cantacuzino, însoțită de soare și lună. Vezi Arh. St. Buc., colecția Suluri, 12.

¹⁰ Vezi Duca D. și Vasilescu V., *Dale privind proveniența, păstrarea, descrierea și conținutul documentelor din colecțiile „Peceți” și „Suluri” din depozitele Arhivelor Statului București*, în „Revista Arhivelor”, XI, nr. 1, 1963, p. 230–231.

¹¹ Documentul acesta a fost publicat de A. Sacerdoțeanu sub titlul *Hrisovul lui Constantin Brîncoveanu pentru mîndștirea Hurez*, în „Mitropolia Olteniei”, XII, nr. 9–12/1960, p. 705–721.

unele din acestea sînt validate cu sigiliul mare identic cu cel conservat în capsula metalică atîrnată actului din 4 aprilie 1711¹².

Mutilarea peceții consider că s-a făcut ulterior după înlăturarea lui Ștefan Cantacuzino cînd s-a exercitat prigoană împotriva partizanilor acestuia. Cum emblema acestui sigiliu se apropia foarte mult de emblema sigiliului lui Brîncoveanu probabil călugării au șters legenda de pe margine lăsînd impresia că documentul a avut două sigilii încă de la emitere.

Solicitarea întăririi de către Ștefan Cantacuzino situat în gruparea politică — rivală ctitorului mănăstirii lor cît și ștergerea ulterior a legendei sigilului acestuia, dovedește grija deosebită a călugărilor pentru asigurarea valorii hrisovului lui Constantin Brîncoveanu și această grijă este justificată dacă ne gîndim că în aceasta erau consemnate aproape toate proprietățile lor.

Din totalul documentelor referitoare la mănăstirea Hurez cea mai mare parte privesc proprietățile menționate în hrisovul lui Constantin Brîncoveanu¹³

Un alt document deosebit prin formă de validare a fost emis în 1776 februarie 4 de Alexandru Ipsilanti voievodul Țării Românești. Prin acest act domnitorul menționat dăruia anual școlii din Constantinopol 1.000 de groși. Deși acest act nu are în momentul de față nici un sigiliu se poate afirma că a fost validat cu un sigiliu timbrat și un sigiliu atîrnat probabil în capsula metalică. Pe document se văd urmele celor două sigilii, sub text, locul unde a fost sigiliul timbrat iar la plicatură orificiile prin care a fost legat în formă de cruce sigiliul atîrnat ce se pare că a fost smuls, rupîndu-se documentul¹⁴.

Deși este foarte deteriorat se vede că sigiliul timbrat a avut în emblema acvila cruciată pe o pajiște alături de un turn (Turnul Colței). Despre emblema celui de-al doilea sigiliu nu știm nimic, se poate să fi fost identică cu cea a sigiliului timbrat sau diferită.

Posibil ca acesta să fi fost adăugat în a doua domnie a lui Alexandru Ipsilanti, după adoptarea de către acesta a sigiliului cu stema unită, avînd pe margine stemele județelor, ca o întărire a conținutului documentului sau pentru mărirea gradului său de solemnitate. De altfel, de la acest domnitor s-au păstrat cele mai multe documente validate cu sigilii conservate în capsuli metalice¹⁵.

După înfățișarea pergamentului, la rupturile de la plicatură, se poate aprecia că cel de-al doilea sigiliu a fost smuls într-o perioadă relativ recentă. Nu este exclus ca motivul acestei mutilări să fie acapararea capsulei sigilare ce se poate să fi fost confecționată din argint și frumos ornată. Dintre capsulele sigilare rămase de la domnitorii fanarioți cele mai frumoase conservă sigiliile lui Alexandru Ipsilanti¹⁶.

¹² Arh. St. Buc. fond. Mănăstirea Hurez I/241, IV/2, etc.

¹³ Ibidem, pachetele I, II, IV, VIII, XVIII, XXIV, LIII, etc.

¹⁴ Ibidem, colecția Suluri 87.

¹⁵ Vezi capsulele sigilare de la documentele existente în colecțiile Suluri (40, 41) și Peceți (101, 102) de la Arhivele Statului București.

¹⁶ Ibidem, colecția Suluri, 53.

Fig. 5. Capsula metalică în care s-a conservat sigiliul lui Ștefan Cantacuzino prinsă de documentul din 1711 aprilie 4.

Fenomenul sigilării în mod excepțional a documentelor cu două sigilii mari de text s-a practicat și în Moldova.

Documentul solemn din 1803 mai 20 prin care Alexandru Constantin Moruzi vv. Moldovei hotăra ca în afară de școlile de la Iași să se înființeze școli de limbă elenească și moldovenească în mai multe orașe din Moldova, scris pe pergament, ornat deosebit de frumos, poartă de asemenea două sigilii mari de text. În partea inferioară a documentului, în dreapta, sigiliul mare rotund (diametrul 57 mm) avînd în cîmpul sigilar acvila cruciată a Țării Românești, în stînga capul de bour al Moldovei cu vîrfurile coarnelor recurbate în afară, iar deasupra acestora o stea cu 6 raze însoțită de însemnele puterii : iataganul și buzduganul ce flanchează o coroană deschisă formată din 5 fleuroane. Două ramuri ce înconjoară stema unită se încrucișează sub aceasta. În partea inferioară a sigiliului data : 18.02. În exergă, între 2 cercuri liniare, legenda : *Io Александръ Констандинъ Мѣрѣзъ коекоа къ мѣлаа ашъ дѣмнезѣс доминъ а тоатѣ Молдовѣс*. Acest sigiliu imprimat în chinovar este plasat într-o rozetă susținută de doi îngeri iar sub aceasta sînt desenate două țevi de tun, 2 darabane cu cîte două bețe încrucișate, avînd în dreapta și stînga grupuri de 7 și 8 ghiulele.

Al doilea sigiliu care autentifică actul lui Alexandru Moruzi este un sigiliu atîrnat conservat în capsula metalică (din argint aurit). Pe capacul capsulei se află stema unită : în dreapta acvila cruciată a Țării Românești conturnată, în stînga capul de bour al Moldovei cu stema între coarne. Deasupra o coroană princiară deschisă formată din 5 fleuroane terminată cu o cruce. În dreapta și stînga stemei dispuse etajat inițialele *Iw - ПЛ/МС - КК* iar sub aceasta anul 1803. Două ramuri ce se întretaie sub mobile se ridică formînd un scut¹⁷. Cu toate că imprimarea sigilară ce se conservă

¹⁷ Capsula acestui sigiliu a fost reprodușă de E. Virtosu *Glose sigilografice*, în „Studii și cercetări de numismatică II, 1958, p. 431) și de A. Sacerdoțeanu (*Sigiliul domnesc și stema țării. Conceptul de unitate al poporului român pe care îl reflecta în rolul avut în formarea țării de unire*, în „Revista Arhivelor”, IX, nr. 2, 1968, p. 27).

Fig. 6. Sigiliul imprimat al lui Constantin Moruzi validînd documentul din 1803 mai 20.

Fig. 7. Capsula metalică în care este conservat sigiliul lui Constantin Moruzi.

în această capsulă metalică în urma unei curățiri cu substanțe chimice s-a șters, se pot descifra unele elemente care ne permit să identificăm aplicarea aceleiași matrice ce s-a folosit și la realizarea sigiliului timbrat. Capsula metalică este prinsă de document în formă de cruce cu un șnur împletit în mătase roșie, verde, albastră și fir de metal (aur) ce se termină cu doi canafi (ciucuri) bogați.

Probabil că primul sigiliu să facă parte din ornamentica documentului iar cel de-al doilea să aibă rol de autentificare.

Documentele mai sus prezentate al căror conținut este autentificat cu două sigilii mari de text au o valoare certă. Constituind o dovadă a frământărilor social- politice trecute, ele subliniază totodată importanța deosebită a sigiliului în contextul practicilor juridice din cancelaria domnească.

MARIA DOGARU

PRECIZĂRI LA DATAREA UNUI TABLOU AL REVOLUȚIEI DIN 1848 DIN TRANSILVANIA

ION RANCA

În zilele ce au premers Adunării Naționale de la Blaj, din 3—15 mai 1848, cînd în pofida incertitudinii pe care mizau autoritățile feudale ale Transilvaniei, că poporul nu se va aduna în număr corespunzător speranțelor ce se născuseră în această primăvară a libertății, o imensă masă de oameni se aduna cu fiecare coas ce trece, așezîndu-se în piața din fața catedralei Blajului.

Într-una din acele zile vibrante și pline de sens pentru neamul românesc, un personaj ciudat în felul lui, desprins din mulțime, fu văzut

făcându-și loc, în culoarele ce se creaseră, avînd cu sine un cufăraș și un ceva ce aducea cu un șevalet, singurele lucruri ce-l puteau distinge pe acel ipotetic pictor Petcu, de restul poporanilor¹. Un neastîmpăr specific îl plimba prin mulțime nu pentru a-și alege personajele cu care era demult familiarizat, ci mai degrabă pentru a-și stabili locul de unde să schițeze, consemnînd pe o pinză memorabilă, imaginea poporului adunat spre a sorbi cuvîntul de libertate ce aștepta să fie spus de ambasadorii neamului românesc din Ardeal.

Făurind imaginea poporului setos de dreptate și libertate socială și națională, ipoteticul pictor Petcu lasă posterității singura ilustrație autentică creată într-un stil cu adevărat popular, pe linia vechilor gravuri de biserici și icoane izvorite din ocupația pe care azi i-o atribuim, cunoscînd foarte puțin încă din viața și opera lui.

În cele ce urmează facem încercarea de a intui semnificația operei ce atribuim lui Petcu pictorul iconar ce-și purta pașii în acele zile vibrante prin piața Blajului.

Literatura istorică de specialitate a pus, cum știm, în circulație, și apoi, de aici, o serie de publicații au reluat și au reprodus difuzînd pînă în cele mai răspîndite periodice, unul din rarele documente iconografice ale revoluției din Transilvania: Adunarea Națională de la Blaj din 1848, ilustrația cunoscută, care însoțește de obicei studiile sau articolele privind revoluția de aici și reprezintă o mulțime imensă de popor staționînd în grupuri mari, despărțită prin intervale, ce se văd în profunzime pînă lîngă fațada principală a catedralei din centrul Blajului.

Intrată în circuitul științific cu explicația, în cele mai dese cazuri, de *Adunarea Națională de la Cîmpul (sau Cîmpia) Libertății de la Blaj din 3/15 mai 1848* (subl. ns) ilustrația explicată în acest fel nu respectă adevărul istoric pentru că nu reprezintă ceea ce se spune despre ea, adică nu reprezintă Adunarea Națională de pe Cîmpul (sau Cîmpia Libertății) de la Blaj din 3/15 mai 1848, iar textul explicativ, cînd este redat în forma de mai sus, conține două inexactități una de localizare și alta de datare.

¹ Sub semnătura P. Com. (probabil Petre Comarnescu), în „Tribuna”, an II (1958) nr. 20, p. 7, apare o sugestivă explicație a tabloului adunării: „Amintirea marii adunări de la Blaj din 3/15 mai 1848 a fost consemnată și în această imagine înfățișînd poporul strîns într-o masă compactă și însuflețită în fața catedralei. Este una din cele mai emoționante și mai autentice lucrări, făcută într-un stil cu adevărat popular, pe linia vechilor gravuri și icoane.

Artistul care se pare că purta numele de Petcu, nu am izbutit încă să aflăm mai multe despre el, nu poseda mijloace savante de a construi personajele și de a compune o scenă atît de amplă dar tocmai strădania lui de a sugera unitatea întregii suflări și de a sublinia caracterul avansat și sărbătorec al adunării revoluționare, grija de a orîndui și a grupa mai viu și mai distinct personajele fără număr, precum și de a le individualiza pe cit cu puțință trăsăturile, aducînd fel de fel de țărani în portul lor caracteristic alături de cărturarii, preoții și micii burgezi pe care-i vedem în față, toate acestea dau un farmec nespus imaginii și acea autenticitate naivă dar plină de tîlc. Cu o stîngăcie artistică de om simplu, dar însuflețit de un cald patriotism, autorul a colorat imaginea cu tonuri luminoase avînd și în această privință, grija veridicului și dorînd a sublinia caracterul sărbătorec.

Document istoric și artistic, imaginea aceasta dovedește încă odată cum marile evenimente înaripează sufletul omenesc și inspiră o participare, care face mai artist chiar pe un diletant. Totodată ea dezvăluie prețioasele zăcăminte de simțămînt pictural și decorativ care se află în masele noastre populare. Este un umil dar plin de autenticitate și farmec, prinos adus evenimentelor din Ardealul anului 1848”. P. Com.

Am pornit la elucidarea acestei neconcordanțe între imaginea și textul explicativ al acestui tablou, cunoscînd, mai ales în ultimul timp, că nu numai reviste de cultură cu o reputație neîndoielnică, ziare centrale sau județene, sau alte publicații, dar chiar și monografiile de specialitate repetă aceleași erori. Cităm doar cîteva exemple în acest sens: *Istoria României*² explică tabloul ca fiind *Adunarea Națională ținută la 3/15 mai 1848 pe Cîmpia Libertății de la Blaj*, iar lucrarea prof. univ. V. Cherestesiu, *Adunarea Națională de la Blaj*³, publicînd același tablou îi redă explicația, *Adunarea Națională din 3-5 (15-17) mai 1848 ținută pe Cîmpia Libertății*. Ambele lucrări comit eroarea de a reda greșit atît data cît și locul Adunării.

O serie de publicații explică imaginea eronat, numai din punctul de vedere al localizării Adunării. Astfel „Unirea”⁴, „Argeș”⁵ sau lucrarea lui Horea Ursu⁶, toate au același text explicativ: *Adunarea de pe Cîmpul Libertății Blaj mai 1848* (subl. ns.).

Redînd tabloul explicat numai cu data, fără a aprecia localizarea Adunării pe Cîmpia Libertății, o serie de autori și publicații printre care A. D. Xenopol⁷, Silviu Dragomir⁸, C. C. Giurescu⁹, „Grafica militantă românească”¹⁰, „Scînteia”¹¹ ș.a. fac eroarea de a afirma, pe baza imaginii din tablou, că este vorba de Adunarea care a avut loc la 3/15 mai 1848.

Revista „Magazin istoric”¹² după ce redă în textul explicativ un pasaj din jurămîntul Adunării, scrie: „*au jurat participanții la Adunarea Națională de la Blaj din 3/15 mai 1848*”, făcîndu-se și aici aceeași eroare de dată.

Mai corect au procedat autorii lucrărilor: *Din istoria Transilvaniei*¹³, *Istoria României* (manual pentru clasa a XI-a, Edit. didactică și pedagogică București, 1965, p. 196) și redacția ziarului „Tribuna Sibiului”¹⁴, explicînd tabloul, lapidar „Adunarea de la Blaj” cu toate că nici așa nu este complet în concordanță cu realitatea, pentru că nu adunarea reprezentată de tablou, adică cea din 2/14 mai 1848, a fost dominantă în revoluția românilor ardeleni, ci cea de a doua zi, din 3/15 mai 1848 care s-a ținut pe Cîmpul sau Cîmpia Libertății.

În clarificarea justei semnificații a tabloului care constituie obiectul prezentelor precizări, întrebarea firească dacă Adunarea Națională de la 3/15 mai 1848 de pe Cîmpia Libertății din Blaj a avut loc în Piața din fața catedralei, scoate în evidență echivocul ce s-a strecurat în explicațiile date tabloului mai ales cu privire la locul adunării.

² Edit. Acad. R.P.R., București, 1964, vol. IV, pl. V.

³ Edit. politică București, 1966, p. 483.

⁴ (Alba Iulia) an I, nr. 83, 1968.

⁵ An III, nr. 5, 1968, p. 6.

⁶ *Avram Iancu*, Edit. tineretului, București, 1966.

⁷ *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. XII, București, 1930, Edit. Cartea Românească, p. 25.

⁸ *Avram Iancu*, Edit. științifică, 1965, ed. I. București, p. 40—41 ed. II, 1968, București, p. 224.

⁹ *Transilvania în istoria poporului român*, Edit. științifică, București, 1967, fig. 38.

¹⁰ București, 1963, fig. 5.

¹¹ 24 mai 1968.

¹² an. II, nr. 5 (14) mai 1968.

¹³ Edit. Acad. R.P.R., ed. II, București, 1968, p. 43.

¹⁴ an I, (1968,) nr. 75, p. 3.

Este bine cunoscut, nu numai în cercurile de specialitate, că Cîmpia (sau Cîmpul) Libertății din Blaj, nu se întinde în fața catedralei, ci undeva la o distanță în spatele catedralei. Ne pare cu atât mai ciudată scăparea din vedere care a generat eroarea făcută de V. Cheresteșiu în monografia „Adunarea Națională de la Blaj” unde face două greșeli în textul explicativ al tabloului, una de localizare și una de datare, cu toate că eroarea de loc putea fi eliminată, fiindcă aceeași monografie la p. 76 publică ilustrația „Blaj, vedere din piață” (fig. 5) ilustrație ce se apropie mult de viziunea prezumtivului pictor al tabloului, înfățișînd adunarea din 1848 deci la selectarea materialului ilustrativ, autorul monografiei menționate putea observa că nu este vorba de Adunarea de pe Cîmpia Libertății.

O trecere în revistă a ilustrațiilor reprezentînd piața Blajului, începînd cu cele mai de demult, luate de pe vechi cărți bisericești (fig. 3) și pînă la unele mai recente (fig. 4) nu lasă nici un echivoc asupra faptului că tabloul reprezintă Adunarea din 2/14 mai 1848, ziua promergătoare celeia în care a avut loc adunarea de pe Cîmpul Libertății, și acesta este sensul cert și singura explicație corectă ce se poate da tabloului.

Argumentele pentru precizarea justă a datei de 2/14 mai 1848 și a locului, în piața din fața catedralei, ce trebuie atribuite tabloului pictorului Petcu, sînt răsfirate, darnic prin toate lucrările de specialitate mai vechi sau mai noi. Ne mulțumim cu cîteva luate din lucrări mai recente care însumează concluziile diferitelor izvoare contemporane.

V. Cheresteșiu în monografia sa privind Adunarea de la Blaj scrie: „deși adunarea era convocată pentru ziua de 15 mai, în 14 mai *Piața Blajului* era plină de popor” (sublin. ns.). Aceeași lucrare, în cap. al IV-lea are un subcapitol (al doilea) în care tratează „Preziua adunării, 2 (14) mai — Duminică” și subtitlurile „Adunarea intelectualilor în catedrală” (p. 421) și Adunarea poporului în fața catedralei” (p. 429). Reținem de aici¹⁵, „în vreme ce se țineau conferințele „intelligenții” în biserică atît înainte cît și după amiază, tribunii poporului avizați, canceliști, juriști, clerici și studenți, învățau poporul, care *ompluse piața Blajului*” (subl. ns.). (Este de fapt, scena redată în tabloul care face obiectul acestor precizări, altfel de ce ar sta poporul cu spatele spre catedrală?) (fig. 6).

Observăm în prim plan „intelligența” românească îmbrăcată în haine de culoare neagră, „nemțește” cum li se mai spunea, în grup, discutînd în fața maselor cu cîteva țărani. Din loc în loc tot în prim plan, preoți sau „intelligenți” îmbrăcați tot în negru, explică poporului ceea ce se comunică din catedrală pe culoarele ce se văd că brăzdează adunarea. (Poporul neputînd auzi discuțiile ținute în catedrală posibil să fi ascultat ideile principale transmise afară și explicate de „intelligență” așezată în față în prim plan).

Și în dimineața zilei de 3/15 mai 1848 se preconiza păstrarea aceluiași loc pentru adunare, în *pieța Blajului*, dar, cum aflăm din Istoria lui Papiu-Ilarian, după măsurile organizatorice (gruparea preoțimii și a părții civile militare la un loc pe scaune în fața catedralei, în frunte cu episcopii Lemény și Șaguna) se iscă o discuție aprinsă între intelectuali

¹⁵ V. Cheresteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj*, București, Edit. politică, 1968, p. 429.

Fig. 1. Cimpul Libertății (După Suveniru de la Blașiu — pliant, cca 1910).

Fig. 2. Catedrala Sintei Treimi (pe la 1900) (După *Suveniru de la Blașiu* — pliant cca 1910).

Fig. 3. *Blajul de pe vremuri* (După chipul păstrat într-o carte bisericească, reprodusă în Septimiu Popa, *Caravanele Ardealului*, Cluj, 1938, p. 9).

Fig. 4. *Blaj, vedere din piață*. După V. Chereșțiu „*Adunarea Națională*” de la Blaj, București, 1966, p. 76.

Fig. 5. Piața catedralei (vedere laterală).

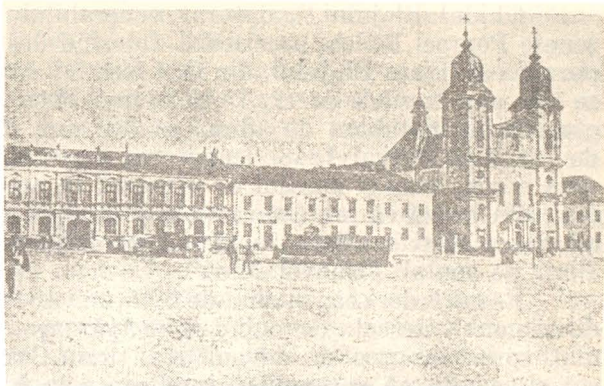
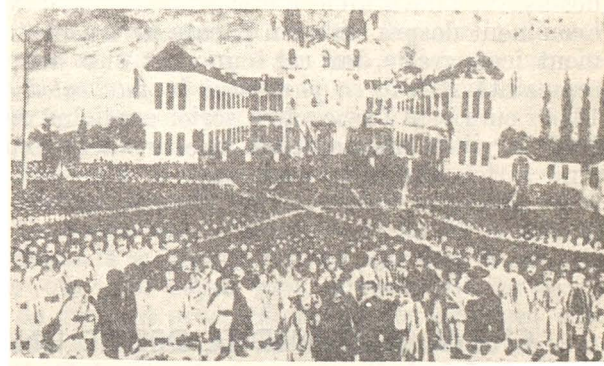

Fig. 6. Vedere de ansamblu a Adunării din 2/14 mai 1848 din fața Catedralei Blajului (cum trebuie explicată ilustrația pictorului popular Petcu).

asupra locului unde să se țină ședințele Adunării Naționale. Unioniștii¹⁶ care se temeau să vorbească poporului, voiau ca adunarea să se țină în biserică, unde să intre numai cei invitați la adunare; alții spuneau că adunarea să se țină în piața Blajului; înaintea bisericii se vor consulta inteligenții, iar hotărârile lor se vor prezenta spre acceptare, poporului adunat în piață. *Oamenii poporului, urmează Papiu, nu voiau să excludă nici pe un român de la consultări, — ceea ce după setea cea mare de libertate a poporului era și peste putință, au propus ca adunarea să se țină în câmpul larg din partea Tîrnavei mari, numit Rîtul grecilor, motivînd propunerea prin faptul că piața Blajului, dealtfel foarte încăpătoare, nu va putea cuprinde zecile de mii de oameni adunați ...*" (subl. ns.)¹⁷.

În cuvîntul lui Bărnăuțiu adresate episcopilor, — *poporul vă așteaptă să veniți în câmp, la adunare, unde s-au făcut toate dispozițiunile pentru aceasta*" — s-a hotărît ca adunarea să se mute spre Monora în pratul din sus de Blaj, numit Rîtul grecilor.

Se trase clopotul cel mare al catedralei și mulțimea plecă spre *cîmpia din partea răsăriteană a Blajului* (subl. ns.). În frunte mergeau cei doi episcopi, preoții și inteligenții. În urma lor venea mulțimea poporului ...".

¹⁶ Unioniștii, grupare fără pondere compusă în special din români renegați, aflați în slujbe oficiale care au adoptat orientarea guvernului pe linia unirii Transilvaniei cu Ungaria.

¹⁷ V. Chereșteșu, *loc. cit.*

Ghidul Blajului¹⁸, datorat venerabilului director al Muzeului orășenesc Pompei Birlea, precizează, folosind desigur același izvoare contemporane că „Piața Blajului, din fața bisericii catedrale se umple și adunarea se ține aici în zilele de 12, 13 și 14 mai 1848”. Se confirmă deci și aici că este vorba în tablou de adunarea din una din aceste zile și mai precis de cea din 14 mai 1848. Împotriva explicațiilor eronate date tabloului pînă acum, vine și pasajul ce urmează în același ghid : „În ziua de 3/15 mai, din cauză că mulțimea nu mai încăpea în piață, se luă hotărîrea ca adunarea să-și continue lucrările, pe cîmpul dinspre răsărit, din sus de Blaj, pe malul Tîrnavei Mari”.

Rezultă deci că, în ziua de 3/15 mai 1848 umplîndu-se piața Blajului de oameni și aceasta devenind neîncăpătoare, o parte din ei au fost îndrumați spre Riul grecilor, devenit mai tîrziu Cîmpia Libertății, unde au plecat și ceilalți, cu episcopii și inteligența în frunte, și unde, de fapt, s-au desfășurat adevăratele lucrări ale Adunării Naționale din 3/15 mai 1848, eveniment despre care din păcate nu s-a păstrat pînă la noi nici un document iconografic, iar cel cunoscut sub denumirile menționate mai sus, reprezintă *Adunarea poporului în fața catedralei din Blaj*, din 2/14 mai 1848 cum este firesc să se scrie, explicînd tabloul picturului Petcu, evitînd în viitor inexactitatea strecurată în explicarea tabloului, și respectînd astfel adevărul istoric.

CITEVA ȘTIRI INEDITE DESPRE UN HAIUC POLON

IONEL DÎRDALĂ

După înfrîngerea revoluției din Polonia în anul 1831 numărul răzvrătiților polonezi împotriva asupraii sociale și naționale a crescut. Printre ei, apare și un anume Frantz Kwiatcowsky refugiat, se pare în urma unei evadări, în Moldova. După 15 iulie 1837 era căutat în ținutul Cîmpulungului Moldovenesc.

Se născuse la Blajova Burna în județul Somborului din Galizia. O descriere exactă a sa se găsește într-un ordin¹ al guvernămîntului austriac din Liov transcris în traducere românească într-un protocol al poruncilor din anul 1837 aflat în arhiva protopopiatului din Cîmpulung Moldovenesc, în care se spune : „Frantz Kwiatcowsky merșteșugul lui este ciubotărie, născut de la Blajova Burna la Kraisl Somborului, 29 ani bătrîn, de remlează catolicească relighie, căsătorit, statul lui este de mijloc, părul capului, care dinapoi lung și dinainte scurt tuns este, iaste întunecat roșu (albinet) fața lui mult rotundă decât lungăreață în floare tineretilor plină, ochii lui sânt albaștri căpri și sprincenele mai deschisă decît părul

¹⁸ Pompei Birlea, *Blajul*. (Mic Inereptar turistic), Edit. meridiene, București, 1968,

¹⁹ Documentul este înregistrat cu nr. 39830 din 1937. Protocolul poruncilor, tom. IV.

capului, mustețile lui lugăreață roșioare sânt, nus sânt tunsă și înlătore lungăreață, dară barba și favoritele lui sânt rasă”².

În noaptea de 28 spre 29 mai 1837 evadase din arestul domonial din Sucița unde fusese aruncat în lanțuri. La evadare se scria mai departe în document „ave el un sucman încins cu un chimer, cămașe și izmenele de pânză groasă și cu pălărie de paie, el era fără încălțăminte, el vorbește leșește”.

Fusese arestat pentru repetatele atacuri date în compania unei cete de haiduci în județele Jalovei, Primrelului și Sanokului din Galiția. După evadare, autoritățile austriece au început urmărirea lui. Sesizat de guvernământul imperial din Liov, episcopul Bucovinei, prin circulara nr. 2243 din 15 iulie 1837, îndemna preoțimea și prin ea populația din ținutul Cîmpulungului, în cazul că se găsea, să-l prindă și să-l predea autorităților austriece. Considerînd că prezintă interes, redăm partea finală a circularii episcopale :

„Deci fiind că din mare trebuință este că acest în fapte rele dovedit Frantz Kwiatcowsky să fie prins nu numai ca să nu facă mai multe pagube, și să fie dat la Kremănalnica judecătorie, dară și ca să descopere pe ai săi tovarăși cei ce sânt foarte primejdioși a sigurației de obște. Pentru aceasta sau poruncit kraismaturilor să facă îndată orînduială în ținuturile sale spre căutare a celui călcătoriu de lege cu acea îndeminare, cum că acela sau acea, care pe pomenitul Frantz Kwiatcowsky ar prinde și lar da viu la ce mai aproape Domeniu sau la Kraismatul au să capete un bacșiș bun măsurat după ostineală și greutate sa ce vor ave la aceasta, și fiind că acest primejdios om supt aspră pază acum odată au fugit; pentru acea să fie purtare de grije că acest călcătoriu de lege cum săva prinde să se pue în sigură straje și mai ales cu cătane împreună cu un scurt protocol făcut cum sau aflat, fără zăbavă să să trimată la k.k. kraismatică judecătorie Leovului”.

²⁰ Redăm textele în grafia originală.

TUDOR MATEESCU, L'activité des Archives d'Etat de la Valachie pendant la révolution de 1848, p. 217.

L'institution des Archives d'Etat de la Valachie, qui, au cours de la révolution de 1848, était dans sa XVIIe année d'existence, ne s'est pas tenu à l'écart des événements révolutionnaires, constituant l'un des moments décisifs de l'histoire roumaine.

Une série de documents de ses dépôts ont été consultés par des personnalités marquantes de la révolution comme Nicolae Bălcescu, Ioan Voinescu II et C. A. Rosetti. Le contenu de ces matériaux présentait un intérêt particulier pour l'activité de certains organes révolutionnaires ainsi que pour l'application du programme renfermé dans la „Proclamation de Izlaz”. Par la mise à la disposition de ces organes des documents respectifs et par toute l'activité de cette période d'ailleurs, les Archives d'Etat de Valachie ont rendu de grands services à la révolution.

NESTOR CAMARIANO, Une traduction en roumain du manuel de lois du Mihail Fotinopoulos, publiée en 1869, p. 233.

Avant de s'occuper de la traduction roumaine, inconnue, du *Manuel de lois* du juriste Mihail Fotinopoulos, qui a vécu dans la Valachie, l'auteur présente tout d'abord quelques problèmes controversés sur sa vie et son oeuvre.

Quant au nom du juriste il soutient qu'il vaut mieux utiliser la forme de Fotinopulos que la forme roumaine Fotino, qui est préférée par certains chercheurs.

En ce qui concerne l'établissement de Fotinopoulos en Valachie et l'obtention des titres de grand échanson et grand scribe l'auteur nous démontre que l'activité du juriste ne peut être suivie, du point de vue documentaire, qu'entre 1765—1781, et que toute autre affirmation doit être soutenue par des témoignages historiques.

Quant au sens du titre de ὑπατος τῶν ρησοφόρων l'auteur présente quelques opinions de certains contemporains en soutenant que ce titre lui a été accordé probablement par le patriarche de Constantinople, à la suite de l'intervention du prince Ștefan Racoviță.

À propos du Manuel l'auteur émet l'opinion qu'il faut admettre deux variantes de 1765, l'une connue, dédiée au prince Ștefan Racoviță, et l'autre dédiée au prince Șcarlat Ghica, dont on n'a conservé que la traduction roumaine. Il considère que ce n'est pas le Synopsis que Fotinopoulos a tout d'abord rédigé et puis son Manuel, car le Synopsis n'est qu'un abrégé du Manuel.

La traduction découverte par l'auteur a été publiée dans le journal „Terra” de Bucarest en 1869.

Le traducteur a été identifié dans la personne du poète et dramaturge, Gheorghe Baronzi, et qui a mis à la tête de sa traduction quelques vers où il fait l'éloge de Fotinopoulos.

La traduction comprend seulement les deux premiers livres du Manuel, le troisième, portant sur des questions ecclésiastiques, étant omis. Par rapport aux quelques manuscrits grecs, des 13 connus, la traduction roumaine, présente des différences qui prouvent qu'à sa base il y a un original grec pas encore identifié.

On a conservé aussi une copie manuscrite de la traduction roumaine qui se trouve aux Archives d'Etat de Rimnicu Vilcea; elle a été peut-être rédigée à la prière de Grigorie Ioan Lahovari, le président de la Haute Cour de Cassation en 1892, qui avait des préoccupations scientifiques dans le domaine juridique.

IOANA BURLACU, G. T. Kirileanu, p. 259.

À l'occasion du centenaire de la naissance de Gheorghe Teodorescu Kirileanu, personnalité préminente de la vie culturelle roumaine, le premier grand bibliophile roumain, le collectionneur infatigable du folklore de Bistrița, le grand éditeur de Creangă et l'ancien membre honorifique de l'Académie Roumaine, l'auteur évoque un aspect inédit de l'activité de cet infatigable découvreur et salvateur des documents, de cet érudit éditeur et chercheur des valeurs documentaires.

En suivant ces préoccupations dès sa jeunesse encore, l'article met en évidence la persévérance et la passion de G. T. Kirileanu pour l'étude de l'histoire du pays, pour la collection des informations historiques dans toutes les circonstances — qu'il s'agit des archives privées, des notes en marge des feuilles des vieux livres, ou des registres et des documents synodiques.

Le matériel historique ramassé par Kirileanu sera mis en valeur par de nombreuses études concernant la vie et l'activité du logothète Costache Conachi, du poète Mihail Eminescu du narrateur Ion Creangă. D'ailleurs c'est grâce à lui que nous avons 16 éditions Creangă qu'on peut considérer parmi les plus minutieuses et les plus compréhensives.

En conclusion l'article fait ressortir l'importance particulière que représente le trésor documentaire constitué par G. T. Kirileanu des anciens parchemins, manuscrits de chroniques, lois et calendriers anciens, lettres, photos, livres anciens et rares, monographies des villages, mémoires, biographies et bibliographies, collections de périodiques.

De son vivant encore, en 1956, (G. T. Kirileanu est mort en 1960) offre le fonds des livres et des publications imprimés (environ 20.000 titres) à la ville de Piatra Neamț, en devenant ainsi le fondateur d'une importante institution culturelle. Les manuscrits ont été déposés dans la Bibliothèque de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie où ils constituent une collection distincte.

MARIA DOGARU, Documents exceptionnellement validés, p. 325.

Du point de vue de l'application du sceau sur les documents on connaît les systèmes suivants :

1. Documents validés avec un seul sceau (de texte ou de clôture) validés avec le sceau du prince et des boyards.
2. Documents du consiel
3. Documents avec sceaux du même émetteur mais différentes du point de vue de leur dimensions et du rôle joué.
4. Documents appartenant à des émetteurs différents mais ayant le même sceau.
5. Documents sur lesquels on a appliqué successivement deux ou trois sceaux du même émetteur en se faisant remarquer de ce point de vue la délimitation décidée par, Constantin Mavrocordat — le voïvode de la Valachie au 27 janvier 1736 — particulièrement importante pour l'histoire des archives de registrature.

Un système inconnu jusqu'à présent c'est la validation des documents avec deux grands sceaux de texte. On a analysé le document du 4 avril 1711 concernant les propriétés du monastère Hurez émis par la chancellerie de Constantin Brincoveanu validé avec un sceau timbré appartenant à ce prince et avec un sceau conservé dans la capsule métallique appartenant à Ștefan Cantacuzino. On note aussi les circonstances où l'on a ajouté sur le document le second sceau ainsi que les motifs pour lesquels les moines ont mutilé sa légende.

Un autre document du 4 février 1776 validé de la même manière appartient à Alexandru Ipsilanti, le voïvode de la Valachie.

Cette méthode de légalisation des documents a été employée aussi dans la chancellerie moldave. Ainsi l'acte solennel du 20 mai 1803 émis par Alexandru Constantin Moruzi conservait deux grands sceaux de texte. Le premier est un sceau imprimé en encre rouge et le second est un sceau protégé dans la capsule métallique en argent joliment ornementé.

Les documents légalisés avec deux grands sceaux de texte ont une valeur indiscutable. Etant la preuve des troubles sociaux et politiques, ils mettent en évidence aussi l'importance particulière du sceau dans le contexte des méthodes juridiques de la chancellerie princière.

CONTENTS OF THE ISSUE

T. MATEESCU, The activity of the State Archives in Wallachia during 1848 Revolution
pag. 217.

The State Archives, as institution, in Wallachia being during 1848 Revolution at their 17-th year of existence, haven't been alienated from the revolutionary events considered among the most decisive moments of the Romanian history — A lot of their repositories were personally studied by the most outstanding representatives of the Revolution, such as: Nicolae Bălcescu, Ioan Voinescu II and C. A. Rosetti. The documents presented a great interest for the activity of some revolutionary organs as well as for putting into practice the programme contained in the Proclamation of Islaz. By placing the respective documents at the disposal of those organs as well as by their whole activity of that time, the State Archives in Wallachia helped, particularly, the cause of Revolution.

N. CAMARIANO, A Translation into Romanian of Mihail Fotinopulos' Handbook published in 1869, p. 233.

The author, prior to take into consideration the unknown translation into Romanian of the *Law Handbook* belonging to the jurist Mihail Fotinopulos who lived in Wallachia, insists upon some controversial problems in connection with the life and work of the latter.

As regards jurist's name, he considers that is better to use the form of Fotinopulos than the more Romanian form of Fotino, the latter being preferred by some searchers.

Concerning Fotinopulos' settling in Wallachia and the acquirement of some great offices as dignitary, it is shown that jurist's activity can be followed from the documentary sources only between 1765—1781, any other information needing historical evidences. As to the meaning of the title, he presented a few opinions of some contemporaries and asserted

that, perhaps, this title was granted to Fotinopulos by the Patriarch of Constantinople as a result of Hospodar, Ștefan Racovița's intercession.

With respect to the Handbook, the author considers that we shall admit two variants from 1765, a known one dedicated to Ștefan Racovița, the Hospodar, and the other dedicated to Scarlat Ghica, the latter copy being preserved only in Romanian translation. He doesn't accept that Fotinopulos drew up firstly the Sinopsis and afterwards his Handbook, as Sinopsis is nothing else but a shortening of the Handbook.

The translation, found by the author, was published in Bucharest in the newspaper „Terra” — The translator is identified in the person of Gheorghe Baronzi who was a poet and a playwright and who added at the beginning of his translation some lines in which he flattered Fotinopoulos — The translation comprises but the first two books from the Handbook without the third one that contains ecclesiastical matters. By comparison with some Greek manuscripts of those 13 known, the Romanian translation presents some differences which show that at its ground is a Greek original still unidentified.

It is also preserved a manuscript copy of Romanian translation that is kept in the State Archives in Rimnicul-Vilcea, drawn up, probably, by the order of Grigorie Ioan Lahovary, the president of the Highest Court of Appeal in 1892, a man of scientific preoccupations in the juridical field.

IOANA BURLACU, G. T. Kirileanu, p. 259.

On the occasion of the 100-th anniversary of the birth of Gheorghe Teodorescu Kirileanu who was an outstanding personality of the Romanian cultural life, the first great Romanian bibliophile, the tireless collector of Bistrița folklore, the valuable publisher of Creangă and former honorary member of Romanian Academy, the author evokes an unknown aspect of Kirileanu's activity, as a discoverer and preserver of unique documents, as an erudite publisher and searcher of these documentary values.

Following the preoccupations from the very youth of the scholar, the article points out the endeavour and passion of G. T. Kirileanu for the study of Romanian history in order to collect the historical information from everywhere, such as the private archives, notes on the old book pages, registers and ecclesiastical documents etc.

The historical material gathered by Kirileanu will be turned to account by several studies in connection with the life and activity of Costachi Conachi, of the poet Mihai Eminescu and of the story teller Ion Creangă. In fact, Kirileanu published 16 editions of Creangă's works that we could consider as the most elaborate and comprehensive ones.

At the end, is pointing out the particular importance presented by the documentary treasury made up by G. T. Kirileanu of old parchements, chronicle manuscripts, old and rare books, village monographs, memoirs, biographies and bibliographies and collections of periodicals.

Even during his life, in 1956 (G. T. Kirileanu died in 1960) he donated his books and printed publications (about 20 000 titles) to the town of Piatra Neamț, becoming in such a way the founder of a valuable cultural institution. His manuscripts, forming a special collection, are kept in the Academy of Socialist Republic of Romania.

M. DOGARU, Documents exceptionally validated, p. 325.

From the point of view of sealing the documents are known the following systems :

1. documents validated with a single seal (of text or of closing),
2. documents co — sealed

3. documents sealed with two seals of the same person but different from the point of view of their size and subject matter.

4. documents pertaining to various persons put under a single seal.

5. documents successively sealed with two or three seals of the same person noticing from this point of view the „ocolnica” (a document concerning the village boundaries) given on January 27-th 1736, by Constantin Mavrocordat, the Hospodar of Wallachia, extremely important for the history of the registry archive.

Un unknown system till now, is the validation of some documents with two big seals in text. Is analysed the document of April 4, 1711 in connection with the lands of Hurez monastery issued in Constantin Brincoveanu's Chancery and validated with a stamped seal belonging to Ștefan Cantacuzino — Are also, presented the circumstances in which was added, to the document of Constantin Brincoveanu the second seal, as well as the causes of maiming the conventional signs by monks.

Another document validated in the same way on February 4-th, 1776 belongs to Alexandru Ipsilanti, the Hospodar of Wallachia.

The practice of such an authentication of documents was also used in the Moldavian Chancery. Thus, the solemn act of May 20, 1803, given by Alexandru Constantin Moruzi, preserved also two big seals of text. The first one is a seal in red (chinovar) and the latter is a seal protected in a silver box beautifully adorned. The documents authenticated with two big seals of text have a doubtless value — Being an evidence of the former social-political unrest they underline at the same time the particular importance of the seal in the context of legal proceedings of the Princely Chancery.

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN AL DIRECȚIEI GENERALE A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Apare de patru ori pe an

Redacția: București, str. Arhivelor nr. 2, Sectorul VI,

Telefon: 13.37.77.

CUPRINSUL

- Decret privind Fondul Arhivistic Național 199

STUDII ȘI COMUNICĂRI

- I. MATEESCU — Aspecte ale activității Arhivei statului din Țara Româ-
nă în timpul revoluției de la 1848 217
- N. CAMARIANO — O traducere în limba română a manualului de legi al lui
Mihail Fotinopulos, publicată în 1869 233

- PAGINA ARHIVARULUI 251

PREȚUITORI AI ARHIVELOR

- I. BURLACU — G. T. KIRILEANU 259

DOCUMENTE

- GH. UNGUREANU — Documente românești din secolele XV—XVII aflate la
Biblioteca Națională din Paris 271

INSTRUMENTE DE LUCRU

- TH. RĂDULESCU — Sfatul domnesc și alți mari dregători al Țării Românești
din secolul al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus
honorum. II 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Documente excepțional validate 325
- I. RANCA — Precizări la datarea unui tablou al revoluției din Transil-
vania 332
- I. DÎRDALĂ — Știri inedite despre un haiduc polon 338

REVISTA ARHIVELOR

ORGANE DE LA DIRECTION GÉNÉRALE DES ARCHIVES D'ETAT
DE LA RÉPUBLIQUE SOCIALISTE DE ROUMANIE

Parait quatre fois par an

Rédaction: Bucarest, 2, rue Arhivelor, VI-è,

Téléphone: 13.37.77.

SOMMAIRE

— Decret concernant le Fonds Archivistique National. 199

ETUDES ET COMMUNICATIONS

- T. MATEESCU — Aspects de l'activité des Archives d'Etat de la Valachie pendant la révolution de 1848 217
- N. CAMARIANO — Une traduction en roumain du manuel de lois de Mihail Fotinopulos, publiée en 1869 233

LA PAGE DE L'ARCHIVISTE 251

ESTIMATEURS DES ARCHIVES

- I. BURLACU — G. T. Kirileanu 259

DOCUMENTS

- GH. UNGUREANU — Documents roumains du XV-è jusqu'au XVII-è siècle trouvés dans la Bibliothèque Nationale de Paris 271

INSTRUMENTS DE TRAVAIL

- TH. RĂDULESCU — Le conseil princier et d'autres hauts dignitaires de la Valachie du XVIII-è siècle. Listes chronologiques et cursus honorum. II 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Documents exceptionnellement validés 325
- I. RANCA — Précisions pour la datation d'un tableau de la révolution de Transylvanie 332
- I. DÎRDALĂ — Renseignements inédits sur un haïdouk polonais 338

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN OF THE GENERAL DIRECTION OF THE STATE ARCHIVES
FROM THE SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

Quarterly

Editorial Office; Bucharest, str. Arhivelor nr. 2, Sect. VI,

Telephone: 13.37.77.

CONTENTS

- Decree concerning National Archival Fond 199

STUDIES AND COMMUNICATIONS

- T. MATEESCU — Some aspects of the activity of the State Archives from Wallachia during the Revolution of 1848 217
- N. CAMARIANO — A translation into Romanian of Mihail Fotinopulos' Law Handbook published in 1869 233

THE ARCHIVIST'S PAGE 251

THOSE WHO APPRECIATE THE ARCHIVES

- I. BURLACU — G. T. Kirileanu 259

DOCUMENTS

- GH. UNGUREANU — Romanian documents of the 15 th-17 th centuries in the National Library of Paris 271

INSTRUMENTS OF WORK

- TH. RĂDULESCU — The Princely Council and other great dignitaries of Wallachia in the 18-th century. Chronological lists and cursus honorum. II. 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Documents exceptionally validated 325
- I. RANCA — Explanatory notes in establishing the date of a painting representing the Transylvanian Revolution 332
- I. DÎRDALĂ — Unpublished information on a Polish outlaw 338

REVISTA ARHIVELOR

ORGAN DER GENERALDIRECTION DER STAATSARCHIVE
DER SOZIALISTISCHEN REPUBLIK RUMÄNIEN

Erscheint viermal jährlich

Redaktion: Bukarest, str. Arhivelor nr. 2, Sect. VI,

Fernruf: 13.37.77.

INHALT

- Gesetz betreffend den Archivistischen Nationalpestant. 199

STUDIEN UND MITTEILUNGEN

- T. MATEESCU — Aspekte aus der Tätigkeit der Staatsarchive in der Walachei während der Revolution von 1848 217
- N. CAMARIANO — Eine Übersetzung ins Rumänische des Gesetzlehrbuches Mihai Fotinopulos, veröffentlicht im Jahre 1869 233

ANERKENNENDE STIMMEN ZUM ARCHIV 251

- I. BURLACU — G. T. Kirileanu 259

DOKUMENTE

- GH. UNGUREANU — Rumänische Urkunden aus dem XV—XVII. Jhd. in der Nationalbibliothek von Paris. 271

ARBEITSGERÄTE

- TH. RĂDULESCU — Der Herrscherrat und andere hohe Würdenträger der Walachei aus dem XVIII. Jhd. Chronologische Tabelle und cursus honorum. II 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- M. DOGARU — Urkunden mit besonderen Bekräftigungszeichen 325
- I. RANCA — Einzelheiten zur Bestimmung der Daten eines Gemäldes von der Revolution in Transsylvanien 332
- I. DÎRDALĂ — Unveröffentlichte Nachrichten über einen polnischen Heiducken 338

REVISTA ARHIVELOR

ОРГАН ГЛАВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ АРХИВОВ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ РУМЫНИИ

Падаетея четыре раза в год
Редакция: Бухарест ул. Arhivelor, nr. 2
Телефон: 13 37 77

СОДЕРЖАНИЕ

Декрет относительно Архивного Национального Фонда. 199

СТАТЬИ И СООБЩЕНИЯ

- Т. МАТЕЕСКУ — Аспекты деятельности Государственных Архивов Валахии во время революции 1848 г. 217
- Н. КАМАРИАНО — Перевод на румынский язык учебника законов Михаила Фотинополоса, изданный в 1869 г. 233

СТРАНИЦА АРХИВАРИУСА 251

ОЦЕНЩИКИ АРХИВОВ

- И. БУРЛАКУ — Х. Т. КИРИЛЯНУ 259

ДОКУМЕНТЫ

- Г. УНГУРЯНУ — Румынские документы XV—XVI вв. находящиеся в Национальной библиотеке города Парижа . . . 271

НАУЧНО-СПРАВОЧНЫЕ ПОСОБИЯ

- Т. РЭДУЛЕСКУ — Господский совет и другие высшие сановники Валахии XVIII века, Хронологические списки и курсус хонорум II 293

ADDENDA ET CORRIGENDA

- М. ДОГАРУ — Документы исключительно утвержденные 325
- И. РАНКА — Уточнения относительно датирования картины о Трансильванской революции 332
- И. ДЫРДАЛЭ — Неизвестные сведения о польском гайдуке. 338

Tehnoredactarea: MARIANA RĂDULESCU

---

*Dat la cules 16.03.1972. Bun de tipar 20.06.1972. Tiraj 6800
exemplare. Coli de tipar 9,75.*

Intreprinderea Poligrafică „Informația”, str. Brezolanu nr. 23-25
București, R.S. România. Comanda 1281

CĂTRE AUTORI

„Revista Arhivelor“ publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, numismatică, izvoare, instituții și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe materiale de arhivă, documente, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate-cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materiale în patru exemplare dactilografiate la două rînduri, cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat.

Articolele nepublicate nu se restituie.

Autorii primesc gratuit 30 de exemplare „extrase“ cu copertă comună.

